

КОМИСИЯ ЗА ФИНАНСОВ НАДЗОР

**ГОДИШЕН ОТЧЕТ
ЗА ДЕЙНОСТТА
ПРЕЗ 2012 ГОДИНА**

Списък на използваните съкращения

АББ - Асоциация на банките в България
АБЗ - Асоциация на българските застрахователи
АДВИ - Асоциация на директорите за връзки с инвеститорите
АДСИЦ - Акционерно дружество със специална инвестиционна цел
АКР - Агенции за кредитен рейтинг
АЛДДЗО - Асоциация на лицензираните дружества за доброволно здравно осигуряване
АПК - Административнопроцесуален кодекс
АУАН - Акт за установяване на административни нарушения
БАВИ - Българска асоциация по връзки с инвеститорите
БАДДПО - Българска асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване
БАЛИП - Българска асоциация на лицензираните инвестиционни посредници
БАУД - Българска асоциация на управляващите дружества
БВП - Брутен вътрешен продукт
БНБ - Българска народна банка
БФБ - Българска фондова борса
ГФ - Гаранционен фонд
ДАНС - Държавна агенция „Национална сигурност“
ДДПО - Допълнително доброволно пенсионно осигуряване
ДЗПО - Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДПО - Допълнително пенсионно осигуряване
ДФФ - Доброволен пенсионен фонд
ДФФПС - Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми
ДФ - Договорен фонд
ДФС - Данък върху финансовите сделки
ДЦК - Държавни ценни книжа
ЕИП - Европейско икономическо пространство
ЕК - Европейска комисия
ЕО - Европейска общност
ЕП - Европейски парламент
ЕС – Европейски съюз
ЗБ - Застрахователен брокер
ЗВО - Звено за вътрешен одит
ЗД - Застрахователно дружество
ЗДКИСДПКИ – Закон за дейността на колективните инвестиционни схеми и други предприятия за колективно инвестиране
ЗДСИЦ - Закон за дружествата със специална инвестиционна цел
ЗЗО - Закон за здравното осигуряване
ЗКИ - Закон за кредитните институции
ЗКФН - Закон за Комисията за финансов надзор
ЗМИП - Закон за мерките срещу изпирането на пари
ЗОД - Здравноосигурително дружество
ЗПЗФИ - Закон срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти
ЗППЦК - Закон за публичното предлагане на ценни книжа
ЗПФИ - Закон за пазарите на финансови инструменти
ИД - Инвестиционно дружество
ИП - Инвестиционен посредник
КЗ - Кодекс за застраховането
КЗК - Комисия за защита на конкуренцията
КИС - Колективни инвестиционни схеми
КСО - Кодекс за социално осигуряване
КФН - Комисия за финансов надзор
ЛУАИФ - лица, управляващи алтернативни инвестиционни фондове
МВР - Министерство на вътрешните работи
МВФ - Международен валутен фонд
НАП - Национална агенция по приходите
НБААЗ – Национално бюро на българските автомобилно застрахователи
НП - Наказателно постановление
ОСА - Общо събрание на акционерите

ПАМ - Принудителна административна мярка
ПД - Публично дружество
ПКИПЦК - Предприятие за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа
ПОД - Пенсионноосигурително дружество
ППФ - Професионален пенсионен фонд
ПТП - пътнотранспортни произшествия
УД - Управляващо дружество
УПФ - Универсален пенсионен фонд
ФДПО - Фонд за допълнително пенсионно осигуряване
ФКИ - Фонд за компенсиране на инвеститорите
ЦД - Централен депозитар
CESR - Комитет на европейските регулаторни органи по ценни книжа
ESMA - Европейски орган за ценни книжа и пазари
EIOPA - Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване
EBA - Европейски банков орган
ESFS - Европейска система за финансов надзор
ESRB – Европейски съвет за системен риск
ННН - Херфиндал-Хиршман индекс

Полезни връзки

Българска фондова борса – София АД	www.bse-sofia.bg
Централен депозитар АД	www.cdad.bg
Българска народна банка	www.bnb.bg
Министерство на финансите	www.minfin.bg
Министерски съвет	www.government.bg
Асоциация на българските застрахователи	www.abz.bg
Национален осигурителен институт	www.noi.bg
Национален статистически институт	www.nsi.bg
Агенция за приватизация	www.priv.government.bg
Фонд за компенсиране на инвеститорите	www.sfund-bg.com
Гаранционен фонд	www.guaranteefund.bg
Асоциация на директорите за връзки с инвеститорите	www.abird.info
Българска асоциация по връзки с инвеститорите	www.birsgb.org
Българска асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване	www.assoc.pension.bg
Българска асоциация на управляващите дружества	www.baud.bg
Национално бюро на българските автомобилни застрахователи	www.nbbaz.bg
Министерство на труда и социалната политика	www.mlsp.government.bg
Комисия за защита на конкуренцията	www.cpc.bg
Европейска комисия, Главна дирекция „Вътрешен пазар“	http://ec.europa.eu/internal_market/index.htm
Европейски парламент	www.europarl.europa.eu
Съвет на Европейския съюз	www.consilium.europa.eu
Европейски съвет за системен риск (ESRB)	www.esrb.europa.eu
Европейски орган за ценни книжа и пазари (ESMA)	www.esma.europa.eu
Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (EIOPA)	www.eiopa.europa.eu
Европейски банков надзорен орган (EBA)	www.eba.europa.eu
Международна организация на надзорните органи на ценни книжа (IOSCO)	www.iosco.org
Международна асоциация на застрахователните надзорни институции (IAIS)	www.iaisweb.org
Международна организация на пенсионните надзори (IOPS)	www.iopsweb.org
Европейска централна банка	www.ecb.int
Международен валутен фонд	www.imf.org

СЪДЪРЖАНИЕ

ОБРЪЩЕНИЕ НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ	6
I. ДЕЙНОСТ НА КФН ПРЕЗ 2012 ГОДИНА.....	8
1. Регулаторна дейност.....	8
1.1. Промени в нормативната уредба.....	8
1.2. Нови моменти в политиката на ЕС	12
2. Лицензионна дейност, разрешителни режими, нотификации и сертифициране	18
2.1. Лицензионна дейност и разрешителни режими	18
2.2. Нотификации	28
2.3. Сертифициране	29
3. Надзорна дейност	31
3.1. Дистанционен контрол.....	31
3.2. Проверки на място.....	35
3.3. Правоприлагане	38
3.4. Пазарни манипулации.....	46
4. Защита на потребителите на небанковите финансови услуги.....	48
4.1. Достъп до финансова информация.....	48
4.2. Жалби и запитвания на потребители на небанкови финансови услуги	49
4.3. Политика на финансова грамотност	64
5. Международна дейност и сътрудничество	65
5.1. Европейско измерение	65
5.2. Международно сътрудничество, проекти и инициативи	69
5.3. Вътрешно сътрудничество	72
6. Институционално развитие на КФН.....	75
6.1. Нови моменти в управлението и структурата на КФН.....	75
6.2. Управление на човешките ресурси	75
6.3. Развитие на информационните технологии за нуждите на надзора.....	79
6.4. Отчет за изпълнение на бюджета на КФН за 2012 г.	80
6.5. Доклад за дейността на вътрешния одит на КФН за 2012 г.	81
6.6. Отчет на Инспектората	82
II. ПАЗАРЕН АНАЛИЗ НА НЕБАНКОВИЯ ФИНАНСОВ СЕКТОР	84
1. Външна среда и икономическа активност.....	84
1.1. Външна среда	84
1.2. Обзор на икономическата активност в България през 2012 г.	91
2. Обзор на небанковия финансов сектор в България.....	100
2.1. Преглед на рисковете и основни тенденции на пазара.....	106
2.2. Анализ на участниците на капиталовия пазар	109
2.2.1. Инвестиционни посредници	109
2.2.2. Колективни инвестиционни схеми	111
2.2.3. Дружества със специална инвестиционна цел	113
2.2.4. Публични дружества и емитенти	116
2.2.5. Места за търговия.....	118
2.2.6. Централен депозитар.....	120
2.2.7. Фонд за компенсирание на инвеститорите	121

2.3.	Застрахователен и здравноосигурителен пазар.....	122
2.3.1.	Общо застраховане	125
2.3.2.	Животозастраховане	132
2.3.3.	Презастраховане.....	137
2.3.4.	Доброволно здравно осигуряване	137
2.3.5.	Канали за дистрибуция	141
2.3.6.	Гаранционен фонд (ГФ).....	143
2.3.7.	Обезпечителен фонд.....	143
2.4.	Осигурителен пазар	144
2.4.1.	Пенсионноосигурителни дружества.....	144
2.4.2.	Фондове за допълнително пенсионно осигуряване	147
III.	Организационна структура на КФН	155

ОБРЪЩЕНИЕ НА ПРЕДСЕДАТЕЛЯ

Уважаеми дами и господа,

Имам удоволствието да ви представя отчета на Комисията за финансов надзор (КФН) за изминалата 2012 година. Тя бе наситена с динамика и обективни предизвикателства, които изискваха от нас оперативност, аналитичност и отговорност - пред потребителите, поднадзорните лица и партньорите ни.

КФН като институция, призвана да поддържа стабилност в небанковия финансов сектор, продължи и през 2012 г. да провежда последователна политика за укрепване на пазарите, която намери израз в цялостната ѝ регулаторна, лицензионна и контролна дейност, както и в засилената ѝ международна активност. Комисията даде ценен експертен принос за усъвършенстване на правната рамка на европейско и национално ниво с цел повишаване на прозрачността, доверието и конкурентоспособността на финансовите пазари и защитата на потребителите. Дейността на КФН, извършвана в изпълнение на дългосрочните ѝ приоритети, бе обвързана и със задълбочен анализ на тенденциите и перспективите в трите основни наблюдавани сектора - застраховане, осигуряване и капиталов пазар.

За интензивността на осъществяваната надзорна дейност свидетелстват както нарасналият брой проверки, които КФН е осъществила през 2012 г., така и нарасналият брой административни процедури, обусловени и от промените в регулаторната рамка, на която участниците на небанковия финансов сектор трябва да отговарят.

В изпълнение на един от основните си ангажменти, през отчетения период КФН реализира практични инициативи за защита на ползващите небанкови финансови продукти и за повишаване на финансовата грамотност на хората, вкл. даде старт на нов сайт с фокус върху потребителите - www.tvoitefinansi.bg.

Комисията успя през 2012 г. да постигне високи резултати в различните направления от дейността си, въпреки наложеното ѝ със законодателни промени реструктуриране. Промените в установените правила и реда на работа в КФН изискваха сериозни административни усилия и непредвиден ресурс, които също бих определил като сериозно предизвикателство, с което се справихме, без да загубим ритъм и мотивация.

В структурно отношение Отчетът за 2012 г. е разделен на 2 основни части.

- В първата е обхваната в детайли дейността на КФН във функцията ѝ на регулаторен, лицензиращ и надзорен орган на небанковия финансов сектор. Подробно са описани предприятиите от Комисията активности, мотивите и очакваните от тях резултати. В следващите раздели от тази част са посочени конкретни данни за ролята на КФН в процеса по защита на потребителите на небанкови финансови услуги, дейностите и процесите в рамките на международното и вътрешно сътрудничество, както и функциите ѝ за осигуряване на информираност на пазарните участници и на обществото като цяло. Специално място е отделено и за институционалното развитие на КФН.
- Втората част на отчета представя задълбочен пазарен анализ на небанковия финансов сектор у нас, който включва и акценти от състоянието на световната и европейската икономическа среда и финансови пазари. Направени са отделни секторни анализи за състоянието на капиталовия, застрахователния и здравноосигурителния пазари, както и на пазара за допълнително пенсионно осигуряване.

В заключение бих искал да споделя, че за нас 2012 г. наистина бе година, изпълнена с много работа - с активна регулаторна и надзорна дейност, чрез която КФН допринесе за отстояване на финансовата стабилност в България. Оценка за изпълнение на целите ни е състоянието на пазара на небанковите финансови услуги и поведението на участниците в него, които трябва да подчертая, са неразривно свързани и с международните процеси и тенденции. Като имам предвид всички данни, включени в годишния отчет, считам, че и през 2012 г. КФН се справи отлично с предизвикателствата в динамичния надзорен процес.

Вярвам, че този информативен и задълбочен отчет на КФН за 2012 г. ще бъде изключително полезен за всички, които се интересуват какво се случва в небанковия финансов сектор.

Стоян Мавродиев

I. ДЕЙНОСТ НА КФН ПРЕЗ 2012 ГОДИНА

1. Регулаторна дейност

През 2012 г. основните приоритети в нормативната дейност на Комисията за финансов надзор са свързани с въвеждане в българското законодателство на изискванията на европейското, подобряване на взаимодействието с европейските надзорни органи, въвеждането на общи надзорни практики, разработени от европейските надзорни органи и осигуряване защита интересите на инвеститорите, застрахованите и осигурените лица. Част от предложените през годината промени в нормативната уредба са с цел уреждане на възникнали проблеми при прилагането на законодателството в областта на небанковия финансов сектор, върху който КФН осъществява надзор.

1.1. Промени в нормативната уредба

Промени в законовата нормативна уредба

Закон за изменение и допълнение на Закона за Комисията за финансов надзор¹

През 2012 г. е приет от Народното събрание и обнародван изготвения през 2011 г. проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за Комисията за финансов надзор. Със закона е въведено принципното задължение за сътрудничество и предоставяне на информация от Комисията за финансов надзор на Европейската комисия, европейските надзорни органи и Европейския съвет за системен риск. Конкретните задължения за Комисията за финансов надзор, свързани с осъществяването на това сътрудничество, са въведени в съответните специални закони (Кодекса за социално осигуряване, Закона за публичното предлагане на ценни книжа, Закона за пазарите на финансови инструменти, Закона за дейността на колективните инвестиционни схеми и на други предприятия за колективно инвестиране и Закона срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти).

Променени са разпоредбите от Закона за Комисията за финансов надзор, регулиращи режима на съхранение и разкриване на професионална тайна, като Комисията за финансов надзор изрично се оправомощава да разкрива пред европейските надзорни органи и Европейския съвет за системен риск информация, представляваща професионална тайна, когато тя е необходима на тези органи за изпълнение на функциите им.

Закон за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване²

През 2012 г. Комисията за финансов надзор е участвала в изготвянето на проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване, който е приет от Народното събрание и обнародван в Държавен вестник. Законът е изготвен с оглед отстраняване на несъответствия в нормативната уредба на дейността по доброволно здравно осигуряване в Република България с правото на Европейския съюз в областта на застраховането.

---

¹ Изм. и доп. ДВ бр. 21/2012г.

² Изм. и доп. ДВ бр.60/2012 г.

Със закона се предвижда прелицензиране на съществуващите здравноосигурителни дружества в застрахователни акционерни дружества по Кодекса за застраховането, като по отношение на тях ще се прилагат всички изисквания, приложими към застрахователите.

Закон за изменение и допълнение на Закона за публичното предлагане на ценни книжа³

През 2012 г. е изготвен проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за публичното предлагане на ценни книжа, който е приет от Народното събрание и обнародван в Държавен вестник. Със закона се въвеждат изискванията на Директива 2010/73/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 2010 година за изменение на Директива 2003/71/ЕО относно проспекта, който следва да се публикува, когато публично се предлагат ценни книжа или когато се допускат ценни книжа до търгуване, и за изменение на Директива 2004/109/ЕО относно хармонизиране изискванията за прозрачност по отношение на информацията за издателите, чиито ценни книжа са допуснати за търгуване на регулиран пазар (Директива 2010/73/ЕС). С въвеждането на Директива 2010/73/ЕС в българското законодателство се цели защита на инвеститорите, повишаване на правната яснота на правилата за проспектите, като едновременно се намаляват административните формалности за бизнеса при набирането на капитал на европейските пазари.

Със заключителните разпоредби на закона са направени изменения и допълнения в Закона за Комисията за финансов надзор, Закона за пазарите на финансови инструменти и Закона за държавния дълг във връзка с прилагането на Регламент (ЕС) № 236/2012 на Европейския парламент и на съвета от 14 март 2012 г. относно късите продажби и някои аспекти на суапите за кредитно неизпълнение.

В Закона за Комисията за финансов надзор е направено изменение, което касае обхвата на събираните от КФН такси за предоставяните административни услуги, както и начина на събиране на просрочените вземания на институцията.

Закон за изменение и допълнение на Кодекса за застраховането⁴

През 2012 г. Комисията за финансов надзор е участвала в изготвянето на законопроект за изменение и допълнение на Кодекса за застраховането, който е приет от Народното събрание и обнародван в Държавен вестник.

Със закона се адаптира националното законодателство относно прилагането на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги. С решение от 1 март 2011 г. на Съда на Европейския съюз по Дело С - 236/09 (Test - Achats) за осигуряване на коректно прилагане на Директива 2004/113/ЕО е постановено, че не се позволява на държави-членки на ЕС да допускат застрахователите и доставчиците на сходни със застрахователни финансови услуги да използват пола като актюерски фактор при определянето на размера на застрахователните премии и застрахователните обезщетения и други дължими на потребителите плащания. Със закона се премахва възможността застрахователите и пенсионно осигурителните дружества да използват пола като фактор при определяне на размера на различни застрахователни премии и пенсии.

---

³ Изм. и доп. ДВ бр. 103/2012г.

⁴ Изм. и доп. ДВ бр. 20/2013 г.

Промени в подзаконовата нормативна уредба

Наредба за изменение и допълнение на Наредба 30 от 19.07.2006 г. за изискванията към счетоводството, формата и съдържанието на финансовите отчети, справките, докладите и приложенията на застрахователите, презастрахователите и на здравноосигурителните дружества⁵

Промените в наредбата са в резултат от приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване от 7 август 2012 г., с които са извършени промени в чл. 9 от Кодекса за застраховането (КЗ). В резултат на това застрахователите, получили лиценз по Раздел I от Приложение № 1 към КЗ (животозастраховане), придобиват възможност да получат допълнителен лиценз за вида застраховка „Заболяване“ по т. 2 от Раздел II, буква „А“ от Приложение № 1 към КЗ. С измененията на наредбата са актуализирани отчетните форми на застрахователите, получили лиценз по животозастраховане, които трябва да предвиждат възможност за отчитане на показателите по дейността по новия вид застраховка „Заболяване“.

Наредба 45 от 2 март 2012 г. за достъпа до съхраняваните от Комисията за финансов надзор документи⁶

С наредбата са регламентирани условията и реда, при които гражданите и юридическите лица имат право на достъп до съхраняваните от комисията документи - административни актове, договори, наказателни постановления и други документи, създадени във връзка с работата на Комисията за финансов надзор и реда за получаване на преписи от документи от страна на заинтересованите лица. Наредбата предвижда достъпът до посочените документи да бъде свободен в съответствие с разпоредбите на Закона за достъп до обществена информация.

Наредба 46 от 11.04.2012 г. за реда и начина за изплащане на компенсаци от Фонда за компенсиране на инвеститорите⁷

С наредбата са регламентирани редът и начинът за изплащане на компенсаци от Фонда за компенсиране на инвеститорите на клиентите на инвестиционен посредник и на управляващо дружество чрез набраните във фонда средства в случаите, когато инвестиционният посредник, съответно управляващото дружество, не е в състояние да изпълни задълженията си към клиентите си поради причини, пряко свързани с неговото финансово състояние. Предвидената процедура за разглеждане на искания за изплащане на компенсаци цели да бъдат събрани достатъчно и надеждни доказателства, с оглед установяване съществуването и размера на вземането по чл. 77в, ал. 1 от Закона за публичното предлагане на ценни книжа, както и кореспондиращото му право на компенсация.

---

⁵ Изм. и доп. ДВ бр.2/ 2012 г.

⁶ Обн. ДВ бр. 23/ 2012 г.

⁷ Обн. ДВ бр. 33/2012 г.

Наредба 47 от 11.07.2012 г. за изискванията към информационните системи на пенсионноосигурителните дружества⁸

С наредбата са регламентирани изискванията към системата за управление на информационната сигурност на пенсионноосигурителните дружества, изискванията при обмен на информация и предоставяне на електронни услуги, както и водените от дружествата регистри.

Основен акцент в наредбата е поставен върху обезпечаването на сигурността на информационните системи на дружествата, тъй като тези системи са от ключово значение за защита на интересите на осигурените лица и пенсионерите. Надеждното съхраняване и опазването от посегателства на данните, обработвани от дружествата, е безусловно необходимо за ефективно осъществяване на дейността по допълнително социално осигуряване и свързаните с нея осигурителни права на участниците в пенсионните фондове, и не на последно място и за защита на техните лични данни.

С наредбата е предвидено задължението на пенсионноосигурителните дружества за създаване и поддържане на електронно досие на всяко осигурено лице или пенсионер в управляваните от тях фондове. По този съвременен начин значително ще бъде подобрен и улеснен достъпът на участниците във фондовете за допълнително пенсионно осигуряване до необходимата им информация.

Наредба за изменение и допълнение Наредба 33 от 19.09.2006 г. за индивидуалните заявления за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване⁹

С наредбата се доразвива и усъвършенства правната уредба относно реда за подаване на заявление за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване и изискванията към неговата форма и съдържание.

Едно от основните нововъведения в проекта е създаването на задължение за пенсионноосигурителното дружество да предостави на лицето, което подава заявление за участие, актуална писмена информация по образец относно допълнителното задължително пенсионно осигуряване и основните характеристики на управлението от него универсален или професионален пенсионен фонд. Предоставянето на този документ улеснява потребителите да направят информиран избор относно управлението на своите средства и засилва прозрачността и конкуренцията на пазара.

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 от 07.07.2004 г. за условията и реда за извършване на маржин покупки, къси продажби и заем на финансови документи¹⁰

Измененията и допълненията на Наредба № 16 са свързани с влизането в сила и прякото действие на Регламент (ЕС) № 236/2012 на ЕП и Съвета от 14.03.2012 г. относно късите продажби и някои аспекти на суапите за кредитно неизпълнение (Регламент № 236/2012).

С промените в Наредба № 16 инвестиционните посредници се задължават да изпълняват нареждания за къса продажба само при условие, че са изпълнени съответните изисквания на Регламент 236/2012/ЕС.

---

⁸ Обн. ДВ бр. 57/2012 г.

⁹ Изм. и доп. ДВ бр. 57 и 64/ 2012 г.

¹⁰ Изм. и доп. ДВ бр.1/ 2013 г.

С наредбата се въвежда и изискване в договора за извършване на къси продажби да е посочен начинът, по който ще се осигурява доставянето на финансовите инструменти, необходими за приключване на сетълмента на късата продажба, в съответствие с Регламент № 236/2012 г.

С измененията на наредбата се предвижда задължение за инвестиционните посредници да предоставят на Комисията за финансов надзор информация за сключените през съответния месец маржин покупки и къси продажби.

1.2. Нови моменти в политиката на ЕС

През 2012 г. Европейският съюз засили процеса на хармонизация на правната рамка в областта на небанковия финансов сектор в държавите членки. Следва да се отбележи, че този процес се открие с нова политика на ЕС по отношение на нормативните и ненормативните актове. Законодателните органи преминаха към приемане на повече регламенти, които са пряко приложими във всички държави членки без да е необходимо да се предприемат действия от националните органи по въвеждането им в националното право и, от друга страна, намаляване на обема от директиви. Засили се и ролята на ненормативните актове (soft law) под формата на Насоки, чието правно основание се съдържа в устройствените регламенти на двата регулаторни органа – Европейски орган за ценни книжа и пазари (ESMA) и Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (EIOPA). През годината значително се увеличи и издаването на делегирани актове, въз основа и когато това е изрично предвидено в регламентите на ЕС. Особено на делегираните актове е, че те се подготвят от Европейските органи – ESMA и EIOPA, имат формата на регламенти и като такива са задължителни за всички държави членки. Горепосаните тенденции ясно заявяват политиката на ЕС за всеобхватно регулиране на обществените отношения в областта на финансовите услуги.

Директиви и Регламенти на Европейския съюз

Директива 2012/23/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 12 септември 2012 г. за изменение на Директива 2009/138/ЕО (Платежоспособност II) по отношение на срока за нейното транспониране, срока за нейното прилагане и датата на отмяна на някои директиви. С този нормативен акт се отлага датата на транспониране на Директивата 2009/138/ЕО до 30 юни 2013 г. Определя се нова, по-късна дата за начало на прилагането на Платежоспособност II - 1 януари 2014 г. и се изменя датата на отмяна на Платежоспособност I - считано от 1 януари 2014 г. Промените се налагат с цел изчакване на публикуването и влизането в сила на Директивата Омнибус 2.

Регламент (ЕС) № 236/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 14 март 2012 г. относно късите продажби и някои аспекти на суапите за кредитно неизпълнение, както и приемането на четири делегирани регламента по приложението му. Регламент 236/2012 започна да се прилага от 1 ноември 2012 г. В него и актовете по прилагането му се съдържа задължение за разкриване на информация на националния надзорен орган от физически и юридически лица, които имат нетна къса позиция в акции и държавни дългови инструменти, допуснати до търговия, както и нетна къса позиция в суапи за кредитно неизпълнение по държавни дългови инструменти. Обхватът на регламента е по отношение на всички финансови инструменти, дефинирани в Директивата за пазарите на финансови инструменти, които са допуснати до търговия в ЕС, включително когато тези инструменти се търгуват извънборсово. От своя страна националните надзорни органи имат задължение да предоставят

определена информация във връзка с късите позиции на ESMA, а при определени условия да я разкриват и на обществеността. Регламентът предвижда забрана за сключване на непокрити къси продажби на акции, на държавни дългови инструменти и на непокритите суапи за кредитно неизпълнение по държавни дългови инструменти.

Четири делегирани регламента, допълващи нормативната уредба на късите продажби, обхващат следните области:

- установява се единен режим на подаването на уведомления и информация от инвеститорите до националните компетентни органи и от националните компетентни органи до ESMA;
- определят се средствата, чрез които физически или юридически лица могат публично да оповестяват информация за нетни къси позиции, видовете договори, гарантиращи че акциите/държавните дългови инструменти са налични за сетълмента и датата и периода на изчисленията за установяване на основното място за търговия;
- разписват се правила за следните случаи: по-подробно определение за собственост и къса продажба, тъй като понастоящем понятията за собственост и притежание по отношение на ценните книжа в държавите членки не са хармонизирани; регламентира по-подробно случаите, в които се изчисляват нетните къси позиции и методите на изчисляването им, както и определението за притежание; дава по-подробно определение на прага за уведомяване за значителни къси позиции в държавни дългови инструменти, както и прага на ликвидност за отмяна на ограниченията върху късите продажби на държавни дългови инструменти и др.
- определя се методът на изчисляване на спада от 10% в стойността на ликвидните акции, както е посочено в Регламента за късите продажби, в които случаи държавите членки могат да ограничат или забранят късите продажби и имат задължение да уведомяват ESMA за това решение.

Регламент (ЕС) № 648/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 г. относно извънборсовите деривати, централните контрагенти и регистрите на транзакции – EMIR, както и актовете по прилагането му. Регламентът влезе в сила на 16 август 2012 г. и има следните основни цели:

- Повишаване на прозрачността при търговията на извънборсовите пазари на деривати;
- Намаляване на кредитния риск от насрещната страна, който се наблюдава при търговията с извънборсови деривати;
- Намаляване на оперативния риск, свързан с извънборсовите деривати.

Регламентът предвижда задължителен клиринг през централен контрагент на всички стандартизирани извънборсови деривати, които отговарят на определени критерии за клиринг. Също така информацията относно договорите за деривати ще се предоставя на регистри на транзакции и ще бъде достъпна за надзорните органи на всички страни членки. По този начин ще бъде осигурена и повече информация на пазарните участници.

Въпреки влизането му в сила, голяма част от разпоредбите в регламента изискват допълнителни технически стандарти за тяхното прилагане. Към края на отчетния период ESMA беше изготвил и представил в ЕК за обсъждане голяма част от тези стандарти. Разпоредбите от регламента, които изискват допълнителни стандарти, ще се прилагат след влизането в сила на самите технически стандарти.

В края на отчетния период, на 21 декември 2012 г. в Официален вестник на ЕС бяха публикувани първите три делегирани регламента:

- в първия Регламент са определени следните специфики: форма и периодичност на отчетите за договорите за деривати, идентифициране на контрагентите и дериватите, както и начална дата на отчитането;
- във втория Регламент е посочена формата на заявлението за регистриране на регистър на транзакции;
- в третия Регламент се определя формата на данните, които централните контрагенти трябва да съхраняват.

През 2012 г. бяха приети шест делегирани регламента по приложението на основния Регламент (ЕО) № 1060/2009 на Европейския парламент и на Съвета за агенциите за кредитен рейтинг (АКР). Те засягат следните области:

- правила относно таксите за надзор, регистрация и сертифициране, които ESMA събира от агенциите за кредитен рейтинг и възможността за освобождаване от такси;
- изисквания към съдържанието и формата на отчетите с данни за рейтингите, които АКР следва периодично да предават на ESMA за надзорни цели. За да се осигури съразмерност на изискванията за АКР, които имат по-малко от 50 служители и които не са част от група, се разрешава те да представят данни за рейтингите на всеки два месеца вместо ежемесечно (това засяга БАКР АД);
- разпоредби относно оценката на съответствието на методологиите за определяне на кредитни рейтинги. Проверката оценява дали методологиите са стриктни, систематични, последователни и подлежат на утвърждаване въз основа на натрупания опит, включително бек-тестване;
- изисквания относно представянето на информация, която АКР предават в централното хранилище за публичен достъп, създадено от ESMA. С цел по-нататъшно улесняване на разбирането на произведената статистическа информация, отчитането на данните за кредитните рейтинги следва да включва всякакви данни, отнасящи се най-малко за последните десет години преди влизането в сила на Регламент № 1060/2009;
- стандарти за информацията, която АКР трябва да представят във връзка с регистрацията и сертифицирането си;
- процедурните правила, които ESMA трябва да спазва при налагането на глоби и имуществени санкции като част от преките си надзорни правомощия върху агенциите за кредитен рейтинг. Важно е да се отбележи, че санкциите, наложени от ESMA, подлежат на принудително изпълнение, което се урежда от гражданско процесуалните норми в сила в държавата, на чиято територия то се изпълнява. Съответните суми следва да бъдат внесени в общия бюджет на ЕС.

Два делегирани регламента по прилагането на Регламент (ЕО) № 809/2004 на Европейската комисия относно прилагането на Директива 2003/71/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на информацията, съдържаща се в проспектите, както и формата, включването чрез препратка и публикуването на подобни проспекти и разпространяването на реклами

Регламентите се отнасят за:

- формата и съдържанието на проспекта, основния проспект, резюмето и окончателните условия, както и по отношение на изискванията за оповестяване;

- съгласието, което емитентът или лицето, отговорно за съставянето на проспекта, дава за последващо използване на проспекта от страна на финансови посредници;
- информацията, която трябва да се включва в проспекта, относно базисните индекси и прогнозните стойности и оценки на печалбата;
- условията, при които не се изисква подготвен от независими счетоводители или одитори доклад, придружаващ прогнозните стойности и оценки на печалбата.

Предложения на ЕК за регламенти и директиви

През 2012 г. Европейската комисия (ЕК) продължи работата си по хармонизиране на правната рамка на ЕС в сферата на финансовите услуги, с цел повишаване на прозрачността на по-слабо регулираните пазари, намаляване на рисковете и осигуряване на гладко функциониране на вътрешния пазар. Вземайки предвид споменатите цели и политики, ЕК изготви и публикува следните нови законодателни предложения:

Предложение на ЕК за Регламент за подобряване на сетълмента на ценни книжа в ЕС, централните депозитари на ценни книжа (ЦДЦК) и изменящ Директива 98/26/ЕО. Предложението съдържа следните основни елементи:

- Периодът на сетълмент ще бъде хармонизиран и се определя на максимум два дни след деня за търгуване за ценните книжа, търгувани на фондови борси или на други регулирани пазари (понастоящем за повечето транзакции с ценни книжа в Европа са необходими два до три дни).
- Участници на пазара, които не успяват да доставят своите ценни книжа на договорената за сетълмента дата, ще бъдат санкционирани и ще трябва да купуват тези ценни книжа на пазара и да ги доставят на контрагентите си.
- Емитентите и инвеститорите ще трябва да водят електронен регистър за практически всички ценни книжа и да ги вписват в ЦДЦК, ако те се търгуват на фондови борси или на други регулирани пазари.
- ЦДЦК ще трябва да спазват строги организационни, оперативни и пруденциални изисквания, които да гарантират тяхната жизнеспособност и защитата на потребителите им. Освен това те ще трябва да бъдат одобрявани и контролирани от националните си компетентни органи.
- На одобрените ЦДЦК ще бъде издаден „паспорт“, с който те ще могат да предоставят услугите си в други държави членки.
- Потребителите ще могат да избират между всички 30 ЦДЦК в Европа.
- ЦДЦК в ЕС ще имат достъп до всички други ЦДЦК или други пазарни инфраструктури като например места за търговия или централни контрагенти (ЦК), независимо от държавата на установяване.

Предложение за регламент относно документи с ключова информация за инвеститорите по отношение на пакетите инвестиционни продукти на дребно (ПИПД). През последните години инвестиционните продукти на дребно, включително структурираните продукти и застрахователните договори за инвестиционни цели, често се продават на инвеститори на дребно като заместители на по-прости продукти, като например спестовни влогове. В тези случаи инвеститорите са изправени пред объркваща и прекалено сложна информация за възможните инвестиции, при която е трудно да

се оценят или сравнят рисковете и себестойността на продуктите. Оповестяването на информация се променя в зависимост от правната им форма, а не от икономическото им естество или рисковете, които носят за инвеститорите, с цел единствено да се намалят правните рискове за създателите на самите продукти.

С оглед на това, че пазарът на ЕС за инвестиции на дребно се оценява на до 10 трлн. евро и последиците от поемането на неподозирани рискове и произтичащите от тях загуби могат да се окажат пагубни за потребителите, през месец юли 2012 г. ЕК излезе и с предложение за Регламент относно основните информационни документи за пакетирания инвестиционни продукти на дребно.

Предложението за регламент предвижда информацията да бъде поднасяна кратко и ясно, в съобразен с потребителите вид чрез документ, който се нарича „Документ с ключова информация“ (ДКИ). Предвижда се изискване за всеки създател на инвестиционни продукти (напр. управителите на инвестиционни фондове, застрахователите, банките) да разработва такъв документ за всеки инвестиционен продукт. Всеки ДКИ ще предоставя информация относно основните характеристики на продукта, както и рисковете и разходите, свързани с инвестицията в този продукт.

Обхватът на регламента включва инвестиционните продукти, които излагат инвеститора на колебания в пазарната стойност на активите или в дивидентите, които се реализират от тях; продукти с капиталови гаранции, както и такива, при които освен капитала се гарантира и част от възвращаемостта; инвестиционни фондове от отворен или затворен тип; всички структурирани продукти, независимо от формата им (напр. пакети като застрахователни полици, фондове, ценни книжа или банкови продукти); застрахователни продукти, за които сумата при предсрочно прекратяване се определя непряко от възвращаемостта по собствените инвестиции на застрахователните компании; деривативни инструменти.

Предложение за Директива, отменяща Директива 2002/92/ЕС за застрахователното посредничество. Целта на предложението е да осъвремени защитата на потребителите в областта на застраховането, като създаде единни стандарти при продажбата на застрахователни продукти, както и да подsigури подходящо консултиране на купувачите. Това ще стане чрез подобряване на прозрачността и чрез създаване на равнопоставеност при продажбата на застрахователни продукти чрез посредници и продажбите от застрахователни предприятия. С предложените промени потребителите ще бъдат еднакво защитени, независимо дали купуват продукт пряко от застрахователно предприятие или чрез посредник (напр. агент или брокер); ще разполагат предварително с ясна информация за професионалния статус на лицето, което продава застрахователния продукт; ще има по-ефикасни правила относно рисковете от конфликти на интереси, включително за разкриване на възнагражденията, получавани от продавачите на застрахователни продукти; продажбите на застрахователни продукти ще бъдат придружавани с честни професионални съвети и за посредниците ще бъде по-лесно да извършват трансгранична дейност, като по този начин ще се насърчи създаването на реален вътрешен пазар на застрахователни услуги

Предложение за Директива за изменение на Директива 2009/65/ЕО (UCITS IV) по отношение на депозитарните функции, политиките за възнаграждение и санкциите. Европейските правила за депозитарите, които действат от името на колективни инвестиционни схеми, изложени в Директивата относно предприятията за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа (ПКИПЦК), не са променени от тяхното въвеждане през 1985 г. досега. Финансовата криза и особено аферата „Мадоф“, която излезе наяве на 11 декември 2008 г., разкриха слабостите в правилата за ПКИПЦК що се отнася

до задълженията и отговорностите на депозитарите. Случаят „Мадоф“ повдигна по-специално въпроса за отговорността на депозитара, когато попечителството над активите на фонд на ПКИПЦК е делегирано на подпопечител. В случая „Мадоф“ националните съдилища в различните държави членки прилагаха различни подходи при решаването дали основният попечител на фонд на ПКИПЦК е отговорен за връщането на активите на фонда, които са били загубени в периода, в който са били държани от подпопечител.

Предложените от ЕК изменения на действащите правила за ПКИПЦК се основават на опита от финансовата криза и имат за цел да продължават да подсиgurяват сигурността на инвеститорите и интегритета на пазара. Предложението включва разпоредби относно следните три области:

- точно определяне на задачите и отговорностите на депозитарите, които действат от името на ПКИПЦК;
- ясни правила относно възнагражденията на управителите на ПКИПЦК - начинът, по който те са възнаграждавани, следва да не насърчава прекомерното поемане на рискове. Политиката за възнагражденията трябва да бъде по-тясно свързана с дългосрочните интереси на инвеститорите и постигането на инвестиционните цели на ПКИПЦК;
- общ подход за санкционирането на основни нарушения на правната рамка за ПКИПЦК.

Предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета за създаване на рамка за възстановяване и оздравяване на кредитни институции и инвестиционни посредници и за изменение на директиви 77/91/ЕИО и 82/891/ЕО на Съвета и директиви 2001/24/ЕО, 2002/47/ЕО, 2004/25/ЕО, 2005/56/ЕО, 2007/36/ЕО и 2011/35/ЕО и на Регламент (ЕС) № 1093/2011. С предложението на Европейската комисия ще се променят правилата за целия ЕС относно възстановяването и оздравяването на банките и инвестиционните посредници. Те гарантират, че в бъдеще властите ще могат да се намесват решително още преди възникването на проблемите и от самото начало при появата на трудности. Освен това, ако финансовото състояние на банка се влоши непоправимо, основните функции на банките могат да бъдат запазени, като същевременно разходите по реструктуриране и оздравяване на проблемните банки се поемат от собствениците на банките и кредиторите, а не от данъкоплатците.

2. Лицензионна дейност, разрешителни режими, нотификации и сертифициране

2.1. Лицензионна дейност и разрешителни режими

Инвестиционни посредници, Централен депозитар и регулирани пазари

Наблюдаваната през последните години негативна тенденция в броя на небанковите инвестиционни посредници като последица от отражението на световната финансова и икономическа криза върху капиталовия пазар в страната се запазва и през 2012 г. Общият брой инвестиционни посредници в края на 2012 г. е 78, в т.ч. 28 банки и 50 небанкови инвестиционни посредници. През 2012 г. са отнети лицензите на 2 небанкови инвестиционни посредника, като и двата лиценза са отнети в резултат на доброволен отказ от извършване на дейност („Фико Инвест“ ООД и „Трейдвил“ ЕАД). Макар броят на отнетите лицензи да намалява, намалява и броят на новолицензираните небанкови инвестиционни посредници – през годината е издаден само един нов частичен лиценз за извършване на дейност като инвестиционен посредник докато през 2011 г. са издадени 2 пълни и 1 частичен лиценз. Същевременно на два инвестиционни посредника лицензите са ограничени в резултат на тяхно искане, в резултат на което броят на пълните лицензи намалява с един, а един инвестиционен посредник допълнително стеснява частичния си лиценз, от който отпада възможността за държане на клиентски активи. Общият брой на инвестиционните посредници (банки и небанкови институции) с пълнен лиценз (с право да извършват сделки и услуги във връзка с финансови инструменти за собствена сметка) намалява с един (47 броя към края на 2012 г.), общият брой на инвестиционните посредници с частичен лиценз се запазва, които към края на 2012 г. са 29 броя (26 броя с възможност за държане на клиентски активи и 3 броя, които нямат това право).

Таблица 1. Лицензионна дейност по отношение на ИП, регулиран пазар и ЦД

	Брой към 31.12.2011 г.	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Брой към 31.12.2012 г.
Инвестиционни посредници, в т.ч.:	77	1	2	78
Банки*	26	-	-	28
Небанкови институции**	51	1	2	50
Регулиран пазар	1	-	-	1
Централен депозитар	1	-	-	1

Бележки: *Броят банкови инвестиционни посредници включват и такива, които осъществяват дейност на територията на страната чрез колн. Промяната в броя на банковите инвестиционни посредници е в резултат на вписване на клон на чуждестранна банка и вписване в регистъра на българска кредитна институция след допълване на лиценза ѝ от БНБ с извършване на инвестиционни услуги и дейности. **ИП КЕЙ БИ СИ СЕКЮРИТИС, КЛОН БЪЛГАРИЯ, ИП ПАЙЪНИЪР АСЕТ МЕНИДЖМЪНТ, А.С., АДМИРАЛ МАРКЕТС АС и АКТИВ ТРЕЙДС, които извършват дейност в България чрез клон при условията на свобода на установяване, не са включени в общия брой небанкови инвестиционни посредници.

От общия брой приключили през 2012 г. административни процедури по отношение на инвестиционните посредници 7 са във връзка с лицензионната дейност, 2 са във връзка с осъществяване на преобразуване, 2 са във връзка с уведомления за придобиване на квалифицирани участия от капитала или от гласовете в общото събрание на инвестиционен посредник, 3 – във връзка

с уведомления за прехвърляне на квалифицирани участия, 14 във връзка със заявено одобрение на избор на член на управителен орган на инвестиционен посредник

Освен издадения нов лиценз и отнетите по искане на инвестиционните посредници два лиценза, принудително е отнет един лиценз (към края на годината решението за отнемане е отменено, поради което не е влязло в сила и съответно не оказва влияние върху общия брой лицензирани инвестиционни посредници). По едно заявление за издаване на лиценз е постановен отказ. И двете разгледани заявления за издаване на лиценз са от 2011 г., като през 2012 г. няма новооткрити производства.

Негативната тенденция при лицензираните инвестиционни посредници освен в общия им брой се проявява и в извършените промени в обхвата на вече издадените лицензи – през 2012 г. са стеснени лицензите на 2 инвестиционни посредника без да е извършено разширяване на лиценз през периода. Същевременно, към края на годината има открити 2 производства по отнемане на лиценз в резултат на доброволен отказ от извършване на дейност (и двете образувани през 2011 г.) и 3 производства по разширяване на лицензите на действащи инвестиционни посредници.

През годината са издадени две одобрения за извършване на преобразуване с участието на инвестиционен посредник, като към края на 2012 г. няма открити и неприключили производства по одобрение на преобразуване на инвестиционни посредници. И двете осъществени през годината оценки на заявено придобиване на квалифицирано участие завършват със забрана за извършване на придобиването. Към края на годината има неприключили 4 процедури по оценяване на заявено придобиване. Всички приключили през 2012 г. производства по издаване на одобрение на член на управителен орган на инвестиционен посредник са приключили с положително решение, а към края на годината има едно производство, което не е приключило.

Производства по отношение на регулирания пазар и Централния депозитар са единствено във връзка с правилниците им, като годината приключва без открити към края ѝ производства. През отчетната година са постановени и 2 решения за одобрение на правилника на регулирания пазар, както и 7 решения във връзка с правилника на ЦД (5 положителни решения и два отказа).

Таблица 2. Административни процедури по отношение на ИП, регулиран пазар и ЦД

	Незавършени към 31.12.2011 г.	Новооткрити през 2012 г.	Приключили през 2012 г.	Незавършени към 31.12.2012 г.
Инвестиционни посредници	7	31	28	10
Регулиран пазар	1	1	2	-
Централен депозитар	1	6	7	-

Колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества

Продължава тенденцията на намаляване на броя на управляващите дружества, като общият брой управляващи дружества в края на 2012 г. е 29. През 2012 г. са отнети лицензите на 4 управляващи дружества, като три лиценза са отнети в резултат на доброволен отказ от извършване на дейност („Ултима Капитал Мениджмънт“ ЕАД, „Адамант Кепитъл Мениджмънт“ ЕАД и „Интеркарт инвестмънтс“ АД), а един лиценз („Стандарт Асет Мениджмънт“ АД) е отнет принудително, решението за което се обжалва и не е влязло в сила, но с оглед предварителното му изпълнение към края на

годината, това управляващо дружество не е включено в общия брой на управляващите дружества. И през 2012 г. няма новолицензирано управляващо дружество.

От друга страна, за разлика от предходната година, през 2012 г. броят на управляваните договорни фондове се увеличава, като едновременно нараства броят на издадени разрешения за организиране и управление на договорни фондове и намалява този на разрешенията за прекратяване. Издадени са разрешения на 4 управляващи дружества да организират и управляват 4 договорни фонда („ДСК Управление на активи“ АД да организира и управлява ДФ „ДСК Стабилност – Европейски акции“, „Карол Капитал Мениджмънт“ ЕАД да организира и управлява ДФ „Адванс Консервативен Фонд“, „КТБ Асет Мениджмънт“ АД да организира и управлява ДФ „КТБ Фонд Паричен Пазар“ и „Селект Асет Мениджмънт“ ЕАД да организира и управлява ДФ „Селект Дивидент“). През отчетната година е издадено само 1 разрешение за прекратяване на дейността на договорен фонд, докато през 2011 г. издадените разрешения са 4.

В броя на инвестиционните дружества не е настъпило изменение, като 8 от тях са инвестиционни дружества от отворен тип и 2 от затворен тип. Доколкото влезият в сила Закон за дейността на колективните инвестиционни схеми и други предприятия за колективно инвестиране (ЗДКИСПДКИ) дава възможност на инвестиционни дружества да се преобразуват в договорни фондове, такава тенденция може да се очаква в бъдеще.

Таблица 3. Лицензионна дейност по отношение на УД, ДФ и ИД

	Брой към 31.12.2011 г.	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Брой към 31.12.2012 г.
Управляващи дружества	33	-	4	29
Договорни фондове	93	4	1	96
Инвестиционни дружества, в т.ч.:	10	-	-	10
ИД от отворен тип	8	-	-	8
ИД от затворен тип	2	-	-	2

По-голяма част от административните процедури през годината по отношение на управляващите дружества са свързани с лицензионни производства (6 производства). През 2012 г. са разгледани 4 производства по отнемане на издаден лиценз, като двете производства по заявления за издаване на лиценз са приключили с откази. Към края на годината има 3 неприключили лицензионни производства по отношение на управляващи дружества – по 2 заявления за издаване на лиценз и по 1 заявление за разширяване на издаден лиценз на осъществяващо дейност управляващо дружество.

И двете осъществени през годината оценки на заявено придобиване на квалифицирано участие в управляващо дружество завършват без забрана за извършване на придобиването, като са разгледани и три уведомления за прехвърляне на квалифицирано участие. Към края на годината има неприключила 1 процедура по оценяване на заявено придобиване.

Значително увеличаване се наблюдава при процедурите във връзка с договорни фондове. Освен приключилите през 2012 г. 5 лицензионни процедури (посочените 4 решения за издаване на разрешение за организиране и управление на договорен фонд и 1 разрешение за прекратяване), към края на година още 7 производства по издаване на разрешение за организиране и управление на договорен фонд не са приключили, като има и едно производство по издаване на разрешение за

прекръпяване на договорен фонд. След отнемането на издадения на „Стандарт Асет Мениджмънт“ АД лиценз управлението на управляваните от него фондове беше поето от „Конкорд Асет Мениджмънт“ АД, като бяха издадени одобрения за поемане на управлението и на четирите фонда. Издадено е едно разрешение за преобразуване чрез сливане на три договорни фонда.

Предвид влизането в сила в края на 2011 г. ЗДКИСПДКИ и наредба по прилагането му възникна необходимост от съобразяване на дейността на договорните фондове с новата уредба, което доведе до рязко нарастване на процедурите по издаване на одобрение: издадени са 111 одобрения на правила на договорни фондове, 119 одобрения за промяна в правилата за оценка на портфейла, определяне нетната стойност на активите, 103 одобрения за промяна на правилата за оценка и управление на риска, 47 одобрения за промени в договорите за депозитарни услуги и за замяна на банка депозитар на договорни фондове. Неприключените одобрителни производства към края на 2012 г. са по отношение на 3 правила на договорни фондове, 9 правила за оценка на портфейла, определяне нетната стойност на активите и 2 правила за оценка и управление на риска.

Промяната в нормативната уредба доведе не само до увеличаване на производствата по отношение на инвестиционните дружества, но и до осъществяване на нови по характера си процедури. Доколкото влезият в сила ЗДКИСПДКИ дава възможност на инвестиционни дружества да се преобразуват в договорни фондове, прогнозираната в миналогодишния отчет тенденция започна да се осъществява през 2012 г., като бяха издадени 4 разрешения за преобразуване на инвестиционни дружества в договорни фондове. През годината бяха издадени 9 одобрения за изменение на уставите на инвестиционни дружества, 12 одобрения за промяна в правилата за оценка на портфейла, определяне нетната стойност на активите, 10 одобрения за промяна на правилата за оценка и управление на риска, 4 одобрения за промени в договорите за депозитарни услуги и за замяна на банка депозитар на инвестиционни дружества. Към края на годината по отношение на инвестиционни дружества има 1 неприключила процедура – одобрение на промяна на правилата за оценка и управление на риска .

Таблица 4. Административни процедури по отношение на УД, ДФ и ИД

	Незавършени към 31.12.2011 г.	Новооткрити през 2012 г.	Приключили през 2012 г.	Незавършени към 31.12.2012 г.
Управляващи дружества	4	11	11	4
Договорни фондове	2	410	390	22
Инвестиционни дружества	-	40	39	1

Публични дружества, дружества със специална инвестиционна цел и други емитенти на ценни книжа

Дейността на дружествата със специална инвестиционна цел (АДСИЦ) и по-специално за секюритизация на недвижими имоти продължава да търпи последиците от световната финансова и икономическа криза, като през 2012 г. броят им намалява. През отчетната година не бяха издадени нови лицензи на АДСИЦ, като същевременно бяха отнети лицензите на 5 дружества: 4 в резултат на заявено от тях прекръпяване („И АР ДЖИ Капитал-1“ АДСИЦ, „И АР ДЖИ Капитал-2“ АДСИЦ, „ХипоКапитал“ АДСИЦ, „ЕЛАРГ фонд за земеделска земя“ АДСИЦ) и 1 лиценз беше отнет

принудително („Маунтин Парадайс Инвест“ АДСИЦ) решението за което се обжалва и не е влязло в сила, но с оглед предварителното му изпълнение към края на годината това дружество не е включено в общия брой на АДСИЦ.

През 2012 г. са вписани 11 публични дружества и 7 емитенти на ценни книжа, съответно са отписани 15 публични дружества и 2 емитента от водения от КФН регистър, както и две публични дружества са се прекратили чрез вливане в друго публично дружество. Общият брой на публичните дружества и други емитенти на ценни книжа намалява спрямо края на 2011 г., когато е 371.

Таблица 5. Лицензионна дейност по отношение на АДСИЦ, ПД и други емитенти

	Брой към 31.12.2011 г.	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Брой към 31.12.2012 г.
АДСИЦ, в т.ч.	71	-	5	66
АДСИЦ секюритизиращи вземания	8	-	1	7
АДСИЦ сдюритизиращи недвижими имоти, в т.ч.:	63	-	4	59
АДСИЦ (земеделска земя)	8	-	1	7
Публични дружества и други емитенти	371	18	19	370

Бележки: В броя на публичните дружества и други емитенти не са включени колективните инвестиционни схеми.

През отчетната година освен описаните производства във връзка с прекратяване и съответно отнемане на лиценз на АДСИЦ е постановен и един отказ. Към края на годината неприключено е производство по прекратяване на едно АДСИЦ. Основна част от административните процедури по отношение на АДСИЦ освен описаните производства са свързани със заявени одобрения за изменение на устава им (21 производства, 20 от които завършват с положително решение, едно е прекратено като недопустимо и по едно е постановен отказ, впоследствие отменен), като е издадено едно одобрение за замяна на обслужващо дружество и едно одобрение за замяна на банка депозитар. Към края на годината са открити по едно производство за одобрение на промени в устав и за одобрение на замяна на обслужващо дружество.

По линия на публичните дружества и емитенти през 2012 г. са потвърдени 11 проспекта за първично публично предлагане на акции и един проспект за първично публично предлагане на облигации, като към края на годината има неприключени 3 производства по потвърждаване на проспект за първично публично предлагане на акции. За сравнение, техният брой през 2010 г. е бил съответно 22 проспекта за първично публично предлагане на акции и 2 проспекта за първично публично предлагане на облигации, като се наблюдава значителен спад в публичните предлагания, за разлика от отбелязаното през предходната година леко повишение и активизиране на подадените заявления за потвърждаване на проспекти за първично публично предлагане на ценни книжа.

През годината са потвърдени също така 21 проспекта за допускане до търговия на регулиран пазар, от които 11 проспекта за допускане до търговия на регулиран пазар на емисия облигации, 10 проспекта за допускане до търговия на регулиран пазар на емисия акции, което е 50-процентно увеличение спрямо 2011 г., когато са потвърдени 14 проспекта за допускане до търговия на регулиран пазар, от които 8 проспекта за допускане до търговия на регулиран пазар на емисия облигации, 3

проспекта за допускане до търговия на регулиран пазар на емисия акции, както и 3 проспекта за допускане до търговия на емисии акции на европейски пазари. Към края на годината има неприключени 7 производства по потвърждаване на проспект за допускане до търговия на облигации и едно производство за допускане на емисия акции. През 2012 г. е издаден 1 отказ за потвърждаване на проспект за допускане до търговия на емисия акции и едно производство е прекратено.

Броят на регистрираните търгови предложения през 2012 г. е 17, като КФН е взела решение да не издава окончателна забрана за публикуването на 14, като не е издавана окончателна забрана, а към края на годината неприключените производства са 3. Броят на регистрираните търгови предложения през 2011 г. е 8, като КФН е взела решение да не издава окончателна забрана за публикуването на 7 и е издала 1 окончателна забрана, като по този показател 2012 г. се доближава до 2010 г., когато общият брой на регистрираните търгови предложения е бил 20, като на 17 Комисията е взела решение да не издава окончателна забрана, за 2 търгови предложения има постановена окончателна забрана и 1 търгово предложение е било прекратено.

През 2012 г. са одобрени документите за 4 производства по преобразуване с участието на публични дружества. През периода е издаден отказ за регистрация на агенция за кредитен рейтинг.

Таблица 6. Административни процедури по отношение на АДСИЦ, ПД и други емитенти

	Незавършени към 31.12.2011 г.	Новооткрити през 2012 г.	Приключили през 2012 г.	Незавършени към 31.12.2012 г.
АДСИЦ	-	31	28	3
ПД и емитенти	11	115	105	21

Застраховане и доброволно здравно осигуряване

През 2012 г. е постъпило едно заявление за издаване на лиценз за застраховане на основание чл. 13, ал. 1, т. 5 от Закона за КФН (ЗКФН) във връзка с чл. 29, ал. 5 от Кодекса за застраховането (КЗ). В хода на процедурата, с цел събиране на детайлна информация за заявителя, е водена кореспонденция с други компетентни държавни органи в Република България. Във връзка със Сиенския протокол и с оглед добрите практики на взаимодействие на КФН с компетентни органи от други държави членки, относно заявителя, неговите акционери и членове на управителните и контролни органи, е осъществен обмен на информация по повод иницирираната процедура.

На свое заседание КФН взе решение по Протокол за отстраняване на нередовности в документите и представяне на допълнителна информация от заявителя. С решение на КФН по искане на дружеството е прекратено образуваното производство за издаване на лиценз за застраховане, тъй като заявителят не може да покрие завишените критерии за издаване на лиценз за застраховане.

На основание § 29, ал. 1 от Закона за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване (ЗИД на ЗЗО), в едногодишен срок от влизането в сила на същия закон заварените здравноосигурителни дружества с издадена лицензия за дейност по доброволно здравно осигуряване по реда на Закона за здравното осигуряване привеждат дейността си в съответствие с Кодекса за застраховането и подават заявление до КФН за издаване на лиценз за извършване на застраховане по т. 2 или по т. 1 и 2 от раздел II, буква „А“ на приложение № 1 към КЗ. Във връзка с нормативната промяна, през 2012 г., са постъпили заявления с искане за издаване на лиценз за застраховане от две здравноосигурителни дружества.

През отчетния период по искане на представляващите на ЗК „Български имоти“ АД е отнет лиценз на дружеството по вид застраховка „Гаранции“. От страна на застрахователните дружества постъпиха 7 броя искания за разширяване на обхвата на лиценз с допълнителен лиценз издаване за нов вид застраховка, по които КФН се е произнесла.

От броя на поднадзорните лица, извършващи дейност в областта на застраховането, през 2012 г. отпада застраховател, тъй като през отчетния период са разгледани документите по заявление, постъпило в КФН за получаване на разрешение за преобразуване чрез вливане на ЗК „Български имоти“ АД (преобразуващо се дружество) в ЗАД „Булстрад Виена Иншурънс Груп“ АД (приемащо дружество). В тази връзка, към края на отчетния период, броят на дружествата по общо застраховане е 17, докато броят на животозастрахователните дружества (14), взаимозастрахователните кооперации (2) и презастрахователите (1) остава без промяна. Броят на застрахователите от държави членки, извършващи дейност чрез правото на установяване (клон) на територията на Република България, се увеличи от 9 на 10.

Таблица 7. Лицензионна дейност по отношение на застраховането и доброволното здравно осигуряване

	Брой към 31.12.2011 г.	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Брой към 31.12.2012 г.
Застрахователи, в т.ч.:	34	-	1	33
Общо застраховане	18	-	1	17
Животозастраховане	14	-	-	14
Взаимозастрахователни кооперации	2	-	-	2
Клон на чуждестранен застраховател	9	1	-	10
Презастрахователи по общо застраховане	1	-	-	1
Застрахователни брокери	373	26	11	388
Здравноосигурителни дружества	19	-	-	19

През 2012 година са издадени 26 решения за вписване на дружества като застрахователни брокери в регистъра на КФН и са постановени 11 решения за заличаване от регистъра на застрахователните брокери, воден от КФН. В края на годината броят на дружествата, вписани в регистъра на застрахователните брокери, който КФН води на основание чл. 30, ал. 1, т. 10 от ЗКФН, достига 388 застрахователни брокери.

От поднадзорните лица, извършващи дейност в областта на застраховането, през 2012 г. спад се регистрира и сред застрахователните агенти в резултат на отлив на физическите лица. Общият брой на регистрираните агенти в електронния регистър към 31.12.2012 г., е 24198, в т.ч. 7035- юридически лица, 2747- еднолични търговци и 14416 - физически лица. Разпределението на броя агенти по застрахователи е както следва: общо 30 236 (от които 1026 посредничат за клонове на чуждестранни застрахователи), в т. ч. 8 652 - юридически лица, 3 391 - еднолични търговци и 18 193 - физически лица. Броят на здравноосигурителните дружества остава непроменен – 19.

Таблица 8. Дейност по вписване в регистъра на застрахователните агенти

	Брой към 31.12.2011 г.	Брой към 31.12.2012 г.
Застрахователни агенти*, в т.ч.:	35 346	30 236**
Юридически лица	8 087	8 652
Еднолични търговци	3 925	3 391
Физически лица	23 334	18 193

Бележки: *Застрахователните агенти не се лицензират, а подлежат единствено на вписване в регистъра за застрахователните агенти. **Общият брой на регистрираните агенти в електронния регистър към 31.12.2012 г. е 24 198, в т.ч. 7035 юридически лица, 2747 еднолични търговци и 14416 физически лица. Разпределението на броя агенти по застрахователи е, както следва: общо 30 236, в т.ч. 8 652 юридически лица, 3 391 еднолични търговци и 18 193 физически лица. Разликата в посочения брой се обяснява с това, че застрахователните агенти могат да посредничат за повече от един застраховател съгласно посочените в чл. 166 от КЗ ограничения.

Във връзка с инициираните административни процедури по Кодекса за застраховането и подзаконовите нормативни актове по прилагането му през 2012 г. са издадени общо 110 индивидуални административни акта при прилагане на лицензионни, разрешителни, регистрационни и одобрителни режими. Две производства са завършили с мълчалив отказ (за одобрение на ръководител служба вътрешен контрол и признаване на правоспособност на отговорен актьор, придобита в държава членка). Издадени са 7 решения за допълнителен лиценз за нов вид застраховка по смисъла на Приложение № 1 на КЗ.

По-голямата част от административните процедури през годината са свързани с одобрение или отказ на одобрение на изпълнителни директори, прокуристи, членове на управителни и контролни органи на застрахователни дружества (48), решения по отношение на вписването и заличаването на застрахователни брокери в регистъра, воден от КФН (37). Издадени са по едно (1) решение за прекратяване на производство за издаване на лиценз за застраховане, едно (1) решение за отнемане на лиценз по конкретен вид застраховка, която застраховател предлага, едно (1) решение за одобрение на преобразуване чрез вливане по реда на КЗ.

За отчетния период със заповед на Зам.-председателя на КФН, ръководещ управление "Застрахователен надзор" са вписани седем (7) нови регистрирани одитора в списъка по чл. 102, ал. 1 от КЗ.

Във връзка с инициираните административни процедури по Закона за здравното осигуряване, през отчетната година са издадени общо 8 решения за одобрения за изпълнителни директори и членове на управителни и контролни органи на здравноосигурителни дружества, от които 2 са за прекратяване на производства.

Таблица 9. Административни процедури по отношение на застраховането и доброволното здравно осигуряване

	Незавършени към 31.12.2011 г.	Новооткрити през 2012 г.	Приключили през 2012 г.	Незавършени към 31.12.2012 г.
Застрахователни дружества	2	62	52	12
Здравноосигурителни дружества	-	8	8	-

Застрахователни брокери	-	44	37	7
Други производства	-	9	9	-
Общо	2	123	106	19

Бележка: Брой административни процедури по КЗ и ЗЗО, приключили с издаване на индивидуален административен акт на компетентния орган.

Допълнително пенсионно осигуряване

През 2012 г. не са постъпвали заявления за издаване на нови лицензии за извършване на дейност по допълнително пенсионно осигуряване и не са констатирани основания за отнемане на издадени пенсионни лицензии от КФН. През отчетната година не са подавани заявления за преобразуване на пенсионноосигурителни дружества или фондове за допълнително пенсионно осигуряване, както и за доброволно прекратяване на действащо пенсионноосигурително дружество, в резултат на което към края на годината има 9 лицензирани пенсионноосигурителни дружества и 29 фонда за допълнително пенсионно осигуряване – 9 универсални, 9 професионални, 9 доброволни и два доброволни пенсионни фонда по професионални схеми, като към 31 декември 2012 г. единият от тях не осъществява дейност.

Таблица 10. Лицензионна дейност по отношение на допълнителното пенсионно осигуряване

	Брой към 31.12.2011 г.	Издадени лицензи	Отнети лицензи	Брой към 31.12.2012 г.
Пенсионноосигурителни дружества (ПОД)	9	-	-	9
Фондове за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО)	29	-	-	29

През отчетния период са разгледани искания, касаещи редица аспекти от дейността на пенсионноосигурителните дружества (ПОД) и управляваните от тях фондове за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО). По-голямата част от тези производства засягат изменения и допълнения в правилниците за организацията и дейността на пенсионните фондове. Постановени са общо 32 решения за одобрение на заявени изменения и допълнения в правилниците на пенсионните фондове. От тях 29 са решенията за одобрение на изменения и допълнения във връзка с извършени промени в Наредба № 3 на КФН за реда и начина за промяна на участие и за прехвърляне на натрупаните средства на осигурено лице от един фонд за допълнително пенсионно осигуряване в друг съответен фонд, управляван от друго пенсионноосигурително дружество, обн. ДВ бр. 78 от 2011 г. Останалите три решения за одобряване на изменения в правилниците за организацията и дейността на три пенсионни фонда произтичат от промяна в адреса на управление на пенсионноосигурителното дружество, което ги управлява.

Във връзка с приети изменения и допълнения в Наредба № 33 на КФН за индивидуалните заявления за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване, обн. ДВ бр. 64 от 21.08.2012 г., в сила от 22.02.2013 г., през четвъртото тримесечие на 2012 г. са представени за одобрение изменените правилници на 5 пенсионни фонда. След дадени бележки от надзорния орган

за отстраняване на констатирани несъответствия с нормативните изисквания, коригираните правилници са представени повторно в началото на 2013 г. и тогава са приключени производствата по тяхното одобряване.

През 2012 г. са постановени 2 решения по повод постъпили през 2011 г. заявления за даване на разрешения за придобиване или увеличаване на акционерно участие в капитала на ПОД, но приключени през отчетния период предвид необходимостта от изискване на допълнителни документи. По двете заявления са постановени: едно решение, с което се дава разрешение за пряко придобиване на акционерно участие в капитала на ПОД и едно решение, с което се отказва издаване на разрешение за увеличаване на акционерно участие в капитала на ПОД. През отчетната година е новооткрито също така едно административно производство за даване на разрешение за увеличаване на акционерно участие в капитала на ПОД, което е приключено през 2013 г. предвид необходимостта от изискване на допълнителни документи от заявителя.

През отчетния период е разгледано и едно заявление от поднадзорно лице, вследствие на което е издадено решение за одобряване на актуализирани биометрични таблици за изчисляване на пожизнени пенсии за старост и за изчисляване на пожизнени пенсии за инвалидност, използвани в актюерските разчети на предлаганите пенсионни схеми от доброволния фонд на дружеството-заявител.

Таблица 11. Административни процедури по отношение на допълнителното пенсионно осигуряване

	Незавършени към 31.12.2011 г.	Новооткрити през 2012 г.	Приключили през 2012 г.	Незавършени към 31.12.2012 г.
ФДПО	29	9	33	5
ПОД	2	1	2	1

С оглед на нормативните правомощия на Зам.-председателя на КФН, ръководещ управление "Осигурителен надзор", през 2012 г. са издадени 8 решения за определяне на минималната доходност от управлението на активите на фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване, едно решение за одобряване на промени в образците на годишните извлечения от индивидуалните партиди на осигурените лица и едно решение за утвърждаване на технически лихвен процент и биометрични таблици за смъртност, които се прилагат при изчисляване на пенсионните резерви към 31 декември 2012 г. от ПОД, които управляват универсален пенсионен фонд и/или фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване, образци на осигурителни и пенсионни договори и други документи.

През 2012 г. е извършен текущ преглед и на други внесени от дружествата документи, които макар и да не подлежат на одобряване, се проверяват от гледна точка на тяхната законосъобразност. В случай на констатирани несъответствия в съдържанието им се изисква тяхното отстраняване. В тази насока е осъществен преглед на правилата за процедурите за наблюдение, измерване и управление на риска, свързан с инвестициите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване, управлявани от едно дружество.

2.2. Нотификации

През 2012 г. са постъпили 151 уведомления от ИП от държави-членки на ЕС, които възнамеряват да извършват дейност на територията на Република България при условията на свободно предоставяне на услуги и 2 уведомления от 1 ИП и 1 кредитна институция от държави членки, които възнамеряват да извършват дейност при условията на свободно предоставяне на услуги чрез клон (разглеждането на двете уведомления, както и на едно, постъпило през 2011 г., приключват с установяване на клонове през 2012 г.). Същевременно 33 ИП са прекратили паспортизацията си, с което общият брой ИП от държави членки, които възнамеряват да извършват дейност у нас към края на 2012 г. е 1 320. Един ИП е преустановил дейността си чрез обвързан агент, като вместо това започва дейност при условията на свободно предоставяне на услуги.

Постъпили са и 5 нотификации на проспекти от държави-членки по чл. 18 от Директивата за проспектите и 26 допълнения на проспекти .

През отчетния период продължи активното нотифициране от страна на застрахователите и застрахователните посредници от държави-членки на ЕС. През 2012 г. в Комисията са получени 68 нотификации за застрахователи от държави членки за намерението им да извършват дейност на територията на Република България при условията на свобода на предоставяне на услуги. От тях 16 са заявили отказ от това свое намерение. Предвид това, общият брой на застрахователите, които имат право да упражняват дейност на територията на Република България за 2012 г., възлиза на 426.

Намерение за извършване на дейност по застрахователно посредничество на територията на Република България при условията на правото на установяване и при условията на свободата на предоставяне на услуги и през изминалата година са заявили 143 застрахователни посредници от държави членки. Посредниците, заявили отказ от това свое намерение за периода са 34. Общият брой на нотификации за тези дружества възлиза на 1 593.

През 2012 г. не са постъпили уведомления от институции за професионално пенсионно осигуряване от държави-членки на Европейския съюз (ЕС), които възнамеряват да извършват дейност на територията на Република България, както и уведомления на български пенсионноосигурителни дружества, които възнамеряват да извършват дейност на територията на други държави-членки на ЕС.

Таблица 12. Нотификации за чуждестранни дружества, възнамеряващи да извършват дейност на територията на Република България

	Брой към 31.12.2011 г.	Новопостъпили през 2012 г.	Прекратени през 2012 г.	Брой към 31.12.2012 г.
Инвестиционни посредници	1210	153	33	1320
Управляващи дружества	11	-	-	11
Проспекти	24	5	-	29
Застрахователни дружества	374	68	16	426
Застрахователни посредници	1 484	143	34	1 593

Институции за професионално пенсионно осигуряване	-	-	-	-
---	---	---	---	---

През 2012 г. са получени уведомления от 2 български ИП за извършване на дейност на територията на общо 13 държави членки при условията на свободно предоставяне на услуги и 1 ИП – чрез създаване на клон на територията на 1 държава-членка. Постъпили са и 5 нотификации на проспекти от държави-членки по чл. 18 от Директивата за проспектите и 26 допълнения на проспекти.

През годината от Комисията не е изпратена нотификация за застраховател със седалище в Република България по отношение на разширяване на териториалния обхват на застрахователната дейност във връзка с правото на свободно предоставяне на услуги на територията на други държави членки. Към края на 2012 г. броят на изпратените нотификации и съответно на застрахователите със седалище в Република България, които извършват дейност на територията на държави членки, остава непроменен.

По отношение на българските застрахователни брокери през отчетната година Комисията е изпратила 10 нотификации за осъществяване на застрахователно посредничество при условията на свободата на предоставяне на услуги и на правото на установяване на територията на държави членки, като с това общият им брой от 18 в края на 2011 г. става 28 в края на 2012 г.

Таблица 13. Нотификации за български дружества, възнамеряващи да извършват дейност на територията на други държави членки

	Брой към 31.12.2011 г.	Новопостъпили през 2012 г.	Прекратени през 2012 г.	Брой към 31.12.2012 г.
Инвестиционни посредници	15	-	-	15
Управляващи дружества	3	-	-	3
Проспекти	4			
Застрахователни дружества	10	-	-	10
Застрахователни брокери	18	10	-	28
Пенсионноосигурителни дружества	-	-	-	-

2.3. Сертифициране

През декември 2012 г. се проведе изпит за придобиване на право за извършване на дейност като брокер и като инвестиционен консултант. До изпит за придобиване на право за извършване на дейност като брокер бяха допуснати 18 кандидати, а за инвестиционен консултант - 17 лица. Успешно издържалите изпита за брокер на ЦК са 11, а за инвестиционен консултант – 6 кандидати. Освен това е призната правоспособност на още 6 инвестиционни консултанта, с което общият им брой през годината нараства с 12. През 2012 г. не е отчетена динамика на броя на сертифицираните лица като застрахователни брокери и актюери.

Таблица 14. Динамика на сертифицираните лица

	2008	2009	2010	2011	2012
Инвестиционни консултанти*	36 (25)	23 (10)	18 (8)	20 (9)	12 (6)
Брокери на ЦК*	29 (25)	17 (15)	(13)	(14)	(11)
Застрахователни брокери	49 (7)	47 (11)	25 (24)	10 (9)	-
Актюери	(9)	2	8 (6)	8 (5)	-

Бележка:*В таблицата е показан общият брой на лицата, придобили право през съответната година да извършват определената според закона дейност, като в скоби са отбелязани лицата, получили въпросната правоспособност след издържан изпит при КФН. В промяната на броя на лицата, които притежават съответната квалификация, се включват както издадените, така и отнетите през отчетния период разрешения за извършване на дейност.

3. Надзорна дейност

3.1. Дистанционен контрол

Инвестиционни посредници, Централен депозитар и регулирани пазари

Дистанционният надзор по отношение на ИП се изразява в своевременен преглед и анализ на постъпващата задължителна информация свързана с дейността на поднадзорните лица, като през отчетната година са **извършени 636 дистанционни проверки на надзорна (капиталова) информация**. Освен тази информация на анализ подлежи и постъпващата информацията, произтичаща от **промени в обстоятелствата (1955)**, свързани с дейността на поднадзорните субекти.

Извършваният през отчетния период дистанционен надзор, по отношение на поднадзорните лица, следва да отчете и осъществяваният анализ и извършвани действия в резултат на **постъпили 169 жалби, сигнали и запитвания от физически и юридически лица**. Производствата от такъв характер включват изискване на документи, справки и др., даващи възможност, освен изготвяне на становище по съответния проблем, да се анализира степента на спазване на нормативната регулация от страна на поднадзорните лица, основно инвестиционни посредници, по отношение на политика за сключване на договори, идентификация и категоризация на клиенти, приемане и предаване на нареждания, функция вътрешен контрол, водене на отчетност и редица други дейности подлежащи на санкция от регулатора. Освен това са извършени 40 дистанционни контролни проверки във връзка със **сезирането на други компетентни органи**.

Колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества

В обхвата на дистанционният контрол по отношение на колективните инвестиционни схеми (КИС) попадат представяните в КФН годишен и шестмесечен финансов отчет, както и месечен баланс. През отчетния период е осъществена документална проверка на 1 441 годишни и шестмесечни финансови отчети, както и месечни баланси на УД и управляваните от тях КИС. През годината са извършени 132 документални проверки на постъпила през системата e-Register информация от УД относно задължението за представяне в Комисията и **публикуване проспекти на КИС и документи с ключова информация за инвеститорите**.

Съгласно нормативните изисквания управляващите дружества (УД) регулярно представят **информация за емисионната стойност и цената на обратно изкупуване на дяловете на КИС** при всяко тяхно определяне (не по-рядко от два пъти седмично). Освен тази информация УД представя два пъти месечно на равни интервали от време обобщена информация за определените емисионни стойности и цена на обратно изкупуване на дяловете на КИС. През годината са извършени проверки на 20 515 форми за емисионна стойност и цена на обратно изкупуване на договорните фондове и инвестиционните дружества от отворен тип. В КФН са постъпили и проверени 2 556 бр. справки с обобщена информация за определените емисионни стойности и цена на обратно изкупуване на дяловете на КИС.

Друга информация, подлежаща на дистанционен контрол, е подаваният от УД два пъти годишно списък на лицата, притежаващи **пряко или непряко квалифицирано участие** (10 на сто или над 10 на сто от правата на глас в общото събрание), както и данни за притежаваните от тях гласове в общото събрание. Във връзка с тази регулирана информация в КФН са извършени 64 документални

проверки на УД за спазване на разпоредбите. През отчетния период, във връзка с контрола относно нарушенията на инвестиционните ограничения в Комисията са постъпили и са анализирани 57 броя уведомления.

Публични дружества, дружества със специална инвестиционна цел и други емитенти на ценни книжа

Дистанционният контрол по отношение на публичните дружества, дружествата със специална инвестиционна цел (АДСИЦ) и други емитенти на ценни книжа обхваща проверка на предоставените в Комисията (и на обществеността) **годишни и тримесечни финансови отчети** за дейността, както и на консолидирани такива, подадени от емитенти, които са длъжни да изготвят консолидирани финансови отчети. Освен това, емитентите на облигации представят в КФН (на довереника на облигационерите и на регулирания пазар, където се търгуват облигациите му) **отчет за изпълнение на задълженията си** съгласно условията на облигационната емисия, като от своя страна довереникът на облигационерите представя в Комисията шестмесечен доклад. През отчетния период е осъществена документна проверка на 3 493 годишни и тримесечни (и консолидирани) отчети, както и допълнения към тях относно пълнота съгласно законовите изисквания, законосъобразност и непротиворечивост на представената информация, постъпили в КФН по електронен път чрез системата e-Register.

Във връзка със свикването и провеждането на **общо събрание** на акционерите/облигационерите, през 2012 г. са извършени 1712 документални проверки на съдържанието и момента на предоставените в КФН (обявяване в търговския регистър) покани и приложенията към тях материали и взетите от общото събрание решения, обективирани в представените в Комисията протоколи.

Относно **разкриването на дялово участие в капитала на публично дружество**, друг емитент на ценни книжа и АДСИЦ през годината са извършени 113 проверки на постъпващата от "Централен депозитар" АД информация и представените уведомления.

Като част от регулираната информация **задължените лица разкриват пред Комисията и пред обществеността вътрешната информация**, която е конкретна, не е публично огласена, отнася се пряко или непряко до един или повече емитенти на финансови инструменти или до един или повече финансови инструменти, ако публичното ѝ огласяване може да окаже съществено влияние върху цената на тези финансови инструменти или на цената на свързани с тях деривативни финансови инструменти. При формалната проверка на тази информация се установява дали тя отговаря на легалната дефиниция за вътрешна информация, спазени ли са редът и начинът за разкриването ѝ, в т.ч. оповестена ли е едновременно на КФН и на обществеността по надлежния ред. При прегледа по същество на разкритата информация се преценява необходимостта от проверка за спазването на др. специални изисквания на закона, като например: спазване на режима за осъществени сделки на голяма стойност, манипулация на пазара и търговия с вътрешна информация и др. Във връзка с осъществяване на надзорните функции по разкриването на информацията, влияеща върху цената на ценните книжа, в КФН е установен процес на текущ мониторинг на публично разкриваната информация, като през отчетния период бяха осъществени 124 такива проверки на наличните в КФН данни.

Застраховане и доброволно здравно осигуряване

Дистанционният надзор по отношение на застраховането и доброволното здравно осигуряване се базира на годишните и периодични отчети на застрахователите, презастрахователите, здравноосигурителните дружества, застрахователните и презастрахователните брокери и Гаранционния фонд, както и на изискваната допълнителна информация за определени сфери от тяхната дейност. През годината въз основа на годишни и периодични финансови отчети и справки са извършени 1405 дистанционни проверки по документи в т. ч. 699 проверки на застрахователите, презастрахователите, здравноосигурителните дружества и Гаранционния фонд и 706 проверки на застрахователните брокери.

През 2012 г. се въведе нова информационна система за получаване и обработка на данните от периодичните отчети и справки, представяни от застрахователите, презастрахователите, здравноосигурителните дружества и застрахователните брокери в управление „Застрахователен надзор“. От второто тримесечие на 2012 г. застрахователите, презастрахователите и здравноосигурителните дружества са задължени да подават периодичните си справки през новия портал на Управление „Застрахователен надзор“.

Въз основа на представените в КФН периодични справки и отчети за 2009 г., 2010 г. и 2011 г. е определен техническият резултат за последните три приключили финансови години и по тримесечия на текущата 2012 г. по видове застраховки на застрахователите, извършващи дейност по общо застраховане; на животозастрахователите – за предлаганите от тях рискови застраховки, и на здравноосигурителните дружества. На база на резултата по видове застраховки е извършен **анализ на достатъчността на премиите**, като от дружествата, при които е констатиран отрицателен технически резултат по даден вид застраховка или здравноосигурителен пакет за последните четири години, вкл. текущата, е изискано обяснение за мерките, които ще бъдат предприети за изпълнение на законовите изисквания за съответствие на размера на премиите на поетия риск и разходите.

На база представените годишни и тримесечни данни чрез система от показатели и съотношения е **извършена проверка на достатъчността на образуваните технически резерви** към края на 2011 г. и края на първото, второто и третото тримесечие на 2012 г. При установено подценяване на размера на резервите е изискана допълнителна информация и са съставени актове за установяване на административни нарушения.

На база на резултата за 2009 г., 2010 г. и 2011 г. и текущо през 2012 г. по видове застраховки и здравноосигурителни пакети е извършен **анализ на необходимостта от образуване на резерв за неизтекли рискове** и е определен неговият размер, като този размер е сравнен с образувания от всеки застраховател към края на съответния период резерв. За необразуване на резерв за неизтекли рискове или заделяне на по-нисък от необходимия размер са съставени актове за установяване на административни нарушения.

Във връзка с **определяне размера на резерва за възникнали, но непредявени претенции по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите**, в края на всяко тримесечие е обобщена и предоставена на застрахователите информация за размера и броя на изплатените и предявени претенции по застраховката, стойността на факторите на развитие, пазарния дял на всяко едно дружество в броя на застрахованите моторни превозни средства и общия за пазара размер на резерва за възникнали, но непредявени претенции. Към края на всяко тримесечие на 2012 г. е извършена проверка за спазване на законовите изисквания по отношение на прилагания метод за определяне

размера на резерва за възникнали, но непредявени претенции по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите.

През годината са извършени тримесечни **проверки на образувания от застрахователите и здравноосигурителните дружества запасен фонд по застраховка на кредити**, както и на правомерното изразходване на средства от заделения запасен фонд по останалите видове застраховки и здравноосигурителни пакети.

Към края на всеки месец на 2012 г. е извършен месечен **анализ на активите за покритие на техническите резерви на застрахователите и здравноосигурителните дружества и съответствието им на законовите изисквания по отношение на видовете активи и тяхната структура**, както и проверка дали активите за покритие на техническите резерви са в размер, съответстващ на размера на образуванията към последното тримесечие технически резерви (предвид, че техническите резерви се преизчисляват тримесечно). Във връзка с това от някои дружества са изискани допълнителни обяснения и при установено неспазване на законовите изисквания за наличие на адекватни активи за покритие на техническите резерви на съответните дружества са съставени актове за установяване на административни нарушения.

Извършена е проверка на **начина на определяне от застрахователите и здравноосигурителните дружества на границата на платежоспособност и размера на собствените средства** и спазване на изискванията за платежоспособност към края на всяко тримесечие, както и за съответствие на чистата стойност на имуществото на размера на вписания капитал.

При извършените прегледи на представените от застрахователните брокери отчети и справки за 2011 г. и за първото шестмесечие на 2012 г. беше установено следното: 17% от подадените отчети и справки от застрахователните брокери не са във формата на електронен документ, подписан с електронен подпис; в 5% от подадените справки има неправилно разпределение на данните за застрахователните договори по видове застраховки съгласно утвърдените такива в КЗ; 1% от справките са некоректно попълнени и не отговарят на утвърдените образци. До всички брокери, при които бе констатирано неспазване на изискванията, бяха изпратени писма за отстраняване на несъответствията.

При осъществяване на дистанционен надзор върху дейността на застрахователните брокери КФН извършва мониторинг и на прилагането на правото на Европейската общност, като следи за изпълнението на разпоредбите във връзка с извършването на посредническа дейност на територията на други държави членки при свободата на предоставяне на услуги.

Допълнително пенсионно осигуряване

Дистанционният контрол по отношение на допълнителното пенсионно осигуряване се осъществява в три основни направления – ежедневен контрол, периодичен контрол и мониторинг на информационната и рекламна дейност на ПОД.

На базата на **ежедневно** получаваните от ПОД справки и отчети за дейността на ФДПО, както и справки от банките-попечители през 2012 г. са извършени **7 084 ежедневни проверки и анализи на получената информация за дейността на ФДПО и банките - попечители относно законосъобразността на сключваните сделки с активите на пенсионните фондове (контрол върху всяка една транзакция)**, спазването на регламентираните в КСО количествени ограничения относно съотношението на инвестициите в отделни видове финансови инструменти спрямо активите на

пенсионните фондове, притежаваните инвестиции в един емитент, начина на извършване на оценката на активите и правилното им отразяване от ПОД и по регистрите на банките - попечители.

Също така е извършван контрол относно изменението на стойността на нетните активи, правилното отчисляване на инвестиционната такса във фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване и правилното определяне на броя дялове, съответстващ на постъпилите и изтеглени суми, и на стойността на един дял, както и оповестяването на информация за стойността на един дял по реда и в сроковете, предвидени в Наредба № 9 на КФН.

През периода е изисквана допълнителна информация за определени сфери от дейността на ПОД и ФДПО и са извършени **16 извънредни проверки**, във връзка с възникнали проблеми при осъществяване на текущия контрол.

През 2012 г. са извършени **108 проверки и анализи на представените периодично месечни, тримесечни и годишни финансови отчети и справки за дейността на всяко от деветте лицензирани ПОД и 336 проверки на представените месечни, тримесечни и годишни финансови отчети и справки за дейността на управляваните от пенсионните дружества ФДПО**. Определените нормативни и общи финансови показатели за дейността на ПОД и ФДПО се изчисляват и анализират при извършвания периодичен контрол. За всяко ПОД са установени равнищата на нормативно определените показатели като капиталова адекватност, ликвидност на ПОД и ФДПО, рентабилност на собствения капитал, ефективност на дейността, степен на покритие на активите на ПОД и др., чрез които се следи за законосъобразното осъществяване на дейността на ПОД. Същевременно са анализирани и общите финансови показатели, свързани с капитала, активите, приходите и разходите на ПОД, ръст на активите и участниците във ФДПО, инвестиции и доходност на пенсионните фондове, резерви за гарантиране на минималната доходност.

През годината са извършени **108 ежемесечни проверки на електронните страници на ПОД** във връзка със спазването на разпоредбите на КСО и Изискванията към съдържанието на рекламните и писмени информационни материали на пенсионните фондове и на пенсионноосигурителните дружества. При проверките не са констатирани съществени несъответствия или пропуски. В случай на установяване на непълноти и неточности, те са отстранявани своевременно.

3.2. Проверки на място

Инвестиционни посредници, Централен депозитар и регулирани пазари

Освен чрез осъществявания дистанционен надзор, проверка за съответствие между дейността на посочените субекти и нормативните изисквания за това се извършва и чрез инспекции на място в офисите на поднадзорните лица. В този случай на проверка за нормативно съответствие се подлагат всички основни дейности на проверяваните лица, като се обследват прилаганите политики по отношение на сключване на договори за финансови услуги, изпълнение на клиентски нареждания, категоризация на клиенти, водене на отчетност, системи за вътрешен контрол, действия, политики и процедури по прилагане на мерките срещу прането на пари и др.

Проверките на място от гледна точка на причината за тяхното провеждане са две групи – планови и извън планови. През 2012 г. по отношение на ИП са **открити 6 планови и 7 извънредни проверки на място**, като до края на годината са **приключили 8 планови и 5 извънредни проверки**. “Централен депозитар АД” и “Българска фондова борса – София АД” не са били обект на проверка на място през отчетния период.

Колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества

През отчетния период по отношение на колективните инвестиционни схеми са открити **2 проверки на УД и управяваните от тях 3 КИС по сигнал**, със съмнение за нарушение на нормативната уредба, свързана с дейността и във връзка с възприетия подход да се проверяват едновременно поднадзорни на различни звена в КФН лица. Към края на годината са приключени и двете открити в началото на отчетния период проверки, като същевременно е приключена и една проверка, открита в предходния отчетен период.

През отчетния период е открита една нова проверка на място на поднадзорно на КФН лице, в качеството му на банка депозитар, която е приключила в рамките на годината.

Публични дружества, дружества със специална инвестиционна цел и други емитенти на ценни книжа

През отчетната година по отношение на публичните дружества, дружествата със специална инвестиционна цел (АДСИЦ) и другите емитенти на ценни книжа са открити **3 проверки на място** по седалище на дружествата, като и **3 са извънпланови проверки** на 3 АДСИЦ и обслужващите ги дружества. Към края на годината откритите през 2012 г. проверки на АДСИЦ не са приключени, но е приключена 1 проверка на АДСИЦ, открита в предходния отчетен период.

Застраховане и доброволно здравно осигуряване

През 2012 г. са открити **общо 30 проверки на място** на застрахователи, здравноосигурителни дружества и застрахователни посредници. От тях 9 не са приключили към края на отчетната година.

През отчетната година са **приключени 13 проверки**, които са стартирали през 2011 г. В тях са включени **една обща проверка на застраховател и 6 общи проверки на здравноосигурителни дружества**, открити през предходната година. За същия период са приключени и **2 тематични проверки на здравноосигурителни дружества и 4 тематични проверки на застрахователи**. През отчетния период са открити **18 проверки на застрахователи и здравноосигурителни дружества**. От тях **9 са общи, планови проверки**.

При извършваните общи проверки на застрахователи се проверява **цялостната дейност дружеството**, а именно: проверка на организацията и дейността на дружеството, проверка на информационната система, посредници, с които дружеството има отношения, пазарно поведение. В хода на всяка проверка задължително се преглеждат всички действащи общи условия по видове застраховки, извършва се проверка на дейността на застрахователя по уреждане на заведени от потребители на застрахователни услуги претенции за получаване на обезщетения и суми, както и спазване на срока за произнасяне по отправени от застраховани лица искания за получаване на откупните стойности по договори за застраховка „Живот“. Този етап от проверката е във връзка с правомощията на органите за застрахователен надзор, свързани със защита правата на потребителите на застрахователни услуги и изискванията, които КЗ и подзаконовите актове по прилагането му поставят пред застрахователя с оглед защита интересите на потребителите. В хода на всяка пълна проверка задължително се проверява спазване от страна на застрахователя на изискванията за образуване на технически резерви и задълженията за тяхното инвестиране съобразно нормативните

изисквания, прави се проверка на дейността по съзастраховане и презастраховане, на собствените средства и границата на платежоспособност, проверка за спазване изискванията към службата за вътрешен контрол на застрахователя, изпълнението на изискванията за разкриване на конфликт на интереси и опазване на застрахователна тайна, изпълнението на изискванията на Закона за мерките срещу изпирането на пари и Закона за мерките срещу финансирането на тероризма.

При проверка на здравноосигурителни дружества се следи за спазване от тяхна страна на изискванията на Закона за здравното осигуряване (ЗЗО) и актовете по прилагането му. **С изменения на ЗЗО, в сила от 07.08.2012 г. е предвидено, че в едногодишен срок от влизане в сила на закона здравноосигурителни дружества с издадена лицензия за дейност по доброволно здравно осигуряване по реда на Закона за здравното осигуряване следва да приведат дейността си в съответствие с КЗ и да подадат заявление до КФН за издаване на лиценз за извършване на застраховане по т. 2 или по т. 1 и 2 от раздел II, буква "А" на приложение № 1 към Кодекса за застраховането. След лицензиране на здравноосигурителните дружества като застрахователи, дейността им ще подлежи на надзор по реда на КЗ и актовете по прилагането му.**

През 2012 г. са открити **6 тематични проверки на застрахователи и една на здравноосигурително дружество**. Две от тях са извънпланови, съвместни проверки с ДАНС, три са във връзка със спазване на изискванията на КЗ и подзаконовите актове по прилагането му във връзка със сключването на задължителна застраховка "Гражданска отговорност" на автомобилистите, а две са във връзка с изграждане и поддържането на информационна система за оценка, управление и контрол на риска, в т.ч. за издаване на полици по задължителните застраховки по чл. 249, т. 1 и 2 от КЗ.

За 2012 г. са извършени общо **12 проверки на застрахователни посредници**, от които **8 тематични проверки във връзка със задължителната застраховка „Гражданска отговорност“** на автомобилистите, **една съвместна проверки с ДАНС**, а останалите са свързани със спазване на **разпоредбите на КЗ и актовете по прилагането му**. В обхвата на извършените проверки на застрахователи и застрахователни посредници във връзка със застраховката „Гражданска отговорност“ на автомобилистите са проверени предлаганите тарифи по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, предоставянето от страна на застрахователите на отстъпки и бонуси, непредвидени в съответната тарифа по тази задължителна застраховка, възлагането на дейности по застрахователно посредничество на други лица, които нямат право да извършват такава дейност и извършването на дейност като застрахователен агент за повече от един застраховател.

В резултат на извършените през 2012 г. проверки са съставени 103 акта за установяване на административни нарушения, като 3 от тях са връчени през 2013 г. Приложени са 4 принудителни административни мерки.

Допълнително пенсионно осигуряване

През 2012 г. надзорната дейност, свързана с проверките на място, беше насочена към **извършване на общи проверки на дейността на всички лицензирани пенсионноосигурителни дружества**. Бяха извършени общо 10 проверки на място, от които **9 общи планови проверки**, които обхващат всички страни от дейността на деветте пенсионноосигурителни дружества. При общите проверки се следи за спазването на разпоредбите на КСО и действащите подзаконовни нормативни актове по допълнителното пенсионно осигуряване. Общите проверки обхващат всички основни

дейности на пенсионноосигурителните дружества: проверка на ръководството и организацията на дейността на ПОД; договорните отношения с банка – попечител, с инвестиционни посредници и с инвестиционен консултант; дейността на осигурителните посредници; организацията и дейността на службата за вътрешен контрол; финансовото състояние на дружеството, неговите инвестиции и организацията на дейността по управление на активите и риска; формирането и поддържането на пенсионните резерви в дружеството; дейностите по промяната на участие и прехвърляне на средствата на осигурени лица от един в друг съответен фонд за допълнително пенсионно осигуряване; представянето на информация на осигурените лица, включително и във връзка с постъпили в пенсионноосигурителните дружества жалби и сигнали. По отношение на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване общите проверки обхващат инвестиционните политики и организацията на дейността по управление на активите и управлението на риска; проверка на активите, инвестициите, вземанията и задълженията; договорните отношения с осигурени лица и пенсионери, както и задължения и плащания към осигурени лица и пенсионери.

Извършената през 2012 г. тематична **извънпланова** проверка беше във връзка с постъпили в КФН жалби и сигнали за допуснати нарушения на Наредба № 3 за реда и начина за промяна на участие и за прехвърляне на натрупаните средства на осигурено лице от един фонд за допълнително пенсионно осигуряване в друг съответен фонд, управляван от друго пенсионноосигурително дружество. Всички започнати през 2012 г. проверки са завършени към края на годината.

3.3. Правоприлагане

През 2012 г. по отношение на **инвестиционната общност** продължава да се наблюдава тенденция към нарастване броят на съставените актове за установяване на административни нарушения (АУАН) и на издадените наказателни постановления (НП). По-голямата част от нарушенията са свързани с дейността на публичните дружества (ПД) и други емитенти на ценни книжа, колективните инвестиционни схеми (КИС), управляващите дружества (УД), дружествата със специална инвестиционна цел (АДСИЦ), инвестиционните посредници (ИП). Това увеличение се дължи до голяма степен на все по-ефективния надзор, осъществяван от страна на КФН през последните години, включително и през 2012 г. **Общата стойност на влезлите в сила през 2012 г. НП е 1 232 300 лв.**, като тя не обхваща стойността на всички издадени НП, тъй като част от тях са обжалвани пред съда.

През 2012 г. са постъпили общо **182 жалби срещу актове на Зам.-председателя на КФН, ръководещ управление „Надзор на инвестиционната дейност“**. От тях 167 са срещу издадени наказателни постановления и 15 - срещу издадени индивидуални административни актове. Четиридесет и седем от жалбите срещу наказателни постановления са постъпили от инвестиционни посредници, а 120 от публични дружества, АДСИЦ и други емитенти на ценни книжа, включително колективните инвестиционни схеми и управляващите ги дружества. Четири от жалбите срещу индивидуални административни актове са по линия на инвестиционните посредници и 11 са по линия на публични дружества, АДСИЦ и други емитенти на ценни книжа, включително колективните инвестиционни схеми и управляващите ги дружества.

Основно откритите, съответно приложени принудителни административни мерки се отнасят до невнасяне на дължима вноска от инвестиционните посредници към фонда за гарантиране на инвеститорите. Част от производствата са свързани със привеждане на дейността на инвестиционните посредници в съответствие с изискванията на чл.20, ал. 2 от Наредба 35, една от приложените мерки е свързана с назначаване на квестор на поднадзорно на управлението.

През отчетната година по отношение на инвестиционната общност са **отправени и 46 препоръки, касаещи прецизиране съдържанието на договорите за предоставяне на финансови услуги**, Прецизиране съдържанието на отчетите на вътрешен контрол, коригиране на правила за управление на риска, както и коригиране на формите на нарежданията за сключване на сделки с финансови инструменти.

Таблица 15. Правоприлагане през 2012 г.

	Съставени АУАН	Издадени НП*	Стойност на влезли в сила НП (лв.)	Открити производства по ПАМ	Решения за прилагане на ПАМ**
Инвестиционни посредници, ЦД, БФБ и други лица	47	64	56 100	29	9
КИС, УД, АДСИЦ, ПД и др. емитенти	476	351	1 087 800	235	171
Пазарни злоупотреби	57	54	88 400	0	0
Общозастрахователни дружества	300	202	559 860	60	9
Животозастрахователни дружества	19	12	4 000	1	-
Здравноосигурителни дружества	47	32	22 200	-	-
Застрахователни брокери	49	31	15 000	1	-
Застрахователни агенти/лица, извършващи дейност като застрахователни агенти, без да са вписани в регистъра на КФН	3	7	9 000	-	-
ГФ, НББАЗ	1	1		1	1
Пенсионноосигурителни дружества	44	45	150 400	-	32***

Бележки: *Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания. **До решение за прилагане на ПАМ се стига, в случай че дружествата не се съобразят с откритото производство по прилагане на ПАМ. ***При прилагане на ПАМ по реда на КСО не се прилагат разпоредбите на АПК относно обясненията и възраженията на заинтересованите лица.

През 2012 г. бяха съставени 419 актове за установяване на административни нарушения (АУАН) на **участниците в застрахователния и здравноосигурителния пазар**. По отношение на застрахователния надзор се запазва тенденцията за спад в броя на констатираните нарушения от страна на общозастрахователните дружества, което е положителна тенденция, що се отнася до спазване на нормативно установените изисквания относно дейността на тези дружества. От друга

страна, намаляването на броя на извършените нарушения през годината е свързано с приемането на Наредба № 42 за изграждането и поддържането на информационна система за оценка, управление и контрол на риска, в т. ч. за издаване на полици по задължителните застраховки по чл. 249, т. 1 от КЗ и стартирането на 1 юни 2011 г. на информационната система, чрез която се издават полици по задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите. По този начин отпадна задължението на застрахователните дружества да представят информация за сключените от тях договори. Основните извършени от застрахователните дружества нарушения остават непроизнасянето в срок по заведени претенции за изплащане на застрахователни обезщетения, но през 2012г. са установени и голям брой нарушения по чл. 213а от КЗ, който урежда отношенията при предявяване на регресен иск от застрахователя по имуществена застраховка, който е встъпил в правата на застрахованото лице срещу застрахователя по „Гражданска отговорност“ срещу лицето, което виновно е причинило вредата на застрахованото имущество. През отчетния период за издадени 9 наказателни постановления, с които са наложени санкции за извършени 67 нарушения.

Общата стойност на влезлите в сила НП възлиза на 610 060 лв., като основната част от сумата е постъпила в Комисията от общозастрахователните дружества. През 2012 г. са открити 63 производства по прилагане на ПАМ, от които 60 срещу застрахователи по общо застраховане. Най-често прилаганите ПАМ са разпореждане да се предприемат конкретни действия (примерно представяне на документи) и разпореждане дадено застрахователно дружество да се произнесе по заведена пред него застрахователна претенция. През годината са издадени само 9 решения за прилагане на ПАМ, тъй като по останалите открити производства са изпълнени дадените предписания. Във връзка с издадените решения са постъпили общо 3 броя жалби срещу решения на Зам.-председателя на КФН, ръководещ управление „Застрахователен надзор“, с които се прилагат принудителни административни мерки.

През 2012 г. са съставени 44 акта за установяване на административни нарушения (АУАН) на разпоредби на Кодекса за социално осигуряване и на подзаконовите нормативни актове по неговото прилагане и са издадени 45 наказателни постановления. С издадените през 2012 г. 45 наказателни постановления са наложени глоби и имуществени санкции в общ размер на 261 100 лева. От тях 250 000 лева са по наложени имуществени санкции на пенсионноосигурителните дружества (ПОД), а 11 100 лева са по наложени глоби на физически лица.

От издадените през 2012 г. наказателни постановления 21 броя не са обжалвани и са влезли в законна сила, а 24 броя са обжалвани пред съда и производствата по тях не са приключили. В КФН през 2012 г. са постъпили общо 80 400 лева по влезли в сила наказателни постановления (включително издадени в предходни години и потвърдени от съда), с които са наложени глоби и имуществени санкции, като само 27 400 лева са по наказателни постановления, които са издадени и влезли в сила през 2012 г.

През отчетния период са приложени 32 принудителни административни мерки спрямо пенсионноосигурителните дружества. Само една от приложените принудителни административни мерки е обжалвана по административен ред пред КФН и е потвърдена. Приложените принудителни административни мерки са влезли в законна сила и са изпълнени в определените срокове.

Инвестиционни посредници, Централен депозитар и регулирани пазари

През 2012 г. е налице относителна устойчивост на извършените от инвестиционните посредници нарушения, като се наблюдава сравнително запазване на техния вид и основание.

Таблица 16. Най-чести нарушения в сферата на ИП, ЦД и БФБ

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2011	2012	2011	2012
ИП не е изготвял ежедневно отчет за капиталова адекватност и ликвидност въз основа на счетоводния баланс и аналитична оборотна ведомост. (чл. 143, ал. 1 от Наредба № 35)	9	22	0	20
ИП не е изпълнил задължения свързани с ликвидността му изразяващи се в поддържане по всяко време на парични средства и/или държавни ценни книжа в размер не по-малък от 50 на сто от текущите му, като минималния размер на паричните средства съхранявани по разплащателни или депозитни сметки не би следвало да е под 70 % от всички парични средства на ИП (чл. 20, ал. 1 и 2 от Наредба № 35)	17	5	10	14
Нарушение на изискването ИП да отчита сумата на големите си експозиции с цел ограничаване на риска от прекомерната им концентрация и да уведомява КФН за всяка нововъзникнала голяма експозиция или за всяко нарастване над 20 % на голяма експозиция (чл. 77, ал. 1, 2 и 3 от Наредба № 35)	7	3	0	10
Експозицията на ИП към отделно лице или към група свързани лица надвишава 25 % от собствения му капитал или ИП не е уведомил КФН за експозиция, надвишила максимално допустимия праг (чл. 78, ал. 1, 2 и 4 от Наредба № 35)	4	4	4	4
Неуведомяване на КФН от страна на брокерите и инвестиционните консултанти относно сключване и прекратяване на договорите им с ИП, УД или ИД (чл. 14, ал. 3 и 5 от Наредба № 7)	3	0	2	2
Подаване на заявление относно вписване в търговския регистър на членове на СД на ИП, без да са одобрени предварително от КФН (чл. 11, ал. 7 от ЗПФИ)	0	2	0	0

Бележка: *Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

През отчетния период преобладават нарушенията, свързани с неизпълнение на задължението за водене на ежедневна отчетност. Същевременно намалява броят на нарушенията, свързани с капиталовата адекватност и ликвидност (чл. 20, ал. 1 и 2 от Наредба № 35), което до голяма степен е резултат от засиления контрол по отношение спазване на изискванията за капиталова адекватност и

ликвидност с оглед техния характер и значимост по отношение финансовата стабилност на инвестиционните посредници.

Колективни инвестиционни схеми и управляващи дружества

През 2012 г. се наблюдава сравнително увеличение на извършените по отношение на колективните инвестиционни схеми нарушения, като относително се запазва видът и основанието на нарушенията. Най-честите нарушения се отнасят до неизпълнение на задължението УД да съхранява активи на договорния фонд в банка депозитар, непредставяне на справка относно обявените емисионни стойности и цени на обратно изкупуване на дялове, както и неспазване на инвестиционните ограничения от страна на УД, респ. неуведомяване на КФН за преминато инвестиционно ограничение. Несъответствието между съставени АУАН и издадени НП се дължи на факта, че една част от актовете са съставени през отчетната година, а съответно произнасянето на административно наказващия орган е през 2013 г. предвид разпоредбата на чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

Таблица 17. Най-чести нарушения в сферата на КИС и УД

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2011	2012	2011	2012
Нарушение на задължението УД да съхранява активи на договорния фонд в банката депозитар (чл. 173, ал. 1 ЗППЦК, респ. чл. 34, ал. 1 от ЗДКИСДПКИ)	5	10	0	15
Нарушение на задължение на банката депозитар (чл. 34, ал. 1 от ЗДКИСДПКИ)	0	3	0	3
Извършване на дейност от страна на УД извън неговия лиценз (чл. 202, ал. 7 ЗППЦК)	2	3	0	1
Непредставяне в законоустановения срок на списък на лицата, които притежават пряко или непряко квалифицирано участие, както и данни за притежаваните от тях гласове в общото събрание на УД (чл. 40, ал. 2 ЗПФИ)	1	1	1	1
Непредставена справка относно обявените емисионни стойности и цени на обратно изкупуване на дялове (чл. 77 от Наредба № 44)	0	8	0	0
УД, респ. ИД не е привело активите на управляван от него договорен фонд в съответствие с инвестиционните ограничения, респ. не е уведомило КФН за преминати инвестиционни ограничения (чл. 51 и чл.- 52 от ЗДКИСДПКИ)	1	6	0	2

Бележка: *Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

Публични дружества, дружества със специална инвестиционна цел и други емитенти на ценни книжа

През отчетния период се наблюдава увеличение на общо извършените от публични дружества и емитенти на ценни книжа нарушения, при запазване на вида на нарушенията. Значителна част от констатираните нарушения е свързана с непредставяне или представяне със закъснение на финансовите отчети. Друга съществена част от нарушенията се отнася до несъобразяване с приложена принудителна административна мярка (ПАМ) по чл. 212 ЗППЦК, непредставяне на всички изискуеми материали за общото събрание на акционерите (ОСА), неоповестяване на поканата за ОСА на обществеността по законоустановения ред и непълно представяне на изискуема от закона информация в протоколите от заседанието на ОСА относно резултатите от гласуването. Нараства броят на нарушенията, свързани с неразкриване на дялово участие в капитала на публично дружество, друг емитент на ценни книжа и АДСИЦ в законоустановения срок, както и сключването на сделки от мениджмънта на ПД и емитентите на ценни книжа, надвишаващи законоустановените прагове, без изрично упълномощаване от страна на ОСА.

Таблица 18. Най-чести нарушения в сферата на ПД, АДСИЦ и други емитенти на ценни книжа

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2011	2012	2011	2012
Непредставяне или представяне със закъснение на годишен и/или тримесечни финансови отчети за дейността на ПД и емитенти (чл. 31 от Наредба № 2)	163	171	95	199
Несъобразяване с приложена ПАМ по чл. 212 ЗППЦК (чл. 221, ал. 6 ЗППЦК)	36	28	21	46
Непредставяне или представяне със закъснение на годишен и тримесечни финансови отчети за дейността на АДСИЦ (чл. 40 от Наредба № 2)	20	21	15	20
Непредставяне на всички изискуеми материали за ОСА и неоповестяване на поканата за ОСА на обществеността по законоустановения ред (чл. 115 ЗППЦК)	11	19	9	9
Неразкриване на дялово участие в капитала на публично дружество, друг емитент на ценни книжа и АДСИЦ в законоустановения срок (чл. 145 и 148 ЗППЦК)	6	18	8	10
Непредставяне в протокола от заседанието на ОСА на пълната изискуема от закона информация относно резултатите от гласуването и непредставяне на протокола пред КФН и пред обществеността по законоустановения ред и срок (чл. 117, ал. 1, 2 и 3 ЗППЦК)	15	16	4	14
Сключване на сделки от мениджмънта на ПД и емитентите на ценни книжа, надвишаващи законоустановените прагове, без изрично упълномощаване от страна на ОСА (чл. 114, ал.1 и 2 ЗППЦК)	5	15	10	8

Неуведомяване за настъпили промени в устава, в управителните и контролните органи на дадено ПД или емитент, за взето решение за преобразуване на дружеството, за настъпили други обстоятелства в законоустановения срок (чл. 100ш, ал. 1 и 2 ЗППЦК)	6	7	3	4
---	---	---	---	---

Бележка: *Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

Застраховане и доброволно здравно осигуряване

През отчетната година сред най-често срещаните нарушения на застрахователния пазар е **непроизнасянето на застрахователя в 15-дневен срок от представяне на всички доказателства по чл. 105 от КЗ**, като броят на съставените АУАН и съответно издадените наказателни постановления нараства значително. След него се нарежда нарушението свързано с **окончателното произнасяне на застрахователя по претенция по “Гражданска отговорност” на автомобилистите**. Нарушенията във връзка с предявяването на регресен иск от застрахователя по имуществена застраховка, който е встъпил в правата на застрахованото лице срещу застрахователя по “Гражданска отговорност”(чл. 213а от КЗ) обикновено се установяват при проверка на място на застрахователя и поради големия им брой се групират по няколко нарушения в един АУАН. Така в **9-те издадени през годината НП дружествата са санкционирани за общо 67 нарушения**.

Таблица 19. Най-чести нарушения в застраховането и доброволното здравно осигуряване

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2011	2012	2011	2012
Произнасяне на застрахователя в 15-дневен срок от представяне на всички доказателства по чл. 105 от КЗ (чл. 107, ал. 1 от КЗ)	52	130	68	73
Окончателно произнасяне на застрахователя по претенция по “Гражданска отговорност” на автомобилистите(чл. 271, ал. 2 във вр. ал. 1 от КЗ)	29	56	35	35
Предявяване на регресен иск от застрахователя по имуществена застраховка, който е встъпил в правата на застрахованото лице срещу застрахователя по “Гражданска отговорност” (чл. 213а от КЗ)	-	11	-	9

Бележка: **Отбелязването със знака „-“ в таблицата означава, че през 2011 г, съгласно данните от отчета за този период, съответният вид нарушение не е било сред най-често срещаните в сферата на застраховането и доброволното здравно осигуряване. *Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

Допълнително пенсионно осигуряване

И през 2012 г. се запазва тенденцията на плавно нарастване на броя на съставените актове за установяване на административни нарушения на разпоредби на КСО и на подзаконовите нормативни актове по неговото прилагане във връзка с дейността по допълнителното пенсионно осигуряване. Със съставените 44 АУАН са установени общо 62 административни нарушения, като **46 от тях са на Кодекса за социално осигуряване и 16 нарушения са на разпоредби на Наредба № 3** за реда и начина за промяна на участие и за прехвърляне на натрупаните средства на осигурено лице от един фонд за допълнително пенсионно осигуряване в друг съответен фонд, управляван от друго пенсионноосигурително дружество. От установените нарушения **най-многобройни са нарушенията свързани с неизпълнение на задължения на ПОД да съставя финансовите си отчети в съответствие с изискванията на Закона за счетоводството и КСО** и нарушенията на забраната членове на управителен или контролен орган на ПОД да са страна по сделки с ПОД, извън качеството им на негови акционери.

Таблица 20. Най-чести нарушения в сферата на допълнителното пенсионно осигуряване

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2011	2012	2011	2012
ПОД не съставя финансовите си отчети в съответствие с изискванията на Закона за счетоводството и КСО (чл. 185, ал. 1 от КСО)	-	10	-	10
Членове на управителен или контролен орган на ПОД са страна по сделки с ПОД извън качеството им на негови акционери (чл. 121д, ал. 5 от КСО)	-	7	-	7
Заместник-председателя на КФН не е уведомен за промяна на обстоятелства относно, регламентирани в ал.2-6 на чл. 121д от КСО изисквания към членовете на управителните и контролните органи на ПОД (чл. 121д, ал. 7 от КСО)	-	4	-	4
ПОД е прехвърлило на регулиран пазар на ценни книжа от името и за сметка на управляваните от него ФДПО ценни книжа чрез кръстосани сделки на регулиран пазар на ценни книжа (чл. 177, ал. 5 от КСО)	-	3	-	3
ПОД е предоставило заем на трето лице (чл. 121г, ал. 1 от КСО)	3	3	3	3
ПОД не е привело активите на ФДПО в съответствие с изискванията на КСО в тримесечен срок от датата на превишението на съответното инвестиционно ограничение (чл.251а, ал. 1, т.1 и 5 във вр. с чл.251, ал.1 от КСО)	-	3	-	3

Бележка: Отбелязването със знака „-“ в таблицата означава, че през 2011 г., съгласно данните за този период, съответният вид нарушение не е било сред най-често срещаните в сферата на допълнителното пенсионно осигуряване. *Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

3.4. Пазарни манипулации

Основната насока на дейността по предотвратяване на пазарни злоупотреби се изразява в осъществяване на текущо наблюдение на сделките с финансови инструменти, допуснати до търговия на регулиран пазар в Република България с цел предотвратяване и разкриване на пазарни злоупотреби, повишаване на общественото доверие в пазара на финансови инструменти и осигуряване на своевременно и пълно разкриване на информация на инвеститорите. Тази дейност се извършва посредством осъществявания дистанционен надзор и проверки на място за спазване изискванията на Закона срещу пазарни злоупотреби с финансови инструменти (ЗПЗФИ). При осъществяване на своята дейност се предприемат действия и мерки за предотвратяване и разкриване на сделки и действия с вътрешна информация и пазарни манипулации.

Пазарната информация за търговията на регулираните пазари на ценни книжа се събира, обработва и на тази база се изготвят справки и текущи доклади за търговията с финансови инструменти. Текущо се следят публикации отнасящи се до емитентите на ценни книжа, с цел недопускане на манипулиране на пазара на финансови инструменти. Надзор се осъществява и по отношение на представяне в срок на информация по чл. 16 от ЗПЗФИ, касаеща сключените сделки от лица, които изпълняват ръководни функции в емитент и лица, тясно свързани с тях. При осъществяване на посочените дейности се обменя информация с Българска народна банка, с други държавни органи и институции, с органите на местното самоуправление и местната администрация и с неправителствени организации. В хода на проверките при установяване на извършено престъпление, свързано с дейността на поднадзорните лица прави предложение за уведомяване на прокуратурата.

За периода са извършени 55 проверки, 7 от които бяха започнати през 2011 г., за спазване разпоредбите на Закона срещу пазарните злоупотреби с финансови инструменти (ЗПЗФИ) във връзка със забраните за недобросъвестна търговия с ценни книжа, манипулиране на пазара, вътрешна информация и вътрешни лица. През 2012 г. са започнали общо 11 проверки относно спазване разпоредбите на ЗПЗФИ, които продължават и през 2013 г.

В резултат на извършените проверки бяха съставени 57 АУАН. През 2012 г. бяха издадени 54 НП по образувани административно-наказателни преписки на обща стойност 200 700 лв. През отчетния период се наблюдава относителна устойчивост на извършените нарушения по ЗПЗФИ, както като брой, така и като основание. Следва да се отбележи, че основно извършените нарушения касаят разкриване на информация за сключени сделки с акции от мениджърския екип на публичните дружества или свързани с тях лица, както и разкриването на вътрешна информация. Динамиката на извършените нарушения сочи, че и за напред основно внимание следва да се отделя на защита правото на информираността на инвестиционната общност.

Таблица 21. Най-чести нарушения, свързани с недобросъвестната търговия с ценни книжа, манипулирането на пазара, вътрешната информация и вътрешните лица

Вид и основание на нарушението	Съставени АУАН		Издадени НП*	
	2011	2012	2011	2012
Нарушение на задължението от страна на лицата, които изпълняват ръководни функции в емитент, и лицата, тясно свързани с тях, да уведомят писмено КФН в законоустановения срок за сключените за тяхна сметка сделки на стойност над 5000 лв. в рамките на една календарна година с акции, издадени от емитента (чл. 16 ЗПЗФИ)	37	49	45	46
Манипулиране на пазара на финансови инструменти чрез извършването на сделки или подаването на нареждания, създаващи невярна или подвеждаща представа относно търсенето, предлагането или цената на финансови инструменти или определяне на цената на дадени финансови инструменти на необичайно или изкуствено ниво (чл. 11 във връзка с чл. 6, ал. 1, т. 1от ЗПЗФИ)	0	4	0	3
Не разкриване от страна на емитента на вътрешна информация, пряко отнасяща се до него, по законоустановения ред и срок (чл. 12 и чл. 14 от ЗПЗФИ)	7	2	10	5
Не разкриване от Инвестиционните посредници на сделки с финансови инструменти при признаци за манипулиране на пазара на финансови инструменти (чл. 27, ал. 1 от ЗПЗФИ)	0	1	0	0
Инвестиционния посредник не може да извършва дейност по друг начин, който застрашава неговите клиенти или стабилността на пазара на финансови инструменти (чл. 13, ал. 1, т. 7, пред. първо от Наредба 38)	0	1	0	0
При възпрепятстване на КФН, нейните органи или надлежно упълномощени служители от нейната администрация при осъществяване на надзорни правомощия, възложени им с този или с др. закон. (чл. 32, ал. 1, във връзка с ал. 2 от ЗКФН)	0	1	0	0

Бележка: *Броят на издадените НП за определената година включва както НП, издадени на базата на АУАН от същата година, така и НП, издадени на базата на АУАН от предишната година. Това се дължи на факта, че срокът за издаване на НП е 6 месеца след датата на съставяне на АУАН съгласно чл. 34, ал. 3 от Закона за административните нарушения и наказания.

4. Защита на потребителите на небанковите финансови услуги

4.1. Достъп до финансова информация

През 2012 година продължи активното предоставяне на информация за дейността на КФН и за небанковите финансови пазари чрез публикации на интернет страницата на Комисията, създаване на нова интернет страница за финансова грамотност и потребителска защита и изпращане на информация на журналистите.

Изпълнявайки принципите на откритост, публичност и достъпност в своята дейност, КФН периодично актуализира **Интернет страницата** си с цел подобряване и улесняване на достъпа до информация от страна на потребителите. През годината са се публикували новини относно взети от Комисията решения, промени в нормативната уредба, касаещи небанковия финансов сектор (221), решения (838), обобщени статистически данни за трите вида пазари (83), като 52 на български и на английски език за застрахователния пазар, 12 за пазара по доброволно здравно осигуряване, 2 статистически информации за застрахователните брокери и 17 броя статистически данни за осигурителния пазар. Публикувани са отчети за дейността на трите управления – тримесечни и годишни, във връзка с лицензионната и надзорна дейност, както и отчетите на члена на Комисията по отношение на жалбите, постъпили в Комисията (7).

През 2012 г. КФН публикува две издания - електронното издание на **Официалния месечен бюлетин** (12 броя) и **Годишния отчет**, който в синтезиран вид обобщава дейността на надзорната институция и състоянието на небанковия финансов сектор за предходната година.

С цел осъществяване на политиката на защита на потребителите в раздел **„За потребителите“** се публикува информация, насочена към широката общественост. Предостави се и възможността за директно подаване на жалби и сигнали на e-mail: delovodstvo@fsc.bg. Чрез **e-порталите** участниците в небанковия финансов сектор директно подават своята информация в Комисията, подписана с електронен подпис. А подробна информация за дружествата се предоставя чрез публичния регистър, който е достъпен както на място в Комисията, така и чрез интернет страницата – **„Електронен регистър и картотека (ERiK)“** и **„Новини от e-Register“**.

В рубриката **„Европейски въпроси“** през 2012 г. са публикувани две важни предупреждения, които ESMA е подготвил към инвеститорите на дребно – едното, във връзка с рисковете, свързани с инвестирането онлайн и другото, за търгуването с чуждестранна валута (форекс). Допълнително са публикувани и 657 предупреждения към инвеститорите в България от европейски и световни надзорни институции, свързани със злоупотреби на глобалните пазари от нелицензирани компании, които предлагат различни сделки с ценни книжа, нямщи финансово покритие.

Специално внимание през годината се отдели за **информирание на обществеността за изменения в нормативната уредба**, инициирани от КФН. Публикуваха се новини на интернет страницата на КФН и се изпратиха съобщения до медиите във връзка с всички промени в регулаторната рамка, в които КФН е участвала през годината.

Една от значимите дейности през годината във връзка с достъпа до финансова информация бе изработването и „пускането“ в действие на изцяло **нова интернет страница за финансова грамотност и потребителска защита** – www.tvoitefinansi.bg. Разработи се стратегия за популяризирането ѝ, която включи публично представяне на страницата пред браншовите асоциации и медии, както и пред ученици и студенти. Специалният уебсайт предоставя богата информация за небанковите продукти и

услуги и обобщава основните права на дружествозастрахованите и осигурените лица, както и на акционерите в публични дружества.

Същевременно страницата дава практически отговори на често срещани въпроси и проблеми на потребителите и съдържа интерактивна образователна част, насочена към хората, които искат да повишат финансовата си грамотност. Знанията си потребителите могат да проверят с многобройните тестове, финансов речник и други инструменти. Чрез сайта могат да бъдат отправени също въпроси към експерти на КФН и жалби, което е добър модел за получаване на обратна връзка и още един канал за осигуряване на защита на потребителите.

Освен чрез своите издания и двете интернет страници, важните аспекти от дейността на КФН достигат до широката общественост **чрез медиите**. Всекидневно се предоставя информация на журналистите, организират се интервюта и пресконференции, свързани с обществено значими аспекти от дейността на институцията. Комисията разпространява с помощта на медиите препоръки към потребителите на финансови услуги и полезна информация за участниците на пазарите. Дейността на КФН през годината е отразена в стотици публикации в централни печатни и електронни медии и са публикувани 30 интервюта с членовете членове.

4.2. Жалби и запитвания на потребители на небанкови финансови услуги

От съществено значение за запазване на доверието на потребителите на услуги и продукти, предлагани от небанковия финансов сектор е дейността на КФН, касаеща разглеждането и произнасянето на институцията по жалбите на потребители, свързани с дейността на поднадзорните й лица. Анализът на жалбите и предприемането на корективни действия са условие за създаването и поддържането на високо ниво на доверие на потребителите във финансовите продукти и услуги, предлагани на финансовите пазари. Анализът на жалбите е основа за получаване на обратна информация от пазара, представлява отличен инструмент за подобряване на регулаторната рамка и надзорните практики и за взимане на управленски решения.

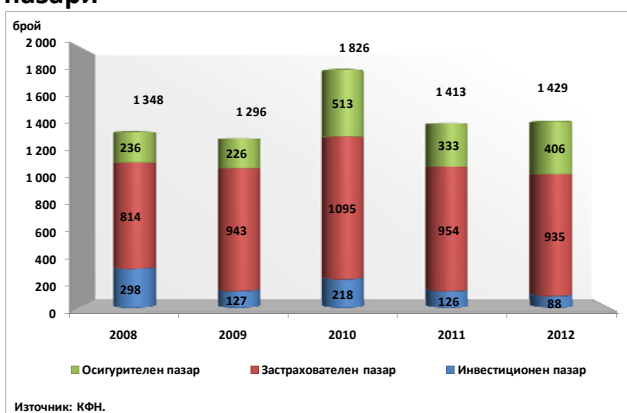
През 2012 г. в КФН са постъпили 1 429 броя жалби¹¹, по които институцията е компетентен орган. През тази година се наблюдава запазване на нивото на броя постъпили жалби спрямо предходната 2011 г., когато е отчетен значителен спад спрямо 2010 г. В същото време нивото на постъпилите жалби през 2012 г. е подобно на нивата през 2008 г. и 2009 г. Отчитайки съотношенията по пазари се наблюдава намаляване на жалбите, свързани с инвестиционния пазар, от 126 броя

през 2011 г. до 88 броя през 2012 г. за сметка на нарастване на броя жалби, свързани с осигурителния пазар, от 333 броя през 2011 г. до 406 броя през 2012 г. Минимален е спадът на жалбите, свързани със застрахователния пазар, с 2% през 2012 г. спрямо 2011 г. или само 19 броя.

---

¹¹ Посоченият брой жалби е получен след като насочените към отдел „Методология и жалби“ 1751 броя преписки по жалби, запитвания и сигнали (жалби) са приспаднати със свързани жалби и многократно подавани жалби от един и същ жалбоподател, както и жалбите по некомпетентност и запитванията.

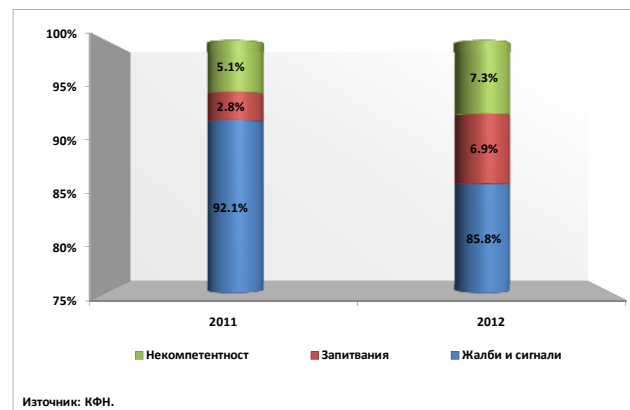
Графика 1. Динамика на жалбите в КФН по пазари

През 2012 г. в КФН са постъпили и запитвания и жалби, които не са от нейната компетентност. Общият брой на постъпилите документи, включващи и жалбите, по които институцията е компетентен орган, възлиза на 1665¹² броя. От тях 1544 броя са на потребители на услуги и продукти, предлагани от поднадзорни на КФН лица, сред които 115 запитванията и 121 броя жалби, по които институцията не е компетентен орган за произнасяне. Спрямо 2011 г. се наблюдава ръст на относителния дял на запитванията от 2.8% до 6.9% през 2012 г. Той се дължи основно на нарастване на запитванията, свързани с наличието на инвестиционни бонове и/или финансови инструменти по лични или клиентски сметки на лицата в „Централен депозитар“ АД. Жалбите по некомпетентност също отбелязват ръст от 5.1% през 2011 . до 7.3% за 2012 г. Посочените ръстове се компенсират с намаляване на жалбите и сигналите, по които институцията е компетентна, до 85.8% през 2012 г. спрямо нивата през 2011 г., възлизащи на 92.1%.

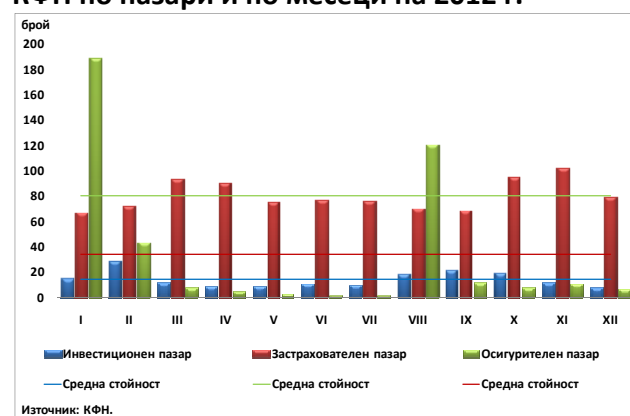
¹² Посоченият брой жалби е получен след като насочените към отдел „Методология и жалби“ 1751 броя преписки по жалби, запитвания и сигнали (жалби) са приспаднати свързани жалби и многократно подавани жалби от един и същ жалбоподател.

Графика 2. Динамика на жалбите, запитванията и сигналите, постъпили в КФН

През 2012 г. постъпилите в КФН ежемесечно жалби на потребители от инвестиционния и застрахователния пазар са на приблизително едно ниво с малки отклонения от средномесечната им стойност. Докато при жалбите от осигурителния пазар се наблюдава определена цикличност на постъпване на жалбите на потребители и съответно се отчитат големи отклонения от средномесечната стойност.

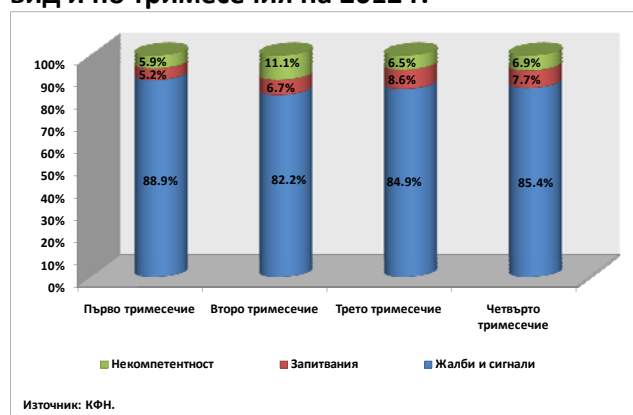
Графика 3. Динамика на жалбите, постъпили в КФН по пазари и по месеци на 2012 г.

Наблюдавайки тенденцията по тримесечия през 2012 г. относно съотношението жалби, по които институцията е

компетентна, и запитвания и жалби, по които институцията не е компетентна, се отчита относително запазване на дела на жалбите по компетентност в диапазона между 84.9% – 88.9%. При запитванията се наблюдава динамика, като през първо тримесечие на 2012 г. те са 5.2%, през второ тримесечие - 6.7%, трето тримесечие се отчита ръст до 8.6% и има минимален спад през четвърто тримесечие на 2012 г. до 7.7%.

Графика 4. Динамика на жалбите, запитванията и сигналите, постъпили в КФН по вид и по тримесечия на 2012 г.

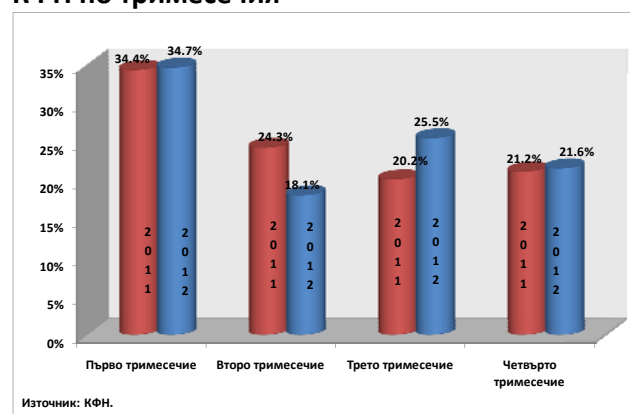

При жалбите по некомпетентност също се отчита промяна в относителния дял по тримесечия. През първо тримесечие - 5.9%, през второто имаме почти двойно увеличение до 11.1%, последвано от спад до нивото през първо тримесечие – 6.5% и относително стабилизиране през четвърто тримесечие спрямо предходното, достигайки до 6.9%.

От анализа на постъпващите в КФН жалби и сигнали по компетентност по тримесечия е видно, че през четвърто тримесечие на 2012 г. се наблюдава спад на постъпилите жалби спрямо третото тримесечие - от 25.5% на 21.6%. Подобна тенденция се наблюдава между първо и второ тримесечие на 2012 г., като от 34.7% се отчита спад до 18.1%. Това е и най-ниският относителен дял, което означава, че потребителите са били най-

неактивни през второто тримесечие на годината. Спадът на жалбите през четвърто тримесечие спрямо трето тримесечие на 2012 г. произтича от нормализирането на броя на постъпващите жалби от потребители на осигурителни услуги, когато бе отчетено тяхното значително нарастване.

Графика 5. Динамика на жалбите, постъпили КФН по тримесечия

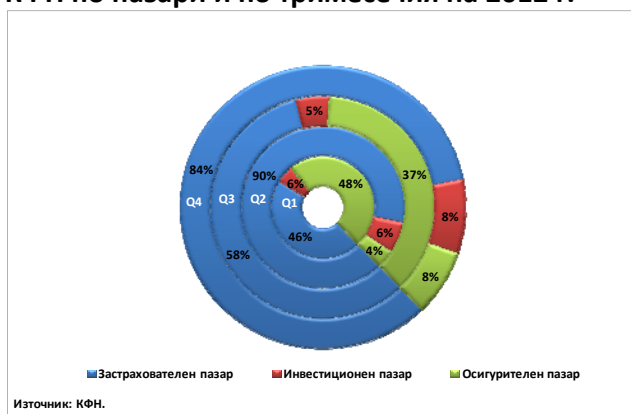

Анализирайки активността на потребителите по тримесечия на 2012 г. спрямо 2011 г. се наблюдава приблизително едно и също ниво на относителния дял на постъпилите жалби през първо и четвърто тримесечие, докато през второ и трето активността на потребителите се различава. През второ тримесечие на 2011 г. са постъпили 24.3% от жалбите на потребители на инвестиционни, осигурителни и застрахователни услуги, а през същия период на 2012 г. този дял възлиза на 18.1%. През трето тримесечие съотношението е обратно. По-активни потребителите са били през 2012 г. (25.5%) спрямо същия период на предходната година (20.2%). През четирите тримесечия на 2012 г. се запазва тенденцията основният поток от жалби и сигнали, които постъпват и се обработват в КФН, да са на потребители на застрахователни и здравноосигурителни услуги и продукти.

За 2012 г. разпределението по пазари е както следва: 65.4% от жалбите са във връзка с

продуктите и услугите, предлагани на застрахователния и здравноосигурителния пазар, 28.4% - на осигурителния пазар и 6.2% - на инвестиционния пазар. През 2012 г. се отчита намаляване на относителния дял на постъпилите жалби и сигнали на потребители на застрахователни и здравноосигурителни услуги и продукти от 73% до 65% спрямо 2011 г. Спад се отчита и при жалбите и сигналите, свързани с лица, извършващи дейност на инвестиционния пазар, като от 10% през 2011 г. относителният дял спада с 4 пр.п. и достига 6%. Обратна е тенденцията при жалбите и сигналите, отнасящи се за осигурителния пазар. При него относителният дял се е увеличил от 17% до 28%.

Графика 6. Динамика на жалбите, постъпили в КФН по пазари и по тримесечия на 2012 г.

През последното тримесечие на годината се наблюдава същата структура на жалбите и сигналите по пазари както и в края на 2011 г. Отново само при жалбите на потребителите на осигурителни услуги отклонението е по-голямо, което се обяснява с цикличността на постъпването на жалбите от осигурителния пазар. Посочената цикличност може да се обясни с организацията на постъпване на преобладаващия брой жалби на потребители – чрез пенсионноосигурителните дружества.

През трето тримесечие на 2012 г. постъпиха голям брой жалби, които касаят различното прилагане на нововъведените норми в НАРЕДБА № 3 за реда и начина за промяна на участие и за прехвърляне на натрупаните средства на осигурено лице от един фонд за допълнително пенсионно осигуряване в друг съответен фонд, управляван от друго пенсионноосигурително дружество. През месец август КФН прие указания по прилагането на тези норми¹³. Наблюдаваният спад от 5.8 пъти на жалбите на потребители от пенсионноосигурителния пазар през четвърто тримесечие спрямо трето тримесечие на 2012 г. може да се обясни с положителния ефект от издадените указания.

Таблица 22. Структура на постъпилите жалби в КФН по пазари

	2011	2012
Застрахователен пазар	73%	65%
Инвестиционен пазар	10%	6%
Осигурителен пазар	17%	28%

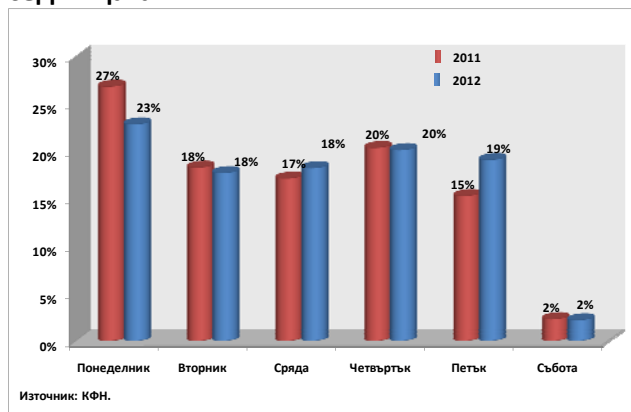
Анализирайки жалбите по тримесечия през 2012 г. може да се каже, че тенденцията за равномерен относителен дял на жалбите и сигналите, произтичащи от дейността на поднадзорни на КФН лица, извършващи дейност в сферата на инвестиционния пазар се запазва. Обемът на жалбите от услуги и продукти, предлагани на този пазар, отчетени по тримесечия варира между 5% и 8% от общия обем жалби, постъпили в КФН.

Правейки обзор на постъпилите жалби и сигнали на потребители на инвестиционни, осигурителни и застрахователни услуги и продукти през 2012 г., е видно, че най-активни потребителите са били в понеделник, а най-

¹³ Указания относно тълкуването и прилагането на чл.202, ал.1 от Кодекса за социално осигуряване и чл. 7, ал. 1 – 4 и чл. 17, ал. 1 – 3 от Наредба № 3 от 24.09.2003 г., приети с решение по протокол № 42 от 15.08.2012 г. на заседание на КФН.

слабо активни - във вторник¹⁴. Спрямо 2011 г. се наблюдава подобно ниво на потребителската активност, като отново най-активни потребителите са били в понеделник. За разлика от 2012 г. най-слабо активния ден през 2011 г. е бил петък. Относителният дял на постъпилите жалби, запитвания и сигнали в четвъртък е почти равен – 20.3% за 2011 г. спрямо 20.1% спрямо 2012 г.

Графика 7. Динамика на жалбите, запитванията и сигналите в КФН по дни от седмицата

И през 2012 г. в КФН продължават да постъпват жалби и сигнали, по които институцията не е компетентен орган за произнасяне. През 2012 г. те са 7.3% от общо постъпилите жалби през година. Запазва се тенденция на промяна на този дял през предходните години, а спрямо 2011 г. се отчита ръст от 2.2%. В случай на жалба по некомпетентност, КФН препраща жалбата до институцията, която е компетентна за произнасяне, като уведомява за това лицето. В същото време се наложи практика, когато при извършване на проверките по жалбите, по които институцията е некомпетентна, и се установи, че лицето е насочило жалбата си и до компетентната за произнасяне институция, КФН

да не препраща жалбата до институцията, компетентна да се произнесе по нея, а в писмото до лицето само му се разясняват законовите правомощия на КФН и пазарите, върху които осъществява надзор.

От направения анализ на постъпили в КФН жалби по некомпетентност е видно, че най-често тези жалби са свързани с кредитни продукти, предоставяни както от кредитни институции, така и от небанкови финансови институции. Тази тенденция се наблюдава през всички тримесечия на 2012 г. Тези жалби представляват 44.6% от всички постъпили в КФН за 2012 г. жалби по некомпетентност. През четвърто тримесечие се наблюдава спад в техния относителен дял спрямо предходното тримесечие, когато те са били 53.6% от общо постъпилите жалби по некомпетентност.

Таблица 23. Динамична структура на жалбите по некомпетентност, постъпил в КФН по предмет на жалбата

	Q1	Q2	Q3	Q4	2012
Кредитни продукти	39.4%	42.9%	53.6%	44.0%	44.6%
Парични превод	24.2%	40.0%	14.3%	28.0%	27.3%
Мобилни услуги	9.1%	0.0%	3.6%	0.0%	3.3%
Данъчна сфера	0.0%	0.0%	0.0%	8.0%	1.7%
Държавни агенции	3.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.8%
Други	24.2%	17.1%	28.6%	20.0%	22.3%

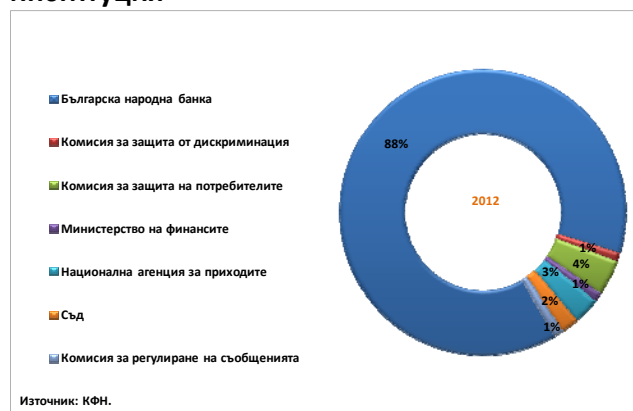
Същата тенденция се наблюдава и при анализа им в абсолютна стойност - техният брой спада от 15 на 11. В същото време през четвърто тримесечие се наблюдава ръст на жалбите по некомпетентност с предмет на жалба, свързана с парични преводи. Нарастването е двойно през призмата на относителния дял, но в абсолютна стойност нарастването не е толкова значително - от 4 броя през трето тримесечие на 2012 г. до 7 броя през четвърто тримесечие на годината. Подобен ръст се наблюдава през второ тримесечие спрямо първо тримесечие, където се отчита ръст от 24.2% през първо тримесечие достигат до 40% през второ. В абсолютна стойност ръстът е 6 броя, като от 8 броят

¹⁴ Отчетените стойности в 'събота' представляват подадените жалби и запитвания в официално отработвани дни през 2011 г. и 2012 г.

нарастват до 14 през второ тримесечие. През 2012 г. са постъпили и жалби, които не са насочени конкретно към определен субект, институция или орган.

От жалбите по некомпетентност през 2012 г. в КФН най-често са обработвани жалби, които са от компетентността на Българска народна банка и по-конкретно управление „Банков надзор“. Тази тенденция се запазва от 2011 г. Трябва да се отчете факта, че абсолютният брой на тези жалби намалява от второ тримесечие на годината достигайки 17 броя през четвърто тримесечие на 2012 г., но като относителен дял се отчита лек ръст до 85%. Наблюдава се тенденцията за постъпване на жалби от действия на небанкови финансови институции, които са вписани в регистрите, водени от Българска народна банка (БНБ) и върху чиято дейност определен надзор се осъществява от нея, а не от КФН. Министерство на финансите (МФ), БНБ, Комисията за защита от дискриминация (КЗД), Комисия за защита на потребителите (КЗП), Националната агенция по приходите (НАП), Комисия за регулиране на съобщенията (КРС) и съда са институции или агенции, които също са били компетентни по жалби, обработени от КФН през 2012 г.

Графика 8. Структура на жалбите по некомпетентност през 2012 г. по компетентна институция

КФН насочва усилия във връзка с жалбите по некомпетентност, като информира

потребителите за обхвата на компетентност и сферите на надзор на институцията. Положителният ефект от тази дейност се отчита с намаляване на броя на постъпилите жалби по некомпетентност през трето и четвърто тримесечие на 2012 г. Въпреки това, необходимо е да се продължи практиката по предоставяне на повече информация на обществеността за функциите, ролята и обхвата на дейността на КФН.

Таблица 24. Динамика на постъпили жалби по некомпетентност по тримесечия на 2012 г. и по компетентна институция

	Q1	Q2	Q3	Q4
БНБ	92%	96%	79%	85%
КЗД	4%	0%	0%	0%
КЗП	0%	0%	14%	0%
МФ	0%	4%	0%	0%
НАП	4%	0%	0%	10%
Съд	0%	0%	4%	5%
КРС	0%	0%	4%	0%

Акцентирайки върху обхвата на компетентност на КФН във връзка с постъпващите в институцията запитвания, може да се каже, че най-много запитвания през 2012 г. са постъпили във връзка с искане за проверка за притежаване на инвестиционни бонове. По отношение на запитванията за четвърто тримесечие се наблюдава промяна на акцента спрямо предходното трето тримесечие на 2012 г., когато най-много запитвания са постъпили във връзка с искане за проверка за притежавани инвестиционни бонове, както и състоянието към края на 2012 г. През четвърто тримесечие най-висок относителен дял се отчита при запитванията за наличие на застрахователно покритие – 32%. Относно исканията за проверка за притежавани инвестиционни бонове се отчита намаляване на относителния им дял до 28.6% през четвърто тримесечие спрямо трето. Същата тенденция се наблюдава и при запитванията през второ

тримесечие спрямо първо. През първото тримесечие на 2012 г. те са били 55% и спадат до 19%, когато най-голям относителен дял реализират запитванията за притежание на финансови инструменти. Запитванията за наличие на застрахователно покритие в относителен размер имат своя пик през четвърто тримесечие, когато достигат до 32.1%. Няма постъпили запитвания за осигурителен статус през първо и трето тримесечие на годината. Запитванията за прилагани общи практики от Комисията реализират своя пик през второ тримесечие, когато достигат до 24% от всички запитвания, постъпили през същия период.

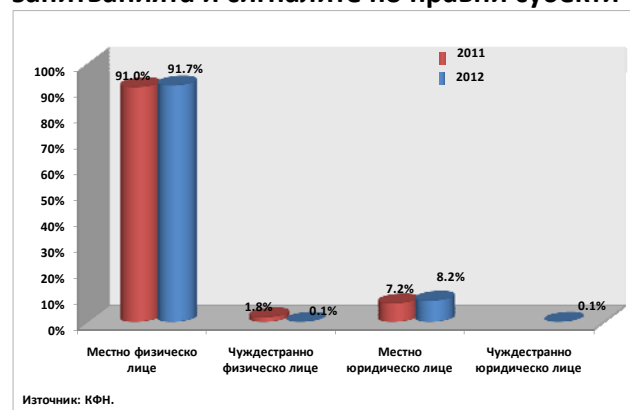
Таблица 25. Динамика на постъпилите в КФН запитвания по предмет на запитването

	Q1	Q2	Q3	Q4	2012
Запитване за притежаване на инвестиционни бонове	55.2%	19.0%	48.6%	28.6%	40.0%
Запитване за притежание на финансови инструменти	34.5%	33.3%	24.3%	14.3%	26.1%
Запитване за наличие на застрахователно покритие	6.9%	19.0%	8.1%	32.1%	15.7%
Запитване за осигурителен статус	0.0%	4.8%	0.0%	10.7%	3.5%
Запитване за общи практики	3.4%	23.8%	10.8%	10.7%	11.3%
Други	0.0%	0.0%	8.1%	3.6%	3.5%

Преобладаващата част от жалбоподателите през 2012 г. са местни физически лица – 91.7% от тях. Тази тенденция се запазва от 2011 г. и през всички тримесечия на 2012 г. През 2012 г. спрямо предходната година се отчита ръст на жалбоподателите - местни юридически лица, като техният относителен дял достига 8.2%. Същата тенденция се наблюдава между трето и четвърто тримесечие на 2012 г., като от 6% през трето тримесечие се отчита нарастване до 8.3% за четвърто тримесечие. Най-висока стойност на относителния дял на юридическите лица - жалбоподатели е регистрирана през първо тримесечие на годината, когато делът им възлиза на 10.4%. През първо тримесечие на 2012 г. е регистрирана една жалба на

чуждестранно физическо лице, което не е с местоживееене в Република България. За пръв път през четвърто тримесечие на 2012 г. е отчетена жалба от чуждестранно юридическо лице.

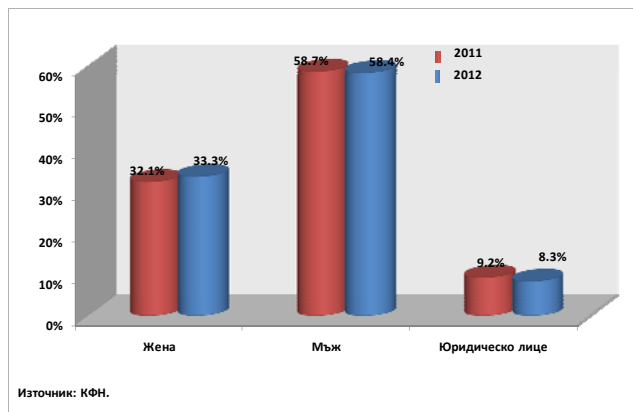
Графика 9. Динамика на жалбите, запитванията и сигналите по правни субекти

Запазва се по-високата активност на мъжете спрямо жените при подаване на жалби срещу дейността на поднадзорните на КФН лица. През 2012 г. те са били 58.4% от всички жалби, запитвания и сигнали. Това е незначителна промяна в относителния дял от 0.3 пр.п. спрямо предходната 2011 г. Относителният дял на жените - жалбоподателки през 2012 г. и 2011 г. е приблизително еднакъв - съответно 33.3% и 32.1%.

Графика 10. Динамика на жалбите, запитванията и сигналите по правен субект и пол

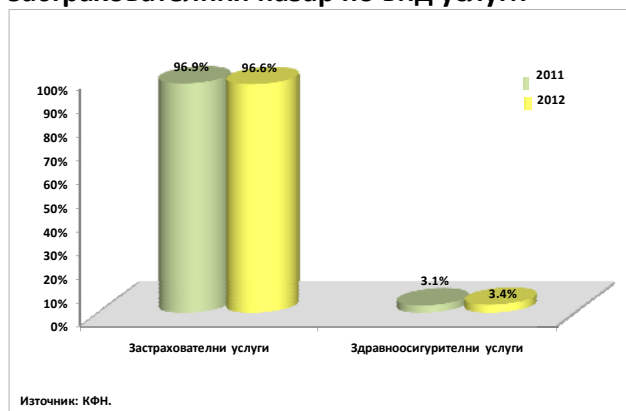

При 93% от подадените в КФН жалби, сигнали и запитвания през 2012 г. адресът за кореспонденция е град, а не село, като се отчита минимално нарастване на дела им спрямо деветмесечието на 2012 г. Тенденцията на ръст на жалбите, подадени от лица, живеещи в град, през второто тримесечие на 2012 г. спрямо първото и последващото стабилизиране около 98% - 99% се запазва и през четвърто тримесечие на 2012 г.

Застрахователен и здравноосигурителен пазар

В рамките на застрахователния и здравноосигурителния пазар разпределението на жалбите и сигналите за 2012 г. е както следва: потребителите на застрахователни услуги – 96.6%, а на здравноосигурителни услуги - 3.4% от общия дял жалби, предлагани в сектора. Спрямо 2011 г. това съотношение не се променя.

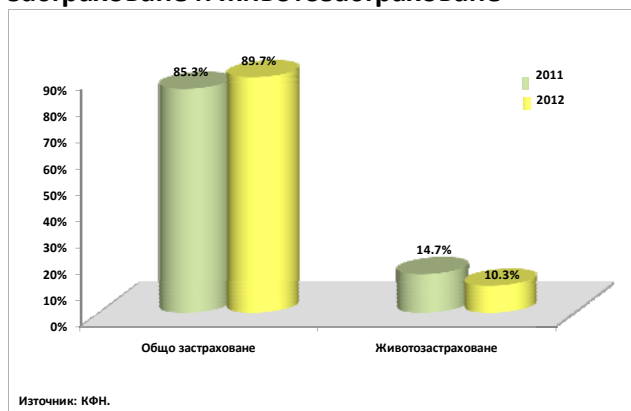
Графика 11. Динамика на жалбите в застрахователния пазар по вид услуги

През 2011 г. делът на жалбите от потребители на застрахователни услуги в размките на застрахователния и здравноосигурителния сектор е 96.9%, като той спада незначително със 0.3 пр.п. през 2012 г. В същото време делът на потребителите на здравноосигурителни услуги нараства, като отчитат минимален ръст от 0.3 пр.п. от нивото през 2011 г. (3.1%) и достига 3.4% през 2012 г. Динамиката на относителния дял на жалбите, свързани със застрахователни услуги, по тримесечия на 2012 г. варира между 94.6% и 97.9% от общия брой жалбите в застрахователния и здравноосигурителния сегмент. Диапазонът на вариране на относителния дял на жалбите, свързани с дейността на здравноосигурителните дружества, е между 2.1% и 5.4%.

Графика 12. Динамика на жалбите по общо застраховане и животозастраховане

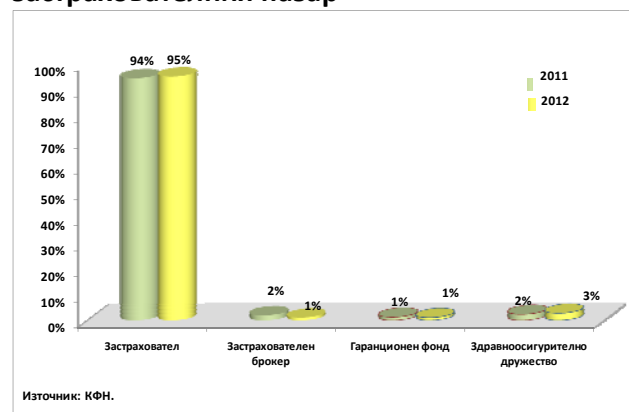

Запазва се тенденцията от 2011 г. и през всички тримесечия на 2012 г. в рамките на застрахователния пазар преобладаващият брой жалби да са свързани с услуги и продукти, предлагани от общозастрахователните дружества – 89.7% от жалбите за 2012 г., като за сравнение той е бил 85.3% през предходната година. При животозастраховането е обратно, като се наблюдава незначителен спад. През различните тримесечия на 2012 г. посоченото съотношение на жалбите между общо застраховане и животозастраховане остава непроменено в малки граници. Най-висока стойност на относителния дял при общото застраховане се отчита през трето тримесечие на година, докато при животозастраховането пикът се достига през първо тримесечие на година. На жалбите относно действията на поднадзорните лица, предлагащи застраховки “Живот”, следва да се обръща специално внимание от гледна точка на потенциала за развитие на този сегмент на българския застрахователен пазар чрез повишаване на доверието на потребителите.

От анализа на жалбите и сигналите във връзка с продукти и услуги, предлагани на застрахователния пазар от гледна точка на вида на лицата, които ги предлагат може да се каже, че най-много жалби през 2012 г. са постъпили срещу действия, извършени от застрахователи

– 95.1%, като следват жалбите и сигналите срещу действия на здравноосигурителни дружества – 2.8%. По един процент от жалбите през 2012 г. се разпределят между застрахователните брокери и Гаранционния фонд.

Графика 13. Динамика на жалбите по поднадзорни лица, извършващи дейност на застрахователния пазар

Тенденцията жалбите срещу застрахователите да имат най-висок относителен дял се запазва от 2011 г. Тогава те са били 94% от всички постъпили жалби, свързани със застрахователния пазар. През 2012 г. се наблюдава минимална разлика между относителния дял на жалбите на застрахователните брокери спрямо 2011 г. През 2012 г. те са спаднали до един процент от 2% през 2011 г. Няма промяна в относителните дялове на жалбите срещу Гаранционния фонд. При жалбите срещу действия на здравноосигурителните дружества се отчита незначителен ръст от 2% през 2011 г. до 3% през 2012 г.

През 2012 г. отказът за изплащане на обезщетение по застраховка „Каско“ отново е най-честия предмет на жалбите, постъпили срещу действията на застрахователите и застрахователните посредници (17.8% от преписките). Некоректните практики на застрахователите са втората по значимост

причина за подаване на жалба до КФН през 2012 г., (16.5% от жалбите и сигналите). Наблюдава се тенденция за постъпване на много повече жалби, свързани с некоректни практики, прилагани от застрахователите през трето и четвърто тримесечие на годината. Третата по значимост причина за изготвяне на жалба до регулатора е отказът за изплащане на обезщетение по „Гражданска отговорност“ на автомобилистите. През първо, второ и четвърто тримесечие на 2012 г. отказът за изплащане на обезщетение по застраховка „Каско“ е най-честият предмет на жалбите, свързани със застрахователни продукти и услуги, докато през третото тримесечие на годината първо място заемат некоректните практики, прилагани от застрахователите.

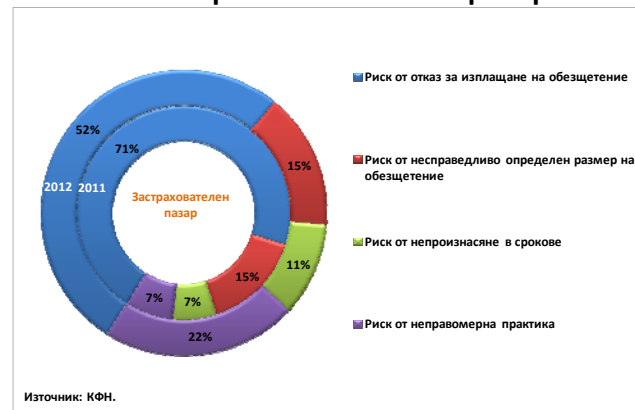
Графика 14. Разпределение на жалбите в застрахователния пазар по предмет на жалбата

През 2012 г. процентното съотношение на жалбите по тримесечия, свързани с несъгласие с размера на изплатеното обезщетение по застраховка „Каско“ и „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, и жалбите срещу отказ за изплащане на обезщетение по застраховка „Живот“ не се променя съществено, като за имуществените застраховки то варира в диапазона 9.6% - 11.3%. Най-ниската стойност е достигната през четвърто тримесечие на 2012 г., а най-високата

- през трето тримесечие. При застраховката „Живот“, най-ниска стойност е достигната през четвърто тримесечие – 4.2%, а най-висока през първо тримесечие – 6.6%. Дяловете на последващите позиции се променят по тримесечия като към края на годината се подреждат по низходящ ред както следва: жалби срещу непроизнасяне в сроковете по Кодекса за застраховането във връзка със застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите, жалби срещу непроизнасяне в сроковете по Кодекса за застраховането във връзка със застраховка „Каско“, жалби във връзка със застраховки, покриващи други рискове, жалби срещу отказ за изплащане на обезщетение по застраховка „Имущество“ и жалби срещу отказ за изплащане на обезщетение по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите за неимуществени вреди.

Графика 15. Динамика на разпределение на жалбите в застрахователния пазар по рискове

Анализирайки жалбите и сигналите през 2012 г. от гледна точка на рисковете, на които са изложени потребителите на продукти и услуги на застрахователния пазар, можем да направим извод, че най-вероятно е те да бъдат изложени на риск от отказ за изплащане на обезщетение. Вероятността за този риск е спаднала значително спрямо 2011 г., когато тя е била 71%. Спадът е до нивото от 52 % към края

на 2012 г., което означава, че усилията за ограничаване на риска са дали резултат. От всеки 100 потребителя на 15 може да бъде определен размер на обезщетение, който не го удовлетворява. Този показател не се е изменил спрямо 2011 г. Към края на 2012 г. Спрямо 2011 г. се отчита ръст на вероятността потребителят да бъде третиран от застрахователя или застрахователния посредник чрез прилагане на неправомерна практика. В същото време изложеността на потребителите на застрахователни услуги и продукти на риска от непроизнасяне в сроковете, определени в Кодекса за застраховането, също отчита ръст от 7% през 2011 г. до 11% през 2012 г.¹⁵ КФН е идентифицирала тези рискове и следи тяхната промяна, като прилага ефективни действия за тяхното органичаване. Извършвайки този анализ, КФН следи рисковете, на които е изложен потребителя на застрахователни и здравноосигурителни услуги, като упражнява ефективен надзор относно спазването на разпоредбите, предвидени в Кодекса за застраховането и Закона за здравето осигуряване за ограничаването им.

Инвестиционен пазар

Над 56% от обработените жалби и сигнали от потребители на инвестиционни услуги и продукти за 2012 г. са във връзка с дейността на публичните дружества. Тези данни показват незначително увеличение спрямо 2011 г.¹⁶ Делът на жалбите във връзка с услугите и продуктите, предлагани от инвестиционните посредници, запазва второто място. Броят на жалбите и сигналите, свързани с дейността на колективните инвестиционни схеми и управляващите дружества отново се

¹⁵ Посочените изводи са на база реализирани събития отнесени към общата съвкупност през отчетния период.

¹⁶ При определяне на относителния дял на публичните дружества за 2011 г. се отчитат и запитванията свързани с потребители на инвестиционни услуги и продукти.

нареждат на трето и четвърто място, като срещу действията на инвестиционните дружества са постъпили 6 броя жалби, а срещу действията на управляващите дружества - две. През първо и четвърто тримесечие на 2012 г. жалби, свързани с колективни инвестиционни схеми, не са постъпвали. През първо и трето тримесечие на 2012 г. жалби срещу управляващи дружества също не са постъпвали.

Графика 16. Разпределение на жалбите по поднадзорни лица, извършващи дейност на инвестиционния пазар

Анализирайки данните по тримесечия, можем да заключим, че през първо тримесечие на 2012 г. относителният дял на жалбите срещу действия на публичните дружества е бил 71.4% от всички жалби, свързани с дейността на инвестиционния пазар. Този процент намалява през второто и третото тримесечие на годината и леко се покачва достигайки 53.8% за четвърто тримесечие на 2012 г. Постепенно нарастване на жалбите през годината се отчита при жалбите срещу действията на инвестиционните посредници – относителният им дял в рамките на инвестиционния пазар започва от 28.6% през първо тримесечие на годината и достига до 42.3% през последното тримесечие. Тенденцията на жалбите при колективните схеми за инвестиране е обратна. При тях се наблюдава значителен ръст през трето

тримесечие и нулеви стойности към края на четвърто тримесечие на 2012 г.

Таблица 26. Динамика на разпределение на жалбите по поднадзорни лица, извършващи дейност на инвестиционния пазар по тримесечия на 2012 г.

	Q1	Q2	Q3	Q4
КИС	0%	13%	24%	0%
ИП	29%	31%	35%	42%
ПД	71%	50%	41%	54%
УП	0%	6%	0%	4%

Анализирайки обработените жалби и сигнали в КФН през 2012 г. от гледна точка на рисковете, на които са изложени потребителите на продукти и услуги, предлагани на инвестиционния пазар, може да се каже, че най-висока е вероятността потребителите да бъдат изложени на риск¹⁷ от прилагане на неправомерни практики от поднадзорните лица при продажбата на продукти и услуги - в 66% от случаите. Вероятността към тях да бъдат приложени неправомерни пазарни практики на базата на натрупаните данни за 2012 г. е 18%, а вероятността потребителите да бъдат изложени на риск от прилагане от поднадзорните лица на незаконосъобразни практики се оценява на 16%. Вероятността за събдяване на рисковете по тримесечия на 2012 г. варира, но общата структура се запазва – най-вероятно е потребителите на инвестиционни услуги да бъдат изложени на неправомерни практики.

¹⁷ Посочените изводи са на база реализирани събития отнесени към общата съвкупност през отчетния период.

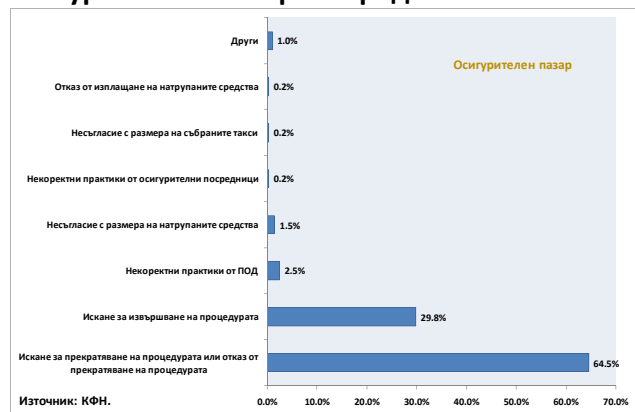
Графика 17. Разпределение на жалбите на инвестиционния пазар по рискове

Осигурителен пазар

В рамките на осигурителния пазар постъпилите през 2012 г. в КФН жалби и сигнали се разпределят между жалби, свързани с прехвърляне на средства, натрупани по партидите на лицата в универсален пенсионен фонд (УПФ), в професионален пенсионен фонд (ППФ) и във фонд за допълнително пенсионно осигуряване (ДПФ), жалби, свързани с несъгласие с размера на натрупаните средства по индивидуалните партиди и жалби срещу некоректни практики, прилагани от пенсионноосигурителните дружества (ПОД) и осигурителните посредници. Основният поток от жалби и сигнали на осигурителния пазар през 2012 г. касае искането за прекратяване на процедура за прехвърляне на парични средства, натрупани по индивидуални осигурителни партиди на лицата от един универсален пенсионен фонд към друг, като отново се изтъкват няколко причини за отказа за прехвърляне, основно свързани с неполучаване на информация за таксата за прехвърляне. Като причина за жалбата или сигнала се изтъква и това, че подаденото заявление за промяна на фонда, в който се осигурява лицето е недействително, тъй като не е подписано пред лице, изпълняващо нотариални функции.

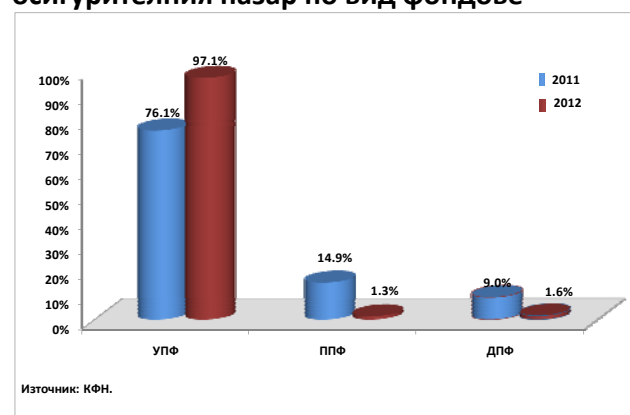
Графика 18. Разпределение на жалбите на осигурителния пазар по предмет на жалбата

През първо, второ и четвърто тримесечие на 2012 г. не са постъпвали жалби относно прилагани некоректни практики от осигурителните посредници. Постъпила е само една жалбата с предмет несъгласие с размера на събраните такси. Жалбите относно неприключване на процедурата по прехвърляне на партидите на осигурените лица поради непризнаване на извършено плащане за прехвърляне от пенсионноосигурителните дружества (този предмет на жалба беше отчетен за първи път през третото тримесечие на 2012 г.) са спаднали рязко - 23 пъти през четвърто тримесечие спрямо жалбите с такъв предмет през трето тримесечие на 2012 г., като броят жалби с такъв предмет през четвърто тримесечие достига едва пет. В същото време най-много жалби от потребители на осигурителни услуги и продукти са постъпили през първо тримесечие. Техният предмет е искане за прекратяване на процедурата по прехвърляне на натрупаните средства по индивидуалните партиди на потребителите. Както беше споменато по-горе през 2012 г. бяха приети изменения и допълнения в Наредба № 3, а впоследствие и указания по прилагането ѝ. През четвърто тримесечие на 2012 г. в резултат и на нормативните промени се отчита значителен спад на жалбите, постъпили от

потребители на осигурителни услуги и продукти. През годината основните причини за отказите на пенсионноосигурителните дружества за прехвърляне на партидите на осигурените лица продължават да са несъвпадащи данни в необходимата документация, непревеждане на такса за прехвърляне или невъзможност за определяне на лицето, което желае да се прехвърли.

Графика 19. Разпределение на жалбите на осигурителния пазар по вид фондове

Както и през 2011 г., така и към края на 2012 г. от всички жалби от осигурителния пазар се отчита най-голям дял на жалбите, свързани с прехвърляне на натрупаните средства по партидата на лицето от един универсален пенсионен фонд в друг. Процентът на жалбите, свързани с професионални пенсионни фондове за 2012 г., възлиза на 1.3%, от общия брой спрямо 14.9% за 2011 г., а дялът на жалбите във връзка с фондове за допълнително пенсионно осигуряване за 2012 г. е 1.6%, спрямо 9% през 2011 г.

Оценявайки рисковете, на които са изложени потребителите на осигурителния пазар, може да се каже, че те с най-голяма вероятност могат да бъдат изложени на риск от нежелано прехвърляне на партидата от един пенсионноосигурителен фонд във друг. Доста по-малка е вероятността (1%) потребителят да бъде изложен на риск от несправедливо

определен размер на средствата по индивидуалната осигурителна партида.

Графика 20. Разпределение на жалбите на осигурителния пазар по рискове

Към края на 2012 г. вероятността пенсионноосигурителното дружество да приложи неправомерни практики е 4%. При появилият се през третото тримесечие на 2012 г. нов риск - риск от прекратяване на процедура по прехвърляне на натрупани средства без съгласието на осигуреното лице, се запазва вероятността за сбъждане и към края на годината. От всеки 100 потребителя на осигурителни услуги на 30¹⁸ може да им бъде отказано прехвърляне на партидите от един фонд към друг. В същото време относителният дял на риска от започване на процедура по прехвърляне на натрупани средства по индивидуалната осигурителна партида без съгласието на осигуреното лице остава най-голям и през 2012 г., като достига 65%.

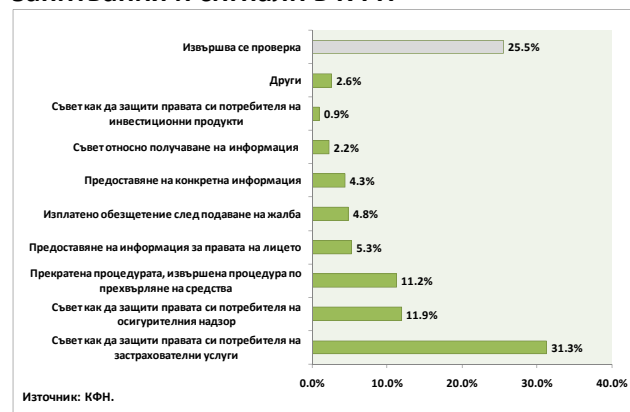
Резултати от обработката на жалби, сигнали и запитвания в КФН

При постъпване на жалба, сигнал или запитване във връзка с предоставяни продукти и услуги на финансовите пазари, върху които

¹⁸ Посочените изводи са на база реализирани събития отнесени към общата съвкупност през отчетния период.

КФН упражнява надзор, институцията предприема действия за извършване на проверка по всеки конкретен случай, като изисква обяснения от поднадзорните лица, както и предоставяне на документи. В резултат на извършената проверка при констатирани нарушения на нормативните разпоредби, установяване на прилагани неправомерни практики от поднадзорните лица, КФН съставя актове за установяване на административно нарушение или налага принудителни административни мерки на поднадзорните лица. В много от случаите, изложени в жалбите на потребителите, институцията няма законови правомощия и не може да се намесва по същество в дейността на поднадзорните лица. За резултатите от извършената проверка по всяка жалба и сигнал на потребител, КФН уведомява писмено жалбоподателите.

Графика 21. Структура на предприетите действия в отговор на постъпили жалби, запитвания и сигнали в КФН

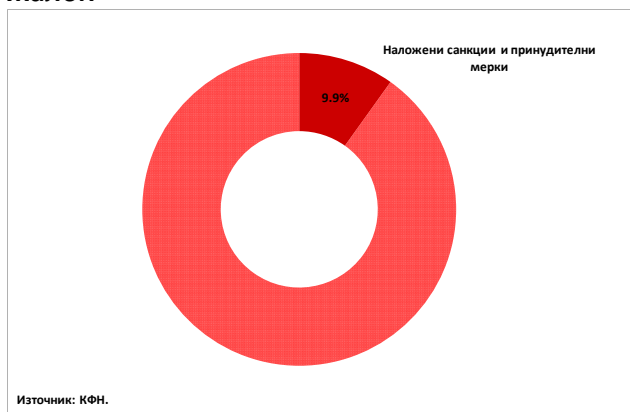
Анализирайки съдържанието на отговорите до лицата от гледна точка на предприетите действия от КФН във връзка с постъпилите жалби, в 31.3% от случаите през 2012 г. КФН е предоставила съвет на потребителя как може да защити правата си при жалби относно предоставени застрахователни и здравноосигурителни услуги. Други действия, предприети от

институцията в резултат на разглеждането на жалби и запитвания, са **даването на съвет как потребителят на осигурителни услуги да защити правата си при прекратена процедурата по прехвърляне на средствата му, предоставянето на информация за правата на лицето, както и предоставянето на конкретна информация, която е била поискана от потребителя.**

При извършените проверки на поднадзорни лица във връзка с постъпили жалби на потребители през годината са констатирани извършени нарушения на нормативните разпоредби, за което на поднадзорните лица са съставени актове за установяване на административно нарушение (АУАН) и са наложени принудителни административни мерки (ПАМ) в 9.9% от случаите¹⁹.

Графика 22. Наложени санкции и принудителни мерки по повод постъпили жалби

Информацията относно съставените АУАН и наложени ПАМ по повод извършваните проверки по жалби се базира на получените данни от изготвените становища по жалби от специализираната администрация. През 2012 г. се наблюдава нарастване на процента на

¹⁹ На база изготвени обработени становища към 15.01.2013 г.

съставените актове за административни нарушения, което показва, че КФН предприема по-ефективни мерки за ограничаване на рисковете, на които са изложени потребителите на инвестиционни, застрахователни и осигурителни услуги, с цел постигане на поставените ѝ законови цели.

Графика 23. Ефект от дейността на КФН при защита интересите на потребителите на небанкови финансови услуги

При 20.4% от подадените в КФН жалби през 2012 г. ефектът от разглеждането им от институцията и извършването на проверки е постигане на желанието на жалбоподателя. Във всички случаи на жалби от КФН се извършват необходимите действия от КФН за защита на потребителите на инвестиционни, застрахователни и осигурителни услуги, но при тях институцията не разполага със законови компетенции за разрешаване на случаите. Много често в жалбите на потребителите до КФН е налице гражданскоправен спор между жалбоподателя и поднадзорното лице, който е извън компетенциите на КФН и който следва да бъде отнесен за разглеждане и решаване от компетентния съд съгласно действащото законодателство.

4.3. Политика на финансова грамотност

Повишаване на финансовата грамотност на обществото е един от приоритетите на Комисията за финансов надзор, която е една от малкото държавни институции, организираща редица образователни инициативи. Изготви се **Програмата за защита на потребителите на небанкови услуги и повишване на финансовата грамотност за периода 2012-2015 г.**, която се представи пред медиите на 24 януари 2012 г., а на 17 февруари 2012 г. пред браншовите организации. В програмата основно внимание е обърнато на повишаване на обществената информираност чрез предоставяне на ясна и достъпна информация, както за финансовите пазари, така и за дейността на КФН. Акцентът в тази програма за 2012 година бе организирането на **„Седмица за защита на потребителите“**, която се проведе от 4-8 юни 2012 г. и включи различни инициативи и завърши с първата годишна конференция за защита на потребителите на тема **„Информираност и защита на потребителите на финансови услуги в България“**. „Седмица на потребителя“ е първата подобна инициатива, организирана от КФН, като намерението на Комисията е тя се превърна в традиционна и да се провежда всяка година. Инициативата е част от политиката на КФН, насочена към защита на правата на потребителите на финансови услуги и към развитие на финансовата култура и образование в България.

Извън образователните инициативи, „Седмицата на потребителя“ включи още и **среща на ПР специалистите от небанковия финансов сектор**, която се проведе на 6 юни 2012 г. и на която се обсъдиха възможностите за общи инициативи между надзорната институция и поднадзорните лица.

През годината Комисията организира различни образователни и други инициативи по изграждане на финансова култура и финансова грамотност сред потребителите на небанкови продукти и услуги:

- На 6 и 7 март 2012 г. КФН проведе обучение на ученици от икономическите гимназии в София, съвместно с Министерство на образованието, младежта и науката и Висшето училище за застраховане и финанси.
- На 10 и 11 април 2012 г. КФН проведе семинар в Свищов за студентите от СА „Д. А. Ценов, съвместно със студентския съвет на академията.
- На 6 юли 2012 г. КФН проведе работна среща с представители на ЕЮРА и застрахователния бранш във връзка с предстоящото въвеждане на Директивата „Платежоспособност II“.
- От 10 до 14 септември 2012 г. КФН проведе традиционното годишно едноседмично обучение на 25 ученика от икономически и финансови гимназии в България на тема : „Съвременните тенденции в небанковия финансов сектор в България“, съвместно с Министерството на образованието, младежта и науката и Фондация „Атанас Буров“.
- На 10 и 12 септември 2012 г. експерти от КФН консултираха граждани на Перник, чието имущество е пострадало от земетресението на 22-ри май 2012 г.
- На 15 ноември 2012 г. КФН проведе едномесечно обучение на студенти от СУ „Климент Охридски“, Стопански факултет.
- На 4 декември 2012 г. ръководството на КФН награди петима студенти със стаж в КФН на тържеството по повод връчване на наградите за „Студент на годината“, организирано от Националното представителство на студентските съвети.

Всички горецитирани инициативи влияят в положителна насока върху публичния образ на КФН и утвърждават водещата ѝ позиция в областта на защитата на потребителите на финансови услуги. Това са стъпки към повишаване на доверието на обществото към използването на финансови продукти и услуги и осигуряване на защитата на потребителите.

5. Международна дейност и сътрудничество

5.1. Европейско измерение

От началото на 2011 г., Комисията за финансов надзор е част от Европейската система за финансов надзор (European System of Financial Supervision - ESFS). Тази система включва всички национални банки и надзорни органи на небанковия финансов сектор - ESMA, EIOPA, EBA и ESRB. Участниците в ESFS си сътрудничат в дух на доверие и пълно взаимно зачитане, в съответствие с принципа на лоялното сътрудничество. Надзорните органи, които са участници в ESFS, са задължени да упражняват надзор върху участниците на финансовите пазари, действащи в рамките на Съюза в съответствие с европейското законодателство. Като орган, в чийто правомощия е надзора над небанковия финансов сектор в България, КФН членува в три от четирите нови европейски органа - ESMA, EIOPA и ESRB.

Основни акценти в работата на ESMA

Във връзка със съществения обем ново европейско законодателство в областта на капиталовите пазари, ангажиментите на ESMA се увеличават значително от гледна точка на задълженията му за изготвяне на технически стандарти и насоки, както и становища и съвети по повдигнати въпроси от Европейската комисия. Техническите стандарти през 2012 г. са свързани с прилагането на регламентите: EMIR, агенциите за кредитен рейтинг, късите продажби и суапите за кредитно неизпълнение, както и проспектите. Техническите стандарти са делегирани, правно обвързващи актове по прилагането на регламентите и директивите на ЕС, като тяхното издаване е изрично предвидено в съответната разпоредба от нормативния акт и те също се издават под формата на регламенти. През годината ESMA работи и по изготвянето на различни позиции и въпросници по теми като прилагането на международните счетоводни стандарти и разрешения за неспазване на изискванията за разкриване на информация преди търговия.

Основна дейност на ESMA е да издава **Насоки и Препоръки** за пазари и посредници, които имат за цел да подобрят защитата на инвеститорите в ЕС. Те доразвиват основни норми от законодателството на ЕС с цел хармоничното му прилагане във всички държави членки. КФН взе решение да прилага в своята надзорна практика приетите през 2012 г. от ESMA Насоки.

През юли 2012 г. беше публикуван комплект от **две Насоки по директивата за пазарите на финансови инструменти: Насоки относно определени аспекти на изискванията за съответствие по MiFID и Насоки относно определени аспекти на изискванията на MiFID за годност**. Очакванията на ESMA са, че първите насоки ще насърчат сближаването при тълкуването на изискванията на MiFID към звеното по проверка на съответствието и надзорните подходи свързани с тях чрез решаването на редица важни въпроси, като по този начин ще се повиши стойността на съществуващите стандарти. Чрез гаранцията, че тези посредници спазват регулаторните стандарти, ESMA очаква съответно укрепване на защитата на инвеститорите.

Насоките за годност са свързани с предоставянето на инвестиционните услуги, изброени в приложение I, раздел А към Директивата относно пазарите на финансови инструменти (MiFID): инвестиционни консултации и управление на портфейл. Въпреки че тези насоки по принцип са насочени

към ситуации, при които услугите се предлагат на непрофесионални клиенти, те следва да се считат за приложими и когато се предоставят услуги на професионални клиенти, доколкото имат отношение към тях.

Насоки на ESMA относно борсово търгуването фондове (ETF) и други въпроси за предприятията за колективно инвестиране в прехвърлими ценни книжа (ПКИПЦК)

Насоките си поставят за цел да защитят инвеститорите, като предоставят указания относно информацията, която следва да бъде съобщавана във връзка с ПКИПЦК със следване на индекс и ПКИПЦК с ETF, заедно с конкретни правила, които да се прилагат при извънборсови финансови сделки с деривати и ефикасни техники за управление на портфейли. Допълнително, насоките установяват критерии, които да се спазват от финансовите индекси, в които ПКИПЦК инвестират.

Насоки за Системи и контрол за автоматизирана търговия за търговски платформи, инвестиционни посредници и компетентни органи

Предназначението на насоките е да се гарантира общо, еднакво и съгласувано прилагане на MiFID и Директивата относно пазарните злоупотреби при прилагането им по отношение на системите и контрола, които се изискват за: платформи за търговия и инвестиционни посредници в среда за автоматизирана търговия и платформи за търговия и инвестиционни посредници във връзка с предлагането на пряк достъп до пазара или спонсориран достъп.

Насоки за компетентните органи и дружествата, управляващи ПКИПЦК (Насоки относно измерване на риска и изчисляването на глобалния риск за някои видове структурирани ПКИПЦК)

Насоките допълват изискванията относно изчисляването на глобалния риск, свързан с дериватните инструменти от чл. 51, параграф 3 от Директивата относно ПКИПЦК и чл. 40-42 от Директива 2010/43/ЕС на ЕК. Целта на настоящите насоки е на някои структурирани ПКИПЦК, описани в насока 1, да се предостави незадължителен режим за изчисляване на глобалния риск чрез използване на подхода за задълженията.

През 2012 г. бяха публикувани и две обществени консултации по предстоящи Насоки на ESMA относно възнагражденията на лицата, управляващи алтернативни инвестиционни фондове и относно възнагражденията, съгласно MiFID за инвестиционните посредници.

Друга основна дейност, която ESMA извършва, е чрез създадената Работната група за контрол (Review Panel), чиято основна цел е да следи за прилагането от страна на националните компетентни органи на съответните регулаторни технически стандарти и технически стандарти за изпълнение, приети от Европейската комисия, и на насоките и препоръките, издадени от ESMA, както и да предлага изменения в подходящите случаи. По този начин работната група спомага за предотвратяването на регулаторния арбитраж, като осигурява последователно, ефикасно и ефективно прилагане на секторното законодателство и насърчава надзорната конвергенция. В тази връзка Review Panel периодично организира и провежда партньорски проверки (peer reviews) на компетентните органи, за да увеличи последователността на крайните резултати на надзорната им дейност.

В рамките на годината Работната група за контрол проведе три партньорски проверки по отношение на националните компетентни органи, включително и на КФН. Темите на проверките бяха следните:

- Прилагане на Насоките на CCSR относно фондовете, инвестиращи в инструменти на паричния пазар (включват определения за видовете фондове, инвестиращи в инструменти на паричния пазар);
- Надзорни практики по отношение на пазарните злоупотреби (напр. разпространяване на подвеждаща информация чрез слухове и чрез нарушение в изискванията за отчетност);
- Надзорни практики във връзка с правилата към инвестиционните посредници за извършване на дейност – по-специално изискванията, с които информацията трябва да е съобразена, за да бъде коректна, ясна и да не бъде подвеждаща (чл. 27 от Директива 2006/73/ЕО за прилагане на MiFID).

Като важна своя задача ESMA определя и дейността си по прилагането и изпълнението на надзора на агенциите за кредитен рейтинг (АКР). Това е първата година, в която ESMA ефективно упражнява надзорните си правомощия по отношение на агенциите за кредитен рейтинг. Сред 18-те регистрирани агенции за кредитен рейтинг, три работят при групова структура. Общият брой на регистрирани в ЕС агенции за кредитен рейтинг е 31. По отношение на тях ESMA е създал отдел за АКР, който е извършил няколко проверки на място на трите най-големи агенции. През 2012 г. е създаден и Централен регистър (Central repository – CEREP), чиято задача е да осигурява дългосрочна информация на издаваните рейтинги от агенциите. В тази връзка ESMA започна да разработва информационен инструмент под името SOCRAT, който ще обработва данните за рейтингите на АКР автоматично и ще подпомага ESMA в надзорната му дейност.

Надзорният орган е започнал подготовка и по следващите си преки надзорни правомощия – тези по регламента EMIR, които ще започнат да се прилагат след лицензирането на първия регистър на трансакции.

Основни акценти в работата на ЕЮРА

През 2012 г. дейността на ЕЮРА се концентрира основно върху работата по Директива Платежоспособност II (Директива 2009/138/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 г. относно започването и упражняването на застрахователна и презастрахователна дейност). След приемането на Директива 2012/23/ЕС, която измени сроковете за транспониране на режима Платежоспособност II, **ЕЮРА прие Становище от 20 декември 2012 г. за междинно прилагане на Платежоспособност II (ЕЮРА-12-388), което беше одобрено от Съвета на надзорниците.** В него се изразява волята на ЕЮРА, като защитник на дългосрочната стабилност и ефективност на финансовата система на ЕС, да допринесе за единната и ефективна подготовка на националните надзори по прилагането на Платежоспособност II чрез издаването на Насоки.

В Становището се определят **ключовите елементи, които тези Насоки** ще регулират, а именно:

- система на управление, включително управление на риска;
- прогнозно оценяване на собствените рискове на застрахователя (базиран на собствената оценка на риска и платежоспособността);
- подаване на информация към националните надзорни органи;
- предварително заявление за одобрение на вътрешни модели.

Предвижда се насоките да се издадат на основание чл. 16 от Регламент 1094/2010 и държавите членки ще трябва в срок от 2 месеца от публикуването им да декларират писмено и мотивирано дали

ще ги спазват. ЕЮРА изрично уточнява, че целта на Насоките е да се съдейства за общ и последователен подход при прехода към Платежоспособност II за да се избегне разработването на некоординирани национални преходни мерки. Предвижда се и процедура на мониторинг за спазването им, като държавите членки изпращат периодични годишни доклади за предприетите стъпки в изпълнение на насоките, първият от които да се изпрати на ЕЮРА до 31 декември 2015 г. Очаква се комплекта от Насоки да бъде публикуван официално през есента на 2013 г. По този начин държавите членки ще имат време да осигурят прилагането им от 1 януари 2014 г.

През 2012 г. ЕЮРА прие и **Насоки относно разглеждането на жалби от застрахователни предприятия**. КФН потвърди, че ще се съобразява с тях и ще следи за спазването им от поднадзорните лица. Сред главните цели на насоките са: всички застрахователни и презастрахователни предприятия да разполагат с ефективна система на управление, която осигурява стабилно и благоразумно управление на дейността; да разполагат с ефективна система за вътрешен контрол; при общото застраховане застрахователното предприятие е длъжно да информира титуляра на полицата относно режима за разглеждане на жалби на титулярите на полица, касаещи договори, включително, когато е целесъобразно, съществуването на орган за разглеждане на жалбите, без да се засяга правото на титуляра на полица да започне съдебно производство и др. Веднага след приемането на тези насоки, ЕЮРА започна работата си по сходни насоки, касаещи дейността на застрахователните посредници, които се очаква да бъдат приети през 2013 г.

През 2012 г. ЕЮРА по искане на ЕК подготви становище относно бъдещите изменения в Директива 2003/41/ЕО относно дейностите и надзора на институциите за професионално пенсионно осигуряване. Със становището подробно са анализирани всички важни аспекти на директивата, в т.ч. нейният бъдещ обхват, трансгранична дейност, обособяване на активите, инвестиционни правила, оценка на активите, задълженията и техническите резерви, както и редица други изисквания, свързани с дейността на институциите за професионално пенсионно осигуряване и надзора над тях, предоставяне на информация на осигурените лица и пр.

През отчетния период в рамките на европейския надзорен орган бе подготвен и проект на технически стандарт за предоставяне на информация от националните органи на ЕЮРА за разпоредбите от пруденциален характер и беше организирана публична консултация по него.

Представители на Работната група по информационни технологии на ЕЮРА пристигнаха на работно посещение в началото на месец юли. Целта на срещата беше да се запознаят експерти от Комисията и служители от информационните отдели на застрахователните компании от Асоциацията на българските застрахователи с най-новите изисквания на европейския орган, свързани с предстоящото въвеждане на директивата „Платежоспособност II“.

През 2012 г. управление „Застрахователен надзор“ участва в провежданите от ЕЮРА две партньорски проверки по отношение на надзорните практики за процеса на предварително заявление за одобрение на вътрешен модел и надзора на клоновете на застрахователи от ЕИП. В първия етап от проверките бяха попълнени два въпросника за самооценка. Впоследствие бяха изпратени коментари по анализите на проверяващите екипи, като бе предоставена и допълнителна информация. По първата проверка за вътрешните модели се проведе и телеконференентен разговор с тях. В последния етап бяха изпратени коментари по индивидуалните доклади за оценка за България.

По повод провеждана партньорска проверка от ЕЮРА по чл. 13 и чл. 14 от Директива 2003/41/ЕО, които касаят фондовете за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми, е попълнен изпратеният въпросник за самооценка и е подготвен отговор с допълнителна информация по индивидуалния доклад за България, изготвен в резултат на проверката.

Основни акценти в работата на ESRB

През 2012 г. ESRB продължи работата си по регулярен преглед и оценка на системните рискове в Европейския съюз, като през септември за първи път публикува Таблото с рискови индикатори. Пакетът документи включва последни актуални данни за избрани рискови индикатори, кратко описание на развитието на основни групи рискове, и приложения с детайлна методология за пълния набор от рискови индикатори и прагове за оценка на отделните степени на риск. Съгласно мандата си, ESRB издава ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ за риск и ПРЕПОРЪКИ, които следва да бъдат мотивирани на база на общия набор от количествени и качествени показатели (таблица на риска) с цел идентифициране измерване на системния риск.

През отчетната година ESRB издаде две препоръки. **Първата препоръка се отнася за фондовете на паричния пазар (Money Market Funds – MMFs)** и препоръчва на Европейската комисия да вземе под внимание при изготвянето на законодателна рамка за фондовете на паричния пазар следните аспекти:

- Задължително преминаване към фондове с променлива нетна стойност на активите;
- Повишаване на изискванията за ликвидност;
- По-висока обществена прозрачност;
- По-високи изисквания за регулярна отчетност и споделяне на информация между компетентите национални надзорни органи и други национални надзорни органи от държави членки, европейските надзорни органи и ESRB.

Втората препоръка касае финансирането или набирането на средства от кредитните институции в ЕС, което е понесло значителни негативни ефекти в резултат на финансовата криза. На националните надзорни органи с компетентност в областта на банковия надзор се препоръчва да:

- Засилят проверката на рисковете, свързани с ликвидността и набирането на средства от страна на кредитните институции, както и управление на тези рискове от самите кредитни институции;
- Изискват от кредитните институции управление на риска, свързан с техни активи, върху които има тежести (asset encumbrance);
- Следят за мащаба, развитието и видовете активи, върху които имат тежести.

На ЕВА се препоръчва да издаде Насоки, налагащи изисквания за прозрачност от страна на кредитните институции относно активите им, върху които има тежести.

Различните постоянни и експертни работни групи и структури към ESRB издадоха редица коментари, доклади, изследвания за отделни аспекти и възможни източници на системен риск в ЕС.

5.2. Международно сътрудничество, проекти и инициативи

Глобализацията на финансовите пазари, както и проявленията и последиците на кризата подчертават важността на сътрудничеството на КФН с международни организации и финансови институции. Комисията членува в трите международни организации, изготвящи стандартите в сектора на ценните книжа, застраховането и пенсионното осигуряване, а именно **Международната организация на комисиите по ценни книжа** (International Organization of Securities Commissions - IOSCO), **Международната асоциация на застрахователните надзорни институции** (International

Association of Insurance Supervisors – IAIS) и **Международната организация на пенсионните надзорни органи** (International Organisation of Pension Supervisors – IOPS), като КФН е участвала в учредяването на последната.

През месец август 2012 г. КФН подаде кандидатурата си за присъединяване към Многострания Меморандум за разбирателство на IAIS. Целта на Меморандума е да служи като правна база за обмяна на информация между надзорните институции на страните по него. До момента 35 от членуващите в IAIS организации са подписали документа. Процедурата по подписването изисква оценка на предоставените документи и съществуващата правна основа. Към момента тече периода по оценка на кандидатурата на КФН.

Комисията си партнира и с **Организацията за икономическо сътрудничество и развитие** (Organisation for Economic Co-operation and Development), с която освен регулярния обмен на информация, статистически данни и анализ на дейността на ФДПО, е попълнен въпросник във връзка с осъществяването от организацията изследване за инвестиционните ограничения на пенсионните фондове.

През месец май Комисията организира и осъществи **тридневно обучение на експерти от Комисията за ценни книжа на Кралство Йордания по линия на ТАІЕХ** (Инструмент за техническа помощ при обмена на информация) към Главна дирекция „Разширяване” на Европейската комисия. На работната среща експертите от КФН представиха обстойно българското и европейското законодателство, и запознаха чуждестранните специалисти с основните практически аспекти на надзора на инвестиционната дейност в Република България.

КФН се включи активно и в дейността на координационните комитети, ангажирани с надзора, взаимодействието и обмена на информация във връзка с трансграничните застрахователни групи. В дейността на координационните комитети участват представители на всички надзорни институции от държавите членки, в които застрахователни компании имат учредени дъщерни дружества. В началото на месец декември бе проведена **третата годишна среща на координационния комитет на застрахователната група „Евроинс Иншурънс Груп” АД**, на която КФН е водещ групов надзорен орган. Във срещата взе участие официален наблюдател от ЕЮРА, както и представители на надзорните институции на България, Румъния и Македония, и експерти от застрахователната група.

През месец септември 2012 г. по инициатива на КФН се създаде **Управителен комитет за дейности по защита на потребителите на финансови услуги и финансова грамотност, който ще работи в тясно сътрудничество със Световната банка**. Управителният комитет включва представители на КФН, БНБ, МФ, Комисия за защита на потребителите и Президента на Република България. Дейността на Управителния Комитет обхваща инициативи във връзка със защитата на потребителите на финансови услуги, създаване на нови и подобряване ефективността на съществуващите механизми за извънсъдебно решаване на потребителски спорове, както и осъществяване на програми и мероприятия за повишаване на финансовата грамотност на потребителите.

До края на 2012 г. Управителният комитет проведе няколко работни срещи, с представители на Световната банка и бяха определени приоритетите в дейността му. Беше одобрен детайлен план за дейността през първото полугодие на 2013 г. Като първа стъпка в изпълнение на програмата за съвместна дейност Световната банка ще изготви анализ и оценка на нормативната и институционална среда по отношение на съществуващите механизми за алтернативно разрешаване на спорове в България. В резултат на това през 2013 г. Световната банка ще представи доклад със заключения от проучванията си и препоръки, в който ще бъдат представени възможни варианти за подобряване на ефективността на съществуващите и създаване на нови механизми за извънсъдебно решаване на

потребителски спорове в сферата на финансовите услуги. Приоритет на следващият етап от дейността на Управителния комитет ще бъде разработване на Национална програма за подобряване на финансовата грамотност.

Международни проекти

Фокус тема: Успешно завърши туининг проект ВА 07 IB FI 01 „Подкрепа от ЕС за устойчиво изграждане на капацитета на Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина, Агенцията за застрахователен надзор на Федерация Босна и Херцеговина и Застрахователната агенция на Република Сръбска”

През април 2012 г. Комисията за финансов надзор (КФН) успешно приключи 27-месечния туининг проект в областта на застраховането „Подкрепа от ЕС за устойчиво изграждане на капацитета на Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина, Агенцията за застрахователен надзор на Федерация Босна и Херцеговина и Застрахователната агенция на Република Сръбска”. Започналият на 21 април 2010 г. проект на обща стойност 800 000 евро беше финансиран от Европейския съюз (ЕС) чрез Инструмента за предприсъединителна помощ.

Основната цел на проекта бе да подпомогне трите застрахователни агенции на Босна и Херцеговина във:

- укрепването на административния им капацитет;
- развитието на статистическите услуги и обмена на информация;
- развитието на регулаторните и надзорните практики;
- утвърждаването на автомобилната застраховка „Гражданска отговорност” и развитие на

взаимодействието с бюрото „Зелена карта”.

Индиректно туининг проектът целеше да бъдат подпомогнати трите агенции в усилията на Босна и Херцеговина да стане пълноправен член на ЕС.

Работният план на проекта включваше изпълнението на 40 различни дейности, включително 16 семинари и обучения, разпределени в четири отделни компонента, чието изпълнение бе в гр. Сараево (където се намират Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина и Агенцията за застрахователен надзор на Федерация Босна) и в гр. Баня Лука (където се намира седалището на Застрахователната агенция на Република Сръбска). Успешно бяха реализирани и 4 учебни посещения и обучения в държави-членки на ЕС и 1 международна конференция. Като резултат от дейността на българските експерти по проекта бяха изготвени 4 нови законопроекта и 4 проектонаредби, както и 26 доклада, предоставящи анализи, препоръки и съвети. В партньорство с КФН, експерти от Българската агенция за експортно застраховане (БАЕЗ) изпълниха дейности от работния план от областта на експортното застраховане.

Постигнатите от туининг проекта резултати, предоставят възможност на институциите-бенефициенти, както и на законотворците в Босна и Херцеговина да изработят правна и надзорна рамка в областта на застраховането, която:

- е изцяло в съответствие с достиженията на общностното право,
- съобразена със световните последни разработки в застрахователния надзор,
- допринася за ефективен и ефикасен риск базиран надзор на застрахователния сектор,
- насърчава конкурентността, защитата на потребителите и предполага благоприятна

среда за чуждестранни инвестиции в Босна и Херцеговина.

Освен това, постигнатото по проекта обуславя пълното хармонизиране на законодателството на Босна и Херцеговина в областта на задължителната застраховка „Гражданско отговорност“ в съответствие с общностното право. В рамките на проекта беше подобрена интернет страницата на Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина и беше разработена и осъществена средно- и дългосрочна стратегия за обучение, позволяваща подобряване на административния капацитет на бенефициентите. Не на последно място, беше постигнато значително подобряване на сътрудничество с бюро „Зелена карта“.

Успешното приключване на проекта предостави в областта на застрахователния надзор цялостна база от документи необходими за хармонизирането на законодателството на Босна и Херцеговина в очаквания процес на присъединяване към ЕС.

Туининг проект BA 07 IB FI 01 е третият проект, в който КФН участва не като бенефициент, а като партньор от държава членка. Споделянето на опит и подпомагането на институции от други държави в осъществяването на надзорната им дейност е важен ангажимент за КФН, който я утвърждава като компетентен партньор от ЕС в региона на Югоизточна Европа и като най-активната българска институция в осъществяването на туининг проекти с трети държави.

5.3. Вътрешно сътрудничество

През 2012 г. продължи участието на представители на КФН в постоянните работни групи към Съвета по европейските въпроси и по-конкретно в Работна група 26 „Финансови услуги“ (РГ 26) и Работна група 13 „Социална политика и заетост“ към Министерство на труда и социалната политика, както и в други сформирани работни групи. Във връзка с работата на РГ 26 с водещо ведомство Министерство на финансите, представители от КФН анализираха политиките в новоприетите актове в законодателството на ЕС в областта на небанковия финансов сектор, като изготвиха становища по рамкови позиции и мерки по прилагането/въвеждането на тези актове в националното законодателство, след което те се съгласуваха в работната група според предварително одобрения план за действие.

Междуведомственото сътрудничество се изразява в извършването на обсъждане и съгласуване на предложения за промени в нормативната уредба, обмен на налична информация, вземане на отношение по въпроси, които са в процес на обсъждане в европейските структури, провеждане на съвместни семинари, образователни инициативи и др. Във връзка с упражнявания предварителен и последващ надзор обмен на информация се осъществява с различни държавни органи в зависимост от характера и конкретните особености на производството, например, с БФБ – София АД, Централен депозитар АД, БНБ, ДАНС, НАП, Агенцията по вписванията, Агенцията за приватизация, МВР и съдилищата. Сътрудничеството се осъществява при необходимост от получаване на допълнителна информация в разглежданите производства или съответно с цел подаване на информация, която е от интерес за друг държавен орган.

През годината беше **подписана Инstrukция между ДАНС и КФН**, с която се уреждат редът и начинът за осъществяване на взаимодействие и обмен на информация между двете институции във връзка с дейностите им по прилагане на мерките срещу изпирането на пари, финансирането на тероризма и осигуряване на икономическата и финансовата сигурност на Република България. В резултат на нарасналата необходимост от обмен на информация и области, в които банковия надзор и този върху дружествата от небанковия финансов сектор трябва да си сътрудничат, да се подпомагат и

съгласуват своите становища, бяха **предприети действия по актуализиране на Меморандума за сътрудничество между КФН и БНБ**. През 2012 г. беше инициирано и изготвянето на **Споразумение за сътрудничество и обмен на информация между КФН и НАП**, като обхващат на сътрудничеството между двете институции се организира на функционален принцип при или по повод осъществяване на функциите на КФН за извършване на държавен надзор върху поднадзорните лица, за установяване на публични държавни вземания, както и на функциите на НАП по обезпечаване и принудително събиране на публични държавни вземания, установявани от КФН, и други.

Активно сътрудничество се осъществява и с различните браншови асоциации основно във връзка с подготвяни от КФН промени в нормативни актове, регулиращи капиталовия пазар – Българската асоциация на управляващите дружества (БАУД), Българската асоциация на лицензираните инвестиционни посредници (БАЛИП), Асоциацията на банките в България (АББ) и други. През 2012 г. вътрешното сътрудничество с участието на представители на управление „Надзор на инвестиционната дейност“ бе свързано основно с обмен на информация, насочен към подобряване на съдържанието и коректността на периодично разкриваната информация с цел повишаване доверието на пазара като цяло.

През годината представители на управление „Застрахователен надзор“ проведеха поредица от срещи с представителните организации на поднадзорните лица във връзка с обсъждане на рамковата позиция на нашата страна по проект на Предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета относно застрахователното посредничество (преработен текст) и по актуални проблеми на задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите.

С цел разискване на проблеми по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите също така беше проведена среща с Президента на Съвета на бюрата (организацията управляваща системата „Зелена карта“), представители на КФН, Министерство на вътрешните работи, Главна Дирекция „Национална Полиция“, Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“, Асоциация на българските застрахователи и Гаранционния фонд.

По инициатива на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма представители на Управление „Застрахователен надзор“ участваха в поредица срещи за обсъждане на механизми за гарантиране изпълнението на задълженията на туроператори в случай на тяхна неплатежоспособност.

През отчетната година бяха подготвени от управление „Осигурителен надзор“ и предоставени на компетентните министерства и организации два законопроекта за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване. С първия от тях²⁰ бе предложено намаляване на събираните от пенсионноосигурителните дружества такси и удържки и подобряване на уредбата на редица други въпроси - усъвършенстване на режима на инвестиране на средствата на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване, дейността на осигурителните посредници, предоставянето на информация на осигурените лица, вътрешния контрол на пенсионноосигурителното дружество и др. С втория проект, обсъден от Комисията през юни 2012 г., се предвижда въвеждането на многофондова система в допълнителното доброволно пенсионно осигуряване, както и промени, целящи укрепване на корпоративното управление на пенсионноосигурителните дружества. През месец септември бе подготвена Концепция за инструментариума, необходим за решаване на някои проблеми на българската пенсионна система, която бе предоставена на Консултативния съвет за финансова стабилност. В нея е разгледана възможността за въвеждане на гаранционен механизъм и многофондова система в допълнителното задължително пенсионно осигуряване, както и

---

²⁰ Приет от Комисията на 15.02.2012 г.

предложения за регламентиране на фазата на изплащане във втори и трети стълб на пенсионната система. В края на годината продължи работата по усъвършенстване на уредбата на допълнителното пенсионно осигуряване чрез изготвяне на Закон за изменение и допълнение на КСО, който обединява проектите от месец февруари и месец юни 2012 г. и регламентира разгледаните в концепцията въпроси.

През 2012 г. се проведоха редица срещи и дискусии с участието на представители на КФН и други органи, организации и заинтересовани лица. Служители от управление „Осигурителен надзор“ взеха участие в среща-дискусия, организирана от Българското актьорско дружество. През месец декември се проведе Национална кръгла маса на тема „Пенсионни плащания от капиталовите пенсионни фондове - практически подходи и стъпки за реализация“, в която участваха и представители на Комисията.

6. Институционално развитие на КФН

6.1. Нови моменти в управлението и структурата на КФН

През 2012 г. са извършени съществени промени, свързани с администрацията на Комисията за финансов надзор, необходимостта от които е обусловена от приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за държавния служител (ДВ бр. 38 от 2012 г.).

С решение на Комисията от 18.06.2012 г. е приет нов Правилник за устройството и дейността на Комисията за финансов надзор и на нейната администрация (в сила от 22.06.2012 г.). При формирането на новата структура на администрацията на Комисията за финансов надзор са взети предвид изискванията на Закона за администрацията, Закона за държавния служител и нормативните актове по тяхното прилагане за структурните звена в администрацията (дирекции и отдели), разпределението им в обща и специализирана администрация в зависимост от техните функции, както и всички изисквания и нормативи за численост.

Специализираната администрация е структурирана в шест дирекции, които обособяват и трите управления на Комисията. Във връзка с чл. 10 от Закона за Комисията за финансов надзор не са предвидени промени в управленията на комисията - "Надзор на инвестиционната дейност", "Застрахователен надзор" и "Осигурителен надзор".

С оглед необходимостта от координиране на регулаторната и надзорната дейност на трите управления на Комисията и на основание чл. 14, ал. 2 и ал. 3, т. 3 от Закона за Комисията за финансов надзор е създадена нова дирекция „Координация, анализ и политика на регулаторната и надзорната дейност“ в състава на общата администрация.

Преобладаващата част от служителите в администрацията са преназначени като държавни служители. Единствено служителите, които изпълняват технически функции, са на трудови правоотношения.

6.2. Управление на човешките ресурси

Структурата и функциите на КФН са определени от ЗКФН и специалните закони и подзаконови нормативни актове, регулиращи инвестиционната, застрахователната и осигурителната дейност. С цел привеждане на структурата на администрацията на Комисията в съответствие с изискванията на Закона за администрацията и последващото прилагане на Закона за държавния служител, през м. юни 2012 г. се извърши преструктуриране на административните звена. Съгласно приетия нов Правилник за устройството и дейността на КФН и на нейната администрация, администрацията на Комисията се разделя на обща и специализирана с обща численост на персонала 240 щатни бройки.

Общата администрация подпомага осъществяването на правомощията на Председателя на КФН като ръководител на администрацията, осигурява технически дейността на Комисията и на специализираната администрация и осъществява дейността по административно обслужване на гражданите и юридическите лица. Тя се състои от следните дирекции:

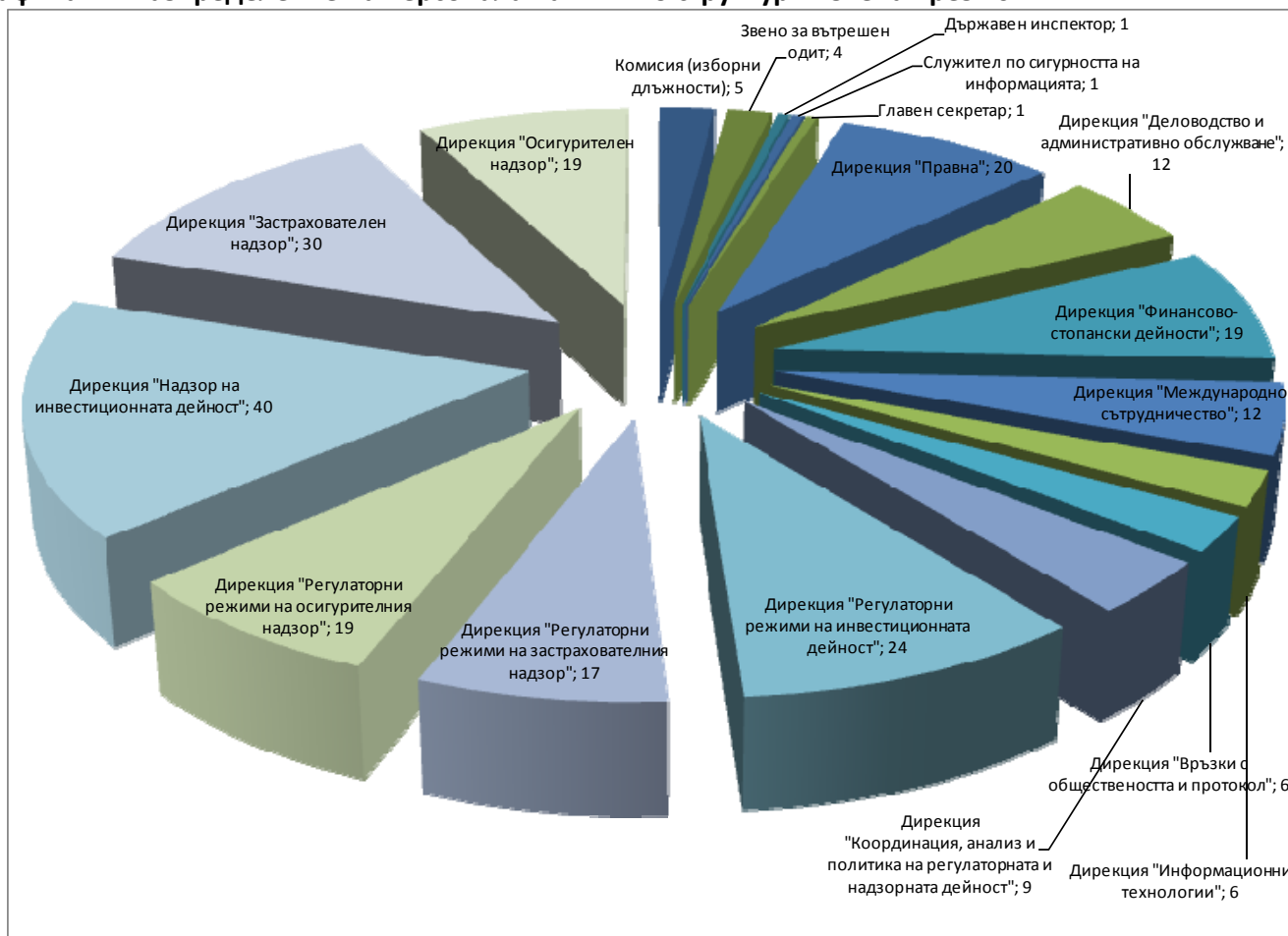
1. дирекция „Правна“;
2. дирекция „Деловодство и административно обслужване“;
3. дирекция „Финансово-стопански дейности“;

4. дирекция „Международно сътрудничество“;
5. дирекция „Информационни технологии“;
6. дирекция „Връзки с обществеността и протокол“;
7. дирекция „Координация, анализ и политика на регулаторната и надзорната дейност“.

Специализираната администрация подпомага и осигурява осъществяването на правомощията на Комисията и нейните органи. В нейния състав са включени следните дирекции:

1. дирекция „Регулаторни режими на инвестиционната дейност“;
2. дирекция „Регулаторни режими на застрахователния надзор“;
3. дирекция „Регулаторни режими на осигурителния надзор“.
4. дирекция „Надзор на инвестиционната дейност“;
5. дирекция „Застрахователен надзор“;
6. дирекция „Осигурителен надзор“.

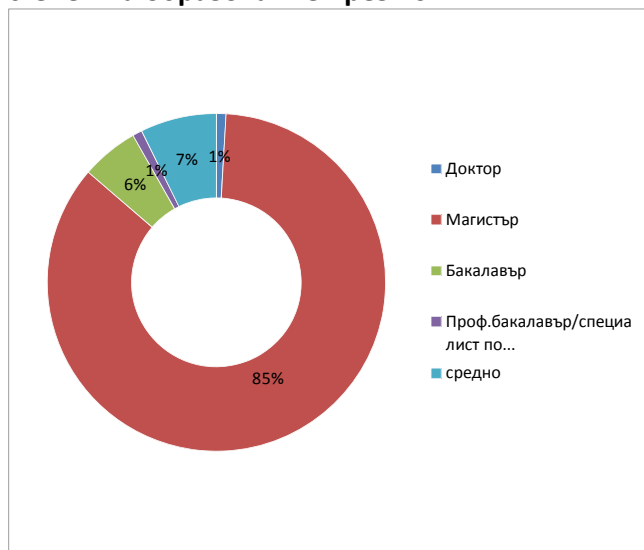
Графика 24. Разпределение на персонала на КФН по структурни звена през 2012 г.

Разпределението на служителите по образователно равнище и тип образование отговаря на целите и задачите на КФН, като служителите с висше образование доминират, представлявайки 93% от заетите през 2012 г., а делът на служителите със средно образование е намалял на 7.3%.

Постигнатият висок потенциал на служителите води до максимално реализиране на приоритетните цели на Комисията. Следва да се отбележи фактът, че в КФН има голям брой служители, които притежават повече от едно висше образование, което им позволява да разширяват кръгозора на компетенциите си и по-професионално и задълбочено да изпълняват поставените задачи.

Графика 25. Разпределение на персонала по степен на образование през 2012 г.

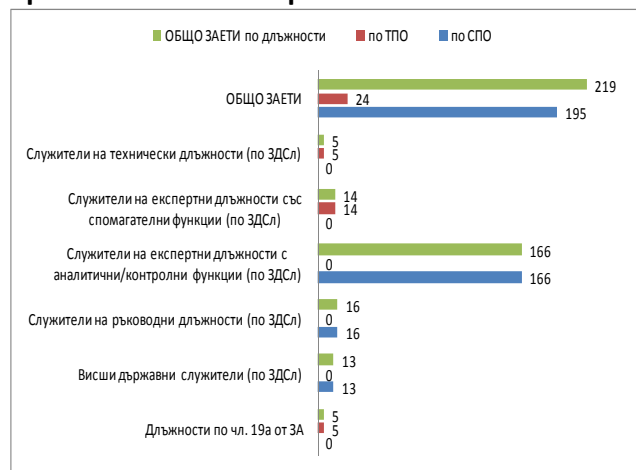

Графика 26. Разпределение на персонала по области на висшето образование през 2012 г.

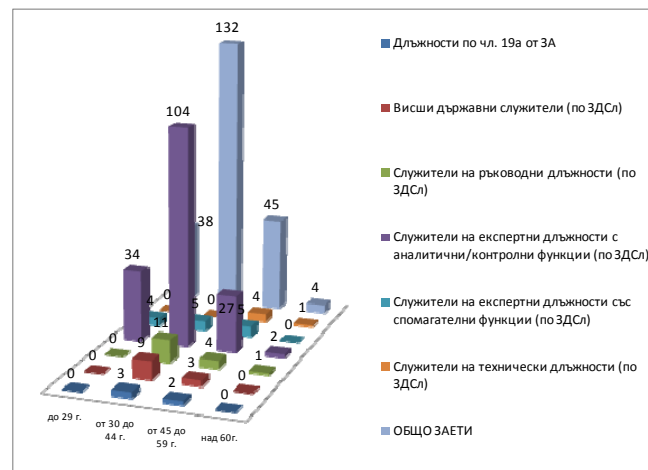

През 2012г. година нарасна тенденцията за привличане на млади хора за работа в КФН, като най-големият брой служители в КФН са на възраст от 30 до 44 години (132 човека), следвани от служителите на възраст от 45 до 59 години (45 човека), под 29 години (38 човека) и над 60 години (4 човека). В **структурата** на КФН общият брой на служителите, заемачи ръководни длъжности в КФН, е 34, като най-голямата част от тях са на възраст от 30 до 44 години (23 човека). Експертният персонал е 180 човека, 109 от които са на възраст от 30 до 44 години. Служители, изпълняващи технически длъжности, са 5, като само един е на възраст над 60 години. Възрастовата структура и относителната устойчивост на персонала е предпоставка за приемственост и предаване на организационните знания и умения.

Графика 27. Разпределение на заетите служители по длъжност и вид правоотношение в края на 2012 г.

Графика 28. Разпределение на заетите служители по възраст и длъжност в края на 2012 г.

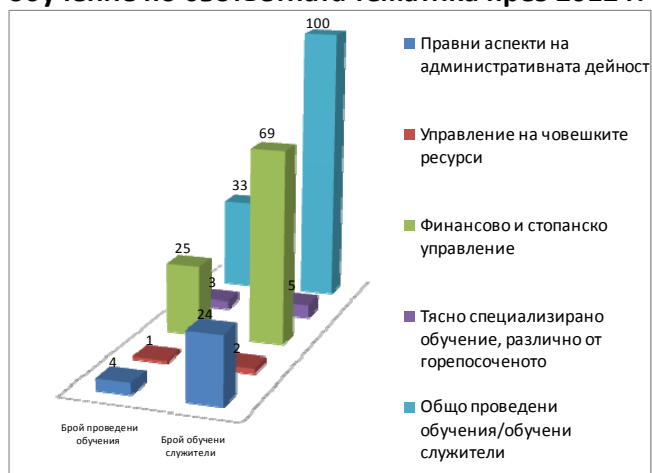

Качеството на надзорната дейност е неразривно свързано с качествата, уменията и опита на служителите в КФН. В тази връзка се работи в посока обучение и квалификация на служителите в дългосрочен план. През 2012 г. бяха усвоени 28% от планираните финансови средства за специализирано обучение на служителите. За тази цел се извърши проучване на нуждите от обучение, организиране и провеждане на съответните обучаващи програми и оценка на ефективността от проведените обучения.

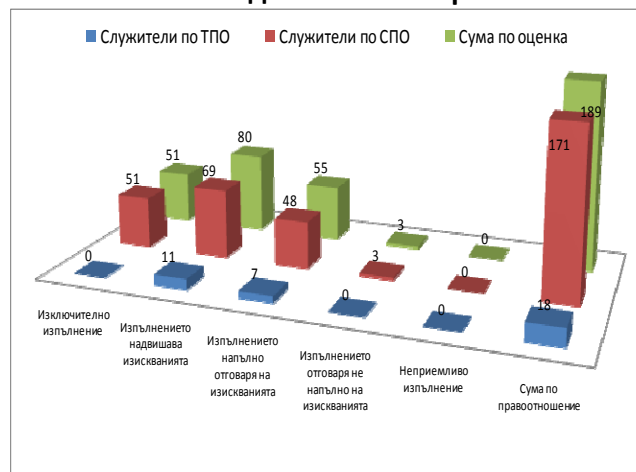
През отчетния период в **различни форми на обучение и повишаване на квалификацията** са взели участие 100 служители. В тази област КФН е развила ползотворни партньорски отношения с редица институции, а именно – Националният съюз на юристите, Центъра по европейско обучение, Прайсуотърхаус Купърс, Института на вътрешните одитори в България, НКЦ "Решение" и ИК „Труд и право“, Евроцентър оценки и партньорство, MBAcademy – Management & Banking Academy, Сдружение български дискуссионен форум, Тренинг Фактори, Сиела Норма АД, Joint Vienna Institute, International Monetary Fund, EIOPA, ESMA, Американската комисия по ценни книжа и фондови борси и Службата за финансови услуги на Малта и др.

Като цяло служителите показват висока ангажираност при изпълнение на служебните си задължения, желание за придобиване на нови знания и усъвършенстване на придобитите умения, което проличава при **годишното оценяване на изпълнението на длъжността**. Наблюдава се висок процент на получените оценки „Изпълнението надвишава изискванията“. Мотивацията за по-добро изпълнение на длъжността и постигане на високи резултати от дейността на служителите е обвързана с кариерно израстване, възможностите за обучение и финансово стимулиране на показаните високи резултати в рамките на нормативната база, уреждаща държавната служба.

Графика 29. Брой служители, преминали обучение по съответната тематика през 2012 г.

Графика 30. Окончателни годишни оценки на изпълнението на длъжностите през 2012 г.

Стратегията за развитие на човешките ресурси е изключително важна за превръщането на КФН в авторитетна и ефективна надзорна институция. С прилагането на Политиката за управление на човешките ресурси се цели въвеждането на съвременно, компетентно, прозрачно и ефективно управление на човешките ресурси, което създава способни, отговорни, мотивирани служители, притежаващи необходимите компетентности и потенциал за успешно реализиране на функциите и целите на Комисията.

6.3. Развитие на информационните технологии за нуждите на надзора

Развитието на информационните технологии в Комисията за финансов надзор през 2012 г. мина под знака на продължаващото обновление, устойчиво надграждане и поэтапна модернизация. Следвайки разработената и приета средносрочна „Стратегия за развитие на ИТ инфраструктурата и предоставяните ИТ услуги за нуждите на дейността на КФН“ и в съответствие с актуалните тенденции за развитие на информационните технологии, Комисията продължи да предприема действия за осигуряване на максимална функционалност и защитеност на вътрешните и външните ИТ услуги и системи, необходими за осъществяване на административните и законовите ѝ дейности.

В изпълнение целите на стратегията бе успешно стартиран нов електронен портал - „Застрахователен надзор“, чрез който изцяло по автоматизиран начин се приема, контролира и обработва информацията, както от всичките застрахователни дружества, така и от техните брокери.

Продължи работата по обновяването на вътрешната информационната инфраструктура чрез надграждане на сървърното, дисковото и комуникационното оборудване, а също така и по развитието на решението за „desktop“ виртуализация.

Успоредно с работата по новите проекти, през отчетния период продължи поддържането на актуално състояние на информацията в регистрите на КФН. Информацията в e-Register се актуализираше от поднадзорните лица – публични дружества и емитенти на ценни книжа (включително дружествата със специална инвестиционна цел) и от управляващите дружества. Порталът работи без прекъсване и в него се съдържа последната подадена от поднадзорните лица информация. Всички останали обстоятелства своевременно се осъвременяват в регистър ERiK на

базата на подаваната в разпорежданията информация от управленията. Продължи своевременната актуализация на информационната система за получаване и обработка на ежедневната отчетност на поднадзорните лица на управление „Осигурителен надзор“, обусловена от нормативните изисквания, както и ежедневното обработване и обновяване на получаваната от застрахователните дружества информация за сключени и променени агентски договори.

Продължи развитието на електронната страница на КФН. Поддържа се осъвременяването на визията и съдържанието ѝ, както и обогатяването ѝ с нови модули и допълнително съдържание. Същевременно бе разработена и нова интернет страница, иницирана от КФН – www.tvoitefinansi.bg. Това е единственият по рода си сайт в страната, на който потребителите могат да открият информация за различни финансови продукти, основни права на потребителите на финансови услуги, базисни потребителски казуси, тестове за финансова грамотност и др.

През годината активни действия бяха предприети и в посока осигуряване на информация, необходима за осъществяването на анализ и надзор, от външни за КФН източници, по електронен път. Успешно стартира използването от служителите на Комисията, на различни финансови софтуерни инструменти /Bloomberg, X3 Analyses и др./. В напреднал стадий са и специфични разработки за получаване на информация от БФБ, ЦД и др.

През 2012 г. продължи активното участие на страната ни и в частност на Комисията в дейността на съответните европейски надзорни органи. В съответствие с новите регламенти относно късите продажби и някои аспекти на суапите за кредитно неизпълнение, успешно бе актуализирана системата TREM /по линията на ESMA/, а участието в комитета по ИТ към ЕИОРА допринесе за синхронизацията между подготвяните европейски проекти за електронен обмен на данни и новите проекти на КФН.

6.4. Отчет за изпълнение на бюджета на КФН за 2012 г.

Съгласно ЗКФН Комисията е юридическо лице на бюджетна издръжка със самостоятелен бюджет, който е част от републиканския бюджет на Република България. Чрез бюджета на КФН се финансира и дейността на Комисията за публичен надзор над дейността на регистрираните одитори. Бюджетът на КФН се формира от собствени приходи и субсидия от централния бюджет.

През 2012 г. касово постъпилите приходи от регулаторната и надзорна дейност на КФН са в размер на 5 404 745 лв. В отчета са отразени и събраните вземания на КФН от Националната агенция по приходите (НАП) в размер на 77 664 лв. Основната част на приходите на КФН се формира от държавни такси, събирани на основание чл. 27, ал. 1 от ЗКФН и постъпления от наложени глоби и имуществени санкции.

Структурата на приходите на КФН за 2012 г. е както следва:

- държавни такси, събирани на основание чл. 27, ал. 1 от ЗКФН – 3 771 919 лв. или 68.80% от общия размер на приходите, включително и тези събрани от НАП;
- постъпления от глоби, наказателни лихви и имуществени санкции – 1 709 206 лв., или 31.18% от общия размер на приходите, включително и тези събрани от НАП;
- други приходи – 1 284 лв. или 0,02 % от общия размер на приходите.

През 2012 г. извършените разходи за персонала на КФН (работна заплата, други възнаграждения, обезщетения по Кодекса на труда и Закона за държавния служител и осигурителни вноски), за текуща издръжка на ведомството, за заплащане на годишен членски внос в европейски органи и

международни организации за надзор на небанковия финансов сектор и за капиталови разходи възлизат на 8 692 082 лв.

През април 2012 г. КФН успешно приключи изпълнението на Туининг проект ВА 07 IB FI 01 „Подкрепа от ЕС за устойчивото изграждане на капацитета на Застрахователната агенция на Босна и Херцеговина, Агенцията за застрахователен надзор на Федерация Босна и Херцеговина и Застрахователната агенция на Република Сръбска“(Туининг проект). Отчетените разходи, свързани с изпълнението му, и възстановената сума на Европейската комисия в резултат на получено надфинансиране след одобряване на отчета са общо в размер на 287 598 лв.

Финансирането на посочените разходи е при следното съотношение:

- касово постъпили приходи по бюджета - 5 404 745 лв. или относителен дял 60.17%;
- субсидия от централния бюджет – 3 576 628 лв. или относителен дял 39.83%.

В резултат на неоснователния отказ на Министерство на финансите за отпускане на допълнителна субсидия от централния бюджет за сметка на неусвоените средства по Туининг проекта от предходната година, 8% от посочената субсидия, предназначена за основната дейност на КФН, е изразходвана за покриване на сумата от 287 598 лв. за изпълнение на поетите ангажменти на КФН по Туининг проекта. Осигуряването на посочения финансов ресурс възпрепятства реализирането на планираното изграждане на втория етап от Единната информационна система на КФН.

6.5. Доклад за дейността на вътрешния одит на КФН за 2012 г.

Дейността на звеното за вътрешен одит (ЗВО) е регламентирана в чл. 39 от Правилника за устройството и дейността на КФН и на нейната администрация (ПУДКФННА). Съгласно разпоредбата на чл.39, ал. 1, ЗВО е на пряко подчинение на Председателя на КФН.

През 2012 г. вътрешният одит като цяло постигна поставените цели, като съдейства за укрепването на вътрешния контрол чрез предоставяне на обективна оценка и препоръки за подобряване на дейността и контрола. ЗВО подпомогна ръководството на КФН при въвеждане и подобряване на процеса по управление на риска, като:

- идентифицира и оцени рисковете в Комисията при стратегическото и годишно планиране на дейността по вътрешен одит и при извършване на конкретни ангажменти за даване на увереност;
- извърши консултантски ангажменти, свързани с координиране на дейността по отчитане изпълнението на планираните допълнителни действия по Риск – регистър на КФН за периода 2011 - 2012 г., както и актуализирането му до края на 2012 г., в съответствие с приетия План за действие на КФН за второто полугодие на отчетната година.

През 2012 г. ЗВО извърши одитни ангажменти за предоставяне на увереност с цел:

- установяване на съответствие между наказателните постановления на управление „Застрахователен надзор“, влезли в сила въз основа на съдебни решения, тяхното начисляване като вземане на КФН и предприетите мерки за събиране на наложените с тях глоби и имуществени санкции;
- оценка на административнонаказателната дейност в управление „Надзор на инвестиционната дейност“;
- администрирането на приходите по чл. 27 от ЗКФН.

Вътрешният одит даде общо 29 броя препоръки за повишаване на ефективността на вътрешния контрол и подобряване на одитираните дейности. Препоръките на ЗВО са приети от ръководството на Комисията, и служителите, отговорни за тяхното изпълнение предприемат коригиращи действия.

При планирането и изпълнението на одитните ангажименти в КФН се прилага преди всичко функционален подход, при който предмет на одит са основни дейности, осъществявани от трите управления, които са оценени с по-високо ниво на риск за постигане целите на Комисията. Ползата, която носи одитната дейност, е насърчаване въвеждането на единни вътрешни процедури и популяризиране на добрите практики. С докладите на ЗВО се предоставя информация и сравнителни анализи за осъществяването на съответната дейност, нивото на контрол, доброто представяне и допуснатите пропуски в различните управления. Така установените проблеми и дадените препоръки се свеждат до знанието на ръководството на КФН и ръководителите на структурни звена, осъществяващи сходни функции, тъй като са относими и биха били полезни.

ЗВО подпомогна развитието на мониторинга на системите за финансово управление и контрол (СФУК), като:

- извърши консултантски ангажимент, свързан с организирането на годишна самооценка на вътрешния контрол в системата на КФН;
- оцени адекватността на вътрешните правила на КФН, уреждащи одитираните дейности, като при установена необходимост даде препоръки за тяхното актуализиране;
- подпомогна мониторинга върху изпълнението на препоръките на вътрешния одит, във връзка с което оказва съдействие при съставянето на планове за действие, поддържа единна база данни на препоръките и планираните във връзка с тях ответни действия, приложи процедури за наблюдение статуса на резултатите и периодично докладва за постигнатия напредък.

През отчетната година ЗВО подпомогна ръководството относно установяване изпълнението на препоръки от външен ИТ одит на информационните системи в КФН. Съгласно изискванията на чл. 40, ал. 5 от ЗВОПС в Министерството на финансите е представен Годишен доклад за дейността на звеното за вътрешен одит в КФН за 2012 г.

6.6. Отчет на Инспектората

През отчетния период Държавният инспектор, в съответствие с разпоредбите на Правилника за устройството и дейността на Комисията за финансов надзор и на нейната администрация (ПУДКФННА) и Правилата за работа на Държавния инспектор, и в изпълнение на заповеди на Председателя на КФН осъществи следните проверки относно дейността на служителите от администрацията на Комисията:

- Планова проверка относно дейността на служителите от отдел „Предварителен надзор“ в дирекция „Регулаторни режими на инвестиционната дейност“, главна дирекция „Регулаторна политика“ свързана с административните производства, във връзка с дейността на инвестиционните дружества и договорните фондове през 2011 г.
- Целева проверка относно предприетите действия от служители в администрацията на Комисията във връзка с постъпил сигнал, в който са изложени твърдения относно наличието на пряк или косвен интерес от страна на определени служители спрямо финансовата група на „Стандарт“.

- Проверка по реда, определен в Закона за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси, на служител от КФН, заемаш длъжността „Началник кабинет“.
- Целева проверка относно действия на служители от КФН по отношение на подписан договор с „Агро Консултинг Груп“ ЕООД.
- Целева проверка относно действия на служител на КФН във връзка с вътрешен сигнал за неизпълнение на служебни задължения от страна на служител на ръководна длъжност от администрацията на Комисията.
- Планова проверка относно спазването на разпоредбите на чл. 12 от Закона за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси и на чл. 20, ал. 3 и ал. 4 от ЗКФН, във връзка с чл. 64, и чл. 65 от ПУДКФННА, от служителите в администрацията на КФН.
- Проверка относно действията на служители от администрацията на КФН във връзка с постъпил вътрешен сигнал, в който са изложени факти, свързани с неспазени срокове по Закона за административните нарушения и наказания.
- Планова проверка относно действия на служители на КФН във връзка с издадени Наказателни постановления срещу поднадзорни на Комисията лица, както и последващите действия по тях за периода от 2011 г. до момента на проверката.
- Проверка относно действия на служители на КФН във връзка с изпълнение на предписанията, предвидени във вътрешните правила – Организация и управление на достъпа на потребителите до ИС на КФН и Инструкцията за работа с компютърна техника и ИС на КФН, които са част от Политиката за информационна сигурност на КФН.

II. ПАЗАРЕН АНАЛИЗ НА НЕБАНКОВИЯ ФИНАНСОВ СЕКТОР

1. Външна среда и икономическа активност

1.1. Външна среда

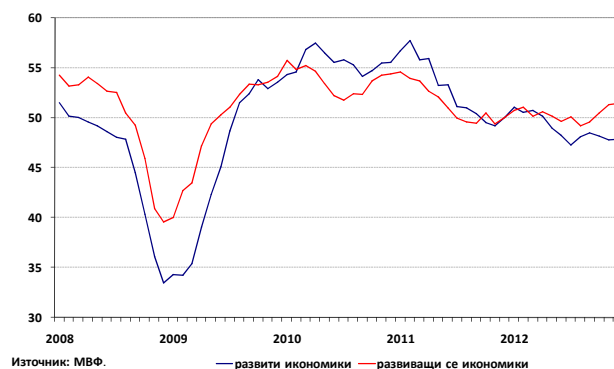
През по-голямата част от 2012 г. икономическата активност в световен мащаб остана сравнително слаба. В много страни пълното възстановяване на икономическото стопанство беше белязано от несигурност, която се очаква да продължи и през 2013 г. Икономиката на САЩ беше по-динамична през годината поради по-високото потребителско доверие и подобрението на жилищния пазар. Китайската икономика отчете известно забавяне в темпа си на растеж, но се очаква ускоряване в резултат на правителствените програми, които целят компенсирание на спада в китайския експорт. В Япония растежът остана сравнително слаб, въпреки положителния импулс чрез реконструкция на мощностите, пострадали от бедствията през 2010 г.

В Европа дълговата криза продължи да създава съмнения относно бъдещето на единната валута. Решаваща роля изигра ЕЦБ, използвайки серия от механизми за спасяване на еврото, сред които беше и постигнатото решение за въвеждането на Европейски банков съюз. Вливането на ликвидност под формата на операции за дългосрочно рефинансиране (LTRO), както и програмата от септември 2012 г. за директни парични операции на вторичния пазар на ДЦК (OMT), успяха до известна степен да успокоят пазарите и да възвърнат доверието в еврозоната.

През 2012 г. водещите индикатори отразяваха несигурността и забавянето на растежа в световен мащаб. Индексът PMI (Purchasing Manager Index) за промишлеността остана под референтните 50 единици през по-голямата част на годината в развитите икономики в резултат на опасенията на мениджърите относно появата на нови шокове. Към края на третото тримесечие индексът отчете известно подобрение в развитите страни²¹, поради предприетите монетарни мерки и по-добрите данни за икономическата конюнктура в САЩ. В развиващите се икономики PMI индексът отразяваше по оптимистични очаквания през 2012 г. поради по-стабилната макроикономическа обстановка, която беше и фактор за голям поток от чужди инвестиции.

²¹ Класифицирането на икономиките на развити и развиващи се е съгласно методологията на МВФ.

Графика 31. Индекс PMI за промишлеността

Динамиката на световната търговия остана сравнително слаба през 2012 г. По данни на световната търговска организация през 2012 г. темпът на растеж се забавил до 2.0%, спрямо 5.2% за 2011 г. Слабата икономическа активност в развитите държави и несигурността относно бъдещото развитие в еврозоната са сред главните фактори за по-слабата световна търговия. Спадът на производството и по-високата безработица в развитите държави

оказаха негативен ефект върху вноса и по този начин провокираха спад в износа на развиващите се държави. Значителният растеж в Китай до известна степен успя да компенсира забавянето на световната търговия, въпреки че китайският износ също беше негативно повлиян от по-слабото търсене в еврозоната. Очакванията за 2013 г. в глобален мащаб са за умерен растеж поради несигурността относно развитието в еврозоната и начина, по който САЩ ще приложи планове си за фискална консолидация.

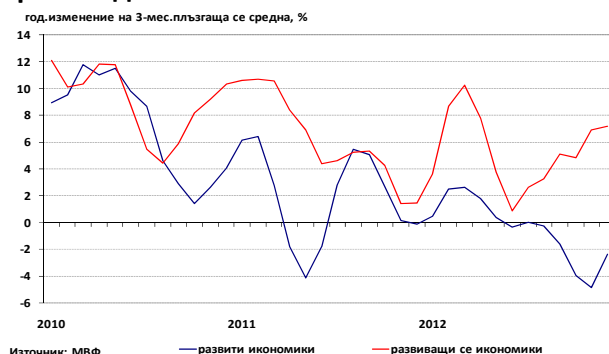
Графика 32. Световна търговия

Източник: Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis for CPB trade volume Index.

Индустриалното производство отбелязва спад през по-голямата част от 2012 г. в развитите държави, като към края на годината отрицателните темпове на изменение намаляват. В развиващите се икономики също се наблюдава сериозно забавяне на индустриалното производство през първото шестмесечие, което почти напълно е компенсирано от растежа през втората половина на годината. До голяма степен спадът в индустриалното производство беше причинен от по-затегнатите условия за кредитиране и по-ниското доверие в глобален мащаб.

Графика 33. Индекс на индустриалното производство

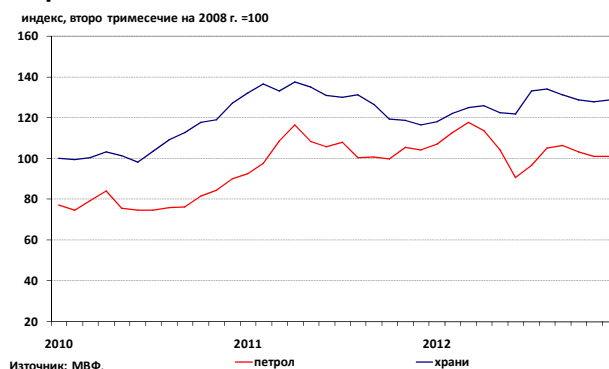

Източник: МВФ.

Цените на петрола и храните останаха сравнително стабилни през 2012 г., следвайки тенденция за плавно покачване на средногодишните цени. Цената на петрола остана без сериозни промени, имайки предвид историческата ѝ волатилност. Отбелязването на известно покачване през втората половина на годината се дължи до голяма степен на наложеното ембарго върху износа на суровината от Иран.

Динамиката на цените на храните също остана стабилна, бележейки известно покачване поради шокове в предлагането на соя и зърнени култури в резултат на лошите метеорологични условия.

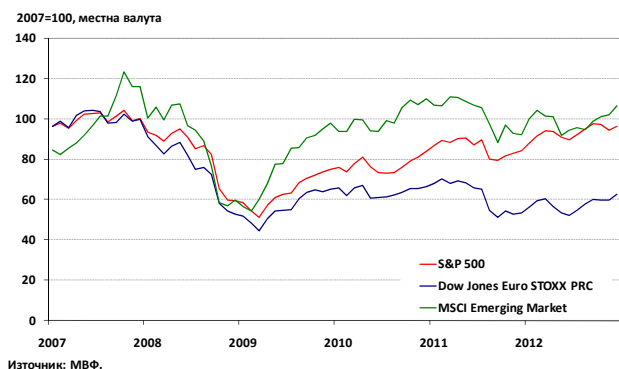
Графика 34. Динамика на цените на храни и петрол

Източник: МВФ.

През 2012 г. капиталовите пазари в глобален мащаб успяха да възстановят позиции спрямо преходните години, достигайки близо до предкризисните нива в САЩ и развиващите се икономики, подкрепени от положителното развитие на икономическата активност в тези държави. Капиталовите пазари в еврозоната следваха отдалеч глобалния възходящ тренд. През втората половина на годината се наблюдава по-отчетлив растеж, макар да са налице съществени разлики между отделните държави-членки на еврозоната. Ключова роля за покачването на нивата на капиталовите пазари в еврозоната изиграха монетарните стимули от страна на ЕЦБ и предприетите стъпки за изграждане на Европейския банков съюз.

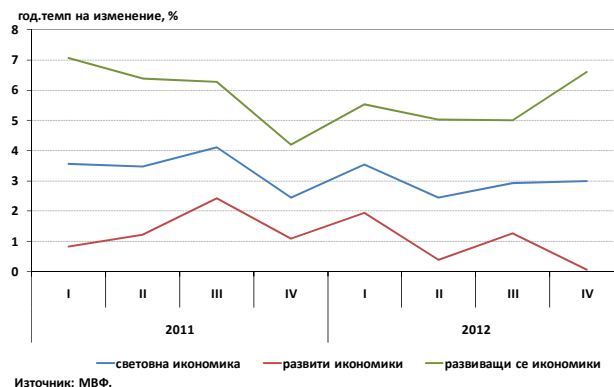
Графика 35. Капиталови пазари в развити икономики

През 2012 г. световната икономика забави темповете си на растеж, като отчете реален ръст от 3% спрямо 3.4% за 2011 г. Развитите икономики отбелязаха растеж от едва 0.9% за 2012 г. спрямо 1.4% за 2011 г. основно поради неблагоприятното икономическо развитие в еврозоната, където някои страни отчетоха отрицателни темпове на растеж. Развиващите се икономики се представиха много по-динамично, отчитайки ръст от 5.5% за 2012 г. спрямо 6% за 2011 г. Прогнозите за 2013 г. са малко по-

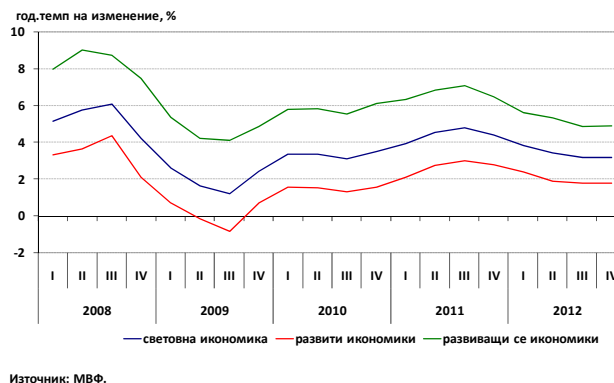
оптимистични, въпреки опасността от появата на нови шокове.

Графика 36. Реален растеж на БВП

През 2012 г. инфлацията в глобален мащаб постепенно отслабва, въпреки отчетното покачване на цените на енергията през есента. Наличието на производствен капацитет и слабото вътрешно търсене в някои развити икономики запазиха инфлационния натиск умерен.

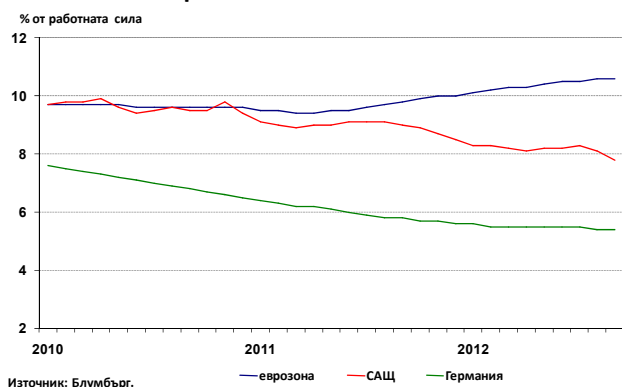
Графика 37. Инфлация

И през 2012 г. равнищата на безработица в еврозоната и САЩ остават високи. В еврозоната безработицата продължи да се покачва, главно в страните от нейната периферия, където в някои държави тя достигна рекордно високи нива. В САЩ безработицата продължи динамиката си на намаление от края на 2010 г., достигайки ниво

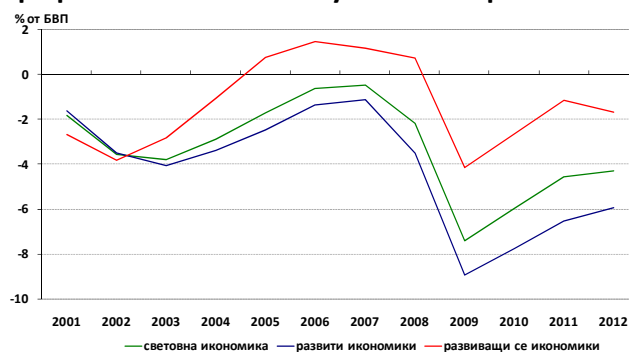
от 7.9% към края на 2012 г. В Германия безработицата също продължи да намалява благодарение на благоприятната динамика на германската икономика и предприетите структурни реформи от страна на правителството.

Графика 38. Динамика на безработицата в световен мащаб

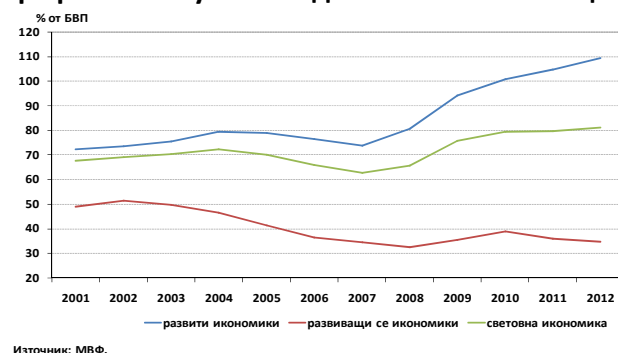
През 2012 г. се отчита намаляване на бюджетните дефицити като процент от БВП в световен мащаб на нива до -4.3%. Балансът на публичните финанси се подобрява при развитите икономики от -6.5% през 2011 г. до -5.9% през 2012 г. в резултат на задълбочена фискална консолидация, изразяващата се предимно в повишаване на данъците и в по-малка степен в ограничаване на разходите. В развиващите се икономики, се наблюдава известно разширяване на държавните дефицити с цел стимулиране на икономическия растеж в отговор на по-слабата икономическа конюнктура в световен мащаб.

Графика 39. Баланс на публичните финанси

Въпреки натиска за финансова дисциплина, през 2012 г. развитите държави отбелязаха увеличение на публичния дълг поради по-високите лихвени нива и ниския, а в някои държави, и отрицателен растеж на БВП. От друга страна, нивата на публичен дълг в развиващите се икономики намаляват. Като цяло, публичният дълг в световен мащаб през 2012 г. се запазва без изменения на равнището от около 80% от световния БВП.

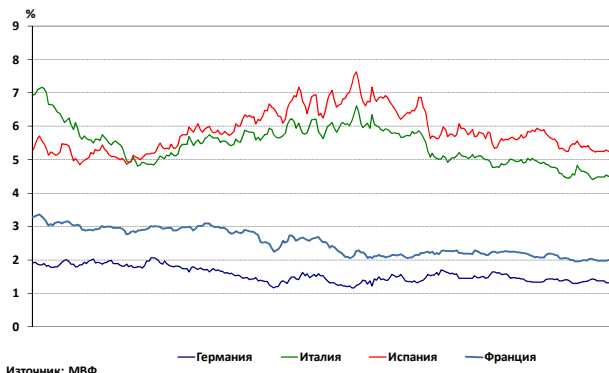
Графика 40. Публичен дълг в световен мащаб

През 2012 г. пазарите на държавни облигации претърпяха сериозни сътресения най-вече в засегнатите страни от периферията на еврозоната. След споразумението за опрощаване на част от гръцкия дълг, фокусът се премести върху Испания и Италия, вследствие на което рисковият диференциал спрямо германските държавни ценни книжа достигна най-високите си нива за последните пет

години. Тази ситуация на свой ред, постави под въпрос устойчивостта на държавния дълг на тези държави и оцеляването на европейската единна валута. Взетите политически и икономически мерки от страна на съответните правителства и по-специално „ОМТ“²² програмата за изкупуване от страна на ЕЦБ на ДЦК на държави в затруднение успяха да успокоят до известна степен пазарите през последното тримесечие на 2012 г., намалявайки разликата в изискваната доходност спрямо германските 10-годишни държавни ценни книжа.

Графика 41. Доходност по 10-годишни ДЦК на Германия Испания, Италия и Франция през 2012 г.

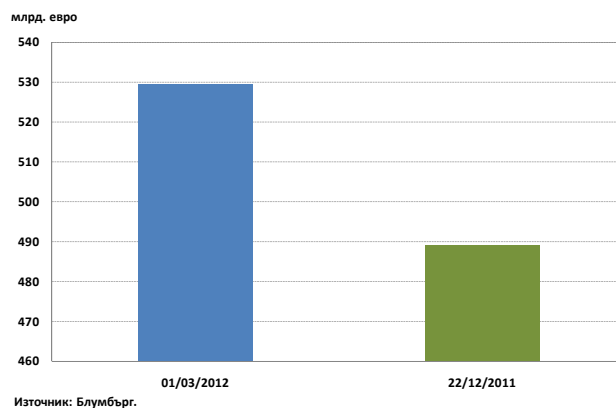

С цел да възстанови доверието в еврозоната, ЕЦБ осъществи през 2012 г. мерките по вливане на ликвидност с по-дълъг от обичайния матуритет или т.нар. дългосрочни

²² ОМТ – Outright Monetary Transactions – Програма за директни парични операции на вторичния пазар на ДЦК, чиято цел е да подпомогне свиването на спредовете на доходност на ДЦК на някои държави в еврозоната, които се отклоняват в значителна степен от фундаментално оправданите нива. Тя се прилага за страни, които получават финансова помощ от Европейския инструмент за финансова стабилност (EFSF) или Европейския механизъм за стабилност (ESM) и МВФ, като се осъществява чрез интервенции в късите матуритетни сектори от 1 до 3 години (включително по остатъчен срок до падежа) и ЕЦБ напълно ще стерилизира предоставената чрез ОМТ ликвидност.

операции по рефинансиране²³. Въпросните мерки бяха насочени към стимулиране на банковото кредитиране, осигуряване на пазарна ликвидност, както и намаляване на рисковете от мащабна разпродажба на активи и по-конкретно на държавни ценни книжа от страна на банките.

Графика 42. Операции на ЕЦБ по дългосрочно рефинансиране

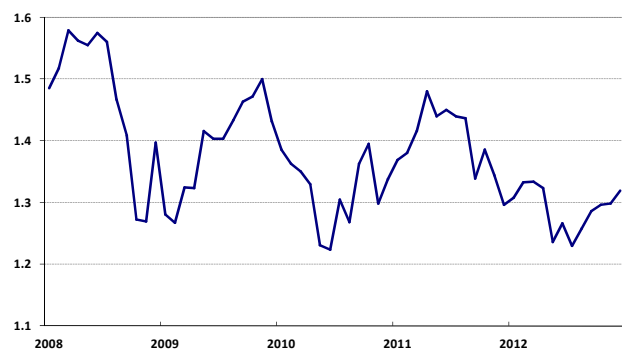

През 2012 г. динамиката на валутния курс долар/евро беше под влияние на пазарните очаквания спрямо икономическите перспективи за еврозоната и променящите се рискови премии, свързани с държавните дългове в най-засегнатите държави. През първата половина на годината, еврото се обезцени спрямо щатската валута поради непрекъснато увеличаващата се несигурност в еврозоната. След предприетите ангажменти от страна на ЕЦБ за необратимост на еврото от средата на годината, европейската валута започна да възвръща позициите си, достигайки предкризисни нива спрямо американския долар към края на 2012 г.

²³ Решение за операциите по рефинансиране беше взето на 8 декември 2011 г., като те се проведоха на два пъти чрез тръжни процедури и фиксиран лихвен процент с 36-месечен матуритет и на обща стойност над 1 трилион евро.

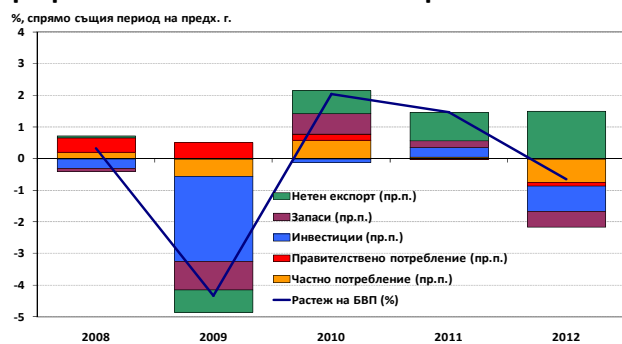
Графика 43. Валутен курс щ. долар/евро

Източник: Блумбърг.

Икономиката на еврозоната отбеляза спад от -0.7% за 2012 г. Най-голям принос от по -0.8 пр.п. за отрицателния растеж имат частното потребление и инвестициите. Спад отчита и изменението на запасите, а фискалната консолидация в еврозоната допринася с -0.1 пр.п. чрез свиване на правителствените разходи. Единствено външнотърговското салдо има положителен принос от 1.5 пр.п., който не се оказва достатъчно голям, за да компенсира свиването на вътрешното търсене в еврозоната.

Графика 44. Растеж на БВП в еврозоната

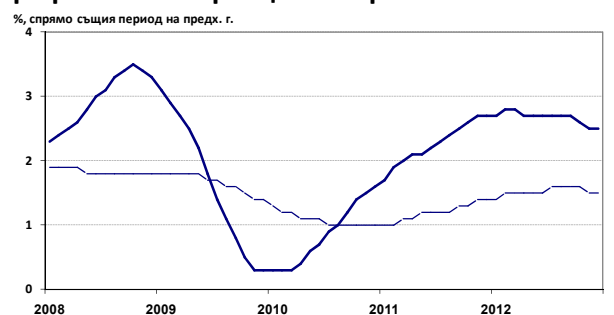

Източник: Евростат.

Средният темп на растеж на инфлацията през 2012 г. в еврозоната остана сравнително висок - на нивото от 2.7%. Основни фактори за това бяха по-високите цени на енергията и увеличаването на косвените данъци като ставките за ДДС и акцизите. Инфлация без измененията в цените на енергийните стоки,

храните, алкохола и тютюневи изделия, остана стабилна на ниво от 1.5%.

Графика 45. Инфлация в еврозоната

Източник: Евростат.

Страните от Централна и Източна Европа (ЦИЕ) забавиха значително растежа си през 2012 г. Главни причини за това бяха икономическото развитие в еврозоната, което в някои държави се характеризираше с рецесия, както и процесите на фискална консолидация в най-големите икономики и в самите страни от ЦИЕ. Високите нива на необслужвани кредити наред с намаляване на кредитирането от страна на големите международни банки, допълнително усложниха развитието в региона. Очакванията за 2013 г. са за бавно възстановяване на икономическото развитие.

През 2012 г. Полша забави темпа си на растеж до 2.0% спрямо 4.5% за 2011 г. Фактори за това бяха по-слабото частно потребление и значителното забавяне на инвестициите. Свиването на икономиката на Чехия от -1.3%, както и на Унгария (-1.7%) и почти нулевият растеж в Румъния (0.2%) през 2012 г. бяха в резултат от предприетите мерки на фискална консолидация през последните години и въздействието им върху частното потребление, както и по-слабото външно търсене породено от проблемите в еврозоната.

Забавянето на темпа на растеж на Турция до 2.3% през 2012 г. спрямо 8.5% за 2011 г. се дължеше на контролираната от страна на централната банка ликвидност в

банковата система, което рефлектира върху ограничаване на кредитирането и свиване на вътрешното потребление.

Навлизането в рецесия на Сърбия (-1.7%) беше резултат на слабото вътрешно и външно търсене. Нуждата от бъдещото намаляване на бюджетния дефицит ще усложни допълнително възстановяването на сръбската икономика. Липсата на гъвкави реформи, въпреки нововъведенията в туризма, сви Хърватската икономика с -2.0% при нулев растеж за 2011 г.

Таблица 27. Реален растеж на БВП в ЦИЕ

	2010	2011	2012
Чехия	2.5	1.9	-1.3
Унгария	1.2	1.7	-1.7
Полша	3.9	4.3	2.0
Румъния	-1.4	2.4	0.2
Турция	9.2	8.5	2.3
Сърбия	1.8	1.9	-1.7
Хърватия	-1.4	0.0	-2.0

Бележка: Изменение спрямо предходната година (%).

Източник: Блумбърг, Национални статистически институти.

Повечето страни от Централна и Източна Европа продължиха да ограничават бюджетните си разходи като процент от БВП през 2012 г. Този процес се очаква да продължи и през следващата година. Единствено Турция използва фискалната политика, за да стимулира икономиката си.

Таблица 28. Бюджетен дефицит в ЦИЕ

	2010	2011	2012
Чехия	-4.8	-3.3	-2.7
Унгария	-4.4	-4.3	-1.9
Полша	-7.9	-5.0	-3.9
Румъния	-6.8	-5.5	-2.9
Турция	-3.7	-1.4	-2.2
Сърбия	-4.5	-4.6	-4.5
Хърватия	-3.6	-3.6	-4.5

Бележка: Данните са в % от БВП.

Източник: Блумбърг, Национални статистически институти.

През 2012 г. темпът на изменение на потребителските цени отчита увеличение в голяма част от страните в Централна и Източна

Европа. До голяма степен влияние за това оказаха по-високите цени на някои основни суровини и увеличението на косвените данъци.

Таблица 29. Инфлация в ЦИЕ

	2010	2011	2012
Чехия	1.5	1.9	3.3
Унгария	4.9	3.9	5.7
Полша	2.6	4.3	3.7
Румъния	6.1	5.8	3.4
Турция	8.6	6.5	8.9
Сърбия	6.3	10.5	7.3
Хърватия	1.1	2.2	3.5

Бележка: Средногодишен темп на инфлация (%).

Източник: Блумбърг, Национални статистически институти.

През 2012 г. безработицата в ЦИЕ продължи да се увеличава спрямо предходната година. Липсата на структурни реформи, дълговата криза в еврозоната, ограничаването на правителствените разходи и по-слабото кредитиране оказаха негативен натиск върху пазара на труда, който остава едно от основните предизвикателства пред правителствата.

Високи нива на безработица се наблюдават в Сърбия (22.5%) и Хърватия (19%). През 2012. г. Чехия бележи покачване до 8.6%, спрямо 6.7% за 2011 г. Спад на безработицата се отчита в Турция от 0.6 пр.п., достигайки нива от 9.2%, и в Румъния, където равнището на безработица спадна с 0.4 пр.п. и достигна ниво от 7.0%. В Унгария безработицата остава на равнището от 10.9%.

Таблица 30. Равнище на безработицата в ЦИЕ

	2010	2011	2012
Чехия	7.2	6.7	8.6
Унгария	11.0	10.9	10.9
Полша	9.6	9.6	10.1
Румъния	7.3	7.4	7.0
Турция	11.9	9.8	9.2
Сърбия	20.0	23.7	22.5
Хърватия	17.5	17.9	19.0

Бележка: Данните са средногодишни (% от раб.сила).

Източник: Блумбърг, Национални статистически институти.

1.2. Обзор на икономическата активност в България през 2012 г.

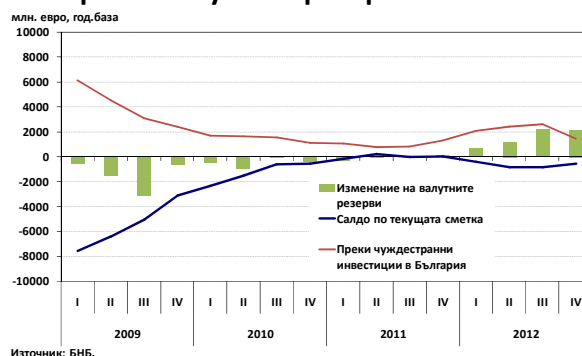
През 2012 г. икономическата активност у нас се забавя до 0.8%. Реалният растеж на БВП се дължи основно на бавно възстановяващото се вътрешно търсене и отчасти на инвестициите, което се изразява в натрупване на запаси. В резултат на забавящата се икономическа активност в еврозоната и Европейски съюз като цяло, което се отразява на по-ниските темпове на растеж на българския износ, външнотърговският баланс е на дефицит. Брутният външен дълг на страната нараства, като в края на годината достига 37.6 млрд.евро. Основен принос за нарастването му има емитирането на държавни евро облигации с петгодишен матуритет през юли на стойност 950 млн.евро, средствата от които бяха предназначени за погасяване на дълга, падежиращ през януари 2013 г. Пазарът на труда продължава да се влошава и безработицата нараства до 12.3%. Неблагоприятното развитие на трудовия пазар и песимистичните очаквания на потребителите за подобряване на финансовото им състояние е основна причина за високата им склонност към спестявания.

През 2012 г. салдото по текущата сметка по платежния баланс навлезе в негативна територия. За периода януари – декември дефицитът е в размер на –528.3 млн.евро, което възлиза на –1.3% от БВП. Основен фактор за тази динамика е свитото външно търсене на износ на български стоки и услуги сред държавите от Европейския съюз и най-вече сред еврозоната, където икономическият растеж беше по-слаб от очакваното, а в някои държави дори отрицателен.

Салдото по капиталовата сметка е на излишък в размер на 536.8 млн.евро, което е с 40 млн.евро повече от постъпленията през 2011 г. Най-голямо значение за тази динамика имат по-големите капиталови трансфери към правителството от фондове на ЕС. Нетният приток на преки чуждестранни инвестиции в България през 2012 г. възлиза на 1478.2 млн.евро, което е с 163.6 млн.евро повече от предходната година. По данни на платежния баланс международните валутни резерви нарастват с 2161 млн.евро без отчитане на валутнокурсви разлики и ценова преоценка. Аналогична е динамиката на валутните резерви в баланса на БНБ, като

активите на управление „Емисионно” достигат 30.4 млрд.лв. в края на годината.

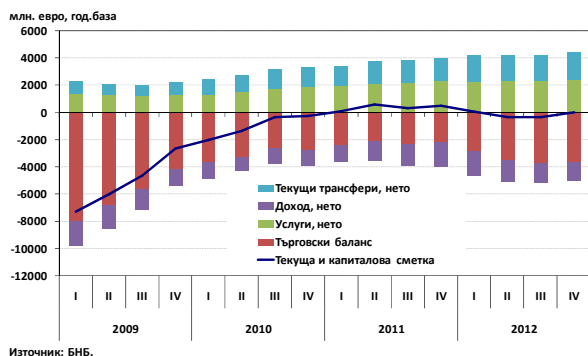
Графика 46. Динамика на текущата сметка, преките чуждестранни инвестиции в България и валутните резерви

Динамиката на текущата сметка се определя основно от влошаващия се търговски баланс, който в края на 2012 г. достига - 3622 млн.евро на годишна база. Положителните салда по услугите (2397 млн.евро) и текущите трансфери (2039 млн.евро) не са достатъчни, за да компенсират нарастващия дефицит по търговския баланс и нетната отрицателна стойност на доходите. Въпреки че се наблюдава намаляване на отрицателния баланс по доходите през годината, той

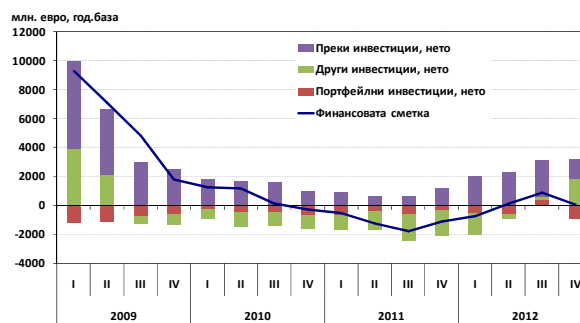
допринася с -1342 млн.евро за дефицита по текущата сметка.

Графика 47. Динамика на текущата сметка и нейните компоненти

През 2012 г. салдото по финансовата сметка навлезе в положителна територия, като в края на годината е в размер на 70.2 млн.евро на годишна база. Основен принос за това има положителният приток на преките чуждестранни инвестиции, възлизащ на 1302 млн.евро спрямо декември 2011 г. Влезлите през третото тримесечие на 2012 г. портфейлни инвестиции у нас във връзка с емисията държавен дълг през юли, отчетоха висок изходящ поток в края на годината, тъй като за закупуването на емисията бяха допуснати само чуждестранни агенти. Същевременно в края на годината е отчетено еднократно нарастване на чуждестранните краткосрочни задължения на банките, рефлектирайки върху положителната нетна стойност на „Други инвестиции“, която акумулирано през 12-те месеца на годината достига 1894 млн.евро.

Графика 48. Динамика на финансовата сметка и нейните компоненти

Източник: БНБ.

Обемът на нетните преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в страната за периода януари – декември 2012 г. е 1478 млн.евро, което е със 163.6 млн.евро повече от същия период на предходната година. Основната част от тях са под формата на дялов капитал в размер на 1051 млн.евро. Реинвестираната печалба възлиза на 77 млн.евро, като за първа година от началото на кризата отчита положителна нетна стойност. Инвестициите в други видове капитал у нас са също с положителен баланс, възлизащ на 351 млн.евро.

Таблица 31. Динамика на ПЧИ в България по вид инвестиция

	2009	2010	2011	2012
Общо	2437	1151	1315	1478
Реинвестирана печалба	-269	-446	-174	77
Дялов капитал	1884	1605	1104	1051
Друг капитал	822	-8	385	351

Бележка: Данните са млн.евро и за 2012 г. са предварителни.
Източник: БНБ.

Разпределението на ПЧИ у нас по сектори бележи известна динамика през 2012 г. спрямо предходната година. През 2012 г. водещ отрасъл по привлечени нетни чуждестранни инвестиции си остава „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода“, в който са разпределени 536.4 млн.евро. Секторът

„Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството” заема второ място, като привлича 424.5 млн.евро от преките инвестиции в страната. След него се нарежда секторът „Строителство”, в който са инвестирани 306.3 млн.евро от началото на годината и е индикация за предстоящото възстановяване на строителната активност. Секторите, които отчитат отрицателен нетен поток на ПЧИ в страната през годината са „Преработваща промишленост” (-67.3 млн.евро) и „Финансово посредничество” (-150.7 млн.евро).

Таблица 32. Отраслова структура на ПЧИ в България по икономически сектори (%)

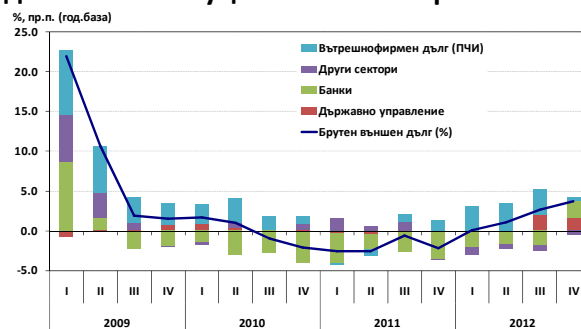
	2009	2010	2011	2012
Строителство	11.4	9.6	-7.5	20.7
Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнес услуги	21.7	-1.4	-20.0	2.2
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	12.6	28.2	33.4	36.3
Хотели и ресторанти	2.4	4.5	10.8	2.5
Селско, ловно, горско и рибно стопанство	1.0	0.0	0.8	1.0
Преработваща промишленост	-9.0	47.1	23.6	-4.6
Транспорт, складиране и съобщения	11.1	5.0	15.2	16.7
Добивна промишленост	1.9	3.1	11.5	1.3
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	16.5	-16.5	0.1	28.7
Финансово посредничество	28.0	17.6	21.9	-10.2

Бележка: Данните за 2012 са предварителни. Структурата не обхваща секторите, които са с дял по-малък от 1%.
Източник: БНБ.

Размерът на brutния външен дълг на страната нараства с 3.8% през годината, като в края на 2012 г. достига 37.6 млрд.евро. Външните задължения на правителството допринасят към ръста на общия дълг с 1.6 пр.п. в резултат на емитирания държавен дълг на стойност 950 млн.евро под формата на евро облигации с петгодишен матуритет. Възникналите краткосрочни задължения на банките към чуждестранни агенти през четвъртото тримесечие на годината допринасят с 2.2 пр.п. към общия ръст на brutния външен

дълг на страната през годината. Вътрешнофирменият дълг, който по своята същност представлява преки чуждестранни инвестиции, допринася с 0.4 пр.п. към общия ръст на дълга, като единствено кредитополучателите в „Други сектори” намаляват brutните си външни пасиви с -1.5% на год.база.

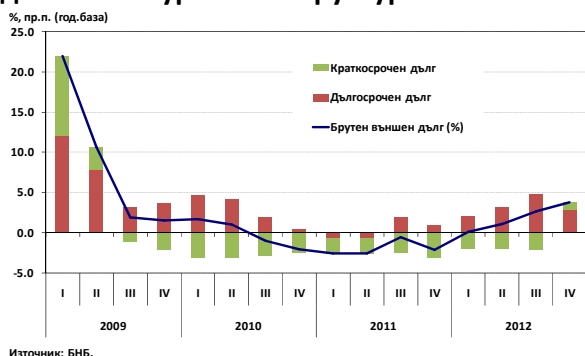
Графика 49. Динамика на brutния външен дълг по институционални сектори

В резултат на емисията евро облигации, относителният дял на външния дълг на държавното управление нараства от 7.7% в края на 2011 г. на 9.0% в края на 2012 г. Частният небанков външен дълг намалява относителния си дял от 77% до 74%, което представлява дългосрочни чуждестранни инвестиции в българската икономика.

През годината дългосрочният външен дълг нараства с 1.0 млрд. евро и допринася с 2.8 пр.п. към общия ръст на външния дълг на страната, докато краткосрочният дълг, който нараства с 0.3 млрд.евро, има принос от 1 пр.п. В относително измерение, матуритетната структура на външния дълг остава без промяна. Дългосрочният дълг доминира и запазва дела си на 72% в края на 2012 г.

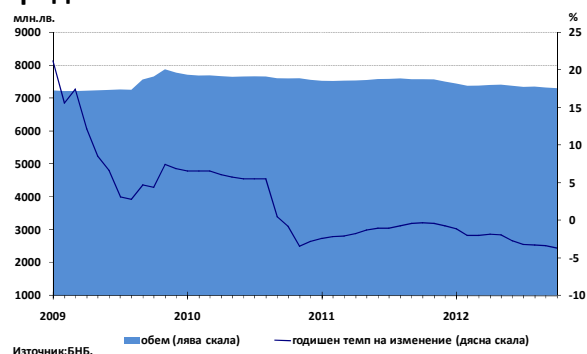
Графика 50. Динамика на brutния външен дълг по матуритетна структура

Кредитната активност на банките у нас спрямо нефинансовите предприятия продължава да намалява годишния си темп на растеж от 7.5% (без овърдрафт) в края на 2011 г. на 6.2% в края на 2012 г. Основни фактори за тази динамика са високите кредитни стандарти на банките за отпускане на кредити към частния сектор, както и понижената външна и вътрешна икономическа активност.

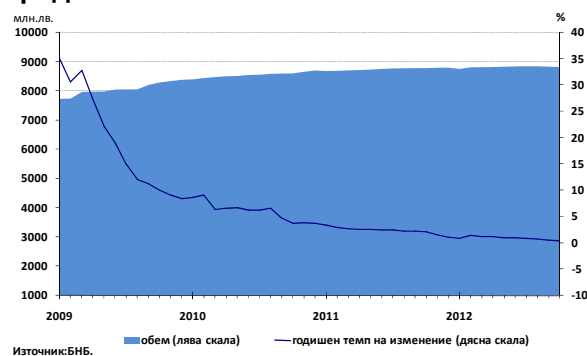
Кредитирането на домакинствата от началото на годината запазва низходящата си тенденция, като в края на 2012 г. то се свива с -0.7% на годишна база. Несигурността по отношение на бъдещите доходи и високото ниво на безработица продължават да ограничават търсенето на кредити от страна на домакинствата, като в края на 2012 г. потребителските кредити спадат с -3.1% на годишна база.

Графика 51. Динамика на потребителските кредити

От началото на годината обемът на жилищните кредити се увеличава бавно, като стойността им в края на годината нараства до 8.9 млрд. лв. и отчита ръст от 1.5% на годишна база. Спадът на цените на жилища не е сред основните фактори, определящи жилищното кредитиране. Динамиката на жилищните кредити се движи основно от търсенето, което, от своя страна, отразява състоянието на пазара на труда и несигурността на икономическите агенти за техните бъдещи доходи.

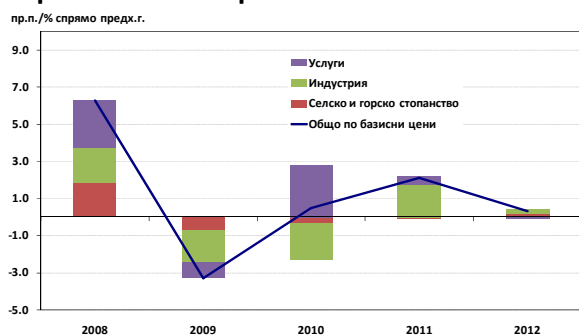
Графика 52. Динамика на жилищните кредити

Качеството на портфейлите на банките към неправителствения нефинансов сектор бележи известно подобрене през 2012 г. Докато лошите и преструктурираните кредити нарастват от 23.3% от общия дял на кредитите към

предприятията и домакинствата в края на 2011 г. на 24.5% в края на 2012 г., то това се дължи основно на заемите към фирмите. Динамиката на същия показател за домакинствата е благоприятна, като делът на лошите и реструктурирани кредити при тях намалява от 20% на 19.3%, като подобрение в качеството на портфейлите на банките се отчита по линия на потребителските кредити. Съответно делът на експозициите с просрочие над 90 дни в брутните кредити (без тези към кредитните институции) намалява през последното тримесечие на 2012 г. и достига 16.6% в края на годината, а съотношението на нетните кредити с просрочие над 90 дни²⁴ се понижава до 10.6%. Сред основните фактори за бавното подобряване на качеството на портфейлите на банките може да се открият бавно възстановяващата се икономическа активност, високата фирмена взаимозадлъжнялост влошеното състояние на пазара на труд.

Графика 53. Растеж на добавената стойност и принос по сектори

Източник: БНБ.

Икономическата активност у нас се развива бавно и неравномерно, като през второто полугодие тя се забавя значително под очакваното. Общата добавена стойност

²⁴ Размерът на нетните необслужвани кредити се изчислява, като от брутната стойност на кредитите се приспадат направените разходи за обезценка.

в икономиката намалява от 2.1% през 2011 г. на 0.3% през 2012 г. Положителен принос имат индустриалният сектор и селското стопанство съответно с 0.23 пр.п. и 0.19 пр.п., докато секторът на услугите отчита отрицателен ръст, който допринася с -0.11 пр.п.

Секторът „Добивна и преработваща промишленост, производство и разпределение на електроенергия, газ и вода“, който през 2011 г. има основен принос от 1.9 пр.п. за ръста на добавената стойност в икономиката, през 2012 г. забавя развитието си и допринася с 0.5 пр.п.

Таблица 33. Динамика на добавената стойност и принос по сектори

	2009	2010	2011	2012
Общо за икономиката (%)	-3.3	0.5	2.1	0.3
<i>Принос (пр.п.) в т.ч.:</i>				
Селско, горско и рибно стопанство	-0.7	-0.3	-0.1	0.2
Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	-1.7	-0.3	1.9	0.5
Строителство	0.0	-1.7	-0.2	-0.2
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	-1.7	2.8	0.3	0.4
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	-0.1	0.1	0.1	-0.2
Финансови и застрахователни дейности	0.9	0.0	0.1	-0.2
Операции с недвижими имоти	-0.4	0.3	0.0	0.0
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	0.4	-0.2	0.3	-0.3
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа	0.0	-0.2	-0.1	0.1
Култура, спорт и развлечения; други дейности	0.1	-0.1	-0.2	0.0

Бележка: Данните за 2012г. са предварителни.

Източник: НСИ.

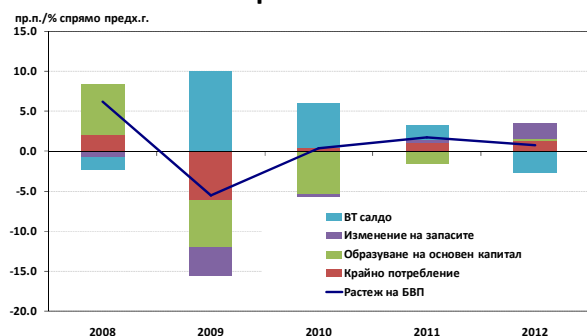
Селското стопанство отчита положителен принос от 0.2 пр.п. за първа година през последните четири години. Сред услугите единствено секторът „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство“ се отличава с по-голям положителен принос от

0.4 пр.п. към общата добавена стойност през годината.

Реалният растеж на БВП намалява от 1.8% през 2011 г. на 0.8% през 2012 г. Най-голям принос за това има изменението на запаси в резултат на натрупване на наличности на стоки, материали и продукция (1.9 пр.п.) и крайното потребление (1.4 пр.п.). След три години на положително външнотърговско салдо, през 2012 г. то отново е отрицателно, като приносът му към ръста на БВП възлиза на -2.7 пр.п. Тази динамика се дължи както на свитото външно търсене на български стоки и услуги, така и на нарасналия внос в отговор на бавно възстановяващото се вътрешно потребление.

Графика 54. Растеж на БВП и принос на компонентите на крайно използване

В условията на забавяща се икономическа активност в Европейския съюз, който е наш основен търговски партньор, износът на български стоки и услуги през 2012 г. е по-слаб (2.6%) от началото на годината в сравнение с предходната година (30.2%). Основен принос за положителния растеж на износа имат енергийните ресурси (23.7 пр.п.) и потребителските стоки (6.9 пр.п.). Износът на суровини, материали и инвестиционни стоки е по-малък от предходната година и

допринася съответно с -4.7 пр.п. и -0.3 пр.п. към общия ръст на износа.

Таблица 34. Принос на основни групи стоки за динамиката на износа

	2011	2012
Износ (% на годишна база)	30.2	2.6
<i>Принос (пр.п.)</i>		
Потребителски стоки	14.0	6.9
Суровини и материали	37.8	-4.7
Инвестиционни стоки	32.5	-0.3
Енергийни ресурси	33.2	23.7

Източник: БНБ.

Вносът, от друга страна, също забавя темповете си растеж от началото на 2012 г. (8.9% на годишна база) при 21.6% през предходната година. По-високите му стойности в сравнение с динамиката на износа са индикация за по-голяма инвестиционна активност, а отчасти и на потреблението у нас, в сравнение с условията на рецесия в еврозоната. Приносът на инвестиционните стоки възлиза съответно на 17.2 пр.п., енергийните ресурси допринасят с 19.7 пр.п., а потребителските стоки – с 4.0 пр.п. Вносът на суровини и материали значително забавя темповете си на растеж през тази година, като приносът му е незначителен (0.01 пр.п.) за ръста на вноса.

Таблица 35. Принос на основни групи стоки за динамиката на вноса

	2011	2012
Внос (% на годишна база)	21.6	8.9
<i>Принос (пр.п.)</i>		
Потребителски стоки	10.0	4.0
Суровини и материали	27.8	0.0
Инвестиционни стоки	18.5	17.2
Енергийни ресурси	25.6	19.7

Източник: БНБ.

Крайните потребителски разходи на домакинствата нарастват от 1.5% през 2011 г. на 2.5% през 2012 г., което е положителен сигнал за възстановяването на потреблението. От друга страна индивидуалното потребление на

правителството се свива с -2.3% на годишна база в резултат на ограничението на публичните разходи, като същевременно се свива и колективното потребление (-0.4%)²⁵. Положителен растеж от 0.8% отчита и брутообразуването на основен капитал, което също е положителна индикация за възстановяване на инвестиционната активност у нас.

Таблица 36. Растеж на БВП и на компонентите на крайно използване (%)

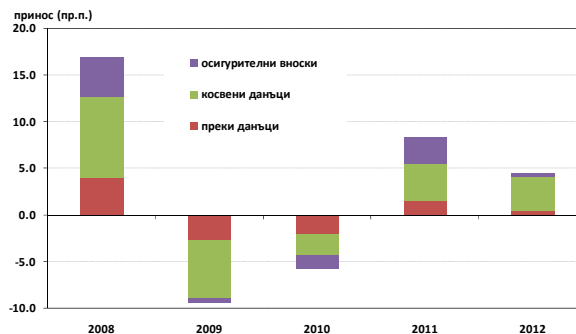
	2009	2010	2011	2012
Потребление на домакинствата	-7.5	0.0	1.5	2.5
Индивидуално потребление на правителството	-8.4	4.7	3.0	-2.3
Колективно потребление	-4.9	-0.5	0.3	-0.4
Бруто образуване на осн. капитал	-17.6	-18.3	-6.5	0.8
Износ на стоки и услуги	-11.2	14.7	12.3	-0.4
Внос на стоки и услуги	-21.0	2.4	8.8	3.7
БВП, реален растеж	-5.5	0.4	1.8	0.8

Бележка: Данните за 2012 г. са предварителни.
Източник: НСИ.

Касовото салдо по консолидираната фискална програма (КФП) през 2012 г. е на дефицит в размер на -357.4 млн. лв, което възлиза на -0.5% от БВП. Свиването на бюджетния дефицит в сравнение с 2011 г. (-2.0%) е в резултат на растежа на бюджетните приходи с 8.2% и ограничаването на текущите бюджетните разходи до 1.4% на годишна база. Най-голям принос за ръста на данъчните приходи, който възлиза на 4.5% и е съответно с 3.8 пр.п. по-малко от ръста им през 2011 г., имат косвените данъци и най-вече приходите от ДДС съответно с 3.6 пр.п. и 2.6 пр.п. Приходите от преки данъци са ограничени от ръста на доходите на домакинствата и финансовия резултат на предприятията, като допринасят с 0.5 пр.п., от които приносят на данъка върху печалбата е отрицателен (-0.1 пр.п.).

²⁵ Колективното потребление се измерва с крайните разходи на правителството за колективни услуги, предоставени на обществото като цяло.

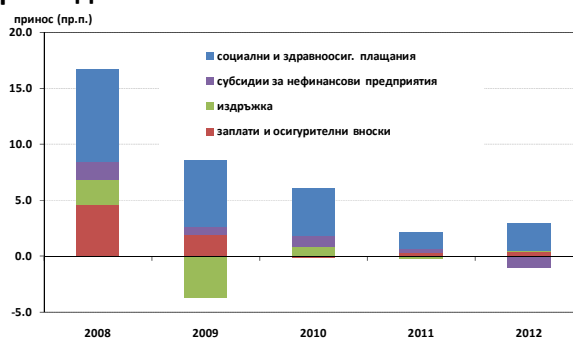
Графика 55. Принос на компонентите в динамиката на бюджетните приходи

Източник: МФ.

Процесът на фискална консолидация, изразяващ се в ограничаване на текущите нелихвени разходи и по-специално на субсидиите за нефинансови предприятия и организации с нестопанска цел, се отразява на ръста им от 1.4% през 2012 г. спрямо 2.2% през предходната година. Положителен принос имат социалните и здравноосигурителни плащания (2.5 пр.п.), заплатите и здравноосигурителните вноски (0.4 пр.п.), и разходите за издръжка (0.1 пр.п.). Ограничаването на разходите е осъществено чрез намаляване на субсидиите за нефинансовите предприятия и организациите с нестопанска цел, чийто принос възлиза на -1.0 пр.п.

Графика 56. Принос на компонентите в динамиката на нелихвените текущи разходи

Източник: МФ.

Разходите на домакинствата по данни от домакинските бюджети, нарастват с 12.4% 2012 г., които до голяма степен се дължат на нарастването на потребителските разходи (11.7%). В условията на влошаващ се пазар на труда и песимистични перспективи за нарастване на доходите им, поведението на домакинствата се характеризира с висока склонност към предпазни спестявания или такива за непредвидени разходи, като през годината влоговете им са нараснали с 36.6%. Същевременно домакинствата продължават да изплащат задълженията си, като изплатеният дълг и дадените от тях заеми нарастват с 25.5%.

Таблица 37. Динамика на разходите на домакинствата

	2009	2010	2011	2012
Общ разход	1.7	-1.6	5.4	12.4
Потребителски общ разход	2.3	-1.5	3.2	11.7
Данъци	2.3	15.8	44.8	8.5
Влог	25.5	-53.5	-41.7	36.6
Изплатен дълг и даден заем	33.1	-24.4	3.9	25.5

Бележка: Данните са на год. база (%).

Източник: НСИ.

Доходите на домакинствата от своя страна нарастват с 10.7% през годината, което е по-бавно отколкото нарастват разходите им. Растежът на доходите се определя до голяма степен от ръста на работната заплата, но също така и в резултат на приходите от спестявания, които се увеличават с 31.8%. Наблюдението на домакинските бюджети показва също така известно раздвижване на търсенето на заеми и кредити, които нарастват с 47.3%.

Таблица 38. Динамика на доходите на домакинствата

	2009	2010	2011	2012
Общ доход	5.0	-1.1	2.5	10.7
Работна заплата	5.7	-3.6	4.4	12.6
Приходи от спестявания	-13.8	12.3	-10.6	31.8
Заеми и кредити	-47.4	-38.0	5.7	47.3

Бележка: Данните са на год. база (%).

Източник: НСИ.

Заетостта у нас продължава да спада и през 2012 г., макар и с по-бавни темпове, като броят на заетите намалява с -1.1%. Това в по-голяма степен отразява реструктурирането на частния сектор, където броят на наетите лица по трудово и служебно правоотношение намалява с -2.5%²⁶.

Спадът в заетостта директно се отразява върху покачването на равнището на безработица, което нараства от 11.3% през 2011 г. до 12.3% през 2012 г. Доходите на заетите, измерена чрез компенсацията за наети и представлява брутен доход, нарастват с 1.0% през годината, което включва и промени в осигурителните вноски.

Таблица 39. Динамика на заетостта и доходите

	2009	2010	2011	2012
Заети лица	-3.2	-6.2	-2.9	-1.1
Наети лица	-3.3	-6.5	-2.1	-0.5
Компенсация на наетите лица	5.8	5.1	5.1	1.0
Безработица*	6.8	10.2	11.3	12.3

Бележка: Данните за динамиката показват изменение спрямо предхг. (%), като данните за 2012 г. са предварителни; * коефициент на безработица средно за периода (% от раб.сила).

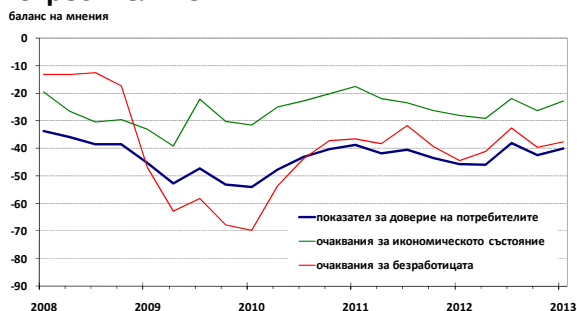
Източници: НСИ.

В резултат на нарастващата безработица и липсата на растеж в доходите на трудещите се, оценките и очакванията в наблюдението на потребителите не са променили значително през 2012 г. спрямо предходната година. Доверието на потребителите е твърде крехко и белязано с противоположна динамика в рамките на годината. След достигане на най-високи (положителни) стойности към средата на годината, то отново спада още през третото тримесечие и остава нестабилно до края на годината. Очакванията за икономическата ситуация в страната и поведението на безработицата

²⁶ По предварителни данни за 2012 г.

през следващите 12 месеца също не са стабилни и оптимистични.

Графика 57. Показател на доверие на потребителите

Източник: НСИ.

Бележка: Очакванията за безработица се взимат с обратен знак. Покачване на показателя означава, че потребителите имат оптимистични очаквания и обратното.

Инфлацията преустанови тенденцията си за намаляване от средата на 2012 г. в резултата на нарастване на цените на хранителните продукти, енергията и горивата и към края на 2012 г. достигна 2.8%. Базисната инфлация, която изключва волатилните цени на храните, енергийните продукти, алкохола и тютюневите изделия, поддържа нисък годишен темп на изменение, който достига 0.9% в края на годината.

Графика 58. Инфлация

Източник: НСИ.

Най-голям принос за акумулираната от началото на годината инфлация, която достигна 2.8%, имат хранителните стоки (1.0

пр.п.) главно поради нарастване на международните цени на храните и петрола (изразени в лева). След почти едногодишно запазване на цените на преработените храни, те нарастват значително от началото на третото тримесечие и допринасят с 0.7 пр.п. към натрупаната у нас инфлация вследствие на лошата реколта на житни култури в Северна Америка и източна Европа. В резултат на нарасналите международни цени на петрола и покачването на курса на долара, акумулираната през годината инфлация при течните и транспортни горива допринася с 0.5 пр.п., а на промишлените стоки с 0.9 пр.п. Административните цени допринасят с 0.8 пр.п. към натрупаната през годината инфлация, което основно се дължи на скока на електроенергията средно с 13% през юли. Сред цените на услугите най-голям принос имат цените на транспортните услуги (0.3 пр.п.), което е вторичен ефект от нарастването на цените на горивата.

Таблица 40. Принос на основни групи стоки и услуги към инфлацията

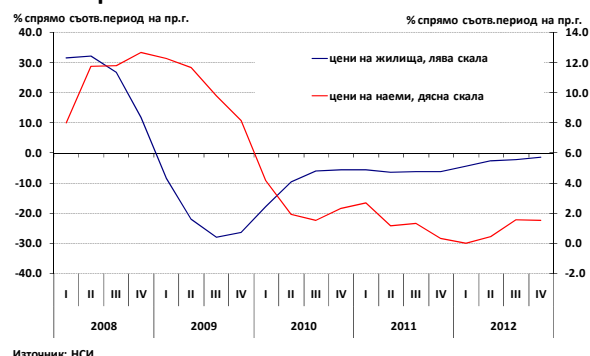
	2010	2011	2012
Инфлация (% , спрямо дек. на предх.г.)	4.4	2.0	2.8
<i>приноси (пр.п.)</i>			
Хранителни продукти	0.8	0.9	1.0
Непреработени храни	0.7	0.8	0.3
Преработени храни	0.1	0.1	0.7
Услуги (всичко без стоки)	0.4	0.8	0.7
Обществено хранене	0.3	0.2	0.2
Транспортни услуги	0.0	0.3	0.3
Телекомуникационни	-0.1	-0.1	-0.1
Енергия и отопление за дома	0.0	0.1	0.7
Течни и транспортни горива	1.7	0.3	0.5
Промислени стоки	1.9	0.4	0.9
Административни цени	0.7	0.4	0.8
Тютюневи изделия	1.3	0.0	0.0

Източник: Евростат.

Отрицателният темп на изменение на цените на жилищата у нас продължава четвърта поредна година, отразявайки слабото търсене от страна на домакинствата. Въпреки това, той се забавя значително към края на третото тримесечие до -2.2% на годишна база, като при трайно

възстановяване на вътрешното търсене, се очаква да навлезе в положителна територия. Тенденцията за намаляване на ръста на наемите продължава неравномерно през годината. Въпреки че в края на третото тримесечие цената на наемите нараства с 1.6% на годишна база, този ръст остава под 2% и до голяма степен отразява повишаване на разходите за тяхната поддръжка.

Графика 59. Динамика на цените на жилищата и наемите

2. Обзор на небанковия финансов сектор в България

През 2012 г. активите на небанковия финансов сектор, представляващи сумата на общата стойност на активите на инвестиционните посредници, колективните инвестиционни схеми, инвестиционните дружества от затворен тип, дружествата със специална инвестиционна цел, застрахователите, здравноосигурителните дружества и пенсионните фондове, нарастват с 8.7% и в края на годината достигат 15.8 млрд.лв. Най-голям принос от 7.7 пр.п. имат активите на пенсионните фондове, докато намаляването на активите на инвестиционните посредници има отрицателен принос от -0.72 пр.п. към растежа на активите на небанковия финансов сектор. Въпреки отчетения ръст, ролята на небанковия финансов сектор във финансовото посредничество остава без съществено изменение (16.1%), измерена посредством относителната структурата на активите на институционалните инвеститори. Това се дължи както на по-големия дял на банковите институции у нас (83.9%), така и на ръста на активите им от 7.3% през годината. Дълбочината на финансово посредничество общо за небанковия финансов сектор намалява от 26.7% през 2011 г. на 24.1% в края на 2012 г., за което най-голям отрицателен принос има пазарната капитализация на фондовата борса, която спада с -21.0% на годишна база. Докато активите на застрахователния сектор запазват дълбочината си във финансовото посредничество от около 4% от БВП без съществени изменения, нарастването на стойността на активи на пенсионните фондове е по-интензивно и през 2012 г. те заемат 7.4% от БВП.

След отчетения висок ръст от 21.0% през 2011 г., активите на небанковите инвестиционни посредници (ИП) намаляват с -2.2% на годишна база през 2012 г. и в края на годината достигат 4.6 млрд.лв. Небанковите инвестиционни посредници с частичен лиценз имат положителен принос от 17.2 пр.п в годишния темп на изменение на общите активите, което изцяло се неутрализира от отрицателния принос от 19.5 пр.п. на небанковите инвестиционни посредници с пълен лиценз. Въпреки значителното

увеличение на активите на инвестиционните посредници с частичен лиценз от близо два пъти в резултат на промяна на капитала на инвестиционни посредници с пълен в частичен лиценз, както и на обслужването на търгови предложения през годината, динамиката на активите на цялата група на небанковите инвестиционни посредници се предопределя от инвестиционните посредници с пълен лиценз поради техния голям относителен дял.

Стойността на активите на небанковите инвестиционни посредници в структурата на

финансовото посредничество спада от 5.1% през 2011 г. на 4.6% в края на 2012 г. Дружествата, опериращи на пазара, поддържат

добра капиталова адекватност и наличие на достатъчен ресурс за покриване на присъщите за дейността им рискове.

Таблица 41. Структура на финансовото посредничество по институционални инвеститори (%)

Показатели	2008	2009	2010	2011	2012
Активи на ИП	6.8	5.4	4.4	5.1	4.6
Активи на КИС и ИД от затворен тип	0.4	0.5	0.6	0.5	0.5
Активи на АДСИЦ	1.9	1.9	1.8	1.9	1.8
Активи на застрахователни и здравноосигурителни дружества	3.2	3.4	3.5	3.3	3.2
Активи на пенсионните фондове	2.8	3.8	4.6	5.0	5.8
Небанков финансов сектор	15.1	15.0	14.9	15.9	16.1

Бележки: Съгласно методологията на МВФ за измерване на индикатори за финансова стабилност (Financial Soundness Indicators), показателите обхващат общата сума на активите на институционалните инвеститори в небанковия финансов сектор.

Източник: БНБ, КФН.

Активите на колективните инвестиционни схеми (КИС) и инвестиционните дружества (ИД) от затворен тип нарастват с 9.3% спрямо предходната година, като размерът на акумулираните активи достига 524.9 млн.лв. Наблюдаваната динамика се дължи основно на увеличението брой договорни фондове. Поради относително малката стойност на активите на колективните инвестиционни схеми, делът им във финансовото посредничество остава без промяна на 0.5% в края на 2012 г.

Макар и с по-бавни темпове, активите на дружествата със специална инвестиционна цел (АДСИЦ) продължават да нарастват втора поредна година. През 2012 г. те се увеличават с 4.7% на годишна база и в края на годината достигат 1806.9 млн.лв. Основната причина за тази динамика е ръстът на активите на АДСИЦ, секюритизиращи земеделска земя, които допринасят с 3.3 пр.п. към растежа на активите на цялата група. В относително изражение дружествата със специална инвестиционна цел запазват мястото си във финансовото посредничество, като делът им съставлява 1.8%

спрямо останалите институционални инвеститори.

Активите на застрахователните и здравноосигурителните дружества нарастват общо с 4.2% през 2012 г., като допринасят с 0.88 пр.п. към общия ръст на активите в небанковия финансов сектор. Отстъпването на позиции на този сегмент в относителната структура на институционалните инвеститори във финансовото посредничество у нас продължава, като делът на активите на застрахователните и здравноосигурителните дружества спада от 3.3% през 2011 г. до 3.2% в края на 2012 г.

През 2012 г. фондовете за допълнително пенсионно осигуряване са най-големият институционален инвеститор сред небанковия финансов сектор, като относителният дял на активите им в структурата на финансовото посредничество възлиза на 5.8%. Активите на фондовете за допълнително пенсионно осигуряване продължават тенденцията да нарастват. Увеличението им от 24.2% през 2012 г. се дължи както на постъпленията от осигурителни вноски, така и на положителния

резултат от инвестирането на средствата, натрупани по индивидуалните партии.

Таблица 42. Дълбочина на финансовото посредничество (% от БВП)

	2008	2009	2010	2011	2012
Пазарна капитализация на БФБ - София	18.0	17.3	15.3	16.5	12.7
Активи на застрахователни и здравноосигурителни дружества	3.8	4.2	4.3	4.1	4.1
Активи на пенсионните фондове	3.3	4.6	5.7	6.1	7.4
Небанков финансов сектор	25.1	26.1	25.2	26.7	24.1

Бележки: Съгласно методологията на МВФ за измерване на индикатори за финансова стабилност (Financial Soundness Indicators), показателите обхващат общата сума на активите на институционални инвеститори в небанковия финансов сектор и пазарната капитализация на фондовата борса. По предварителни данни на НСИ, актуални към 25 април 2013 г. БВП за 2012 г. е 77 582.1 млн.лв.

Източник: БНБ, КФН, НСИ.

Дълбочината на небанковия финансов сектор във финансовото посредничество у нас намалява от 26.7% от БВП през 2011 г. на 24.1% в края на 2012 г. През отчетната година общата сума на активите на пенсионните фондове, застрахователните, здравноосигурителните дружества и пазарната капитализация на фондовата борса намалява с -6.8% на годишна база. Основен принос за този спад има динамиката на капиталовия пазар, който допринася с -13.0 пр.п. Положителният принос от ръста на активите на застрахователните и здравноосигурителните дружества (0.6 пр.п) и пенсионните фондове (5.5 пр.п.) не успяват да компенсират неблагоприятната динамика на капиталовия пазар.

След отчетения ръст на пазарна капитализация на фондовата борса у нас през 2011 г., което се дължеше на висока пазарна капитализация на малък брой дружества в условията на ниско ликвиден пазар, през 2012 г. капиталовият пазар претърпя корекция в противоположна посока. В резултат на отчетения спад на пазарната капитализация на фондовия пазар от -21.0%, дълбочината му на финансово посредничество спада от 16.5% през 2011 г. на 12.7% в края на 2012 г.

Индексите на БФБ – София нарастват през 2012 г. BGREIT има ясно изразена положителна тенденция и се увеличава с 55.4% спрямо равнището си в края на 2011 г., широкият индекс BG40 има ръст от 10.0% на годишна база, а основният индекс SOFIX се повишава с 7.2%. Спад се отчита единствено при равнопретегления индекс BGTR30 от 2.5% в края на 2012 г. спрямо предходната година.

Секторът на застрахователни и доброволни здравноосигурителни услуги запазва дълбочината си на финансово посредничество от 4.1% от БВП през 2012 г. Общо ръстът на активите на дружествата в този сегмент през годината възлиза на 4.2%, като активите на общозастрахователните дружества нарастват с 2.6%, на здравноосигурителните – със 7.5%, а здравноосигурителните дружества отбелязват спад от -0.6%.

Фондовете за допълнително пенсионно осигуряване се характеризират с нарастваща дълбочина във финансовото посредничество. Активите им увеличават дела си от 6.1% от БВП през 2011 г. на 7.4% в края на 2012 г. Нарастването на активите на тези фондове се очаква да продължи в средносрочен хоризонт в следствие на акумулирането на вноски от осигурените лица, вноски от новопостъпващи

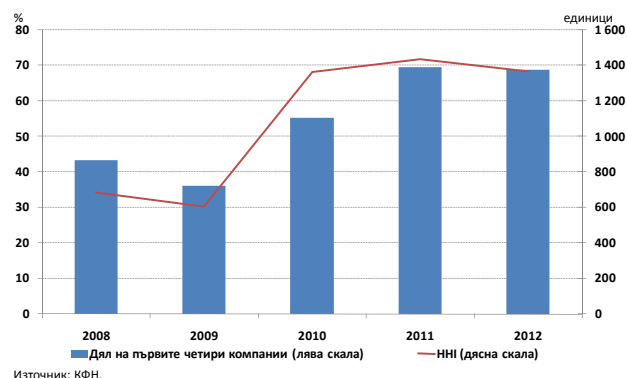
участници и повишаване на реализираната

доходност от управляваните активи.

По-голяма част от сегментите на небанковия финансов сектор се характеризират със силна конкурентна среда (КИС, АДСИЦ, общо застраховане и доброволно здравно осигуряване) или умерено конкурентна пазарна среда (ИП, УД и животозастраховане). През 2012 г. се наблюдава известно нарастване на пазарната концентрация на пазара на АДСИЦ, КИС в резултат на намаляване на броя участници в някои от тези сегменти и преструктуриране на активите. На пазара на застрахователни и доброволни здравноосигурителни услуги се наблюдава тенденция на отслабване на пазарната конкуренция. Пазарът на допълнителни пенсионноосигурителни услуги, който се характеризира с високи нива на пазарна концентрация, следва тенденция на плавното ѝ намаляване.

Концентрацията на клиентските активи на небанковите инвестиционни посредници спадат през 2012 г. Четирите инвестиционни посредника държат 68.7% от общата сума на всички клиентски активи²⁷. Въпреки че над половината от общата сума на клиентските активи се държи от първите четири инвестиционни посредника, при останалите дружества не се наблюдава подобна концентрация, където средният дял от държаните клиентски активи е 0.8%. Стойността на индекса на Херфиндал-Хиршман (ННІ) на пазара на инвестиционните посредници, изчислен по клиентски активи за 2012 г. е 1 367 (както през 2010 г.), което характеризира пазара на услуги, предоставени от небанковите инвестиционни посредници, като умерено конкурентен.

Графика 60. Концентрация на пазара на небанкови ИП

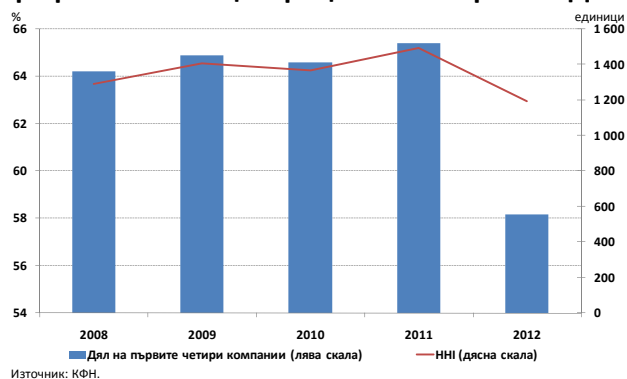

Концентрацията на услугите, предлагани от управляващите дружества, спада през 2012 г. Четирите управляващи дружества с най-голяма сума управлявани активи държат 58.2% от общата сума²⁸.

²⁷ Това са "Първа финансова брокерска къща" ООД, "Елана трейдинг" АД, "Балканска консултантска компания" АД и "Булброкърс" АД.

²⁸ Това са УД "Райфайзен асет мениджмънт" ЕАД, УД "Ти Би Ай асет мениджмънт" ЕАД, УД "ДСК Управление на активи" АД и УД "Експат асет мениджмънт" АД.

Графика 61. Концентрация на пазара на УД

Източник: КФН.

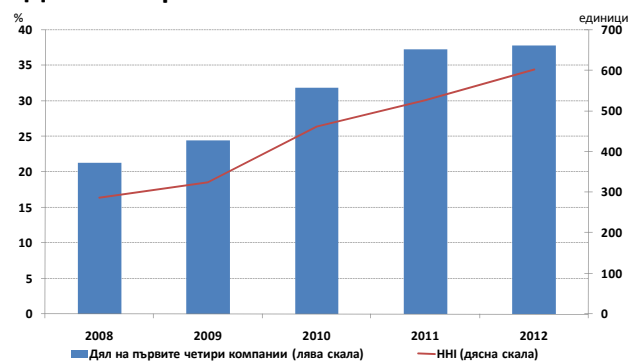
Въпреки че над половината от общата сума на клиентските активи се държи от първите четири управляващи дружества, при останалите дружества не се наблюдава подобна концентрация. Стойността на индекса на Херфиндал-Хиршман (ННИ)²⁹ на пазара на инвестиционните посредници, изчислен по клиентски активи за 2012 г. е 1 194 (най-ниската стойност от 2008 г.), което характеризира пазара на услуги, предоставени от управляващите дружества, в преход от умерено конкурентен към конкурентен.

Пазарът на КИС и ИД от затворен тип се определя като силно конкурентен. През 2012 г. продължава тенденцията на плавно нарастване на пазарната концентрация, което се наблюдава както по индекса на Херфиндал-Хиршман (ННИ), чиято стойност се увеличава от 527 през 2011 г. до 603 през 2012 г., така също и по дела на първите четири дружества, който се увеличава съответно от 37.3% до 37.9%.³⁰

²⁹ Индексът Херфиндал-Хиршман (ННИ) се изчислява като сума на квадратите на пазарния дял на всеки участник на пазара, като неговата стойност варира между 0 и 10 000. При стойност под 1000 единици, пазарът се определя като силно конкурентен, между 1000 и 1800 единици умерена конкурентна среда, а над 1800 единици – пазарът се характеризира със силна Концентрация.

³⁰ Първите четири инвестиционни дружества по нетни активи са ИД „Селект баланс“ АД (ИД „КД Пеликан“ АД), ИД „Капман капитал“, ИД „Златен лев“ и ИД „Аванс инвест“ АД. При договорните фондове това са – ДФ

Графика 62. Концентрация на пазара на КИС и ИД от затворен тип

Източник: КФН.

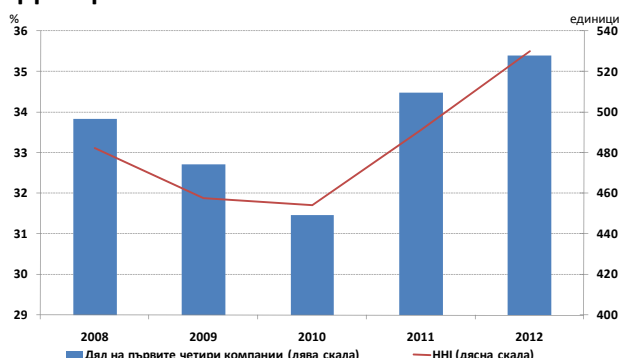
Сегментът на дружествата със специална инвестиционна цел остава силно конкурентен, въпреки че през годината се наблюдава известно нарастване на стойността на индекса Херфиндал-Хиршман (ННИ), започнало още от 2010 г. Индексът в края на 2012 г. достига равнище от 530, докато през 2011 г. той е бил 491 единици. Същата динамика се наблюдава и в изменението на дела на първите четири компании, който нараства от 34.5% през предходната година до 35.4% през 2012 г.³¹

„Райфайзен (България) ликвидност“ („Райфайзен фонд паричен пазар“), ДФ „Райфайзен фонд защитена инвестиция в евро“, ДФ „ЦКБ Лидер“ и ДФ „ДСК Стандарт“.

³¹ Това са „Аванс Терафонд“ АДСИЦ, „ЕЛАРГ фонд за земеделска земя“ АДСИЦ („Елана фонд за земеделска земя“ АДСИЦ), „Хелт енд уелнес“ АДСИЦ и „Феърплей пропъртис“ АДСИЦ.

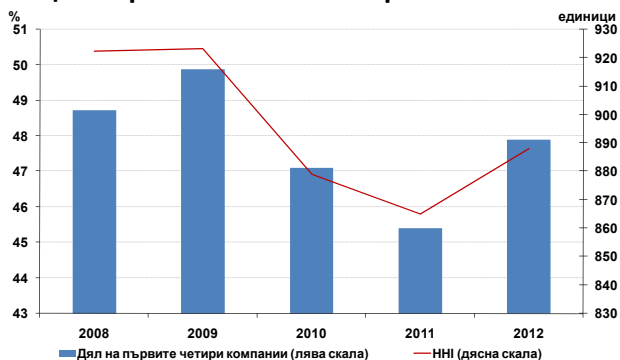
Графика 63. Концентрация на пазара на АДСИЦ

Източник: КФН.

Пазарният дял на четирите дружества с реализиран най-висок премиен приход³² към края на 2012 г. възлиза на 47.9% при 45.4% в края на 2011 г. В края на 2012 г. стойността на индекса Херфиндал-Хиршман (ННІ) достига стойност по-висока от тази в края на 2010 г. На пазара по общо застраховане се очертава тенденция на отслабване на конкуренцията и увеличаване на концентрацията.

Графика 64. Концентрация на общозастрахователния пазар

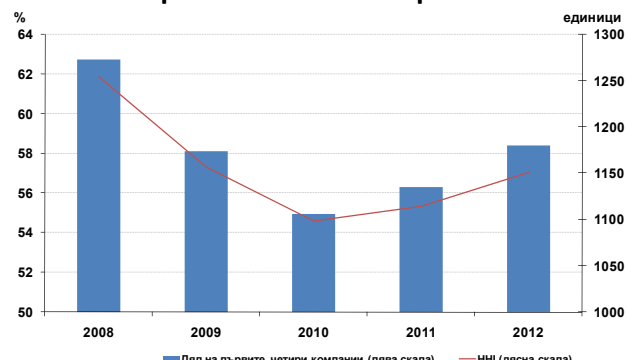
Източник: КФН.

Съвкупният пазарен дял на четирите животнозастрахователни дружества, реализирали най-висок премиен приход през

³² Това са „ЗАД Армеец“ АД, ЗАД „Булстрад Виена Иншурънс Груп“, ЗК „Лев Инс“ АД и „ДЗИ-Общо застраховане“ ЕАД.

2012 г.³³, нараства на годишна база и към края на годината се изчислява на 58.4% при 56.3% през 2011 г. Запазва се тенденцията на засилване на концентрацията и намаляване на конкуренцията в животнозастрахователния сектор в сравнение с 2011 г. и 2010 г. Това рефлектира върху динамиката на индекса ННІ, чиято стойност в края на годината е 1151 единици, при 1114 единици в края на 2011 г. и 1098 единици към края на 2010 г.

Графика 65. Концентрация на животнозастрахователния пазар

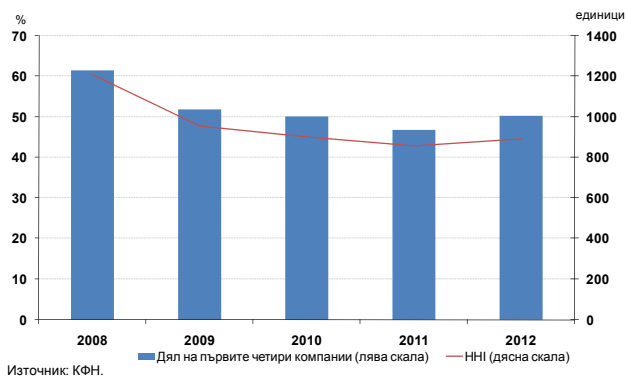
Източник: КФН.

Пазарният дял на четирите здравноосигурителни дружества с реализиран най-висок премиен приход³⁴ за 2012 г. възлиза на 50.2% при 46.7% за 2011 г. Индексът ННІ се увеличава на 894 единици, след намаление до 858 единици в края на 2011 г. Тези изменения очертават тенденция на засилване на концентрацията на пазара по доброволно здравно осигуряване и отслабване на конкуренцията между участниците в него.

³³ Това са ЗАД „Алианс България Живот“, ЗАД „Булстрад Живот Виена Иншурънс Груп“, „ДЗИ-Животнозастраховане“ ЕАД и ЗК „Уника Живот“ АД.

³⁴ Това са ОЗОФ „Доверие“ АД, ЗОК „България Здраве“ АД, „Дженерали Закрила Здравно Осигуряване“ АД и „Евроинс-Здравноосигуряване“ ЕАД.

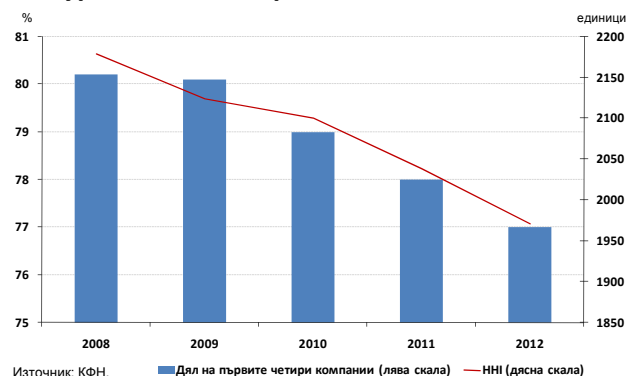
Графика 66. Концентрация на пазара по доброволно здравно осигуряване

Към края на 2012 г. делът на първите четири компании на пазара на пенсионноосигурителни услуги според балансовите им активи е на най-ниската си точка (77.0%) за последните пет години. Същата тенденция бележи и индексът на Херфиндал-Хиршман (ННІ), който постепенно намалява през годините, показвайки процес към по-ниска концентрация на пазара на допълнителното пенсионно осигуряване, като достига стойност от 1971. Въпреки тази тенденция, пенсионноосигурителният пазар се

характеризира като силно концентриран през целия разглеждан период, като най-силна е концентрацията при доброволните пенсионни фондове (ДПФ). Основна причина за намаляващата концентрация е относително по-бавното нарастване на броя осигурени лица във ФДПО, управлявани от водещите пенсионноосигурителни дружества.

Графика 67. Концентрация на пенсионно-осигурителния пазар

2.1. Преглед на рисковете и основни тенденции на пазара

Основните **макроикономически рискове**, влияещи върху динамиката на финансовите пазари в България и Европа, остават кризата с държавните дългове, затрудненията в привличането на финансов ресурс, както и ефективното функциониране на пазарите. През 2012 г. макроикономическите рискове нараснаха в резултат на забавената икономическа активност в международен план и у нас. Евроразоната отчете отрицателен икономически растеж, което сви външното търсене на износ от основните й икономически партньори, сред които е и България. Пазарът на труд продължи да се влошава, като равнището на безработица достигна дългосрочни максимални стойности. Процесът на фискална консолидация продължава, като в еврозоната той се характеризира по-скоро в повишаване на данъчни ставки, отколкото в ограничаване на неефективни правителствени разходи.

Забавянето на икономическата активност в България до 0.8% реален растеж на БВП през годината рефлектира върху развитието на небанковия финансов сектор у нас. Усещането за повишен макроикономически риск, отразено в коригираните в посока надолу прогнози за ключови макроикономически индикатори, предопределят инвестиционното поведение на предприятия и домакинства, които продължават да поддържат висока норма на предпазни спестявания за непредвидени разходи. Слабото вътрешно търсене, както и забавянето на темповете на растеж на българския износ, ограничават търсенето на застрахователни продукти и съответно възпират

възстановяването на застрахователния сектор у нас. Задържането на икономическата активност в страната на ниско равнище и нарастващата безработица създават риск за устойчивото нарастване на управляваните активи на пенсионните фондове и за приходите на пенсионноосигурителните дружества, особено по отношение на доброволното допълнително осигуряване.

През последното тримесечие на 2012 г. в Европа се забелязва нарастващ обем на емитираните финансови инструменти, главно на по-рискови ценни книжи. В същото време новоиздадените държавни дългови ценни книжи продължават да намаляват матуритета си, което води до концентрация на държаните краткосрочни дългови ценни книжи от кредитните институции. Това увеличава потенциалния **кредитен риск**, въпреки успешните операции по рефинансиране на стари емисии дългови финансови инструменти при спадащи кредитни спредове.

В края на 2012 г. пазарите на дългови и дялови финансови инструменти показват индикации за успокояване и в Европа. Като цяло **пазарният риск** намалява в сравнение със средата на 2012 г. През последните години у нас инвестициите на застрахователите по общо застраховане забавят темпа си на растеж, като през 2012 г. се отчита спад от -0.16%. Това изменение се дължи на намаление в стойността на инвестициите в дългови ценни книжи, както държавни, така и корпоративни. При дружествата, предлагащи животнозастрахователни продукти, се наблюдава увеличаване на общия размер на инвестициите както в дългови ценни книжи, така и в акциите и дялове в инвестиционни фондове. При здравноосигурителните дружества се наблюдава различна от застрахователите инвестиционна политика на увеличаване на инвестициите в сгради и земя за сметка на високо ликвидните активи като експозиции в банкови депозити и парични средства. Това поведение до голяма степен може да е продиктувано от предстоящите промени по привеждане на дейността им в съответствие с Кодекса за застраховането до месец август 2013 г.

Недостатъчното разнообразие от финансови инструменти и ниската ликвидност на българския пазар на ценни книжи, в съчетание с либералния режим за инвестиции в чужбина, заложен в Кодекса за социално осигуряване, са сред основните причини за наблюдавания засилен интерес на пенсионноосигурителните дружества към ценни книжи, емитирани от чуждестранни емитенти. Освен това поради по-високия риск на пазар на акции и несигурността в икономическата обстановка в Европа и у нас, акумулираните в пенсионните фондове средства преимуществено се инвестират в дългови ценни книжи с основен акцент върху държавните и държавно-гарантираните.

Във връзка с икономическата стабилност на държавите от еврозоната и сътресенията в някои държави членки през последните години, инвестициите от колективните инвестиционни схеми от Европейския съюз във финансови инструменти, емитирани от европейски емитенти, намаляват, за сметка на увеличаващия се дял в емитенти от развиващи се икономики и дългови инструменти от САЩ. Следвайки динамиката на валутните пазари, се наблюдава известна промяна в инвестиционните стратегии на пенсионноосигурителните дружества у нас по отношение на валутната структура на портфейлите. През 2012 г. инвестициите, деноминирани в долари, се увеличават за сметка на намаляване на относителния дял на притежаваните инструменти, деноминирани в лева и евро, които традиционно обхващат около и над 90% от инвестициите на пенсионните фондове – основно банкови депозити и дългови ценни книжи. Слабата динамика на пазарите на недвижими имоти в страната, както и относително ниското тегло на инвестициите в недвижими имоти от страна на пенсионните фондове, са основните причини за липсата на опасения и особен интерес в това направление от страна на пенсионноосигурителните дружества. В резултат на благоразумната инвестиционна политика на пенсионноосигурителни фондове, среднопретеглената доходност по видове пенсионни

фондове през 2012 г. е следната: 7.5% за универсалните фондове, 7.1% за професионалните фондове, 8.0% за доброволните фондове и 5.2% за доброволните пенсионни фондове по професионални схеми.

Политиката в САЩ и Европа на **ниски лихвени равнища** поставя пред предизвикателство постигането на високи инвестиционни резултати при благоразумни нива на риск от институционалните инвеститори. Очертаващият се продължителен период на тази парична политика поставя пред изпитание както животозастрахователните дружества в Европа, които предлагат застрахователни продукти с гарантирана доходност, така и пенсионните схеми, изградени на принципа на "дефинираните плащания". Тази среда с ниски лихвени нива изправя застрахователите пред риска от подтиснати нива на платежоспособност, потенциални бъдещи големи загуби, а пенсионните схеми на неустойчиво развитие и невъзможност да изплатят гарантираните пенсии на бъдещите пенсионери. Алтернативно те биха са насочили към инвестиции във високодоходни инструменти при неприемливи нива на риск и по този начин биха поели трудно управляеми нива на риск. Макар българските животозастрахователи и пенсионни схеми да не са пряко изложени на този риск поради спецификата на предлаганите от тях продукти и значително по-високото ниво на лихвените равнища в България, те следват политика на благоразумно управление на инвестициите.

Ниска ликвидност, нестабилността на външната среда и неатрактивността на публичните компании са сред основните фактори, определящи развитието на българския капиталов пазар и през 2012 г. На останалите европейски пазари нивото на **ликвидния риск** е без съществени изменения през последното тримесечие на година. Действията на регулаторите и пазарните участници имат благоприятен ефект върху някои пазари, но въпреки това различията в отделни сегменти и региони продължава да е съществена особено за пазарите на държавни дългови ценни книжа. Също така очакванията за намаляване на краткосрочната рисковата толерантност преобладават за сметка на дългосрочните. Съответно, икономическите агенти остават предпазливи по отношение на ликвидния риск.

Рискът по отношение на ликвидността и финансирането сред застрахователните и здравноосигурителните дружества, изразен чрез стабилизиране на експозициите в банкови депозити и парични средства, запазва нивата си от предходната година. В пенсионноосигурителния пазар рискът от ликвидност не е на дневен ред, тъй като в средносрочен хоризонт фондовете за допълнително пенсионно осигуряване са във фазата на акумулиране на средства. Въпреки това през 2012 г. КФН е предприела действия по разработването на предложения за регламентиране на фазата на изплащане във втори и трети стълб на пенсионната система.

В условията на ниска ликвидност на капиталовия пазар, опериращите дружества поддържат добра **капиталова адекватност** и наличие на достатъчен ресурс за покриване на присъщите за дейността им рискове през 2012 г. Пенсионноосигурителните дружества у нас поддържат ниво на капиталова адекватност значително над нормативно изискуемата. Всички дружества по общо, животозастраховане доброволно здравно осигуряване разполагат с необходимите собствени средства, намалени с нематериалните активи, за покритие на границата си на **платежоспособност**. Стойностите на изменение на brutния коефициент на щетимост и brutния комбиниран коефициент при застрахователите по общо застраховане отбелязват несъществен ръст, вследствие на изплащане на застраховки след наводненията и земетресенията на територията на страната през 2012 г. При здравноосигурителните дружества рискът по тези показатели намалява, тъй като стойността на brutния коефициент на щетимост се запазва, а стойността на brutния коефициент на разходите и brutния комбиниран коефициент се понижават вследствие на намаление на коефициентите по всички видове застраховки.

2.2. Анализ на участниците на капиталовия пазар

Пазарната капитализация на „Българска фондова борса“ – София АД спада до 9 828.1 млн.лв. към края на 2012 г., а отрасъл „Преработваща промишленост“ е на първо място по оборот през годината. Размествания се забелязват при първите 10 публични дружества по пазарна капитализация, като през годината няма дружество с капитализация над 1 000 млн.лв. Активите на небанковите инвестиционни посредници регистрират незначителен спад от 2.2% на годишна база и в края на годината активите им възлизат на 4 556.2 млн.лв. (5.9% от БВП). Тенденцията за увеличаване на активите на дружествата със специална инвестиционна цел продължава, като през 2012 г. те нарастват с 4.7% на годишна база и достигат 1 806.9 млн.лв. (2.3% от БВП). Активите на колективните инвестиционни схеми и инвестиционните дружества от затворен тип, както и на управляващите дружества отбелязват ръст съответно от 9.3% и 41.8%, като в края на 2012 г. достигат 524.9 и 816.2 млн.лв.

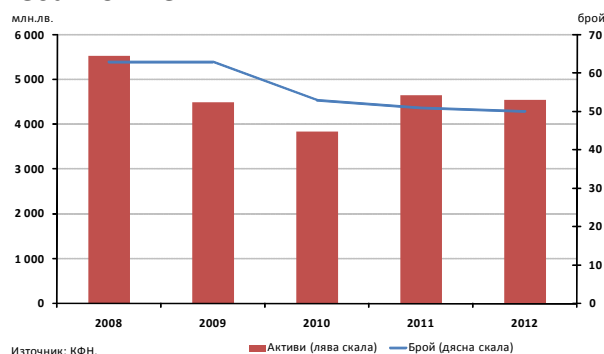
2.2.1. Инвестиционни посредници

През 2012 г. броят на инвестиционните посредници (ИП) е 78, като 28 от тях са банки (включително 5 банкови инвестиционни посредника, които извършват дейност на територията на страната чрез клон), а 50 са небанкови финансови институции, което не включва 4 небанкови инвестиционни посредника, които извършват дейност на територията на страната чрез клон.

В зависимост от издадените разрешения ИП – небанкови институции, се делят на три групи: (1) ИП с пълен лиценз³⁵, за които изискуемият капитал е 1 500 000 лв., като в края на 2012 г. в регистъра на КФН са вписани 21 ИП с пълен лиценз; (2) ИП с частичен лиценз³⁶, за които изискуемият капитал е 250 000 лв., като към 31 декември 2012 г. в регистъра на КФН са вписани 26 дружества с

частичен лиценз; и (3) ИП с малък лиценз³⁷, за който изискуемият капитал е 100 000 лв. и в края на годината в регистъра на КФН са вписани 3 дружества.

Графика 68. Динамика в броя и активите на небанковите ИП

Сумата на активите³⁸ на небанковите инвестиционни посредници към 31 декември 2012 г. е 4 556.2 млн.лв. (5.9% от БВП), като се отчита спад от 2.2% спрямо края на 2011 г. От тях клиентките активи са в размер на 4 362.1

³⁵ Те могат да извършват всички инвестиционни услуги и дейности, изброени в чл. 5, ал. 2 от Закона за пазарите на финансови инструменти (ЗПИ).

³⁶ Те не могат да извършват сделки за собствена сметка с финансови инструменти и поемане на емисии финансови инструменти и/или предлагане за първоначална продажба на финансови инструменти при условията на безусловно и неотменимо задължение за записване/придобиване на финансови инструменти за собствена сметка.

³⁷ Те могат да извършват услуги и дейности по чл. 5, ал. 2, т. 1 и/или 5 ЗПИ, а именно: приемане и предаване на нареждания във връзка с един или повече финансови инструменти, включително посредничество за сключване на сделки с финансови инструменти, както и предоставяне на инвестиционни консултации на клиент.

³⁸ В сумата на общите активи е включен и размерът на условните активи.

млн.лв. Небанковите инвестиционни посредници с частичен лиценз имат положителен принос от 17.2 пр.п в годишния темп на изменение на общите активите, докато небанковите инвестиционни посредници с пълен лиценз имат отрицателен принос от 19.5 пр.п.

През 2012 г. инвестиционните посредници с пряко чуждестранно участие от ЕС нарастват двойно (6 инвестиционни посредника през 2012 г., докато през 2011 те са били 3), за сметка на непрякото участие (1 инвестиционен посредник през 2012 г., докато през 2011 те са били 6). Прякото чуждестранно участие от трети страни също нараства за сметка на непрякото.

Таблица 43. Брой ИП с чуждестранно участие

	2008		2009		2010		2011		2012	
	Пряко	Непряко	Пряко	Непряко	Пряко	Непряко	Пряко	Непряко	Пряко	Непряко
Чуждестранно участие от ЕС	6	7	8	5	6	7	3	6	6	1
Чуждестранно участие от трети страни	1	4	1	3	1	4	0	4	1	3
Източник: КФТ.										

Сумата на активите на небанковите инвестиционни посредници с малък лиценз нараства от 0.3 млн.лв. на 1.1 млн.лв. към края на 2012 г. Небанковите инвестиционни посредници с частичен лиценз увеличават значително сумата на активите си през 2012 г. Те нарастват от 413.9 млн.лв. на 1 216.5 млн.лв. Причина за това е промяна на капитала на инвестиционни посредници с пълен в частичен лиценз, както и обслужването на търгови предложения през годината. Сумата на активите на небанковите инвестиционни посредници с пълен лиценз спада от 4 246.0 млн.лв. на 3 338.6 млн.лв. в края на 2012 г.

Таблица 44. Активи, основен и собствен капитал на ИП

Основният капитал на небанковите инвестиционни посредници спада с 2.5% на годишна база до 75.1 млн.лв. към края на 2012 г. Основна причина за годишния темп на изменение на основния капитал имат небанковите инвестиционни посредници с пълен лиценз с отрицателен принос от 2.2 пр.п., следвани от инвестиционните посредници с частичен лиценз с отрицателен принос от 0.9 пр.п. Положителен принос от 0.6 пр.п. имат инвестиционните посредници с малък лиценз. Собственият капитал на инвестиционните посредници нараства с 63.9% на годишна база до 154.8 млн.лв. към края на 2012 г. Основна причина за годишния темп на изменение на собствения капитал имат инвестиционните посредници с частичен лиценз (принос от 64.2 пр.п. към годишния темп на изменение), следвани от инвестиционните посредници с малък лиценз (принос от 0.6 пр.п.). Небанковите инвестиционни посредници с пълен лиценз имат отрицателен принос от 0.9 пр.п. в годишния темп на изменение на собствения капитал.

Пазарната стойност на търговския и инвестиционен портфейл на небанковите инвестиционни посредници към края на 2012 г.

е 50.3 млн.лв. Търговски портфейл са формирали 15 небанкови инвестиционни посредници с пазарна стойност от 35.5 млн.лв. към края на годината. Небанковите инвестиционните посредници, формирали инвестиционен портфейл, са 31 към края на 2012 г. с пазарната стойност от 14.7 млн.лв.

Доверително управление извършват 27 небанкови инвестиционни посредника към края на 2012 г. Пазарната стойност на ценните книжа, предоставени за доверително управление е 44.6 млн.лв., а паричните средства към края на периода са 3.9 млн.лв.

Броят сделки и лотовете извършени от инвестиционните посредници през 2012 г. намаляват съответно с 37.0% на годишна база до 137.7 хил. броя сделки и с 18.6% на годишна база до 708.1 млн. лота. Търговската активност на борсовите членове на регулирания пазар на българска фондова борса по оборот нараства с 20.5% на годишна база до 1 728.1 млн.лв. през 2012 г. Това означава, че по-малкият брой сделки и изтъргувани лота през 2012 г. са на по-големи стойности. Първите четири инвестиционни посредници имат дял от 54.7% от общия оборот изтъргуван през годината.

Таблица 45. Брой сделки, оборот и обем (лотове) на ИП (банкови и небанкови) на регулирания пазар на БФБ – София

[Redacted Table Content]

2.2.2. Колективни инвестиционни схеми

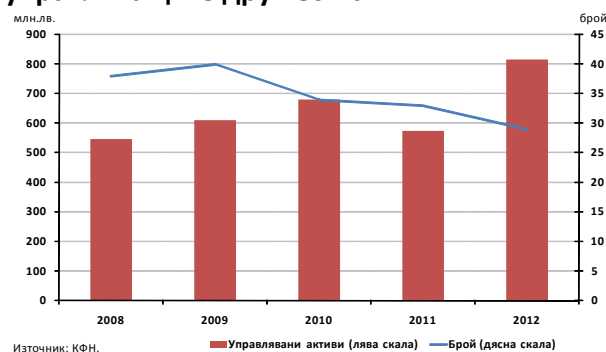
През 2012 г. броят на управляващите дружества е 29³⁹, като към края на годината те управляват дейността на 104 колективни

³⁹ В броя на управляващите дружества не са включени две дружества с отнет лиценз УД "Нюей Асет Мениджмънт" АД и УД "Стандарт Асет Мениджмънт" АД, които обжалват решенията на КФН и към 31 декември 2012 г. производствата не са приключили.

инвестиционни схеми (КИС): 8 от тях са инвестиционни дружества от отворен тип (ИД), 96 – договорни фондове (ДФ) и едно ИД от затворен тип. Броят на договорните фондове през 2012 г. се увеличават с 3 от 93 към 2011 г., а 4 ИД от отворен тип са преобразувани в договорни фондове, но процедурата по отразяването на промяната не е приключена и отразена в търговския регистър. Броят на инвестиционните дружества от затворен тип (бивши приватизационни фондове) остава непроменен – 2.

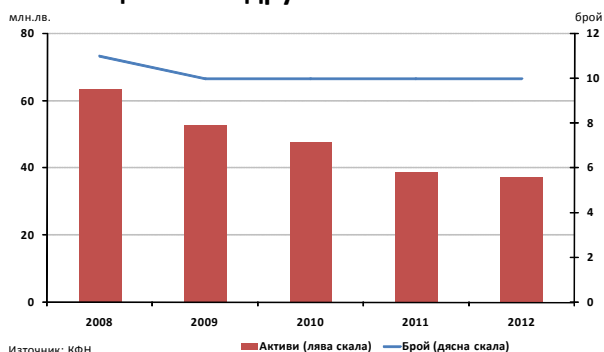
Броят на управляващите дружества продължава да намалява и през 2012 г., но размерът на управляваните активи нараства с 41.8% на годишна база до 816.2 млн.лв.

Графика 69. Динамика в броя и активите на управляващите дружества

Броят на инвестиционните дружества (от отворен и затворен тип) остава непроменен спрямо от 2009 г. (10). Активите на тези дружества обаче продължават да намаляват, макар и със забавени темпове. Спадът им през 2012 г. е с 3.8%, като в края на годината те възлизат на 37.2 млн.лв., 37.1 млн.лв. от които са нетни активи. Относителният дял на притежаваните активи от инвестиционните дружества от отворен тип остава относително стабилна от предходната година (86.3% от общата стойност на събраните активи от инвестиционните дружества), а тези от затворен тип – 13.7%.

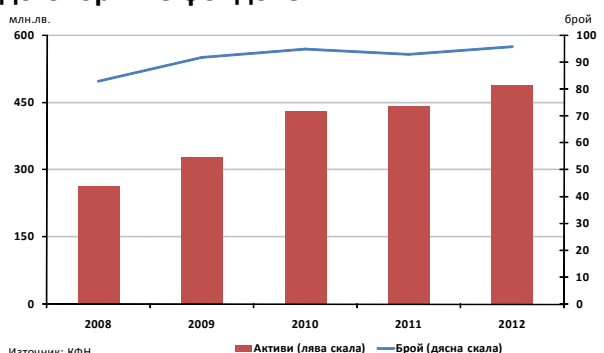
Графика 70. Динамика в броя и активите на инвестиционните дружества

Броят на договорните фондове и акумулираните от тях активи нарастват през 2012 г. Договорните фондове към края на 2012 г. са 96, а общо активите им достигат до 487.6 млн.лв. (от които нетни активи са 481.8 млн.лв.), или увеличение от близо 10.5% спрямо предходната година.

От общата сума на активите на КИС (519.8 млн.лв.), 2.6% са събрани от КИС на паричния пазар⁴⁰ или общо 13.7 млн.лв. Към края на 2012 г. тези фондове са три – ДФ „Конкорд фонд – 6 паричен“, ДФ „Тексим парични пазари“ и ДФ „КТБ фонд паричен пазар“.

Графика 71. Динамика в броя и активите на договорните фондове

Към края на 2012 г. броят на взаимните фондове от чуждестранни колективни

⁴⁰ Съгласно насоките на CCSR за фондовете, инвестиращи в инструменти на паричния пазар (Ref.: CCSR/10-049)

инвестиционни схеми намалява с 19, като достига 11.

Таблица 46. Динамика на броя на чуждестранни КИС

--

Общо активите, акумулирани от КИС и ИД от затворен тип, през 2012 г. отбелязват ръст от 9.3% спрямо предходната година и нарастват до 524.9 млн.лв. към 31 декември 2012 г. През 2012 г. продължава тенденцията на нарастване на перо "Парични средства" до 280.5 млн.лв., но с чувствително забавяне на темпа до 7.0% на годишна база (при годишно изменение съответно от 26.6%, 67.2% и 8.6% през предходните три години). Основната причина за това е намаляване на приноса за годишния темп на изменение на перото „Срочни депозити“. Съществено нарастване се забелязва в сумата на „Акциите“ (150.9 млн.лв. към края на 2012 г.) и „Дълговите ценни книжа“ (59.2 млн.лв. в края на годината), като ръстът на първата група изпреварва този на втората. Това се случва за първи път след 2009 г. и през предстоящите няколко години ще си проличи дали това е трайна тенденция за промяна на рисковата чувствителност на инвеститорите в търсенето на активи, които предлагат по-висока доходност.

Таблица 47. Динамика на активите на КИС и ИД от затворен тип

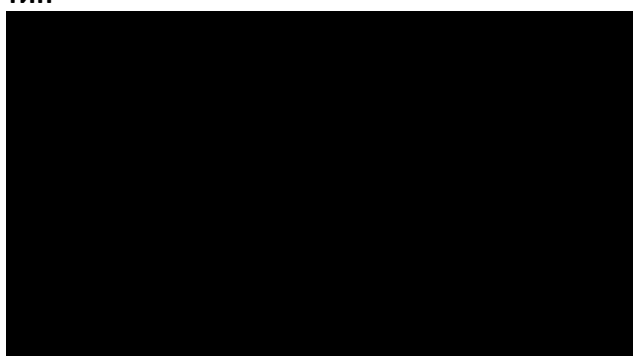
--

В абсолютно и относително изражение, перото „Финансови активи и инструменти“ нараства през 2012 г. То има 6.4 пр.п. принос в годишния темп на изменение на портфейла на КИС и ИД от затворен тип. Най-съществените статии довели до тази промяна са „Акции“ с положителен принос от 4.3 пр.п. в годишния темп на изменение, следвани от перото „Дългови ценни книжа“ с положителен принос от 2.2 пр.п. и на последно място са „Другите финансови инструменти“ с принос от 0.6 пр.п. в годишния темп на изменение. Спад се забелязва на инвестициите в „Дялове на КИС“ (отрицателен принос от 0.7 пр.п. в годишния темп на изменение). „Паричните средства“ също имат положителен принос от 3.8 пр.п. в годишния темп на изменение на акумулираните активи, докато „Нефинансовите активи“ (вземанията) имат незначителен положителен принос.

Перото „Други“, което в основната си част представлява направени разходи за бъдещи периоди има отрицателен принос от 1.1 пр.п. в годишния темп на изменение на портфейла на КИС и ИД от затворен тип.

Таблица 48. Относителна структура на активите на КИС и ИД от затворен тип

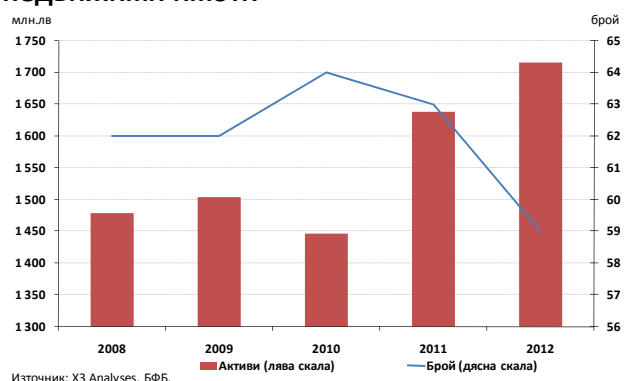
2.2.3. Дружества със специална инвестиционна цел

В края на 2012 г. общият брой на лицензираните дружества със специална

инвестиционна цел (АДСИЦ) е 66, от които 7 са за секюритизация на вземания. Останалите 59 са за секюритизация на недвижими имоти, като 7 от тях са специализирани в сделки със земеделска земя. Стойността на активите на всички дружества със специална инвестиционна цел нарастват с 4.7% в сравнение с предходната 2011 година. Активите на тези дружества в края на годината възлизат на 1 806.9 млн. лв (2.3% от БВП)⁴¹.

Започналата положителната тенденция от 2010 г. за увеличаване на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти се запазва и през настоящата година. Активите на двете групи дружества нарастват с 4.7% до 1 715.3 млн.лв. Активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти и специализирани в земеделска земя, реализират ръст от 9.8% на годишна база и достигат до 629.4 млн.лв., а активите на дружествата, извършващи секюритизация на недвижими имоти, без земеделска земя, нарастват с 2.2% и достигат 1 085.9 млн.лв.

Графика 72. Динамика в броя и активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти

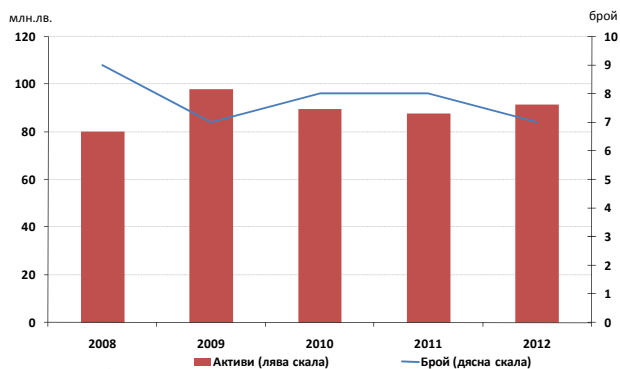

При дружествата със специална инвестиционна цел, извършващи секюритизация на вземания, не се забелязва ясна тенденция при изменението на сумата на

⁴¹ Не всички данни за АДСИЦ са окончателни.

събраните от тях активи. През годината те са акумулирали 91.6 млн.лв., което е ръст от 4.5% на годишна база.

Графика 73. Динамика в броя и активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания

Активите на дружествата със специална инвестиционна цел, извършващи секюритизация на недвижими имоти, нарастват с 4.7% спрямо предходната година и достигат до 1 715.3 млн.лв. през 2012 г. Най-голямо изменение се забелязва в перо „Инвестиции“ (ръст от над 58 пъти, което се дължи на относително ниската си база от предходната година), статиите „Вземания“ и „Парични наличности“ също нарастват съответно с 43.8% и 38.0% на годишна база. С най-незначителен ръст са „Инвестиционните имоти“, които нарастват с 2.2% на годишна база.

Таблица 49. Активи на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти

[Redacted Table Content]	
--------------------------	--

През 2012 г. относителната структура на активите на АДСИЦ, извършващи

секюритизация на недвижими имоти, се запазва относително стабилна. Съществен отрицателен принос за годишното изменение на активите на тези дружества има перото „Други“ с принос от -7.0 пр.п. Най-съществено увеличение се забелязва при „Вземанията“, които имат положителен принос от 4.1 пр.п. в годишния темп на изменение на активите, следвани от „Паричните наличности“ (3.5 пр.п.), „Финансовите активи“ (2.9 пр.п.) и на последно място „Инвестиционните имоти“ (1.2 пр.п.).

Таблица 50. Относителна структура на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти

[Redacted Table Content]	
--------------------------	--

Активите на дружествата със специална инвестиционна цел, извършващи секюритизация на вземания, нарастват с 4.5% на годишна база до 91.6 млн.лв. Най-голям ръст отбелязва перото "Вземания (над 1 г.)", което през 2012 г. нарастват с 117.1%, което е за сметка на инвестициите във „Финансови активи“, което се свива с 33.3% на годишна база до 31.5 млн.лв. към края на 2012 г.

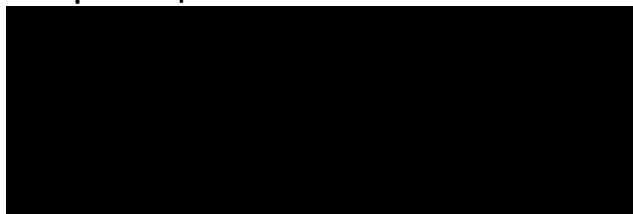
Таблица 51. Активи на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания

[Redacted Table Content]	
--------------------------	--

В относително изражение портфейлът на АДСИЦ за вземания се променя, като постепенно нарастват „Вземанията (над 1г.)“ и

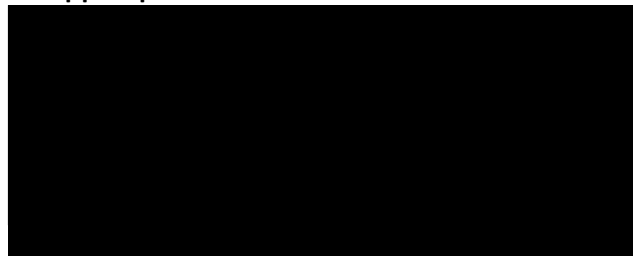
към края на 2012 г. те заемат дял от 31.4% от портфейла на тези дружества, докато дялът на „Финансовите активи“ намалява до 34.4%. Отрицателният принос на „Финансовите активи“ от -17.9 пр.п. в годишното изменение на активите на тези дружества почти напълно се компенсира от положителният принос на „Вземанията (над 1 г.)“, който възлиза на 17.7 пр.п.

Таблица 52. Относителна структура на активите на АДСИЦ, извършващи секюритизация на вземания

Регистрираният капитал на АДСИЦ нараства с 7.5% на годишна база към края на 2012 г., докато сумата на собствения капитал отбелязва ръст от едва 1.5% на годишна база. Най-съществена динамика се забелязва при АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти, специализирани в земеделска земя. При тях регистрираният капитал нараства с 12.4% на годишна база, а собственият капитал остава непроменен. При АДСИЦ, извършващи секюритизация на недвижими имоти без земеделска земя, собственият капитал се увеличава с 2.8% на годишна база, а единствено при АДСИЦ извършващи секюритизация на вземания той спада с 4.8%.

Таблица 53. Регистриран и собствен капитал на АДСИЦ

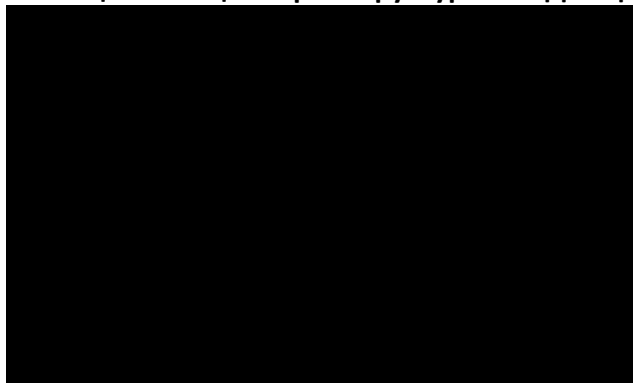

През 2012 г. инвеститорският интерес намалява от страна на резидентите от ЕС и в по-малка степен от САЩ, за сметка на нарасналия дял на инвеститорите български резиденти и резиденти от трети страни в акционерната структура на АДСИЦ.

От страна на българските резиденти най-съществена промяна има при „Застрахователните компании и пенсионните фондове“, които имат отрицателен принос от -3.8 пр.п. в годишния темп на изменение на номиналната стойност на притежаваните акции от АДСИЦ, докато „Частните нефинансови предприятия“ имат положителен принос от 6.5 пр.п. Последната група е и най-големият инвеститор в АДСИЦ към края на 2012 г. с дял от 53.0%.

Юридическите лица от ЕС и САЩ намаляват притежаваните си дялове, съответно имат отрицателен принос от -1.6 пр.п. и -0.5 пр.п. в годишния темп на изменение на притежаваните дялове от АДСИЦ. Частично това е компенсирано от увеличаване на дела на притежаваните дялове от юридически лица от трети страни, които увеличават участието си от 2.2% на 3.9% към края на 2012 г.

Таблица 54. Акционерна структура на АДСИЦ

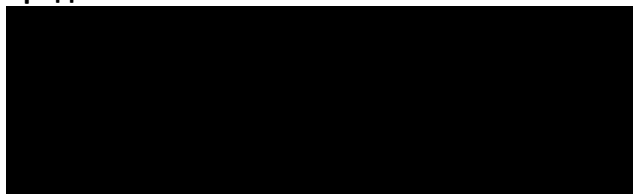

2.2.4. Публични дружества и емитенти

Броят на публичните дружества и емитенти е 370 към края на 2012 г., като емитентите са нараснали нетно с 5 броя през годината.

Разгледаните проспекти са наполовина по-малко в сравнение с 2011 г., или общо 12 през 2012 г. (4 броя за акции на АДСИЦ, 7 на публични дружества без АДСИЦ и 1 емисия облигации), а размерът на стойността на одобрените емисии е 97.1 млн.лв. (от които реално събраната сума е 96.7 млн.лв.), което е намаление от 62.2% на годишна база. Потвърдените проспекти за допускане до търговия на регулиран пазар са се увеличили през 2012 г. Броят им през настоящата година е 21 (11 за емисии акции на публични дружества и 10 емисии облигации) с емисионна стойност от 167.9 млн.лв., докато през 2011 г. те са били 14 с емисионна стойност от 449.1 млн.лв.

Таблица 55. Разгледани проспекти и търгови предложения

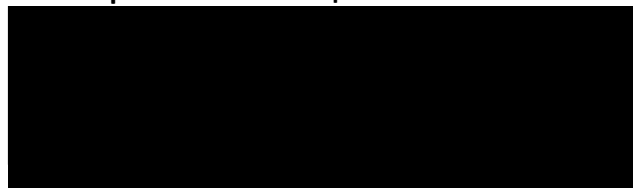

Разгледаните търгови предложения с решение за неиздаване на окончателна

забрана за публикуване през 2012 г. нарастат със 6 спрямо предходната година, но се забелязва значителен спад в оборота им от 72.0% спрямо 2011 г. През 2012 г. са разгледани общо 14 търгови предложения без окончателна забрана с обща стойността 33.3 млн.лв. (от които придобитите акции в резултат на отправените търгови предложения са на стойност 17.6 млн.лв.).

Пазарната капитализация на първите десет дружества спада с 42.3% през 2012 г. и достига 40.1% от общата капитализация на регулирания пазар. На първо място по пазарна капитализация е отново „Българска телекомуникационна компания“ АД, чийто дял като процент от общата борсова капитализация е 7.8% през 2012 г. От челната десетка през 2012 г. отпадат следните дружества – „Енергони“ АД-София, „Арко Тауърс“ АДСИЦ - София, „ЕВН България електроразпределение“ АД, ЗАД „ДЗИ“ – София. Нови дружества, заели предни позиции, са „ЧЕЗ Разпределение България“ АД, „Енерго-Про мрежи“ АД – Варна, „Аванс Терафонд“ АДСИЦ – София и „Монбат“ АД-София. През 2012 г. няма дружества с капитализация над 1 000 млн.лв.

Таблица 56. Първите 10 публични дружества по пазарна капитализация

В структурата на търговията на първите 10 водещи отрасли на Българска фондова борса – София АД за 2012 г. отрасъл „Преработваща промишленост“ измества по оборот секторът на първо място от предходната година с 243.3 млн.лв. (заемащ дял от малко над 45% от общия оборот), следван от "Финансови и застрахователни дейности" с оборот от 221.1 млн.лв. (дял от

41.3%) и „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” с оборот от 30.3 млн.лв. (дял от 5.7%). Основна причина за нарастване на дела на последния отрасъл е приватизацията на държавните дялове на енергоразпределителните компании и последващата търговия с акциите на дружествата за разпределение на електрическа енергия. Отрасъл "Строителство" заема пето място, след като е изместен от отрасъл „Операции с недвижими имоти”.

Таблица 57. Структура на търговията по 10^{те} водещи отрасли на БФБ – София

Отрасъл	Сделки (млн. бр.)			Обем (млн. лотове)			Оборот (млн. лв.)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Преработваща промишленост	30.3	31.5	16.6	25.3	23.8	97.4	104.3	152.6	243.3
Финансови и застрахователни дейности	45.2	54.7	31.0	120.1	335.2	138.7	336.7	377.3	221.1
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	0.0	0.2	1.5	0.0	0.2	0.3	0.0	5.9	30.3
Операции с недвижими имоти	0.3	0.3	0.6	15.8	0.8	6.5	40.7	2.0	21.5
Строителство	14.3	9.0	4.7	15.7	5.3	2.3	38.4	35.4	5.1
Добивна промишленост	0.4	0.6	0.2	0.1	0.2	0.3	0.3	0.5	4.4
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	5.4	4.5	3.1	4.4	5.2	4.8	7.4	17.0	4.1
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	1.3	0.3	4.8	3.6
Хотелиерство и ресторантьорство	1.9	1.5	0.6	0.3	0.2	0.1	7.6	3.8	1.3
Транспорт, складиране и пощи	0.3	0.2	0.2	1.5	0.1	0.5	2.1	0.1	1.2

Източник: "БФБ-София" АД, КФН.

През 2012 г. няма значими промени в акционерната структура на българските публични дружества. Домакинствата, резиденти на ЕС, намаляват своя дял в българските публични дружества за сметка на нарастване на дела на притежаваните акции от българските резиденти (основно от „Частните нефинансови предприятия” с принос от 2.3 пр.п в годишния темп на изменение) и от юридически лица от трети страни с принос от 2.1 пр.п.

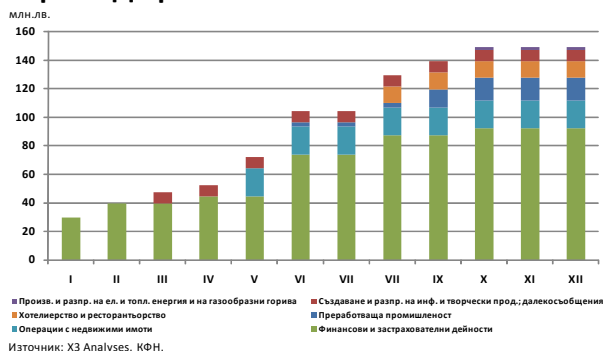
През 2012 г. български резиденти притежават 71.9% от собствеността в публичните дружества, изчислена на база на емитираните дялови инструменти по номинална стойност. Основен български акционер остават компанията от сектор "Частни нефинансови предприятия", чийто дял през 2012 г. нараства до 50.9% и сектор „Домакинства” въпреки, че техния дял спада до 13.5%.

Основни чуждестранни инвеститори в българските публични дружества остават резидентите от ЕС (20.6%), следвани от резидентите от трети страни, чийто дял нараства до 6.3%, и на последно място са резидентите от САЩ (1.3%).

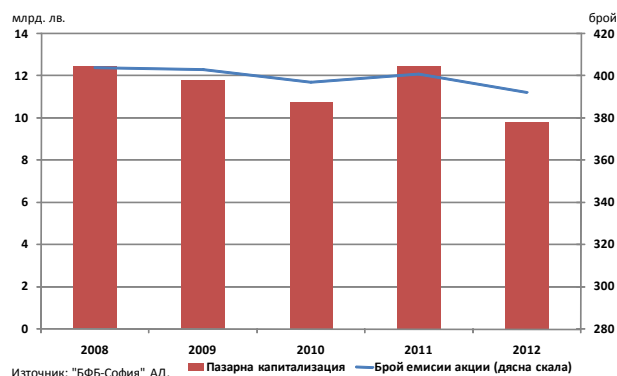
Таблица 58. Акционерна структура на ПД

Новоемитираният облигационен дълг на регулирания пазар намалява с 23.0% на годишна база и достига към края на 2012 г. 149.4 млн.лв. Емитентите от отрасъл „Финансови и застрахователни дейности” имат дял от 61.9% от общата сума на емитираните дългови финансови инструменти през 2012 г., следвани от отрасъл „Операции с недвижими имоти” (13.1%), отрасъл „Преработваща промишленост” (10.6%), отрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство” (7.9%), отрасъл „Създаване и разпространение на информационни и творчески продукти, далекосъобщения” (5.2%) и на последно място отрасъл „Производство и разпространение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” (1.3%).

Графика 74. Размер на емитирания облигационен дълг с натрупване на БФБ - София АД през 2012 г.

Графика 75. Пазарна капитализация и брой емисии

2.2.5. Места за търговия

Капитализация на Българска фондова борса - София АД спада с 21.0% на годишна база до 9 828.1 млн.лв. в края на декември 2012 г. Това изменение се дължи на намаление на пазарната капитализация на пазарите/сегментите на акции (без АДСИЦ), която намалява от 10 752.4 млн.лв. на 8 113.4 млн.лв. в края на 2012 г. Сегментите за АДСИЦ нарастват от 1 683.4 млн.лв. на 1 714.7 млн.лв. в края на 2012 г., което представлява ръст от 1.9% на годишна база.

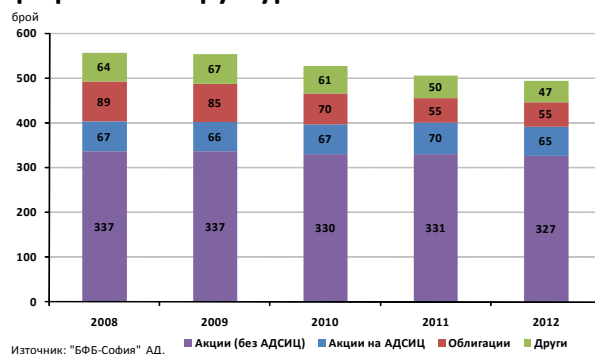
На пазара на акции без АДСИЦ емисиите намаляват от 331 през 2011 г. на 327 през 2012 г. На пазара на дружества със специална инвестиционна цел броят на емисиите също намаляват от 70 на 65 към края на 2012 г. Емисиите на други финансови инструменти, които включват емисии, допуснати до търговия на пазарните сегменти „Колективни инвестиционни схеми“ и „Компенсаторни инструменти“, намалява от 50 на 47 броя през 2012 г. За разлика от тях броят на емисиите облигации остава постоянен (55).

Таблица 59. Пазарна капитализация

Table content is obscured by a black box.

Броят на емисиите финансови инструменти, допуснати до търговия на пазарите, организирани от Българска фондова борса - София АД се съкращава и през 2012 г. техният брой намалява с 12 емисии до 494 към края годината.

Графика 76. Структура на емисиите

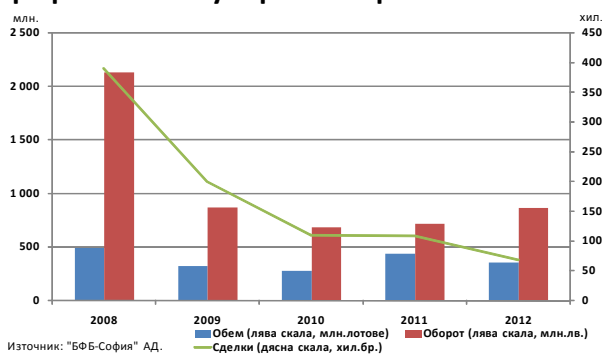

Продължава тенденцията на повишаване на средния размер на сделките, сключвани на регулирания пазар. Броят на сделките намалява с 37.0% на годишна база. Общият брой лотове, прехвърлени през 2012 г. е 353.1 млн. лота, което представлява намаление с 18.6% спрямо предходната

година. Оборътът на пазарите на българската фондова борса след регистрирания спад в началото на година, приключват с ръст от 9.4% до 681.3 млн. лв през 2012 г. (без да се включва оборота на приватизационния пазар). Причина за това са продължаващата тенденция за увеличаване на оборота с акции на АДСИЦ, започнала още през 2011 г. (с принос от 11.9 пр.п в годишния темп на изменение), проведените търгове за земеделски земи с поименни компенсационни бонове (с принос от 4.6 пр.п) и последващата търговия с акциите на приватизираните енергоразпределителни компании.

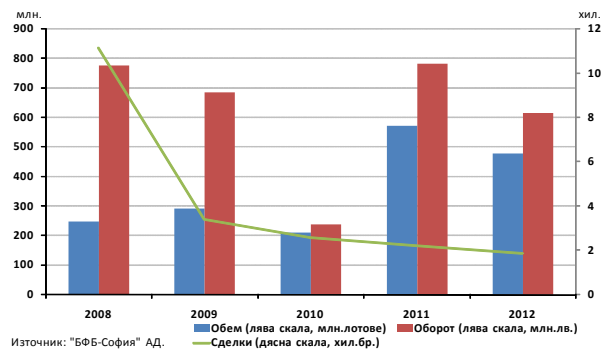
Среднодневният оборот на регулиран пазар през 2012 г. е нараснал с 10.3% до 2.8 млн.лв. при 2.5 млн.лв. през 2011 г.

Графика 77. Регулиран пазар

По отношение на оборота на извънрегулиран пазар е отчетен спад от 20.8% спрямо 2011 г. до нивото от 2.5 млн.лв.

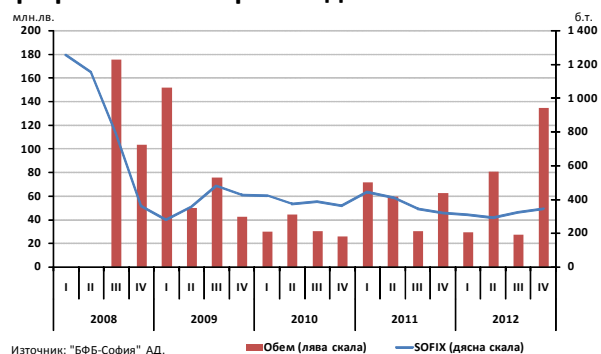
Графика 78. Извънрегулиран пазар

Всички индекси на българския капиталов пазар отбелязват повишение през 2012 г. с изключение на BGTR 30. Оборътът на компаниите, включени в индексите през 2012 г., нараства при всички пазарни индикатори в сравнение със средната стойност за предходните четири години, с изключение на SOFIX и BG40.

През 2012 г. основният борсов индекс SOFIX отчете ръст от 7.2% на годишна база, като в края на годината достигна 345.46 б. т. Пазарната капитализация на компаниите, включени в индекса, заема дял от 36.2% от общата капитализация на към края на 2012 г.

Графика 79. Пазарен индекс SOFIX

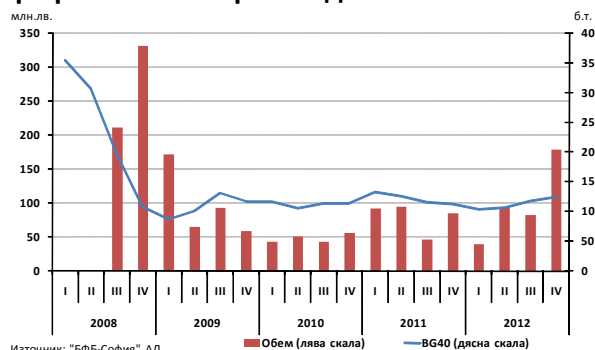

Бележка: За стойност на индексите е използвана последната стойност за съответния период.

През 2012 г. борсовият индекс BG40 отчете ръст от 10.0%, като завърши годината при 125.11 б. т. Пазарната капитализация на компаниите, включени в индекса, заема дял от

48.2% от общата капитализация в края на 2012 г.

Графика 80. Пазарен индекс BG40

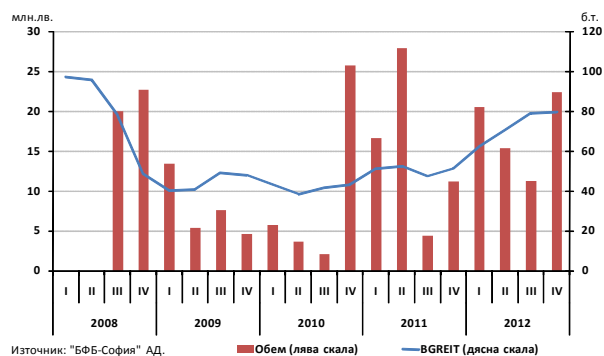

Източник: "БФБ-София" АД.

Бележка: За стойност на индексите е използвана последната стойност за съответния период.

Индексът BGREIT продължава положителната си тенденция на нарастване, започнала още в началото на 2009 г. През 2012 г. той отчете ръст от 55.4% на годишна база, като завърши годината при 79.62 б. т. Въпреки това, заради малката пазарна капитализация на компаниите, включени в него, (4.4% към края на 2012 г.), неговата динамика не представя в пълнота състоянието и тенденциите в сектора на дружествата със специална инвестиционна цел за секюритизация на недвижими имоти или земя.

Графика 81. Пазарен индекс BGREIT

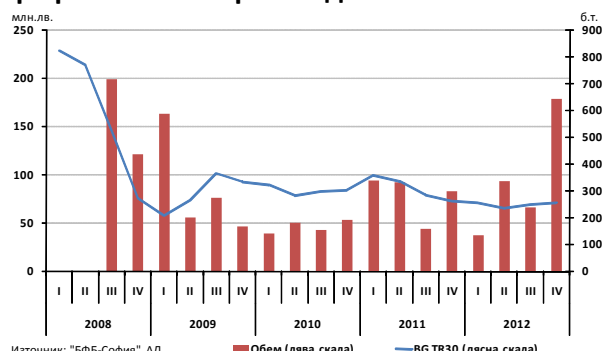
Източник: "БФБ-София" АД.

Бележка: За стойност на индексите е използвана последната стойност за съответния период.

BG TR30 е единственият борсов индекс, който отчита спад през 2012 г. Той се понижава с 2.5% на годишна база, като в края на годината достигна 257.87 б. т. Пазарната капитализация на компаниите, включени в индекса, е 47.36% от общата капитализация към края на 2012 г. и е близка до тази на широкия индекс BG40.

Индексът на компаниите с добро корпоративно управление CGIX отбелязва спад от 16.2% на годишна база до 75.66 б.т. към края на 2012 г.

Графика 82. Пазарен индекс BG TR30

Източник: "БФБ-София" АД.

Бележка: За стойност на индексите е използвана последната стойност за съответния период.

2.2.6. Централен депозитар

Общата стойност на активите на „Централен депозитар“ АД нараства с 27.2% на годишна база и възлиза на 7.5 млн.лв. към края на 2012 г.

За 2012 г. общият брой реализирани сделки отчита спад от 22.3% (общо 98 062 прехвърляния за 2012 г., от които 71.6% са борсово извършени). Борсово извършените сделки са с отрицателен принос от -32.3 пр.п към годишния темп на изменение, докато извънборсовите имат положителен принос от 10.0 пр.п. Прехвърлените финансови инструмент и компенсаторни инструменти нарастват съответно с 20.0% на годишна база до 1 418.5 млн. броя (от които 29.7% са извършени при борсови сделки) и ръст от 156.2% на годишна база до 7 739 сделки с обект на търговия компенсаторни инструменти. Ръстът на прехвърлените ценни книжа през 2012 г. се дължи на съживяване на извършените извънборсови сделки, които имат положителен принос от 37.5 пр.п в годишния темп на изменение, а борсовите имат отрицателен принос от 17.5 пр.п. Регистрираните плащания с компенсаторни инструменти към държавни институции нараства с 5.9% на годишна база до 613 сделки. Трансферите от наследства също нарастат с 84.7% на годишна база до 1 882 трансфера през 2012 г. Издадените дубликати на депозитарни разписки намалява от 1 982 броя през 2011 г. на 1 483 броя през 2012 г. Продължава тенденцията за намаляване на броя сделки с права с 87.2% на годишна база до 64 броя за 2012 г., а прехвърлените права също намаляват с 94.2% до 8.1 млн. права.

През 2012 г. чрез системата на „Централен депозитар“ АД са изплатени дивиденди на 65 дружества и са извършени 216 плащания на суми по облигационни емисии с общ размер 320.2 млн.лв. През отчетния период бяха регистрирани общо 60 емисии безналични финансови инструменти (73 емисии за 2011 г.), в това число 19 емисии акции, 26 емисии облигации, 4 договорни фонда, 11 емисии права. Броят на заявленията за получаване на извлечения от акционерните книги са нараствали до 2 359 през 2012 г. за разлика от техния брой през 2011 г. (1 041). Издадените ISIN кодове на дружества с безналични и налични ценни книжа са 87 през 2012 г., докато присвоените кодове през 2011 г. са били 104.

През 2012 г. в регистъра на особените залози са регистрирани 531 вписвания (370 за 2011 г.). От тях 203 броя вписвания на особен залог, 114 броя запори и 214 броя вписвания на други обстоятелства (заличаване на залог, вдигане на заповест, вписване на промени и др.).

2.2.7. Фонд за компенсиране на инвеститорите

През 2012 г. не възникнаха обстоятелства за изплащане на компенсации от Фонда за компенсиране на инвеститорите (Фонда). Предоставяната от Фонда компенсация е до 40 000 лв. за 90% от активите на един клиент.

Към 31 декември 2012 г. Фондът има 98 участника – 46 небанкови инвестиционни посредника, 23 банкови инвестиционни посредници и 29 управляващи дружества. През годината от схемата са отпаднали 4 инвестиционни посредника и 4 управляващи дружества, а един инвестиционен посредник се е включил. Повечето от отнетите лицензи са по искане на самите участници във Фонда, но част от тях са отнети и поради административни нарушения.

Общата стойност на активите на Фонда възлизат на 11.3 млн.лв. към края на 2012 г., с което размерът им спрямо края на предходната година се е увеличил с 7.3%.

Събраните от Фонда средства нарастват с 18.2% на годишна база и възлизат на 11.0 млн.лв. към 31 декември 2012 г. Те са инвестирани в краткосрочни депозити и в ДЦК. Приходите от вноски на участниците във Фонда през 2012 г. са на сума 884 хил.лв., в т.ч. 2.5 хил.лв. от въстпителни вноски. През 2012 г. приходите от инвестиции са 1.2 млн.лв. срещу 542 хил.лв. през 2011 г. По-високите приходи се дължат на преоценката на ДЦК, държани от Фонда.

Към 31 декември 2012 г. държаните от участниците във Фонда клиентски активи са 13.62 млрд.лв., от които 2.09 млрд.лв. са защитени (15.3% от клиентските активи), а 11.53 млрд.лв. не са защитени (84.7% от клиентските активи). Общата сума на клиентските активи на годишна база отчита спад от 6%, в сравнение с 31 декември 2011 г., когато тя е била 14.5 млрд.лв. Защитените активи обаче се увеличават на годишна база с около 30%, а незащитените намаляват с около 11%.

Най-голяма сума клиентски активи се държи от банковите инвестиционни посредници – около 68% от всички защитени клиентски активи и около 77% от всички незащитени.

Броят на клиентите, които подлежат на компенсация, е 60 997 към края на 2012 г. срещу 62 399 към 31 декември 2011г. Средномесечната сума на финансовите инструменти през 2012 г. продължава да се увеличава и възлиза на приблизително 1.5 млрд.лв. срещу 1.4 млрд.лв. през 2011 г. Средномесечната сума на паричните средства също бележи ръст и достига 38.5 млн.лв. през 2012 г. срещу 34.9 млн.лв. през 2011 г. или това е увеличение от 10.1% на годишна база. Половината от посредниците държат клиентски парични средства на сума по-малка от 100 хил.лв.

Анализите, изготвяни във Фонда на базата на информацията за клиентските активи, сочат, че средствата на Фонда към 31 декември 2012 г. биха били достатъчни за компенсиране на клиентите на всеки от посредниците по отделно, с изключение на няколко, към които Фондът има най-голяма експозиция⁴². При тях е възможно да са необходими допълнителни средства.

Предвид слабата търговия на българската фондова борса, в края на 2012 г. управителният съвет на Фонда взе решение да остави нивото на вноската на посредниците за 2013 г. в същия размер, както и през 2012 г. Така за четвърта поредна година посредниците ще заплащат 0.05% върху средномесечната сума на финансовите инструменти, което е половината от максималния възможен размер, и 0.5% върху средномесечната сума на паричните средства, подлежащи на компенсация.

2.3. Застрахователен и здравноосигурителен пазар

В края на 2012 г. общият брой на лицензираните застрахователи със седалище в Република България е 33. От тях 17 са общозастрахователни дружества, 14 - животозастрахователни дружества и 2 животозастрахователни кооперации. В сравнение с края на 2011 г. общият брой на застрахователите намалява в резултат на преобразуването чрез вливане на „ЗК Български имоти“ АД в ЗАД „Булстрад Виена Иншурънс Груп“. В края на годината в Република България има лицензиран един презастраховател - „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД. Дейност по застрахователно посредничество към края на 2012 г. извършват 388 брокери и 24 198 агенти.

Броят на дружествата по доброволно здравно осигуряване е 19. В резултат на въведените законодателни промени, стартира процесът по прелицензиране на тези дружества, който ще продължи до месец август 2013 г. Законът дава право на дружествата да се прелицензират като застрахователи или да се преобразуват чрез сливане или вливане в съществуващи застрахователи, както и да преустановяват дейност с прехвърляне на портфейла си от здравноосигурителни договори на съществуващ застраховател или с ликвидация.

---

⁴² Данните са на база информацията на броя на клиентите, подлежащи на компенсация и сумата на държаните от тях клиентски активи към 31 декември 2012 г.

Брутният премиен приход, реализиран от застрахователите със седалище в България през 2012 г., възлиза на 1600⁴³ млн.лв., като се отчита спад от 0.6% на годишна база. В края на 2011 г. брутният премиен приход възлизаше на 1610 млн.лв., когато бе отчетен спад от 0.8%. Застрахователното проникване (брутен премиен приход като процент от БВП) през 2012 г. намалява до 2.06% и е най-ниското за последните пет години. За сравнение, през 2011 г., когато стойността на този показател у нас е 2.14%, България се нарежда на едно от последните места в ЕС – преди Румъния. Застрахователната плътност (брутен премиен приход на човек от населението) се запазва на 220 лв., както през 2011 г., когато по този показател отново се нареждаме на едно от последните места сред страните от ЕС (преди Румъния)⁴⁴.

Отчетеният брутен премиен приход по общо застраховане за 2012 г. възлиза на 1339 млн.лв., с което се реализира спад от 1.9% на годишна база при спад от 0.9% в края на 2011 г. Показателят застрахователно проникване се изчислява на 1.7% при 1.8% за 2011 г., а застрахователната плътност – на 183.8 лв. на човек от населението при стойност от 186.3 лв. за 2011 г.

Брутният премиен приход, записан от животозастрахователите през 2012 г., възлиза на 262 млн.лв., с което се отбелязва ръст от 6.9% на годишна база. Застрахователното проникване нараства с 0.02 пр.п. и в края на 2012 г. достига 0.34%. Застрахователната плътност при животозастраховането през изминалата година също нараства и възлиза на

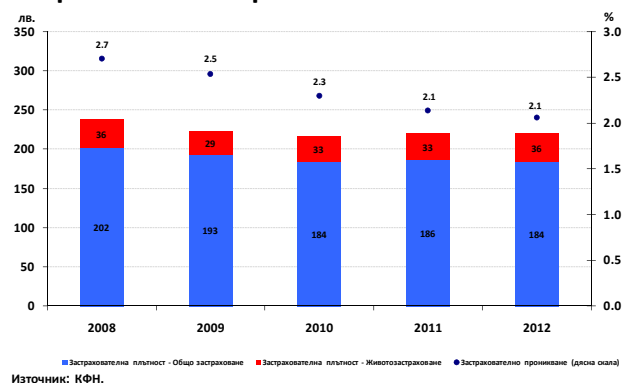
⁴³ В посочените данни за застрахователния пазар са включени данните на „ЗК Български имоти“ АД за периода от началото на годината до датата на вписване на Договора за преобразуване на дружеството чрез вливане в ЗАД „Булстрад Виена Иншурънс Груп“ в Търговския регистър.

⁴⁴ По данни на Swiss Re

35.9 лв. на човек от населението при 33.4 лв. за предходната година.

Реализираният премиен приход от дружествата по доброволно здравно осигуряване за 2012 г. възлиза на 45 млн.лв., като се отчита ръст от 11.2% на годишна база при спад от 4.2% в края на 2011 г. Здравноосигурителното проникване нараства незначително в сравнение с изчисленото в края на 2011 г. и възлиза на 0.06%. В края на отчетната година се изчислява увеличение на здравноосигурителната плътност от 5.51 лв. в края на 2011 г. на 6.17 лв. на човек от населението за 2012 г.

Графика 83. Застрахователна плътност и застрахователно проникване

При отчетена средногодишна инфлация от 3.0%⁴⁵ у нас за 2012 г. реалният спад на брутния премиен приход се изчислява на 3.5% на годишна база, като в общото застраховане спадът е 4.8%, а в животозастраховането се отчита реален ръст от 3.8% при отчетен реален ръст на БВП от 0.8%.

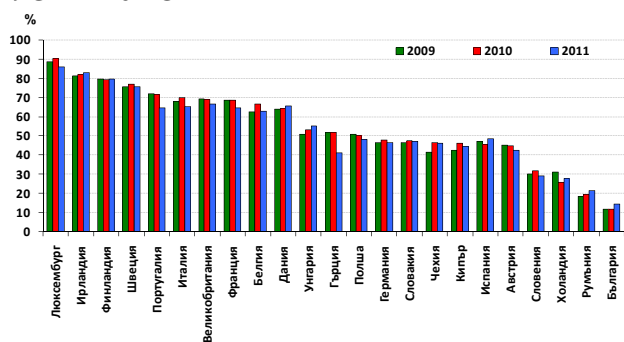
През 2011 г. застрахователните премии в Европа бележат реален спад от 5.4% на годишна база. В Западна Европа премийният приход по животозастраховане за 2011 г. отбелязва реален спад от 9.8% (1.8% за 2010 г.), като развитието на премиите в отделните страни е различно. Премиите по общо

⁴⁵ По данни на НСИ.

застраховане в страните от Западна Европа за 2011 г. нарастват реално с 0.7% при 1.1% за 2010 г.

В Централна и Източна Европа бе отчетено забавяне на реалния ръст на премиите по животозастраховане от 0.1% през 2011 г. при 5.7% през 2010 г., докато премиите по общо застраховане нараснаха реално с 6.7% след две последователни години на реален спад.

Графика 84. Дял на животозастраховането в общия застрахователен бизнес в държавите-членки на ЕС

Източник: Swiss Re.

Делът на животозастраховането е един от показателите, отразяващи нивото на развитие на застрахователния пазар като цяло. В развитите страни животозастраховането формира повече от 50% от общия застрахователен бизнес, докато в света този показател за 2011 г. е 57%⁴⁶.

У нас застрахователният пазар е доминиран от общото застраховане, чийто дял през 2012 г. възлиза на 83.7% и намалява с един процентен пункт в сравнение с края на 2011 г. По относителен дял на животозастраховането в общия застрахователен бизнес България се нарежда на последно място сред европейските страни.

⁴⁶ Източник на информацията за развитието на застрахователния пазар в Европа е Swiss Re

Съгласно част VI, т. 2 от Общия протокол, определящ начините и формите на взаимодействие между надзорите на държавите-членки на Европейския съюз (General Protocol relating to the Collaboration of the Insurance Supervisory Authorities of the Member States of the European Union, Сиенският протокол), компетентните органи на държавите-членки на Европейското икономическо пространство (ЕИП) обменят статистическа информация преди края на годината, следваща отчетната година, по отношение на дейността на техни поднадзорни лица, извършващи дейност при условията на правото на установяване и свободата на предоставяне на услуги. Информацията, получена в КФН от съответните надзорни органи на държавите-членки на ЕИП, показва, че въпреки големия брой застрахователи, предявили намерение да извършват дейност на територията на Република България при условията на свободата на предоставяне на услуги, броят на реално извършващите дейност е много по-малък – 96 за 2011 г., в т. ч. застрахователи със седалища в Австрия, Белгия, Великобритания, Германия, Гърция, Дания, Ирландия, Италия, Люксембург, Румъния, Унгария, Франция, Холандия, Чехия и Швеция. Брутният премиен приход, реализиран през 2011 г. от тези застрахователи при условията на свободата на предоставяне на услуги, възлиза на 43.1 млн.лв., реализирани предимно по общо застраховане и едва 6 хил.лв. по животозастраховане⁴⁷.

Застрахователите, които извършват дейност у нас при условията на правото на установяване (чрез клон), през 2011 г. са реализирали брутен премиен приход в размер на 96 млн.лв., в т.ч. 74 млн.лв. по общо

⁴⁷ Надзорният орган на една от държавите-членки на ЕИП не е предоставил информация за дейността, извършвана на територията на Република България през 2011 г. от застрахователи със седалище на нейната територия.

застраховане и 22 млн.лв. по животозастраховане. По данни на Българската народна банка (БНБ) реализираният през 2012 г. брутен премиен приход от клоновете на чуждестранни застрахователи възлиза на 126 млн.лв., в т. ч. 88 млн.лв. по общо застраховане и 38 млн.лв. по животозастраховане.

Таблица 60. Брутен премиен приход, реализиран от застрахователи със седалище в страната и в други държави-членки на ЕИП

	застрахователи със седалище в Р. България		клонове на застрахователи със седалище в други държави членки на ЕИП		застрахователи със седалище в други държави членки на ЕИП, извършващи дейност при условията на свободата на предоставяне на услуги *	
	2011 г.	2010 г.	2011 г.	2010 г.	2011 г.	2010 г.
Общо застраховане	1 365	1 377	38	23	22.0	16.0
Животозастраховане	245	246	11	10	0.0	0.1
ОБЩО:	1 610	1 623	49	33	22.0	16.1

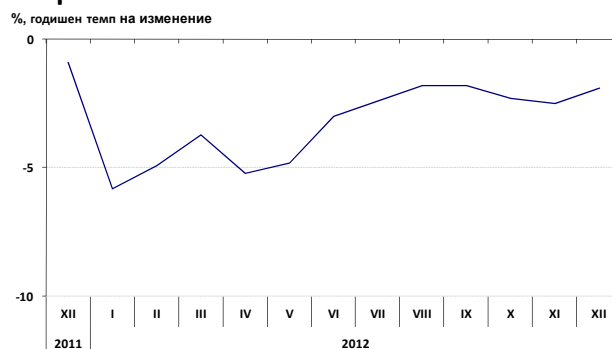
Бележки: *Информация за дейността на застрахователите със седалище в други държави членки на ЕИП на територията на Р. България при условията на свободата на предоставяне на услуги през 2011 г. следва да бъде представена в КФН от компетентните органи на съответните държави до края на 2012 г.

През 2012 г. две дружества по общо застраховане със седалище в Република България са извършвали дейност при условията на свободата на предоставяне на услуги на територията на други държави-членки на ЕИП, като реализираният от тях премиен приход е 1.2 млн.лв. Нито един животозастраховател не е извършвал дейност на територията на друга държава-членка на ЕИП при условията на правото на установяване или на свободата на предоставяне на услуги.

2.3.1. Общо застраховане

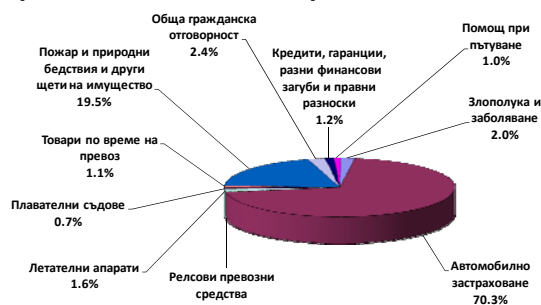
Брутният премиен приход по общо застраховане към края на 2012 г. възлиза на 1339 млн.лв. През 2012 г. се отчита по-висок спад на премиите в сравнение с 2011 г., като през отделните месеци на годината не се отчита ръст. Девет от дружествата по общо застраховане отчитат спад на годишна база по отношение на реализирания от тях премиен приход.

Графика 85. Брутен премиен приход по общо застраховане

През 2012 г. в структурата на портфейла на дружествата, които извършват дейност по общо застраховане, основен дял от 70.3% заемат автомобилните застраховки, като застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ е с дял от 39.1%, а застраховка „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ - съответно 31.2%.

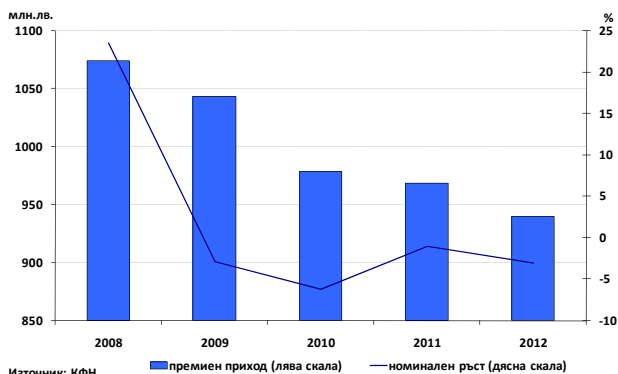
Графика 86. Структура на брутния премиен приход по видове застраховки за 2012 г.

Автомобилното застраховане е най-голямата линия на бизнес, освен у нас, и в Европа, където заема дял от 29%. През 2011 г. премийният приход, реализиран от европейските автомобилни застрахователи нараства с 4% на годишна база и възлиза на 129 млрд. евро, при отчетено увеличение от 1.2% на годишна база през 2010 г. Ръстът е предимно в резултат от възстановяване на

загубите през 2010 г., предизвикани от нарастване на разходите за неимуществени щети⁴⁸. По отношение на реализирания по автомобилно застраховане премиен приход през 2012 г., в България се наблюдава спад от 3.0% на годишна база при спад от 1.1% през 2011 г.

Графика 87. Премиен приход по автомобилно застраховане в България

Източник: КФН.

Бележка: Данните включват застраховки „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ и „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“

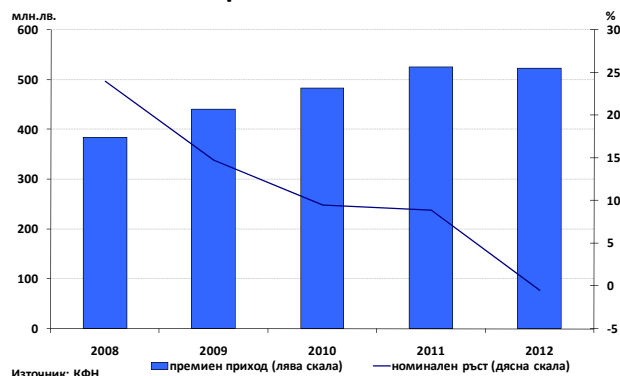
Реализираният премиен приход по застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ през изминалата година отчита спад от 0.5% на годишна база и възлиза на 523 млн.лв. Премийният приход по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите възлиза на 515 млн.лв., по застраховка „Гражданска отговорност“ за трети държави („Зелена карта“) – 0.9 млн.лв., по Гранична застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите – 4.5 млн.лв. и по застраховка „Гражданска отговорност“ на превозвача – 2.2 млн.лв. Въпреки отчетеният спад на премийния приход по застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите се наблюдава нарастване на средната премия по едногодишните договори по този вид

⁴⁸ Insurance Europe Statistics No 46 European Insurance in Figures.

застраховка от 215 лв. за 2011 г. на 220 лв. за 2012 г. Този спад се дължи на факта, че информацията е базирана на представените справки и отчети от застрахователите със седалище в Република България и не отчита информацията за дейността в страната на застрахователите от други държави членки (ЗК „Олимпик – клон България“) по този вид застраховка⁴⁹.

Делът на първите четири компании по застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ е 55.3%.

Графика 88. Премиен приход по застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ в България

Източник: КФН.

За периода януари - декември 2012 г. реализираният премиен приход по застраховка „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ възлиза на 417 млн.лв. Отчита се забавяне на спада от 5.9% на годишна база при спад от 10.8% за 2011 г. Забавянето на спада по този вид застраховка до известна степен може да се обясни с увеличените продажби на нови автомобили у нас през 2012 г. с 5.8%⁵⁰.

В края на 2012 г. имуществените застраховки („Пожар и природни бедствия“ и

⁴⁹ Съгласно Сиенския протокол информацията за дейността на застрахователите от другите държави членки в България ще бъде получена до края на 2013 г.

⁵⁰ По данни на Европейската асоциацията на автомобилните производители

„Други щети на имущество“) у нас заемат дял от 19.5% от брутния премиен приход. Реализираният премиен приход по застраховки „Пожар и природни бедствия“ и „Други щети на имущество“ възлиза на 260 млн.лв., като се отчита лек ръст от 0.5% на годишна база при спад от 1.1%, отчетен през предходната година.

В края на 2012 г. финансовите застраховки („Кредити“, „Гаранции“ и „Разни финансови загуби“) заемат дял от 1.1% в общия премиен приход в сектора. Записаният премиен приход по тези застраховки възлиза на 15 млн.лв., като се отчита спад от 19.6% на годишна база при спад от 15.1% през 2011 г. Спад на премиите на годишна база се отчита по застраховките „Гаранции“ (-72.1%) и „Разни финансови загуби“ (-26.5%). По предварителни данни на БНБ в края на декември 2012 г. броят на кредитите, отпуснати на домакинствата и нетърговските организации, обслужващи домакинствата, нараства с 2.9% на годишна база, докато техният размер намалява с -0.7% на годишна база. Вземанията на лизинговите дружества по нови договори през 2012 г. намаляват с 2.7% на годишна база.

Общата застрахователна сума, за която са покрити рисковете по действащи към 31 декември 2012 г. договори по трите вида финансови застраховки, възлиза на 1762 млн.лв., от която 36.4% (641 млн.лв.) - по застраховка „Кредити“, 2.5% (44 млн.лв.) - по застраховка „Гаранции“, и 61.1% (1077 млн.лв.) - по застраховка „Разни финансови загуби“. В сравнение с предходната година застрахователната сума намалява с 15.4% (329 млн.лв.).

Отстъпените премии на презастрахователи за 2012 г. са в размер на 236 млн.лв. и представляват 18% от брутния премиен приход, реализиран в сектора. Коефициентът на самозадържане се изчислява на 0.82 при същия година по-рано. В структурата на отстъпените премии на презастрахователите по видове застраховки с

най-голям относителен дял са застраховките „Пожар и природни бедствия“ (31.0%), „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ (22.9%), „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ (10.9%) и „Други щети на имущество“ (10.4%).

Възникналите претенции по общо застраховане са в размер на 726 млн.лв., като се отчита увеличение от 4.2% на годишна база. Размерът на изплатените обезщетения в общозастрахователния сектор през 2012 г. също нараства с 8.1% и възлиза на 685 млн.лв. При четиринадесет от дружествата по общо застраховане увеличението на изплатените обезщетения на годишна база изпреварва ръста на премиения приход. Възстановените суми по презастрахователни договори възлизат на 85 млн.лв., което е 12% от изплатените през 2012 г. обезщетения по общо застраховане.

Графика 89. Структура на изплатените обезщетения по видове застраховки за 2012 г.

Източник: КФН.

В структурата на изплатените обезщетения по видове застраховки най-голям относителен дял от 85% заемат автомобилните застраховки („ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ и „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“), следвани от имуществените застраховки („Пожар и природни бедствия“ и „Други щети на имущество“), заемащи дял от 10%. Изплатените обезщетения по финансовите застраховки в края на 2012 г. са в размер на

10.7 млн.лв. На годишна база се отчита намаление от 8.8% на общо изплатените по тези видове застраховки обезщетения.

Най-голямо увеличение в размера на изплатените обезщетения на годишна база през 2012 г. се отчита по застраховки „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ (с 41 млн.лв.) и „Пожар и природни бедствия“ (с 15 млн.лв.). През изминалата година увеличението на изплатените обезщетения на годишна база изпреварва ръста на премиения приход по шест от застраховките. Брутният коефициент на щетимост в края на годината нараства на 57% при 52% година по-рано.

Таблица 61. Брутен коефициент на щетимост

	2011	2012
Злополука	26	32
Заболяване	22	24
Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства	59	64
Релсови превозни средства	5	2
Летателни апарати	14	2
Плавателни съдове	36	53
Товари по време на превоз	28	14
Пожар и природни бедствия	19	35
Други щети на имущество	17	33
ГО, свързана с притежаването и използването на МПС	67	69
ГО, свързана с притежаването и използването на летателни апарати	7	1
ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове	32	27
Обща гражданска отговорност	35	63
Кредити	64	69
Гаранции	81	128
Разни финансови загуби	79	31
Правни разноски	-10	0
Помощ при пътуване	29	37
ОБЩО	52	57

Бележка: Данните са в%, освен ако не е посочено друго.

Източник: КФН.

Фактически извършените разходи от общозастрахователните дружества, свързани с

тяхната дейност, намаляват с 1.1% на годишна база и в края на 2012 г. възлизат на 516 млн.лв., което представлява 39% от брутния премиен приход, реализиран в сектора. Аквизиционните разходи възлизат на 283 млн.лв. и представляват 54.9% от общо извършените фактически разходи и 21.2% от реализирания брутен премиен приход за 2012 г. От тях 233 хил.лв. (82.2%) са аквизиционни комисиони, 11 млн.лв. (3.8%) са разходи за реклама и 39 млн.лв. са други преки и косвени аквизиционни разходи. Извършените административни разходи са в размер на 152 млн.лв. или 29.4% от общо извършените разходи и 11.4% от брутния премиен приход.

Разходите за уреждане на претенции възлизат на 44 млн.лв. или 8.5% от общо извършените разходи. На годишна база тези разходи нарастват с 10%.

По застраховка „Гражданска отговорност“ на автомобилистите през 2012 г. са извършени разходи в размер на 160 млн.лв. (вкл. 25 млн.лв. разходи за уреждане на претенции, 28 млн.лв. разходи за данъци, такси и др.). На годишна база се отчита увеличение в размера на извършените разходи с 11.3%, в резултат на което делът на разходите в премиения приход също нараства от 27.7% в края на 2011 г. на 31.1% към 31 декември 2012 г. Само аквизиционните и административните разходи представляват 20.7% от премиения приход по вида застраховка, като изплатените аквизиционни комисиони са съответно 12.2% от премиения приход, а административните разходи – 5.7%.

По застраховка „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ през 2012 г. са извършени общо фактически разходи в размер на 190 млн.лв. (вкл. 14 млн.лв. разходи за уреждане на претенции и 5 млн.лв. разходи за данъци, такси и др.) и представляват 46% от премиения приход, като за сравнение в края на 2011 г., делът им е 50.1%.

Освен по застраховка „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“, размерът на извършените разходи е повече от 45% от премиения приход, реализиран по съответния вид застраховка, при застраховките „Релсови превозни средства“, „Товари по време на превоз“, „Други щети на имущество“, „Злополука“, „Заболяване“, „ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове“, „Разни финансови загуби“, „Правни разноси“ и „Помощ при пътуване“.

Таблица 62. Брутен коефициент на разходи

	2011	2012
Злополука	44	52
Заболяване	-59	52
Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства	46	42
Релсови превозни средства	49	47
Летателни апарати	13	14
Плавателни съдове	38	33
Товари по време на превоз	47	52
Пожар и природни бедствия	35	36
Други щети на имущество	48	53
ГО, свързана с притежаването и използването на МПС	25	26
ГО, свързана с притежаването и използването на летателни апарати	12	16
ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове	30	62
Обща гражданска отговорност	34	34
Кредити	30	25
Гаранции	29	35
Разни финансови загуби	63	59
Правни разноси	66	66
Помощ при пътуване	63	70
ОБЩО	35	35

Бележка: Данните са в%, освен ако не е посочено друго.

Източник: КФН.

През 2012 г. най-висок брутен технически резултат се изчислява по застраховка „Пожар и природни бедствия“ (57.4 млн.лв.). По застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“, брутният технически резултат през изминалата година е положителен в размер на 22.6

млн.лв., при 25.3 млн.лв. през предходната година. От застрахователите, предлагали този вид застраховка, четири отчитат отрицателен брутен технически резултат.

Таблица 63. Брутен технически резултат

	2011	2012
Злополука	6.91	3.58
Заболяване	0.15	0.05
Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства	-18.28	-21.45
Релсови превозни средства	0.31	1.97
Летателни апарати	9.82	12.83
Плавателни съдове	2.13	0.83
Товари по време на превоз	3.73	5.20
Пожар и природни бедствия	91.34	57.44
Други щети на имущество	19.72	7.63
ГО, свързана с притежаването и използването на МПС	25.31	22.63
ГО, свързана с притежаването и използването на летателни апарати	6.56	8.03
ГО, свързана с притежаването и използването на плавателни съдове	0.86	0.37
Обща гражданска отговорност	8.39	-0.35
Кредити	0.48	0.04
Гаранции	-0.30	-0.56
Разни финансови загуби	-2.70	1.89
Правни разноси	0.00	0.48
Помощ при пътуване	0.56	-1.23
ОБЩО	155.00	99.39

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.

Стойностите за "Брутен технически резултат" са получени на база, отчитане на непосредствено присъщите приходи и разходи по видовете застраховки, без да се вземат предвид други технически разходи и разпределен приход от инвестиции, отчетени в Отчета за доходите.

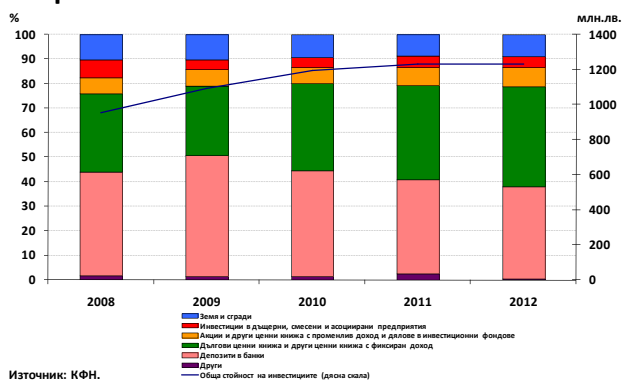
Източник: КФН.

Отрицателен брутен технически резултат се отчита по застраховки: „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“, „Помощ при пътуване“, „Гаранции“ и „Обща гражданска отговорност“.

Към края на отчетния период сумата на активите на общозастрахователните дружества възлиза на 1980 млн.лв., като нараства с 2.6% на годишна база. Стойността на инвестициите на дружествата, извършващи дейност по общо застраховане, намалява с 0.2% на годишна

база, като в края на годината възлиза на 1232 млн.лв. и заема дял от 62.2% от общата сума на активите. В края на годината 78.5% от инвестициите са с местоположение в Република България, 21.2% в държави-членки на ЕС и 0.4% в трети държави. В сравнение с предходната година намалява дялът на инвестициите с местоположение в Република България и в трети държави за сметка на увеличение на дела на инвестициите в държави-членки на ЕС. В период на несигурност на пазара, структурата на агрегирания инвестиционен портфейл на дружествата е съставена предимно от депозити в банки (37.7%) и държавни ценни книжа (33.3%). В края на годината 83% от стойността на инвестициите в ДЦК са такива, издадени от Правителството на Република България, по 4% от Германия и Словакия, 3% от Полша, 2% от Гърция и общо 3.5% са издадени от Румъния, Хърватия, Франция, Словения, Унгария, Чехия и Холандия.

Графика 90. Структурата на инвестиционния портфейл на дружествата по общо застраховане

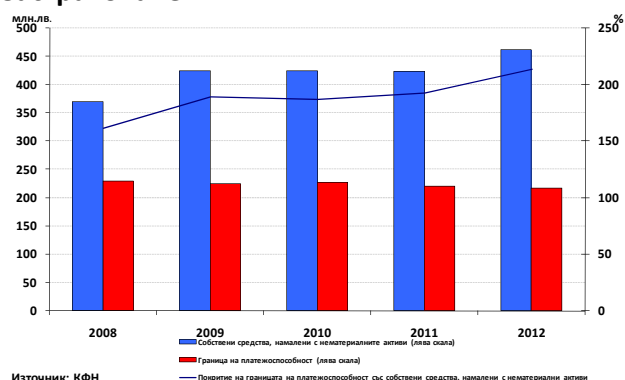
Делът на инвестициите в земя и сгради в общия инвестиционен портфейл на дружествата по общо застраховане през последната година остава почти без промяна в сравнение с края на 2011 г. (8.9%) при дял от 10.3% в края на 2008 г. Делът на инвестициите в дъщерни, смесени и асоциирани предприятия,

в които дружествата имат дялово участие от 2009 г. до 2012 г. се запазва на 4%. В края на 2012 г. дялът на инвестициите в акции и други ценни книжа с променлив доход и дялове в инвестиционни фондове на дружествата по общо застраховане, както и дялът на инвестициите в дългови ценни книжа и други ценни книжа с фиксиран доход, продължават да нарастват и през 2012 г., докато дялът на инвестициите в депозити в банки намалява.

Собственият капитал на застрахователите по общо застраховане нараства с 5.1%, като в края на 2012 г. възлиза на 566 млн.лв.

Границата на платежоспособност на дружествата по общо застраховане в края на 2012 г. възлиза на 216 млн.лв., а гаранционният им капитал - 133 млн.лв. Покритието на границата на платежоспособност нараства от 193% в края на 2011 г. на 214% в края на 2012 г. Медианата на коефициента на платежоспособност в сектора по общо застраховане се изчислява на 210% при 182% за 2011 г. Всички дружества по общо застраховане разполагат с необходимите собствени средства, намалени с нематериалните активи, за покритие на границата си на платежоспособност.

Графика 91. Покритие на границата на платежоспособност в сектора по общо застраховане

В края на 2012 г. размерът на brutните технически резерви, заделени от общозастрахователните дружества, нараства с 5.9% и достига 1544 млн.лв., а нетните технически резерви нарастват до 1185 млн.лв.

Най-голям дял от 60.5% в brutните технически резерви заема резервът за предстоящи плащания, който през изминалата година се увеличава с 9.9% и възлиза на 933 млн.лв. По застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“, заделеният в края на 2012 г. резерв за предстоящи плащания нараства с 8% и достига 682 млн.лв. при спад на премийния приход по този вид застраховка от 0.5%.

Пренос-премийният резерв заема дял от 34% в brutните технически резерви. Размерът му в края на 2012 г. възлиза на 530 млн.лв., като намалява с 0.8% на годишна база. По видове застраховки най-голямо намаление на пренос-премийния резерв се отчита по застраховка „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“, а най-голямо увеличение по застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“.

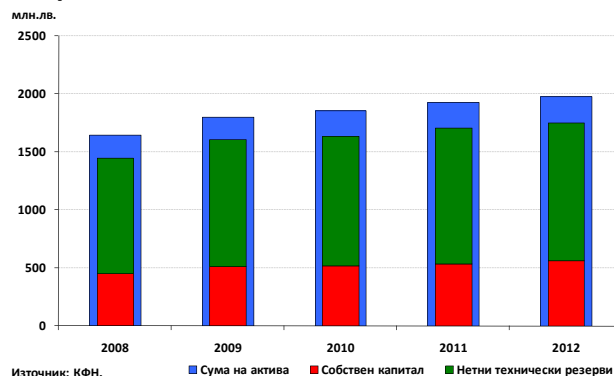
Размерът на резерва за неизтекли рискове нараства с 83.1% на годишна база и в края на 2012 г. възлиза на 17 млн.лв. Размерът на резерва за бонуси и отстъпки възлиза на 5 млн.лв. и остава почти без промяна в сравнение с 2011 г. Запасният фонд нараства с над 100% на годишна база и в края на 2012 г. възлиза на 4 млн.лв.

В края на 2011 г. дружествата по общо застраховане са заделили допълнителни резерви в размер на 54 млн.лв.

Общо заделените технически резерви по финансови застраховки намаляват със 17% на годишна база, като в края на 2012 г. възлизат на 34 млн.лв. От тях 46% са заделени по застраховка „Разни финансови загуби“, 40% по застраховка „Кредити“ и 14% по застраховка „Гаранции“.

През изминалата година продължава тенденцията на нарастване на активите, собствения капитал и нетните техническите резерви в сектора по общо застраховане.

Графика 92. Активи, собствен капитал и нетни технически резерви на дружествата по общо застраховане

В края на 2012 г. дружествата в сектора по общо застраховане отчитат положителен технически резултат от 37.7 млн.лв. при 23 млн.лв. в края на предходната година. Шест от дружествата приключват периода с отрицателен технически резултат.

По-високият технически резултат през 2012 г. в сравнение с предходната година оказва влияние върху отчетения положителен нетен финансов резултат в размер на 55 млн.лв. при 51.5 млн.лв. една година по-рано. В резултат на отчетения положителен финансов резултат възвръщаемостта на активите, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за финансовия период и общата сума на активите, нараства с 0.1 пр.п. на годишна база. Възвръщаемостта на собствения капитал, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за периода и собствения капитал, също нараства с 0.2 пр.п. на годишна база.

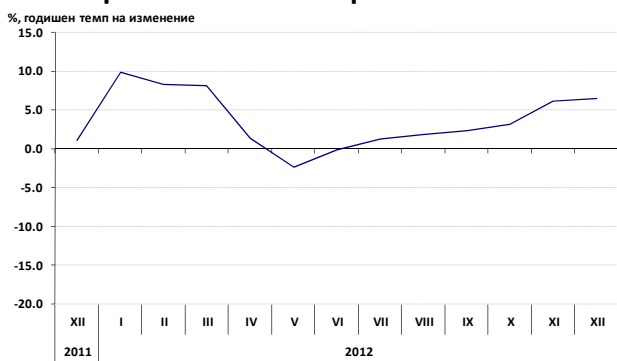
Реализираните приходи от инвестиции от общозастрахователните дружества възлизат на 92 млн.лв. и нарастват с 13% в сравнение с приходите от инвестиции през 2011 г.

Разходите по инвестиции намаляват в сравнение с отчетените през същия период на миналата година и възлизат на 26 млн.лв., 74% от които са отрицателни разлики от преоценка на стойността на инвестициите, 19% са загубите от реализация на инвестиции и 7% са разходите по управление на инвестиции.

2.3.2. Животозастраховане

Брутният премиен приход, записан от животозастрахователите през 2012 г., отчита ръст от 6.9% на годишна база и възлиза на 262 млн.лв. при отчетен спад за 2011 г. от 0.5% на годишна база. Спрямо края на 2011 г. нарастване на записания премиен приход се наблюдава при десет от животозастрахователите.

Графика 93. Брутен премиен приход, реализиран от животозастрахователите

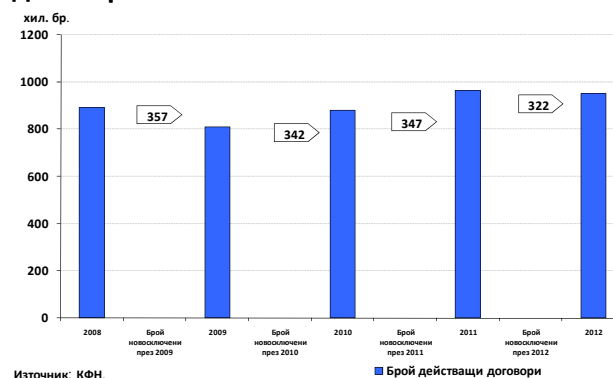
Източник: КФН.

Бележка: Графиката е изградена на база темпа на прираст на брутен премиен приход, отчетен по видове застраховки през отделните месеци на 2012 г., като разликата с темпа на прираст, изчислен на база премиен приход по отчета за доходите, произтича от възприетата от някои застрахователи счетоводна политика за отделяне на депозитния компонент на премията по застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд, и включването му в резерва по този вид застраховка.

За разлика от 2011 г., когато кривата, описваща темпа на прираст на брутен премиен приход по месеци на годишна база, отбелязваше низходящ тренд, през 2012 г. тенденцията е възходяща. Още през първите месеци на периода годишното изменение на

брутния премиен приход е положително. През месец май и в края на първото шестмесечие на годината се отчита спад, който е компенсиран от записания премиен приход през втората половина на годината.

Графика 94. Брой новосключени и действащи договори

Източник: КФН.

През изминалата 2012 г. броят на действащите договори отбелязва спад на годишна база и възлиза на 950 хил., след нарастването до 963 хил. през предходната година. Новосключените договори също намаляват до 322 хил. след отчетен ръст в броя им през предходната година. Договорите с изтекъл срок и предсрочно прекратените през 2012 г. са значително по-малко от новосключените същата година, като общият им брой достига до 276 хил. и отчита ръст спрямо броя на предсрочно прекратените и изтеклите през 2011 г. договори.

Записаните премии по новосключените през 2012 г. договори нарастват на годишна база и възлизат на 118 млн.лв. при 116 млн.лв. по сключени договори през предходната година. Въпреки отчетения ръст, премиите по новосключени договори все още не са достигнали нивата от преди кризата.

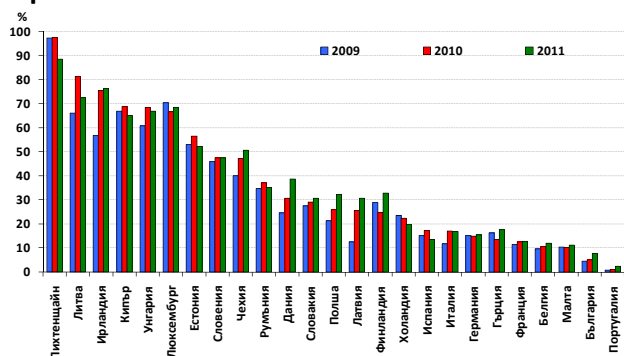
По отношение на структурата на портфейла на животозастрахователите по видове застраховки към края на 2012 г. не се наблюдава съществена промяна в сравнение с 2011 г. и основен дял в нея продължават да

заемат традиционната застраховка „Живот“ (63.8%) и застраховката за пенсия и рента (10.5%). Следва да се отбележи, че основна част от brutните премии по застраховка „Живот“ (77.4%) са формирани от продажбата на смесена застраховка „Живот“, а останалите 22.6% - от рисковата застраховка „Живот“ (с покрит само риска „смърт“). Следваща по пазарен дял е застраховката „Злополука“, brutните премии по която съставляват 8.1% от общия премиен приход на животозастрахователите.

След започналото през 2010 г. нарастване на дела на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд в структурата на премиения приход по животозастраховане, през 2012 г. се наблюдава намаление на дела, като в края на годината той възлиза на 7.3%.

България продължава да е на едно от последните места сред европейските държави по дял на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд“, в общия пазар по животозастраховане.

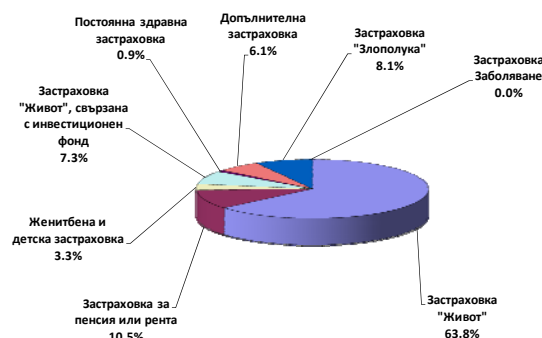
Графика 95. Дял на застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд“, в общия директен бизнес на животозастрахователите в Европа

Източник: ЕЮРА.

Делът на „Женитбена и детска застраховка“ следва тенденцията на нарастване от 2011 г. и към края на 2012 г. възлиза на 3.3%.

Графика 96. Структура на портфейла на животозастрахователите за 2012 г.

Източник: КФН.

Бележка: Реализираният премиен приход по Застраховка „Заболяване“ към края на 2012 г. възлиза на 14 хил.лв.

Към края на 2012 г. се наблюдава ръст в размера на премиите по застраховка „Живот“, като в края на периода се отчита ръст от 6.4% на годишна база. Изпреварващо е нарастването по „Женитбена и детска застраховка“, по която размерът на записаните премии нараства до 8.9 млн.лв. в края на 2012 г. (ръст от 17.7% на годишна база) при 7.5 млн.лв., отчетени към края на 2011 г. Brutният премиен приход по новосключени през периода договори по вида застраховка нараства с 21.9% в сравнение с 2011 г.

Отстъпените на презастрахователи премии от животозастрахователите през 2012 г. възлизат на 10.5 млн.лв. и представляват 4% от brutния премиен приход в сектора. Делът на презастраховането при животозастрахователите и през изминалата година остава относително нисък, като коефициентът на самоадържане се запазва на 0.96.

В структурата на отстъпените премии на презастрахователи по видове застраховки с най-голям относителен дял са застраховките „Живот“ и рента (43.7%), „Допълнителна застраховка“ (30.5%) и „Злополука“ (18.2%)

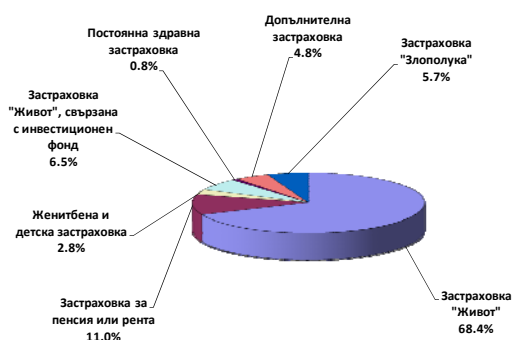
Най-голяма част от премиения приход в сравнение с останалите видове застраховки се отстъпва по „Постоянна здравна застраховка“ –

30.8%, „Допълнителна застраховка” - 19.7% и застраховка „Злополука” – 8.7% от brutния премиен приход, реализиран по тези видове застраховки.

Изплатените през 2012 г. суми и обезщетения от животозастрахователите възлизат на 107 млн.лв. по общо 72 хил. броя искове, при изплатени 100 млн.лв. през 2011 г. по общо 66 хил. броя искове. Най-голям дял в тях имат изплатените претенции по договори с изтекъл срок или настъпил падеж – 41%, следвани от откупените (изцяло или частично) застрахователни договори – 32.4%, и изплатените претенции по други искове – 14.5%. Останалите 12.1% от изплатените суми и обезщетения са по обезщетения за смърт. Прямо края на 2011 г. се отчита ръст в броя на исковете (9.9%) и в размера на изплатените през годината суми и обезщетения (7.8%).

В общата структура на изплатените претенции най-голям е дялът на застраховка „Живот” – 68.4%, в рамките на която 84.3% от плащанията са по смесена застраховка „Живот”. Следващи по относителен дял са застраховките за „Пенсия или рента” – 11%, „Живот”, свързана с инвестиционен фонд – 6.5%, „Злополука” – 5.7% и „Допълнителна застраховка” – 4.8%.

Графика 97. Структура на изплатените претенции по видове застраховки за 2012 г.

Източник: КФН.

Откупи са отчетени по застраховки „Живот” и рента, „Живот”, свързана с

инвестиционен фонд и „Женитбена и детска застраховка”. Броят им към края на 2012 г. възлиза на 13 хил., при 14 хил. към края на 2011 г. Общата стойност на откупите също нараства на годишна база и възлиза на 35 млн.лв. при 31 млн.лв. към края на 2011 г. По застраховките „Живот” и рента и „Женитбена и детска застраховка” откупните стойности нарастват спрямо края на 2011 г. и възлизат съответно на 4.5 млн.лв. и 48 хил.лв.

Намаление на откупната стойност се наблюдава по застраховка „Живот”, свързана с инвестиционен фонд, което възлиза на 672 хил.лв. на годишна база.

Възстановените суми и обезщетения по презастрахователни договори възлизат на 3.8 млн.лв., което е 3.5% от изплатените през периода претенции по животозастраховане.

Разходите, извършени от животозастрахователите във връзка с осъществяване на дейността им, нарастват с 11.2% на годишна база и в края на 2012 г. възлизат общо на 100 млн.лв., което представлява 37.3% от brutния премиен приход, реализиран за периода.

Извършените през 2012 г. аквизиционни разходи възлизат на 47 млн.лв., като нарастват с 6.1% на годишна база. Основна част (74.7%) от общата сума на аквизиционните разходи се формира от аквизиционните комисиони (възлизащи на 35 млн.лв.), които нарастват с 8.4% на годишна база. Аквизиционните разходи представляват 46.7% от общо извършените разходи за периода и 18.1% от премиения приход, реализиран в сектора.

Административните разходи възлизат на 41 млн.лв., като отчитат увеличение от 0.4% на годишна база. Те представляват 41.2% от общо извършените разходи от животозастрахователите и 15.4% от премиения приход в сектора.

Преобладаващ дял от общо извършените разходи са тези, свързани с дейността по застраховки „Живот” и рента –

70.5%, следвани от разходите по застраховка „Злополука“ – 11.7%, застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд – 6.3%, „Допълнителна застраховка“ – 5.4% и „Женитбена и детска застраховка“ – 5.3%.

Общата сума на активите в животозастрахователния сектор се увеличава със 7.5% на годишна база и в края на 2012 г. възлиза на 1122 млн.лв. Стойността на инвестициите на животозастрахователите към края на годината е 977 млн.лв., или те представляват 87.1% от общата сума на активите в сектора. Спрямо края на 2011 г. се изчислява ръст в размера на инвестициите от 9.6%. В края на годината 51.6% от инвестициите са с местоположение в Република България, 47.3% в държави-членки на ЕС, и 1.1% - в трети държави.

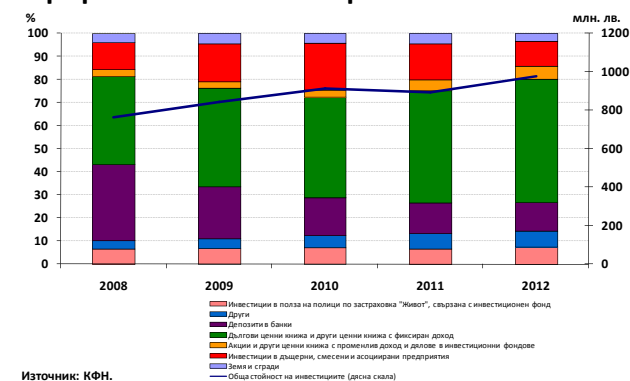
Основен дял в общия инвестиционен портфейл на животозастрахователите към края на 2012 г. заемат ценните книжа, издадени и гарантирани от държавата (38.9%), депозитите в банки (12.4%), инвестициите в акции и дялове на дъщерни, съвместни и асоциирани предприятия (11%) и инвестиции в други заеми (6.7%). В края на годината 82.7% от стойността на инвестициите в ДЦК (без тези в полза на полици по застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд) са такива, издадени от Правителството на Република България, 3.6% от Холандия, 3.2% от Германия, 1.7% от Словакия, 1.3% от Италия, а останалите 2.5% са от Полша, Словения и Франция.

Най-голямо нарастване на годишна база се отчита в стойността на инвестициите в акции и други ценни книжа с променлив доход и дялове в инвестиционни фондове – с 26.1% (или с 11 млн.лв.), следвани от инвестициите в други заеми - с 21.8% (с 12 млн.лв.) и държавните ценни книжа – с 15.6% (или с 51 млн.лв.). Депозитите в банки на животозастрахователите нарастват с 0.5% на годишна база и към края на 2012 г. възлизат на 121 млн.лв.

Стойността на инвестициите в акции и дялове на дъщерни, съвместни и асоциирани предприятия намалява с 23.6% (или с 33 млн.лв.) в сравнение с 2011 г.

Стойността на инвестициите в полза на полици по застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд, нараства с 23.1% (или с 14 млн.лв.) на годишна база и възлиза на 74 млн.лв. в края на 2012 г. Тези инвестиции съставляват 7.5% от общия размер на инвестициите в животозастрахователния сектор.

Графика 98. Структура на инвестиционния портфейл на животозастрахователите

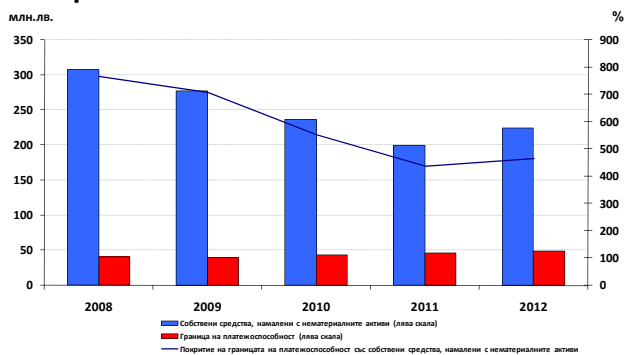
Източник: КФН.

Ангажираният в животозастрахователния сектор собствен капитал намалява с 2% на годишна база и към края на 2012 г. възлиза на 363 млн.лв.

Общият размер на собствените средства в животозастрахователния сектор, намалени с нематериалните активи, възлиза на 225 млн.лв., а границата на платежоспособност на 48 млн.лв. Покритието на границата на платежоспособност със собствени средства, намалени с нематериалните активи, към края на 2012 г. се изчислява на 466%, при 437% в края на 2011 г. Медианата на коефициента на платежоспособност в животозастрахователния сектор се изчислява на 633% при 432% за 2011 г. Всички животозастрахователни дружества разполагат с достатъчно средства, с които да

гарантират изпълнение на дългосрочните си задължения.

Графика 99. Покритие на границата на платежоспособност в животозастрахователния сектор

Източник: КФН.

Брутните технически резерви, заделени от животозастрахователите към края на 2012 г., нарастват с 11.9% на годишна база и възлизат общо на 715 млн.лв.

Основен дял в брутния размер на техническите резерви на животозастрахователите заемат математическият резерв и резервът „Капитализирана стойност на пенсиите“, които възлизат съответно на 464 млн.лв. (65% от общия размер на резервите) и на 95 млн.лв. (13.2% от общия размер на резервите).

Нарастването на математическия резерв на годишна база следва тенденцията на забавяне от последните години, като в края на 2012 г. промяната в размера му възлиза на 10.7% на годишна база, което е увеличение с 45 млн.лв.

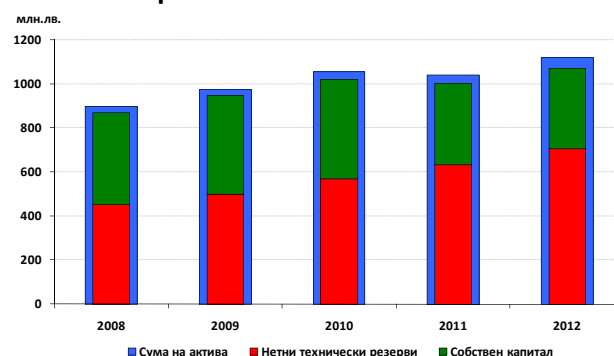
Капитализираната стойност на пенсиите нараства с 12 млн.лв. в сравнение с края на предходната отчетна година при положителна промяна от 14 млн.лв., изчислена за края на 2011 г. и 20 млн.лв. за края на 2010 г.

Размерът на заделения към края на 2012 г. резерв по застраховка „Живот“, свързана с инвестиционен фонд нараства с 22.3% на годишна база (с 14 млн.лв.) и достига 74

млн.лв. Резервът за бъдещо участие в дохода възлиза на 5.3 млн.лв., като нараства с 0.7% на годишна база.

През изминалата година нетните технически резерви продължават да нарастват, като в края на 2012 г. достигат 709 млн.лв.

Графика 100. Активи, собствен капитал и нетни технически резерви на животозастрахователите

Източник: КФН.

Техническият резултат, постигнат от животозастрахователите за 2012 г. е положителен и възлиза на 10 млн.лв. при технически резултат от 6 млн.лв., отчетен за 2011 г. Общият нетен финансов резултат също е положителен и възлиза на 28 млн.лв. при отчетен финансов резултат от 16 млн.лв. за 2011 г.

Възвръщаемостта на активите, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за съответния период и общата сума на активите, нараства от 1.5% за 2011 г. на 2.5% в края на 2012 г., с което достига нивата на възвръщаемост, изчислени през 2009 г. и 2010 г. (2.1%).

Възвръщаемостта на собствения капитал, изчислена като съотношение между печалбата (загубата) за отчетния период и собствения капитал, нараства на 7.8%, прекъсвайки тенденцията на спад от 2009 г. (5.4%) до края на 2011 г. (4.6%).

Приходите от инвестиции на животозастрахователите отчитат увеличение с

10.6% на годишна база и към края на 2012 г. възлизат общо на 79 млн.лв., от които 58 млн.лв. са по техническата част на отчета за доходите, а 21 млн.лв. – по нетехническата. Разходите по инвестиции в сектора възлизат на 31 млн.лв., отчитайки спад от 26.2% на годишна база. От тях 29 млн.лв. са по техническия отчет, а останалите 2 млн.лв. - по нетехническия отчет на животозастрахователите.

В състава на общите приходи от инвестиции 25.3% или 20 млн.лв. са положителните разлики от преоценка стойността на инвестициите, а 25.1% или 20 млн.лв. са печалбите от реализация на инвестиции. Отчита се намаление в положителните разлики от преоценка стойността на инвестициите с 6.2% в сравнение с 2011 г., докато печалбите от реализация нарастват с 8.9% на годишна база.

Отрицателните разлики от преоценка стойността на инвестициите представляват 82.2% от разходите по инвестициите или 26 млн.лв., а загубите от реализация на инвестициите са 15.6% или 5 млн.лв. Първите намаляват с 21.2% на годишна база, а загубите от реализация - с 46%.

2.3.3. Презастраховане

През 2012 г. дейност по активно презастраховане извършват четири общозастрахователни дружества, две животозастрахователни дружества и един презастраховател. Реализираният от тях премиен приход възлиза на 1488 млн.лв., от който 20 млн.лв. е записан от застрахователите, извършващи дейност по общо застраховане, близо 5 млн.лв. от животозастрахователите и 1463 млн.лв. от „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД. На годишна база се отчита намаление на премиите по активно презастраховане с 3.2%. Основен дял в тази дейност заема застраховка „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ (24.3%), следвана от застраховки

„Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ (22.7%) и „Други щети на имущество“ (20.4%).

Изплатените обезщетения на цеденти възлизат на 630 млн.лв., от които 626 млн.лв. са изплатени от „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД. В структурата на изплатените обезщетения най-голям дял заема застраховките „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ (29.7%) „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ (27.9%) и „Други щети на имущество“ (14.4%).

В края на 2012 г. сумата на актива на „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД възлиза на 1994 млн.лв., 92% (1831 млн.лв.) от която е стойността на инвестициите. През 2012 г. дружеството инвестира предимно в ДЦК, които заемат дял от 49.2% от инвестиционния портфейл на дружеството. Собственият капитал на „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД в края на годината възлиза на 863 млн.лв., а заделените брутни технически резерви са 1133 млн.лв., от които 1125 млн.лв. представляват резерв за предстоящи плащания, а 7 млн.лв. са пренос-премиен резерв.

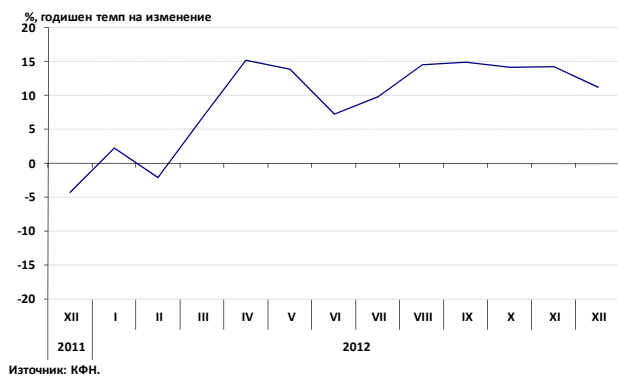
Към края на годината техническият резултат на „Джи Пи Презастраховане“ ЕАД е 327 млн.лв., а постигнатият финансов резултат е 348 млн.лв.

2.3.4. Доброволно здравно осигуряване

Дружествата по доброволно здравно осигуряване реализират премиен приход в размер на 45 млн.лв. за 2012 г., с което се отчита ръст от 11.2% на годишна база при спад от 4.2% в края на 2011 г. За разлика от 2011 г., когато темпът на прираст на брутният премиен приход почти през цялата година бе отрицателен, през 2012 г. кривата, описваща годишното изменение на записаните премии по месеци, отбелязва възходящ тренд.

Единствените отрицателни стойности се отчитат в края на месеците януари и март 2012 г.

Графика 101. Брутен премиен приход по доброволно здравно осигуряване

В сравнение с 2011 г., съществена промяна в структурата на портфейла на здравноосигурителните дружества не се наблюдава. Преобладаващ дял продължава да заема пакета „Други здравноосигурителни пакети“ (32.8%), следван от пакетите „Извънболнична медицинска помощ“ (22.5%) и „Подобряване на здравето и предпазване от заболяване“ (14.1%). В края на 2012 г. се наблюдава положително изменение на премиения приход по всички видове здравноосигурителни пакети, като най-висок е ръстът по пакет „Възстановяване на разходите“ (16.1%).

Графика 102. Структура на портфейла на здравноосигурителните дружества към края на 2012 г.

Действащите към края на 2012 г. договори за доброволно здравно осигуряване са 4766 при 6445 към края на 2011 г. Броят на здравноосигурените лица също намалява и в края на декември 2012 г. достига до 171 хил. души при 189 хил. здравноосигурени година по-рано. Посочените намаления са резултат от по-малкия брой новосключени договори през 2012 г. (4750) при 5709 сключени през 2011 г.

Изплатените през 2012 г. претенции от здравноосигурителните дружества възлизат на 27 млн.лв., при изплатени 24 млн.лв. година по-рано, с което се отчита увеличение от 13.1% на годишна база. Спрямо края на 2011 г. намаление на изплатените претенции се наблюдава по пакет „Услуги свързани с битови и други допълнителни условия при предоставяне на медицинска помощ“ – намаление от 12% (3 хил.лв.) и по пакет „Възстановяване на разходите“ – намаление от 2.1% (73 хил.лв.).

Графика 103. Структура на изплатените претенции по здравноосигурителни пакети за 2012 г.

В общата структура на изплатените претенции най-голям относителен дял заема пакетът „Други здравноосигурителни пакети“ (35.7%), след който се нареждат пакетите „Извънболнична медицинска помощ“ (28.4%) и „Подобряване на здравето и предпазване от заболяване“ (13.1%). На годишна база темпът на нарастване на изплатените претенции (13.1%) изпреварва този на премиения приход (11.2%). При пет от дружествата се наблюдава обратна динамика - по-голям ръст на премиения приход спрямо увеличението на изплатените претенции на годишна база.

Коефициентът на щетимост се запазва на нивото от 2011 г. и 2010 г. и в края на 2012 г. се изчислява на 62%.

Извършените през 2012 г. от дружествата по доброволно здравно осигуряване общо фактически разходи възлизат на 15 млн.лв., с което се отчита спад от 5.5% на годишна база. Тези разходи представляват 33.9% от отчетения премиен приход.

Аквизиционните разходи заемат дял от 42.8% от общо извършените разходи за периода и възлизат на 6.5 млн.лв., с което се отчита спад от 1.5% на годишна база. Тези разходи представляват 14.5% от премиения приход, реализиран в сектора. Най-голям дял от 41.5% в структурата на аквизиционните

разходи заемат аквизиционните комисиони, които в края на 2012 г. възлизат на 2.7 млн.лв.

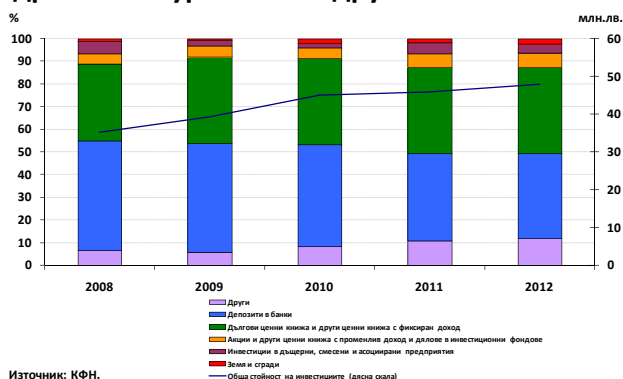
Административните разходи в сектора възлизат на 8.3 млн.лв. като заемат дял от 54.3% от общо извършените по доброволно здравно осигуряване разходи и 18.4% от записания премиен приход за периода. Спрямо края на 2011 г. административните разходи отчитат намаление от 10.2% на годишна база.

Най-голям относителен дял в общо извършените разходи заемат тези, извършени по пакетите „Други здравноосигурителни пакети“ (32.7%) и „Извънболнична медицинска помощ“ (20.6%). Намаление на извършените през 2012 г. разходи се отчита по пакетите: „Стоматологични услуги“ (-15.4%), „Болнична медицинска помощ“ (-12.7%), „Подобряване на здравето и предпазване от заболяване“ (-10.2%), „Извънболнична медицинска помощ“ (-6.2%) и „Възстановяване на разходите“ (-0.4%).

Коефициентът на разходите намалява в сравнение с 2011 г. и в края на 2012 г. се изчислява на 33%. Комбинираният коефициент се изчислява на 95% при 101% в края на 2011 г.

В края на 2012 г. общата сума на активите на здравноосигурителните дружества намалява с 0.6% на годишна база и възлиза на 81.9 млн.лв. Инвестициите в сектора възлизат на 48 млн.лв. и нарастват с 5.5% спрямо края на 2011 г., като заема дял от 58.7% от активите на здравноосигурителните дружества.

Графика 104. Инвестиционен портфейл на здравноосигурителните дружества

Източник: КФН.

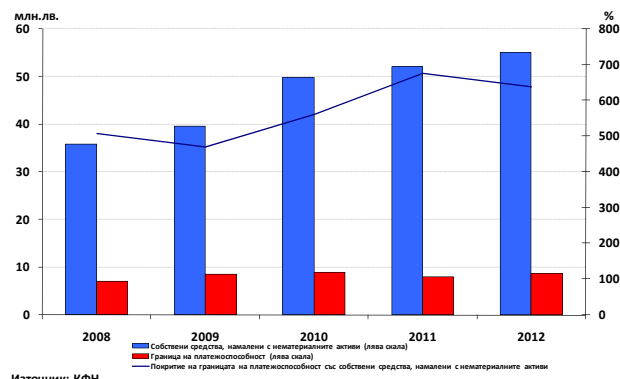
Най-голям относителен дял в структурата на агрегирания инвестиционен портфейл на здравноосигурителните дружества заемат дълговите ценни книжа и други ценни книжа с фиксиран доход (38.1%), следвани от депозитите в банки (37.5%). През последните пет години се установява тенденция на увеличение на дела на дълговите ценни книжа и други книжа с фиксиран доход.

Собственият капитал на здравноосигурителните дружества нараства със 7.8% на годишна база и в края на 2012 г. достига 61 млн.лв.

В края на 2012 г. границата на платежоспособност и гаранционния капитал на деветнадесетте дружества по доброволно здравно осигуряване възлизат съответно на 8.6 млн.лв. и 7.6 млн.лв. Общият размер на собствените средства на всички дружества, намалени с нематериалните активи, е 55 млн.лв. и напълно покрива границата на платежоспособност (639%) и гаранционния капитал. Медианата на коефициента на платежоспособност в сектора по доброволно здравно осигуряване се изчислява на 678% при 743% в края на 2011 г.

В края на отчетния период всички здравноосигурителни дружества разполагат с достатъчно средства, с които да гарантират изпълнение на поетите от тях задължения.

Графика 105. Покритие на границата на платежоспособност

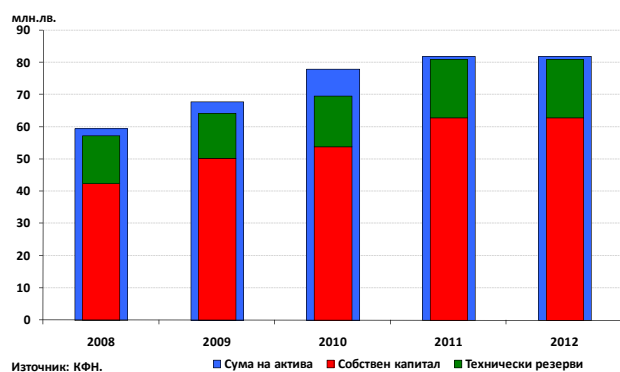

Източник: КФН.

Към края на 2012 г. общият размер на резервите, заделени от дружествата, извършващи дейност по доброволно здравно осигуряване, възлиза на 18 млн.лв., отчитайки увеличение от 12.4% спрямо заделените година по-рано резерви. Пренос-премийният резерв заема най-голям дял от общо заделените резерви, като нараства с 16.3% на годишна база и възлиза на 12 млн.лв. Резервът за предстоящи плащания заема дял от 20.9% и възлиза на 3.5 млн.лв., с което отчита увеличение от 7.4% спрямо заделения резерв в края на 2011 г.

Резултатът от дейността по доброволно здравно осигуряване за 2012 г. е отрицателен и възлиза на -542 хил.лв. при -1.6 млн.лв. за 2011 г.

Графика 106. Активи, собствен капитал и техническите резерви

Източник: КФН.

Дружествата по доброволно здравно осигуряване приключват отчетния период с положителен финансов резултат от 796 хил.лв., при отчетена загуба от 550 хил.лв. за предходната година. В края на 2012 г. положителен финансов резултат отчитат тринадесет от здравноосигурителните дружества.

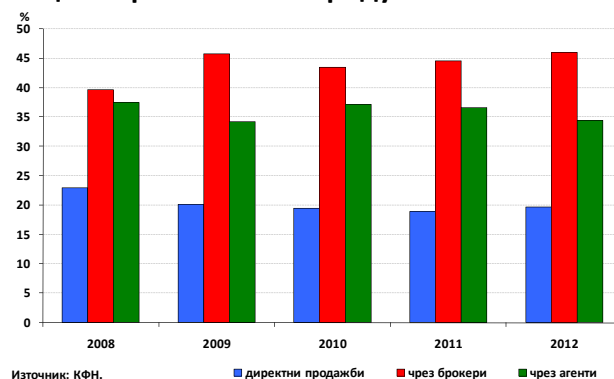
В резултат на отчетената положителна промяна на финансовия резултат, в края на 2012 г. възвръщаемостта на активите се изчислява на 1% при (-0.6%) за 2011 г. Възвръщаемостта на собствения капитал нараства от (-0.9%) за 2011 г. на 1.3% в края на 2012 г.

В края на 2012 г. реализираните приходи от инвестиции на здравноосигурителните дружества нарастват с 33.7% на годишна база и възлизат на 3.7 млн.лв. при 2.7 млн.лв., отчетени за 2011 г. Разходите по инвестиции, извършени от дружествата по доброволно здравно осигуряване през 2012 г., възлизат на 955 хил.лв. при 614 хил.лв. година по-рано, с което отчитат ръст от 55.5% и изпреварват промяната на приходите от инвестиции.

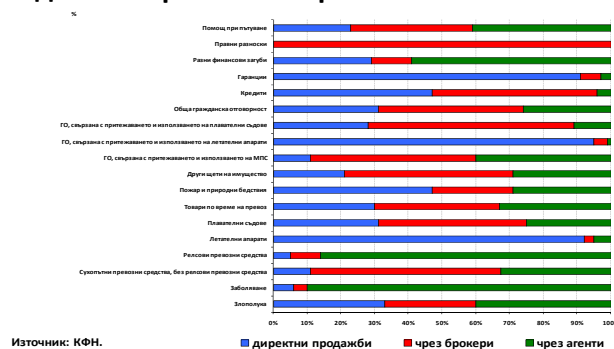
2.3.5. Канали за дистрибуция

Основен канал на дистрибуция на общозастрахователните продукти продължават да бъдат застрахователните брокери. През последната година делът на продажбите чрез агенти намалява за сметка увеличение на директните продажби и продажбите чрез брокери на общозастрахователни продукти.

Графика 107. Канали за дистрибуция на общозастрахователни продукти

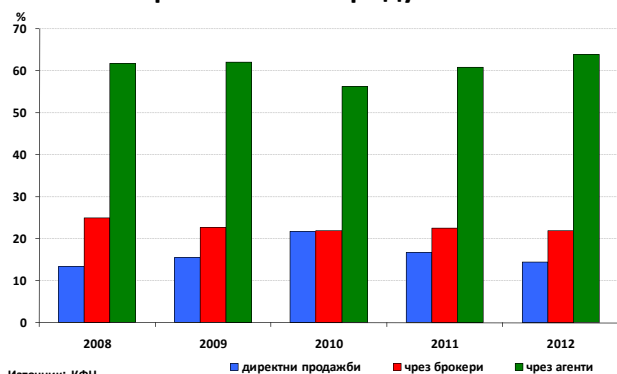

Графика 108. Канали за дистрибуция по видове застраховки в края на 2012 г.

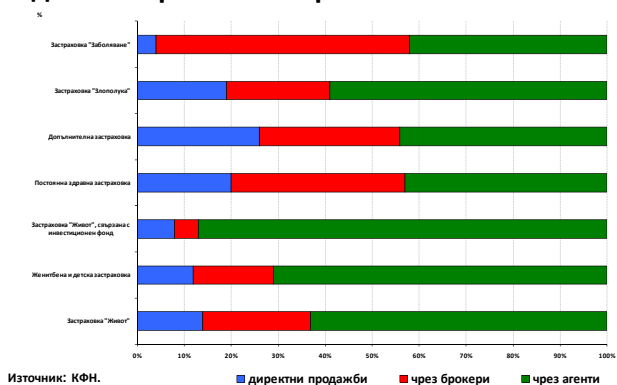

В животозастраховането основен канал за дистрибуция на животозастрахователните продукти са застрахователните агенти, който заемат дял от 64% в структурата през 2012 г., следвани от застрахователните брокери с дял от 22% и директните продажби с дял от 14%. През последната година се наблюдава намаление на дела на директните продажби за сметка на увеличение на дела на продажбите чрез агенти на животозастрахователни продукти.

Графика 109. Канали за дистрибуция на животозастрахователни продукти

Графика 110. Канали за дистрибуция по видове застраховки в края на 2012 г.

Премийният приход, реализиран чрез застрахователните брокери през 2012 г., е в размер на 808 млн.лв., от които 725 млн.лв. са в полза на застрахователи със седалище в Република България и 84 млн.лв. - в полза на застрахователи със седалище в друга държава.

В сравнение с 2011 г. премийният приход, реализиран чрез застрахователните брокери, отчита увеличение на годишна база от 3.0%, като премийният приход, реализиран в полза на застрахователи със седалище в Република България, нараства с 1.7% на годишна база, а този в полза на застрахователи със седалище в друга държава с 16%.

В структурата на реализирания чрез застрахователни брокери премийен приход в полза на застрахователи по общо застраховане със седалище в България най-голям дял

запазват автомобилните застраховки – „Гражданска отговорност, свързана с притежаването и използването на МПС“ (44.1%) и „Сухопътни превозни средства, без релсови превозни средства“ (36.0%), следвани от „Пожар и природни бедствия“ (8.0%) и „Други щети на имущество“ (4.5%). При животозастраховането реализираният чрез застрахователните брокери премийен приход в полза на застрахователи със седалище в Република България е основно по застраховка „Живот“ и рента (88.5%).

През 2012 г. 34% от реализирания премийен приход чрез застрахователни брокери в полза на застрахователи от други държави е за застрахователи от Кипър, 32% за застрахователи от Франция и 11% за застрахователи от Румъния.

Най-голям дял в структурата на премийния приход, реализиран чрез застрахователните брокери в полза на застрахователи от други държави през 2012 г., заемат застраховките „ГО, свързана с притежаването и използването на МПС“ (33%), „Злополука“ (18%) и „Разни финансови загуби“ (17%).

Приходите от комисиони на застрахователните брокери възлизат на 150 млн.лв., от които 137 млн.лв. - при посредничество за застрахователи със седалище в България и 13 млн.лв. - при посредничество за застрахователи от други държави. В сравнение с предходната година приходите от комисиони нарастват с 0.8%, като комисионите при посредничеството за застрахователи със седалище в Република България намаляват с 1.1% на годишна база, а тези при посредничеството за застрахователи от други държави нарастват с 27%.

През 2012 г. дейност по презастрахователно посредничество са извършвали пет застрахователни брокера, като отстъпените премии от цеденти възлизат на

7.7 млн.лв., а реализираният приход от комисиони е на стойност 534 хил.лв.

2.3.6. Гаранционен фонд (ГФ)

Приходите на Гаранционния фонд (ГФ) към края на 2012 г., формирани от вноски по задължителните застраховки „Гражданска отговорност“ на автомобилистите и „Злополука“ на пътниците в средствата за обществен транспорт, от глоби и имуществени санкции, както и от приходи от инвестиране средствата на фонда и др., възлизат на 37 млн.лв., при 32 млн.лв. към края на същия период на предходната година. Приходите от вноски на застрахователите заемат най-голям дял в общата структура на приходите на ГФ и са в размер на 27 млн.лв., което отразява ръст от 9.2% в сравнение с приходите от вноски, отчетени за 2011 г.

Средствата на ГФ се разходват за плащания на обезщетения на пострадали лица, административни и други разходи, свързани с неговата дейност. През 2012 г. разходите на фонда възлизат на 22.0 млн.лв. при 22.1 млн.лв. за 2011 г. От тях тези за обезщетения възлизат на 17 млн.лв. и бележат ръст от 28.8% на годишна база. Гаранционният фонд приключва 2012 г. с положително салдо от 6.4 млн.лв. при отчетени 3.5 млн.лв. за 2011 г.

Средствата на ГФ към 31 декември 2012 г. възлизат на 101 млн.лв. Намалени с размера на резерва за предстоящи плащания в размер на 34 млн.лв., те възлизат на 67 млн.лв. Размерът на разполагаемите средства отговаря на изискването съгласно чл. 287, ал. 1 от КЗ, според което минималният им размер е определен на 3 млн.лв.

Средствата на фонда се инвестират в съответствие с решение на управителния съвет по реда за инвестиране на техническите

резерви на застрахователите, предвиден в КЗ, и съобразно общите принципи за инвестиране, приети от Съвета на фонда. Общият размер на инвестираните средства възлиза на 97 млн.лв., от които най-висок е дялът на банковите депозити (35.4%), следвани от инвестициите в ДЦК (31.4%) и корпоративните облигации (18.2%).

2.3.7. Обезпечителен фонд

Обезпечителният фонд е обособена сметка, управлявана от органите на Гаранционния фонд. Той се финансира чрез годишни вноски от застрахователите и изплаща гарантираните размери на застрахователните вземания по задължителните застраховки „Гражданска отговорност“ на автомобилистите и „Злополука“ на пътниците в средствата за обществен превоз, както и по застраховките, включени в обхвата на животозастраховането (чл. 311в от КЗ).

Приходите на Обезпечителния фонд за 2012 г. възлизат на 6.4 млн.лв., в т.ч. 4.5 млн.лв. вноски от застрахователи по общо застраховане, 900 хил.лв. вноски от застрахователи по животозастраховане и 1 млн.лв. приходи от инвестирани средства.

През 2012 г. от средствата на Обезпечителния фонд са отчислени единствено разходи от обезценка на финансови активи в размер от 265 хил.лв. Средствата на Обезпечителния фонд се инвестират при спазване на изискванията за сигурност и постоянна ликвидност, предвидени в чл. 311о, ал. 2 от КЗ. Към 31 декември 2012 г. общо наличните средства възлизат на 26 млн.лв. при 19.6 млн.лв. в края на 2011 г. От тези средства, 88.5% са инвестирани в депозити в банки, а 11.5% в ДЦК.

2.4. Осигурителен пазар

Тенденцията на нарастване през 2011 г. на нетните активи на фондове за допълнително пенсионно осигуряване (ФДПО) се запазва и през 2012 г., като към края на годината те достигат 5 681.9 млн.лв. Възходящата динамика на нетните активи на пенсионните фондове през годината е в резултат както на постъпленията на осигуряващите се лица, чийто брой към края на 2012 г. достигна 4 092 502, така и на положителния резултат от инвестирането на средствата по индивидуалните партии от пенсионноосигурителните дружества (ПОД).

2.4.1. Пенсионноосигурителни дружества

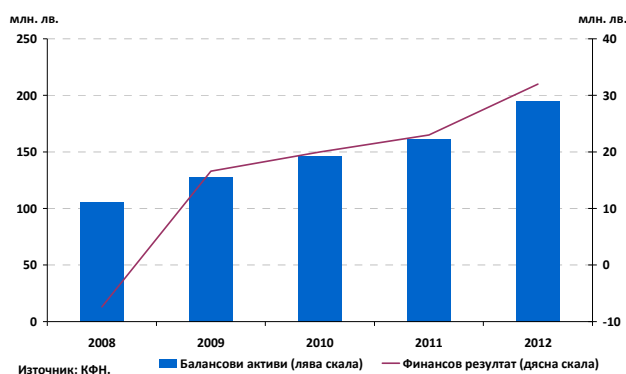
През 2012 г. 9 пенсионноосигурителни дружества упражняват дейност, като общият брой на управляваните от тях пенсионни фондове е 29 – 9 универсални (УПФ), 9 професионални (ППФ), 9 доброволни (ДПФ) и 2 доброволни пенсионни фонда по професионални схеми (ДПФПС)⁵¹.

Четири от действащите на пенсионноосигурителния пазар дружества са част от международни финансови групи – „Ай Ен Джи ПОД“ ЕАД (ING GROEP N.V.), ПОД „Алианц България“ АД (ALLIANZ SE), ПОК „Доверие“ АД (Vienna Insurance Group AG Wiener Versicherung Gruppe) и ПОК „ДСК - Родина“ АД (OTP Group). При четири от лицензираните девет дружества има акционери, притежаващи пряко повече от 90 на сто от капитала⁵².

При балансовите активи на ПОД продължава тенденцията на нарастване, като в края на годината те достигат 194.9 млн.лв. (увеличение с 20.8% спрямо 2011 г.). Подобна динамика се наблюдава и при общия нетен финансов резултат на ПОД, който през 2012 г. възлиза на 32 млн.лв. - с 9 млн.лв. или с 39.1%

повече в сравнение с общия нетен финансов резултат през 2011 г.

Графика 111. Балансови активи и нетен финансов резултат на ПОД

Традиционно и през 2012 г. ПОД продължават да поддържат високо равнище на капиталова адекватност. Средната непретеглена стойност на показателя през 2012 г. нараства с 38.5 пр.п. и достига равнище от 278.3% към края на годината, което значително надхвърля нормативно определения минимален размер от 50% от минималния капитал. Показателят по отделни дружества варира между 62.0% и 464.1%. Изключение прави едно дружество, чиято капиталова адекватност достига 808.6%.

Основната причина за повишението на капиталовата адекватност през 2012 г. е отчетеният положителен финансов резултат от сектора като цяло, дължащ се на увеличените приходи от такси и удържки, и от реализирания положителен доход от инвестиране на собствени средства.

⁵¹ В единия ДПФПС все още няма осигуряващи се лица.

⁵² ТИ БИ АЙ ЕЙЧ ФАЙНЕНШЪЛ СЪРВИЗ ГРУП Н.В.

АМСТЕРДАМ, ХОЛАНДИЯ притежава пряко 92.58% от акциите на ПОК „Доверие“ АД, БАНКА ДСК ЕАД притежава пряко 97% от ПОК „ДСК – Родина“ АД, ИНГ КОНТИНЕНТАЛ ЮРЪП ХОЛДИНГ притежава 100% от „Ай Ен Джи ПОД“ ЕАД, и „МЕДИАНЕТ ИНДЪСТРИС“ С.А притежава пряко 90.2% от акциите на ПОД "БЪДЕЩЕ" АД.

Ликвидните средства на ПОД и управляваните ФДПО надвишават нормативно регламентирания минимален размер. Поради доближаване на коефициента на ликвидност на едно дружество до нормативно определения минимален размер върху дейността му се осъществява интензивен мониторинг. Резервите за гарантиране на минималната доходност в УПФ и ППФ, заделени със средства на ПОД, към 31 декември 2012 г., възлизат на 57.5 млн.лв., като размерът им съответства на законовите разпоредби. Инвестициите, извършени със средствата от резервите, както и оценката на активите, обект на тези инвестиции, са в съответствие с нормативните изисквания.

Таблица 64. Капиталова адекватност и ликвидност на ПОД и ФДПО

	2011	2012
Капиталова адекватност на ПОД (%)	239.8	278.3
Ликвидност на ПОД (коеф.)	51.9	21.6
Ликвидност на ДПФ (коеф.)	85.6	108.7
Ликвидност на ДПФ - ПС (коеф.)	46.1	108.3
Ликвидност на ППФ (коеф.)	121.7	164.3
Ликвидност на УПФ (коеф.)	146.9	170.4

Бележка: Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД/ФДПО.

Източник: КФН.

Степента на покритие на регистрирания капитал се движи в широки граници между 57.8% и 299.1%, с изключение на едно дружество, чийто собствен капитал покрива 464.1% от регистрирания. Средната непретеглена стойност на показателя за 2012 г. е 174.0% спрямо 150.6% за 2011 г. Регистрираното увеличение от 23.4 пр.п. на показателя е в резултат на увеличение на отчетените печалби от по-голямата част от дружествата през 2012 г. спрямо предходната година. При седем от пенсионно-осигурителните дружества се наблюдава увеличение на стойността на показателя спрямо предходната 2011 г.

През 2012 г. отчетената рентабилност на собствения капитал е 15.0% средно за сектора спрямо 11.9% за 2011 г. Отчетеният ръст от 3.1 пр.п. се дължи на увеличение на показателя при голяма част от ПОД. Диапазонът на рентабилността на собствения капитал за отделните ПОД е широк, като най-ниската му стойност е (-10.3%), а най-високата е 56.6%. Знакът на коефициента на рентабилност се определя от текущия финансов резултат (печалба или загуба) на конкретното ПОД.

Таблица 65. Анализ на собствения капитал на ПОД

	2011	2012
Степен на покритие на регистрирания капитал	150.6	174.0
Рентабилност на собствения капитал	11.9	15.0

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД.

Източник: КФН.

Степента на покритие на активите на управляваните ФДПО за повечето дружества е в границите между 2.7% и 5.2%. Изключение прави едно дружество, чиито активи представляват 20.3% от активите на управляваните фондове. Средната непретеглена стойност на показателя за 2012 г. намалява до 5.6% спрямо 7.9% за 2011 г. Отчетеното понижение с 2.3 пр.п. се дължи на намалението на стойността на този показател при по-голямата част от дружествата, като най-съществено е намалението при едно ПОД (с 18.8 пр.п.). При шест дружества се наблюдава намаление на стойността на показателя спрямо предходната година, а при останалите три има увеличение. Активите на ФДПО нарастват с по-бързи темпове в сравнение с нарастването на активите на управляващите ги ПОД.

Поради положителния текущ финансов резултат от дейността през 2012 г. шест дружества имат положителна рентабилност на активите, а при останалите три рентабилността на активите е отрицателна в резултат на отчетена загуба в края на годината. Средната стойност на показателя към края на 2012 г. е

9.4% спрямо 7.8% за 2011 г. Наблюдаваното увеличение на рентабилността с 1.6 пр.п., се дължи на отчетените по-големи печалби от повечето ПОД спрямо предходната година. За отделните дружества показателят рентабилност на активите на ПОД е в границите между (-9.7%) и 37.4%.

Таблица 66. Анализ на активите на ПОД

	2011	2012
Степен на покритие на активите на ФДПО	7.9	5.6
Рентабилност на активите на ПОД	7.8	9.4
Ръст на активите на ПОД	8.7	17.5

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД/ФДПО.
Източник: КФН.

За годината всички ПОД имат положителна стойност на показателя ръст на активите на ПОД, с изключение на едно дружество, за което тази стойност е отрицателна, но въпреки това средната непретеглена стойност на показателя се увеличава, като достига 17.5% през 2012 г. спрямо 8.7% за 2011 г. Стойността на показателя нараства в резултат на по-бързото нарастване на активите на ПОД през 2012 г. спрямо 2011 година. За отделните дружества показателят ръст на активите е в границите между (-6.7%) и 35.5%.

Таблица 67. Анализ на приходите и разходите на ПОД

	2011	2012
Ефективност на дейността на ПОД	120.8	126.2

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ПОД.
Източник: КФН.

Три дружества отчетат текуща загуба от дейността за 2012 г., като и трите са стартирали своята дейност по-късно в сравнение с останалите лицензирани ПОД. Средната непретеглена стойност на показателя за ефективност на дейността на ПОД през изминалата година е 126.2%, като спрямо 2011 г. се наблюдава нарастване с 5.3 пр.п., което се дължи на значителното увеличение на стойността на показателя при две ПОД, в

резултат на нарастване на приходите с по-бързи темпове в сравнение с нарастването на разходите, или намаляване на разходите. Стойността на показателя варира в границите между 62.5% и 218.6%.

В сравнение с 2011 г. приходите на ПОД от такси и удръжки на един участник в пенсионните фондове нарастват. Средната непретеглена стойност за 2012 г. възлиза на 20.57 лв. спрямо 18.30 лв. за предходната година. Нарастването на стойността на показателя с 2.27 лв. през 2012 г. се дължи на по-бързия темп на нарастване на приходите на дружествата от такси и удръжки от темпа на нарастване на участниците в управляваните ФДПО. Стойността на показателя за отделните дружества е в границите между 12.14 лв. и 27.00 лева.

Разходите за дейността на ПОД на един участник в управляваните пенсионни фондове намаляват с 0.4 лв. през 2012 г., като към края на годината те възлизат на 22.1 лв. спрямо 22.5 лв. през 2011 г. По отношение на отделните дружества стойността на показателя намалява при пет дружества, което се дължи предимно на намаляването на разходите за дейността и увеличаването на броя на осигурените лица, а в останалите четири дружества показателят нараства в резултат на преобладаващото увеличаване на направените разходи за дейността и намаляване на броя на участниците. Стойността на показателя за отделните дружества е в границите между 12.21 лв. и 32.70 лева.

Таблица 68. Такси, удръжки и разходи за дейността на един участник във ФДПО

	2011	2012
Такси и удръжки на един участник във ФДПО	18.3	20.6
Разходи за дейността на един участник във ФДПО	22.5	22.1

Бележка: Данните са в лв., освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ФДПО.
Източник: КФН.

Приходите от такси и удръжки на 100 лв. активи на фондовете към края на 2012 г. са

между 1.55 лв. и 1.97 лв., като средната непретеглена стойност на показателя възлиза на 1.71 лв. спрямо 1.88 лв. през 2011 г. Стойността на показателя нараства при едно ПОД (с 0.03 лв.), а при всички останали дружества намалява, което се дължи на по-високия темп на нарастване на балансовите активите в сравнение с нарастването на приходите от такси и удържки.

Разходите за дейността на 100 лв. активи на ФДПО за 2012 г. варират между 0.84 лв. и 2.32 лв., с изключение на едно дружество, което отчита 5.25 лв. Средната непретеглена стойност на показателя бележи намаление с 0.51 лв., като в края на 2012 г. възлиза на 2.06 лв. спрямо 2.57 лв. в края на 2011 г. Стойността на показателя за осем дружества намалява в сравнение с предходната 2011 г., което се дължи на по-бързия темп на нарастване на активите на ФДПО, спрямо темпа на нарастване на разходите (или намаляване на разходите).

Таблица 69. Такси, удържки и разходи за дейността на 100 лв. активи на ФДПО

	2011	2012
Такси и удържки на 100 лв. активи на ФДПО	1.9	1.7
Разходи за дейността на 100 лв. активи на ФДПО	2.6	2.1

Бележка: Данните са в лв., освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ФДПО.
Източник: КФН.

При осъществения надзор върху дейността на ПОД през 2012 г. не са установени отклонения от нормативните изисквания относно размера на задължителните такси, удържани от ФДПО в полза на ПОД.

През 2012 г. максималният размер на таксата от всяка осигурителна вноска, удържана във фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване (ФДЗПО) в полза на ПОД, не надвишава установения в КСО максимален размер от 5% от сумата, а инвестиционната такса е в размер 1% годишно върху стойността на нетните активи в зависимост от периода, през който те са били управлявани от ПОД. Само едно ПОД удържа

такса от осигурителната вноска под максимално допустимия размер от 5% при осигуряване в управляваните от него ФДЗПО. Размерът на таксата в този случай прогресивно намалява с увеличаване на броя на постъпилите осигурителни вноски.

Таксите, удържани от фондовете за допълнително доброволно пенсионно осигуряване (ФДДПО), са по-ниски от нормативно определените максимални размери. Средният размер на таксите от осигурителни вноски в ДПФ през 2012 г. се запазва на равнището от 3.1%, колкото е бил през 2011 г., а при ДПФПС намалява от 4.5% през 2011 г. на 4.0% през 2012 г. Законоустановеният максимален размер на таксата от осигурителна вноска във ФДДПО е 7.0%.

Таблица 70. Инвестиционна такса и такса от осигурителни вноски във ФДДПО

	2011	2012
Отчислена инвестиционна такса на ДПФ	4.0	9.1
Отчислена инвестиционна такса на ДПФ-ПС	0.0	10.0
Среден размер на такса от осигурителни вноски на ДПФ	3.1	3.1
Среден размер на такса от осигурителни вноски на ДПФ-ПС	4.5	4.0

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ДПФ и ДПФ-ПС.
Източник: КФН.

Инвестиционната такса в ДПФ през 2012 г. възлиза на 9.1% спрямо 4.0% за 2011 г.⁵³ при законоустановена такса до 10%, като по-ниската стойност на таксата е в резултат на намаления ѝ размер при три от фондовете, което е отразено в правилниците за организацията и дейността им. Начислената инвестиционна такса в ДПФПС е в размер на 10% и е в съответствие със законовите разпоредби.

2.4.2. Фондове за допълнително пенсионно осигуряване

⁵³ Поради реализираната отрицателна доходност през 2011 г. четири ПОД не са начислили инвестиционна такса.

През отчетната година размерът на балансовите активи на ФДПО нараства, което се дължи основно на постъпленията от осигурителни вноски, но също така и на отчетения положителен доход от инвестиране на средствата. През 2012 г. балансовите активи на ФДПО са се увеличили общо с 24.2% на годишна база, докато през 2011 г. балансовите активи на ФДПО нарастват с 15.0%.

Темпът на изменение на активите е различен по видове фондове, като най-голям ръст (27.0%) се наблюдава при универсалните пенсионни фондове (УПФ), следвани от професионалните пенсионни фондове (ППФ) с ръст от 20.6% и доброволните пенсионни фондове (ДПФ), където увеличението е с 9.6%. Нарастването на активите на единствения осъществяващ дейност доброволен пенсионен фонд по професионални схеми (ДПФ-ПС) е най-значително (35.9%), влияние за което оказва „ефектът от ниската база“, тъй като той е започнал дейността си през 2008 година.

Таблица 71. Ръст на активите на ФДПО

	2011	2012
УПФ	21.9	27.0
ППФ	-8.5	20.6
ДПФ	1.3	9.6
ДПФ-ПС	36.2	35.9

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго.

Показателите са изчислени като отношение на изменението за годината към състоянието им в началото на годината.

Източник: КФН.

Пазарните дялове на отделните дружества на база размер на управляваните активи на пенсионните фондове не се променят съществено през изминалата година. Пенсионноосигурителното дружество, което има най-голям пазарен дял, заема 31.5% по отношение на управляваните балансови активи, а това с най-малък пазарен дял заема 0.4% от управляваните балансови активи.

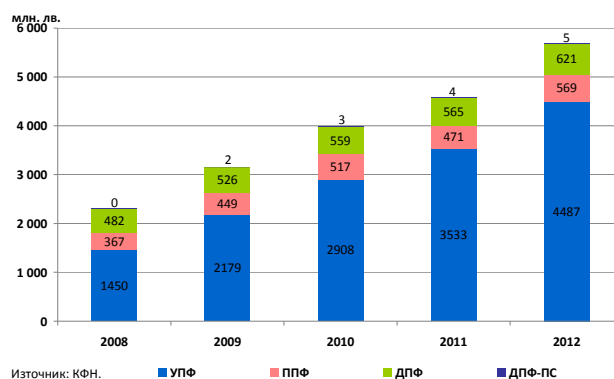
Структурата на балансовите активи по видове фондове силно се доминира от УПФ. Към края на 2012 г. относителният дял на този

вид фондове в общите балансови активи на ФДПО е 79.0%. В резултат на по-високите темпове на нарастване на балансовите активи на УПФ, относителният им дял в общите балансови активи на ФДПО се разширява с 1.7 пр.п. в сравнение с 2011 г. за сметка на дяловете на ДПФ и ППФ. Към края на 2012 г. балансовите активи на ДПФ, ППФ и ДПФ-ПС заемат дялове съответно от 10.9%, 10.0% и 0.1%.

Към края на 2012 г. нетните активи на ФДПО са в размер на 5 681.9 млн.лв. Те показват общата стойност на задълженията към осигурените лица и представляват ключов индикатор за състоянието на системата за допълнително пенсионно осигуряване. Акумулираните към края на 2012 г. нетни активи се равняват на 7.4% от обема на БВП на страната⁵⁴.

Наблюдаваните тенденции при балансовите активи се отчитат и при нетните активи. През 2012 г. нетните активи на ФДПО са се увеличили с 24.3% на годишна база, докато през 2011 г. е регистрирано увеличение с 14.7%.

Графика 112. Нетни активи на ФДПО

Темпът на увеличение на нетните активи се различава по видове фондове, като най-значителен е при УПФ (27.0%), следвани от

⁵⁴ По предварителни данни на НСИ, актуални към 25 април 2013 г. БВП за 2012 г. е 77 582.1 млн.лв.

ДФФС (25.0%), ПФФ (20.8%) и ДПФ (9.9%). Структурата на нетните активи по видове пенсионни фондове към края на 2012 г. съвпада с тази на балансовите активи.

Средният непретеглен размер на управляваните активи на един участник за 2012 г. в УПФ е 1 201.1 лв. спрямо 965.0 лв. през 2011 г., в ПФФ - 1 890.5 лв. за 2012 г. спрямо 1 608.5 лв. през 2011 г. и в ДПФ - 1 053.9 лв. за 2012 г. спрямо 922.5 лв. през предходната година. При УПФ, ПФФ и единствения действащ ДПФС нарастването на управляваните активи на един участник във ФДПО се дължи на изпреварващия ръст на балансовите активи спрямо прираста на броя на участниците. При ДПФ увеличението в управляваните активи на един участник във ФДПО е резултат от нарастване на балансовите активи и намаляване на участниците. В рамките на отделните групи ФДПО се наблюдават отклонения от средните стойности в широки граници – в УПФ управляваните активи на един участник са между 619.0 лв. и 1 580.0 лв., в ПФФ – между 633.8 лв. и 2 481.7 лв. и в ДПФ – между 652.7 лв. и 2 060.3 лева. Средните стойности на показателя за отделните ПОД са в границите между 819.2 лв. и 1 733.6 лева.

Таблица 72. Управлявани активи на един участник във ФДПО

	2008	2009	2010	2011	2012
УПФ	463.9	648.8	810.9	965.0	1 201.1
ПФФ	1 422.7	1 735.6	1 798.0	1 608.5	1 890.5
ДФФ	740.3	823.5	914.0	922.5	1 053.9
ДФФС	109.4	371.4	600.9	789.1	935.9

Бележка: Данните са в лв., освен ако не е посочено друго. Показателите са изчислени като непретеглена средноаритметична величина от стойността на отделните ФДПО.
Източник: КФН.

Брутните постъпления от осигурителни вноски във ФДПО през 2012 г. се увеличават с 3.3% средно за всички видове фондове спрямо постъпленията през 2011 г. Това увеличение се дължи основно на включването на новоосигурени лица в пазара на труда. Приходите от осигурителни вноски през 2012 г.

отчитат най-висока стойност за последните пет години.

С положителен прираст през 2012 г. са брутните постъпления от осигурителни вноски на УПФ, ПФФ и ДПФС, като нарастването е съответно с 3.6%, 8.5% и 16.7% спрямо 2011 г.

Единствено при ДПФ приходите от осигурителни вноски намаляват с 5.7% спрямо 2011 г. Този спад се дължи в голяма степен на факта, че през отчетната година броят на осигурените лица в този вид фондове намалява.

Таблица 73. Брутни постъпления от осигурителни вноски

	2008	2009	2010	2011	2012
УПФ	549.8	620.5	639.8	678.7	702.9
ПФФ	78.5	76.3	74.5	69.4	75.4
ДФФ	103.6	66.8	60.3	60.1	56.7
ДФФС	0.5	1.3	1.2	1.2	1.4
Общо	732.4	764.9	775.8	809.4	836.4

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН.

Начислените и изплатени суми през 2012 г. намаляват с 5.4% общо за всички ФДПО. Основен принос за динамиката на начислените и изплатени суми имат сумите, изплащани от доброволните пенсионни фондове, чийто дял в общата стойност е 91.7% средно за последните пет години. Съотношението "изплатени суми / постъпили средства" през 2012 г. достига най-ниската си стойност (0.06) за последните пет години. В условията на развиващ се пазар на допълнителното пенсионно осигуряване в България, който е във фазата на натрупване, съотношението възлиза на 0.09 средно за периода 2008 – 2012 г.

Таблица 74. Начислени и изплатени суми

	2008	2009	2010	2011	2012
УПФ	0.7	1.1	2.0	3.1	4.0
ПФФ	1.8	1.9	3.0	3.3	3.2
ДФФ	126.1	55.6	52.7	48.6	44.8
ДФФС	-	0.0	0.1	0.1	0.1
Общо	128.6	58.6	57.7	55.1	52.1

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.
Източник: КФН.

Средната стойност на показателя за възвръщаемост на управляваните активи през 2012 г. за УПФ е 0.08 спрямо 0.01 за 2011 г., за ППФ тя е 0.08 спрямо 0.01 за 2011 г., за ДПФ - 0.08 за 2012 г. спрямо 0.004 за предходната година. Стойностите на показателя за отделните ПОД за 2012 г. са в границите между 0.06 и 0.11, което е обусловено от постигнатите резултати за дохода от инвестиране на средствата във всички ФДПО.

Таблица 75. Възвръщаемост на управляваните активи

	2008	2009	2010	2011	2012
упф	-0,20	0,10	0,06	0,01	0,08
ппф	-0,20	0,10	0,06	0,01	0,08
дпф	-0,30	0,10	0,06	0,00	0,08
дпф-пс	-1,10	0,10	0,05	0,00	0,06

Бележка: Данните са коефицинти. Показателите са изчислени като средноаритметична от стойността на отделните ФДПО.
Източник: КФН.

През 2012 г. участниците във ФДПО продължават да нарастват с 2.5%, макар и с по-бавни темпове в сравнение с 2011 г., когато нарастването е било с 2.8%. Най-значително като абсолютна стойност е увеличението на осигурените лица в УПФ, а като процентно отношение в ДПФПС които са с 14.6% повече спрямо края на 2011 г. При ППФ броят на осигурените лица през 2012 г. се увеличава с 3.6%, а при УПФ те нарастват с 3.0%, като следствие от привличането на нови осигурени лица. При трети стълб на пенсионноосигурителната система (и особено при ДПФ като негова основна част) се наблюдава намаление на участниците с 0.7% спрямо края на 2011 г. ПОД с най-голям пазарен дял по отношение на броя осигурени лица в управлявани от него ФДПО запазва своята позиция с 30.7%, а дружеството с най-малък пазарен дял заема 0.9% от пазара. Запазва се тенденцията на постепенно намаляване на пазарния дял на най-големите дружества.

Таблица 76. Прираст на брой участници

	2011	2012
упф	3.2	3.0
ппф	5.6	3.6
дпф	-0.5	-0.7
дпф-пс	3.8	14.6

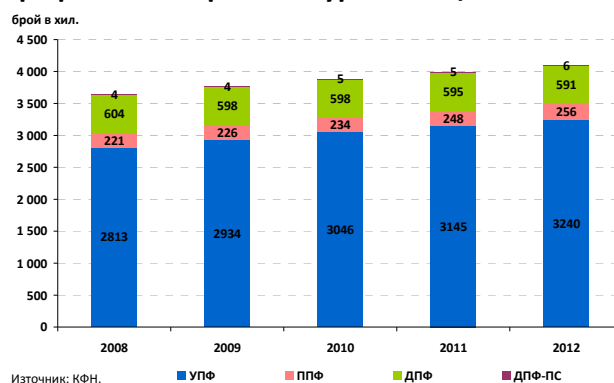
Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго.

Показателите са изчислени като отношение на изменението за годината към състоянието им в началото на годината.

Източник: КФН.

По отношение на структурата на разпределение на осигурените лица между ФДПО не се наблюдават съществени промени спрямо предходната година. Най-голям дял от осигурените лица е концентриран в универсалните пенсионни фондове (79.2%). В края на 2012 г. лицата, осигурени в доброволните и професионалните пенсионни фондове, заемат съответно дял от 14.4% и 6.3% в структурата на разпределение на осигурените лица. Най-малък остава дялът на осигурените в доброволните пенсионни фондове по професионални схеми – едва 0.1%.

Графика 113. Брой осигурени лица

Прехвърлените средства през 2012 г. от индивидуалните партии на лицата, променили участието си във фондове за допълнително пенсионно осигуряване, намаляват с 26.6% спрямо 2011 г. и са на стойност 163.0 млн.лв. Намаление на прехвърлените средства се отчита в УПФ (с 26.8%) и в ППФ (с 33.8%), което се дължи

основно на промените в Наредба № 3 на КФН⁵⁵. От началото на 2012 г. таксата за промяна на пенсионен фонд вече не може да се приспада от индивидуалната партида, а се заплаща от осигуреното лице от налични собствени средства, което понижи интереса за промяна на пенсионен фонд. Единствено при ДПФ през 2012 г. има увеличение на прехвърлените средства на лицата, променили участието си в пенсионен фонд с 21.8% спрямо предходната година.

Таблица 77. Прехвърлени средства от индивидуални партиди

	2008	2009	2010	2011	2012
УПФ	38.6	66.7	135.7	183.6	134.4
ППФ	16.1	20.1	30.9	33.1	21.9
ДПФ	3.4	1.6	16.3	5.5	6.7
Общо	58.1	88.4	182.9	222.2	163.0

Бележка: Данните са в млн.лв., освен ако не е посочено друго.

Източник: КФН.

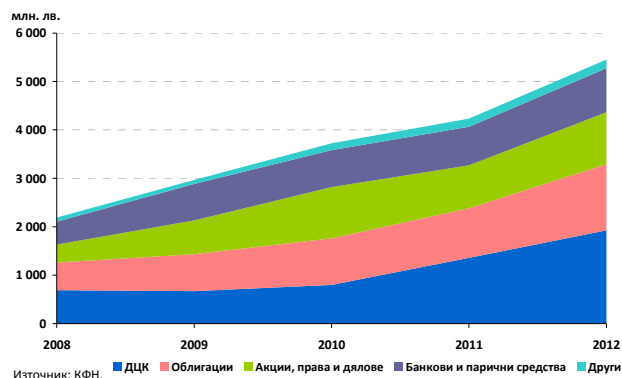
Инвестициите на ФДПО през 2012 г. запазват тенденцията си на нарастване, като ръстът им спрямо предходната година е 28.9%. Абсолютната стойност на инвестираните средства на ФДПО в края на 2012 г. е 5.5 млрд.лв., което представлява 95.6% от балансните им активи. Запазва се и структурното разделение на инвестираните средства по видове фондове, като с най-висок относителен дял са УПФ (79.0%), следвани от ДПФ (11.0%), ППФ (9.9%) и ДПФПС (0.1%).

В периода 2008 г. – 2012 г. инвестиционните портфейли на ФДПО търпят своето развитие, следвайки динамиката на акумулиране на активи в сектора, натрупания инвестиционен опит и развитието на българския капиталов пазар. Под влияние на финансовата криза, обхванала и българския

⁵⁵ Наредба № 3 от 24.09.2003 г. на КФН за реда и начина за промяна на участие и за прехвърляне на натрупаните средства на осигурено лице от един фонд за допълнително пенсионно осигуряване в друг съответен фонд, управляван от друго пенсионноосигурително дружество.

капиталов пазар през 2008 г., структурата на инвестициите се променя в посока на увеличаване на дела на по-безрисковите активи. При първите индикации за възстановяване на инвестиционния климат на финансовите пазари през втората половина на 2009 г., както и през 2010 г., се наблюдава плавна промяна в структурата на активите на ФДПО и увеличаване на относителния дял на акции, права и дялове. През последните две години от разглеждания период се отчита завишена предпазливост от страна на ФДПО, която се отразява в инвестиционните портфейли както следва: делът на ДЦК се увеличава до 35.3%, облигациите запазват относителния си дял почти неизменен 25.0% спрямо 24.1% през 2011 г., докато относителните дялове на акциите и банковите депозити намаляват съответно до 19.7% и 16.6% в края на периода.

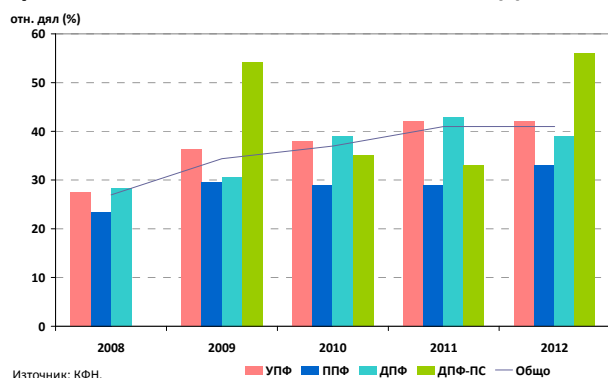
Графика 114. Структура на агрегирания инвестиционен портфейл

През последните пет години инвестициите в чужбина на ФДПО нарастват. През 2012 г. 41.0% от средствата на осигурените лица са инвестирани извън страната. Тази тенденция е вследствие на либерализирането на инвестиционния режим през 2007 г., приемането на страната ни в ЕС, нарастването на активите на пенсионните фондове и др. Също така влияние оказват ниската ликвидност и липсата на достатъчно разнообразни и

качествени инструменти на местния капиталов пазар.

Графика 115. Инвестиции в чужбина като процент от балансовите активи на ФДПО

Основна цел на управлението на активите на пенсионните фондове е запазване и нарастване в дългосрочна перспектива на тяхната стойност чрез постигане на доходност от инвестирането им. Под влияние на световната финансова криза през 2008 г. в сектора на допълнителното пенсионно осигуряване беше отчетена отрицателна доходност, като инвестициите на ФДПО загубиха значителна част от стойността си. През 2009 г. и 2010 г. тази негативна тенденция беше преодоляна, но през 2011 г. отново се отчете отрицателна среднопретеглена доходност⁵⁶ от управлението на активите на УПФ (-0.4%) и на ДПФ (-0.3%). През 2012 г. е отчетена положителна доходност при всички фондове, като нивата се доближават до показателите от 2009 г.

Таблица 78. Среднопретеглена доходност

	2008	2009	2010	2011	2012
УПФ	-20.2	7.9	5.0	-0.4	7.5
ППФ	-23.1	7.9	5.2	0.5	7.1
ДПФ	-24.7	7.6	5.5	-0.3	8.0
ДПФПС	-	6.0	4.3	0.2	5.2

Бележка: Данните са в %, освен ако не е посочено друго.

* Претеглена със стойността на нетните активи на отделните фондове.

Източник: КФН.

⁵⁶ Претеглена със стойността на нетните активи на отделните фондове.

ФОКУС ТЕМА: Постигнати инвестиционни резултати при управлението на ФДПО за периода 2008 - 2012 г.

До края на месец март всяка година се оповестяват постигнатите инвестиционни резултати от управлението на пенсионните фондове. Информацията обхваща 5-годишен период и е със съдържание, определено в „Изискванията към рекламните и писмените информационни материали на пенсионните фондове и на пенсионноосигурителните дружества“. Съгласно т. 23 от посочения документ се оповестяват данни за:

- номиналната доходност за всяка година от предходния петгодишен период;
- средната номинална доходност за периода, изчислена като средна геометрична;
- инвестиционния риск за всяка година от периода, измерен чрез стандартно отклонение на доходността;
- коефициент на Шарп, в случай че номиналната доходност е по-висока от безрисковата доходност за съответната година.

Публикуваните данни⁵⁷ показват, че развитието на световната финансова криза предизвика значително влошаване на инвестиционните резултати на пенсионните фондове през първата година от периода. През 2008 г. доходността спадна до нива от около минус 20%–25% за повечето пенсионни фондове. През следващите години постигнатата доходност от управление на активите на пенсионните фондове следваше процеса на възстановяване на финансовите пазари. През 2012 г. пенсионните фондове постигнаха доходност средно около 7–8%, като при отделни пенсионни фондове доходността достигна 9–10%. Средногеометрична доходност за периода 2008-2012 г. обаче е отрицателна величина (около минус 1% за повечето пенсионни фондове). От тук може да се направи изводът, че независимо от добрите резултати през 2012 г., по отношение на активите, които са били под управление през 2008 г., отрицателната доходност все още не е напълно компенсирана.

Стандартното отклонение характеризира променливостта в постигнатата доходност от управление на активите на пенсионния фонд, оценена посредством степента на ежедневните колебания в стойността на един дял на фонда. По-високи стойности на стандартното отклонение свидетелстват за по-висока степен на изменчивост на постигнатата доходност и съответно по-голям риск. Данните за периода 2008–2012 г. показват ясно изразена тенденция на непрекъснато намаляване на стойностите на стандартното отклонение, респективно намаляване на нивото на поетия риск при управление на портфейлите на пенсионните фондове. Докато през първата година от периода стандартното отклонение на доходността при повечето пенсионни фондове приема стойности от 5% до 9% (при някои доброволни фондове и до 10–12%), през 2012 г. стойностите на показателя за повечето пенсионни фондове са около 1–2% и само за отделни пенсионни фондове достигат 4–5%.

Коефициентът на Шарп съпоставя постигнатата доходност от управлението на активите на пенсионния фонд и поетия риск за постигане на тази доходност. Той представлява отношение на рисковата премия (постигнатата доходност над безрисковата такава) към стандартното отклонение на доходността. При определяне на инвестиционните резултати на пенсионните фондове за безрискова доходност се приема стойността на индекса EONIA (ефективен лихвен процент по овърнайт депозити в евро), обявяван ежедневно от Европейската централна банка.

⁵⁷ Постигнати инвестиционни резултати на ФДПО за периода 2008–2012 г. са публикувани на интернет страницата на КФН, раздел Статистика/ Статистика на осигурителния пазар.

През първата година от разглеждания петгодишен период постигнатата доходност от пенсионни фондове беше под стойността на индекса EONIA, поради което не бяха обявени данни за коефициента на Шарп. През периода 2009–2011 г. коефициентът на Шарп за портфейлите на пенсионни фондове рядко достига стойност 3, като през 2011 г. за около половината от пенсионните фондове отново не бяха обявени данни.

През 2012 г. средната стойност на индекса EONIA е 0.23%. Превишението на отчетената през годината средна доходност над безрисковата (рискова премия) за видовете пенсионни фондове е както следва: УПФ – 7.24%; ППФ – 6.84%; ДПФ – 7.82% и ДПФПС – 4.98%. Стойностите на коефициента на Шарп за 2012 г. са в диапазона: от 2.31 до 6.18 при универсалните фондове, от 1.76 до 6.06 при професионалните, от 0.89 до 6.40 при доброволните и 2.32 на сто при ДПФПС. По-високите стойности на коефициента на Шарп показват постигна по-висока доходност на единица поет риск при управление на активите на пенсионните фондове.

III. Организационна структура на КФН

